



Kommunal- og  
moderniseringsdepartementet

Rapport

# Rapport fra Det tekniske beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi

November 2020





# Rapport fra Det tekniske beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi

November 2020



## Innhold

1	Utvalgets situasjonsforståelse .....	1
2	Utviklingen i kommuneøkonomien og tjenestene .....	3
2.1	Innledning .....	3
2.2	Aktivitets- og inntektsutviklingen .....	4
2.3	Netto driftsresultat .....	8
2.4	Nettofinansinvesteringer og netto gjeld .....	9
2.5	Sysselsetting .....	10
2.6	Kommunesektorens inntekter i 2021 .....	10
3	Inntekter for kommuneforvaltningen .....	15
3.1	Kommunesektorens inntektskilder .....	15
3.2	Samlede inntekter – realvekst 2002–2020 .....	17
3.3	Frie inntekter – realvekst 2002–2020 .....	18
3.4	Skatteinntekter .....	20
3.5	Betalinger for kommunale tjenester .....	21
4	Tjenester og investeringer .....	24
4.1	Kommuneforvaltningens utgifter .....	24
4.2	Omfang og kvalitet i kommunale tjenester .....	26
4.3	Investeringer .....	38
5	Netto driftsresultat .....	40
5.1	Netto driftsresultat for kommunesektoren samlet .....	40
5.2	Netto driftsresultat for kommunene .....	41
5.3	Netto driftsresultat i ulike kommunegrupper .....	43
5.4	Netto driftsresultat for fylkeskommunene .....	45
5.5	Korrigert netto driftsresultat .....	46
5.6	Disposisjonsfond .....	50
6	Gjeld .....	51
6.1	Utviklingen i kommunesektorens gjeld .....	51
6.2	Primærbalanse og gjeldsstabilisering .....	56
7	Inntekter og tjenesteproduksjon i grupper av kommuner .....	60
7.1	Frie inntekter i kommunene .....	60
7.2	Forskjeller i kommunenes skatteinntekter .....	62
7.3	Tjenester .....	67
7.4	Netto driftsresultat, disposisjonsfond og gjeld .....	71

8	Konsekvenser av høyere rente og fall i boligverdier, aksjeverdier og kraftpriser – stress tester.....	75
8.1	Bakgrunn og forutsetninger.....	75
8.2	Resultater.....	78
9	Effektivitet i kommunale tjenester 2018–2019.....	82
9.1	Innledning.....	82
9.2	DEA-metoden.....	83
9.3	Resultater.....	85
9.4	Målt effektivitet etter korrigert inntekt og innbyggertall.....	86
9.5	Endring i effektivitet over tid.....	87
9.6	Andre tilnærminger.....	88
10	Befolkningsutvikling og kommunesektorens utgifter.....	90
10.1	TBUs anslag for merutgifter til demografi 2006–2020.....	90
10.2	TBUs anslag for merutgifter til demografi i 2021.....	92
10.3	Et første, foreløpig anslag for merutgifter til demografi i 2022.....	95
10.4	Utgifter som følge av befolkningsendringer på lengre sikt.....	96
Vedlegg 1	Inntekter og utgifter 2016–2021. Nasjonalregnskapets gruppering.	100
Vedlegg 2	Inntekter og utgifter 2004–2019. Kommuneregnskapets gruppering	101
Vedlegg 3	Kommuneforvaltningens samlede inntekter 2002–2021.....	104
Vedlegg 4	Inntekter korrigert for befolkningsvekst og -sammensetning.....	106
Vedlegg 5	Statlige overføringer til kommunesektoren i 2020.....	109
Vedlegg 6	Driftsutgifter 2019 etter funksjon og art.....	114
Vedlegg 7	Kostnadsdeflator for kommunene.....	122
Vedlegg 8	Lønn og lønnsutvikling.....	123
Vedlegg 9	Skattesatser for kommuner og fylkeskommuner.....	125
Vedlegg 10	Utvalgte hovedtall for kommuneforvaltningen 2000–2019.....	127
Vedlegg 11	Korrigert netto driftsresultat 2015–2019.....	128
Vedlegg 12	Endring i økonomiske rammebetingelser.....	130
Vedlegg 13	Primærbalanse og gjeldsstabilisering.....	137
Vedlegg 14	Produksjonsindekser for kommunale tjenester 2018 og 2019.....	149
Vedlegg 15	Effektivitetsverdier for kommunale tjenester 2018 og 2019.....	165
Vedlegg 16	Konsesjonskraft og eiendomsskatt 2002–2019.....	173
Vedlegg 17	TBUs demografianslag.....	182
Vedlegg 18	Kommuneregnskapet og nasjonalregnskapet.....	184

Vedlegg 19	Definisjonskatalog .....	187
Vedlegg 20	Utvalgets mandat og sammensetning.....	202





## Forord

Det tekniske beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi (TBU) ble oppnevnt i 1979. Utvalget blir nedsatt for tre år om gangen, og inneværende utvalgsperiode går ut ved årsskiftet 2020/2021.

Utvalget skulle legge opp til og gjennomføre faglige analyser av økonomiske forhold i kommunesektoren. Departementet presiserte i 1981 forståelsen av mandatet, og utvalget fikk en tydeligere rolle i å utarbeide innspill til arbeidet med å utforme den statlige politikken som gjaldt økonomien i kommunene og fylkeskommunene. Etter siste revisjon i 2012 ble det tatt inn i mandatet at utvalget skal legge fram det beste mulige bakgrunnsmateriale, med sikte på å komme fram til en omforent situasjonsforståelse av den økonomiske situasjonen i kommunesektoren. Dette hadde vært praksis i flere år allerede. Av mandatet framgår det også at utvalget skal utarbeide notater om den økonomiske situasjonen og om den demografiske utviklingen i forkant av regjeringens budsjettkonferanse og konsultasjonsmøtene mellom staten og kommunesektoren. Utvalgets mandat og sammensetning er vist i vedlegg 20.

Utvalget legger med dette fram sin rapport for høsten 2020. Rapporten tar sikte på å gi informasjon om utviklingen i kommuneøkonomien de siste årene med særlig vekt på den økonomiske situasjonen i 2019 og 2020.

I kapittel 1 legger utvalget fram sin forståelse av den aktuelle situasjonen i kommuneøkonomien.

Kapittel 2 er en oppdatert beskrivelse av utviklingen i kommuneøkonomien og kommunale tjenester. Omtalen av kommuneøkonomien i 2019 og 2020 er basert på samme tallgrunnlag som i Nasjonalbudsjettet 2021, som ble lagt fram 7. oktober 2020, og Tillegg nr. 1 (2020-2021), som ble lagt fram 10. november 2020.

Kommunesektorens inntekter og utgifter og utviklingen i sysselsettingen og tjenestene er nærmere omtalt i kapittel 3 og 4, driftsresultatene og disposisjonsfondene i kapittel 5, og gjeldsutviklingen i kapittel 6. En omtale av hvordan variasjonene er mellom kommunene og mellom fylkeskommunene i inntektsnivå, tjenesteproduksjon og økonomisk situasjon er gitt i kapittel 7. Her inngår blant annet beregninger av produksjonsindeksen for kommunene for 2019. Noen enkle analyser av hvordan brå endringer i rentenivå, aksjeverdier, boligprisene eller kraftprisene påvirker kommunenes økonomi, er beskrevet i kapittel 8. Nye beregninger av effektiviteten i de kommunale tjenestene er vist i kapittel 9. I kapittel 10 er befolkningsutviklingen og hvilke merutgifter det anslås å gi kommunesektoren under gitte forutsetninger, nærmere beskrevet, og utvalget har gjort et første, foreløpig anslag for merutgiftene i 2022.

Utvalgets rapporter fra 1998 og framover er lagt ut på utvalgets nettside ([regjeringen.no/tbu](http://regjeringen.no/tbu)).

Eventuelle kommentarer, spørsmål eller andre ting kan rettes til sekretariatet ved [tormod.reiersen@kmd.dep.no](mailto:tormod.reiersen@kmd.dep.no), [even.vaboen@kmd.dep.no](mailto:even.vaboen@kmd.dep.no) eller [arild.kormeseth@kmd.dep.no](mailto:arild.kormeseth@kmd.dep.no).



# Kapitler



# 1 Utvalgets situasjonsforståelse

## *Koronapandemien har store økonomiske konsekvenser*

I 2020 opplever internasjonal og norsk økonomi produksjonsfall og høy arbeidsledighet på grunn av koronapandemien og strenge smitteverntiltak. Norge har hatt færre smitteutbrudd og færre dødsfall enn mange andre land. Den økonomiske gjenopphentingen har hittil gått raskere enn anslått i vår. De siste ukene har imidlertid smittetallene tatt seg opp igjen, og flere steder i Norge har gjeninnført strenge smitteverntiltak. Det er fortsatt stor usikkerhet knyttet til hvor lenge pandemien vil vare og når internasjonal og norsk økonomi er tilbake i en mer normal situasjon.

Norske kommuner og fylkeskommuner har en sentral rolle i arbeidet med å bekjempe smitte samtidig som de sørger for gode tjenester til innbyggerne. Det er mange nye og krevende oppgaver som skal løses. De økonomiske følgene av pandemien er også store. Kommunesektoren opplever økte utgifter, skattesvikt og reduserte brukerbetalingene. De økte utgiftene skyldes først og fremst smittevernsoppgaver. Dette motvirkes i noen grad av nedjustering av veksten i den kommunale deflatoren som følge av pandemien, først og fremst på grunn av lavere lønnsvekst enn opprinnelig lagt til grunn. Staten har gitt betydelige ekstrabevilgninger til kommunesektoren begrunnet med koronapandemien.

I juni ble det nedsatt en arbeidsgruppe med representanter fra departementene, kommunesektoren og KS for å gi en faglig vurdering av de økonomiske konsekvensene som koronautbruddet har hatt for kommunesektoren. Gitt Finansdepartementets anslag på skatteinntang og deflator, anslår arbeidsgruppen at de økonomiske virkningene av pandemien summerer seg til 8,8 mrd. kroner i 2020. Smitten i samfunnet har imidlertid økt siden tallgrunnlaget arbeidsgruppen baserer seg på ble samlet inn. Anslaget på de økonomiske virkningene av pandemien er beheftet med stor usikkerhet, både på opp- og nedsiden. Arbeidsgruppen vil fortsette kartleggingsarbeidet og skal levere sin sluttrapport innen august 2021.

Av de ekstra bevilgningene kommunesektoren er blitt tilført så langt i 2020, utgjør kompenserende bevilgninger inntil 11,5 mrd. kroner. Dette er 2,7 mrd. kroner høyere enn arbeidsgruppens anslag på økonomiske virkninger av pandemien. I tillegg er det bevilget 6,2 mrd. kroner, i form av blant annet aktivitetsstimulerende tiltak. At kommunesektoren som helhet er kompensert, betyr ikke nødvendigvis at det gjelder for den enkelte kommune og fylkeskommune. Områder med store smitteutbrudd vil ha høyere utgifter knyttet til smittevernsoppgaver enn områder med lave smitteutbrudd. En del av de kompenserende midlene er bevilget som skjønnsmidler som ennå ikke er fordelt av fylkesmennene. Det er viktig at skjønnsmidlene blir fordelt på en mest mulig treffsikker måte for å fange opp variasjonen i de økonomiske virkningene av pandemien.

## *Netto driftsresultat, inntekter og aktivitet*

Utvalget betrakter netto driftsresultat som hovedindikatoren for økonomisk balanse i kommunesektoren. De senere årene sett under ett har netto driftsresultat for kommunesektoren ligget godt over det anbefalte nivået på 2 pst. av inntektene, i hovedsak på grunn av betydelig merskattevekst. Siden 2016 har imidlertid netto driftsresultat gradvis blitt redusert, og i 2019 utgjorde netto driftsresultat 2 pst. av inntektene for sektoren som helhet. Kommunene lå noe over det anbefalte nivået på 1¼ pst. i 2019, mens fylkeskommunene lå klart under det anbefalte nivået på 4 pst. Det er stor usikkerhet knyttet til netto driftsresultat i 2020.

Gode driftsresultater de senere årene har bidratt til at antall kommuner i ROBEK har gått ned. I oktober 2020 var ingen fylkeskommuner og bare tolv kommuner oppført. Videre har gode driftsresultater muliggjort oppbygging av betydelige disposisjonsfond. Selv om det er variasjon i størrelsen på disposisjonsfondene, hadde mange kommuner og fylkeskommuner solide økonomiske buffere ved inngangen til 2020. Kommuner og fylkeskommuner med betydelige disposisjonsfond kan bruke av disse midlene som bidrag til å forsere investeringer og vedlikehold for å stimulere lokalt næringsliv under den koronaskapte lavkonjunkturen.

I Nasjonalbudsjettet 2021 anslås realveksten i kommunesektorens samlede inntekter i 2020 til 0,8 pst., mens veksten i frie inntekter anslås til -0,6 pst., når midlertidige koronarelaterte inntekter holdes utenfor. Likevel ligger det nå an til at både veksten i samlede og frie inntekter blir høyere enn anslått i budsjettoplegget for 2020. Dette skyldes i hovedsak overføringer fra havbruksfondet og nedjustering av den kommunale deflatoren.

Mens det anslås nullvekst i sysselsetting og produktinnsats i 2020, fortsetter veksten i investeringene. Investeringsnivået i kommunesektoren har vært høyt gjennom flere år og har bidratt til et høyt gjeldsnivå. Et høyt gjeldsnivå gjør likevel at kommunesektorens økonomi blir mer sårbar for renteøkninger og lavere inntektsvekst.

Norges bank har, som ett av flere tiltak for å begrense virkningene av pandemien, satt styringsrenten til null og forventer at den vil være på dette nivået de neste par årene. Rentene har falt også for kommuner og fylkeskommuner. Siden rentenivået for tiden er svært lavt, vil renteutgiftene være moderate til tross for høyt gjeldsnivå.

#### *Utsiktene framover*

Regjeringens budsjettforslag for 2021 legger opp til at kommunesektorens samlede inntekter kan øke med 1,7 mrd. kroner (0,3 pst.) og de frie inntektene kan øke med 2,0 mrd. kroner (0,5 pst.). Veksten er da regnet fra inntektsanslaget for 2020 etter Stortingets behandling av Revidert nasjonalbudsjett 2020. Midlertidige koronarelaterte inntekter er holdt utenfor i både 2020 og 2021.

I 2021 vil flere eldre og flere innbyggere 16–18 år bidra til økt utgiftsbehov, mens færre barn i barnehagealder trekker i retning av lavere utgiftsbehov. Utvalget har beregnet at merutgiftene knyttet til demografiske endringer, og som skal dekkes av veksten i frie inntekter, utgjør 1,1 mrd. kroner. Videre utgjør regjeringens satsinger innenfor de frie inntektene 200 mill. kroner. I Nasjonalbudsjettet 2021 anslås det at dette opplegget gir kommunesektoren et økonomisk handlingsrom på 0,7 mrd. kroner. Effektivisering av driften, som uansett er gunstig, vil gi større handlingsrom og kunne styrke tjenestetilbudet til innbyggerne.

De senere årene har kommuner og fylkeskommuner hatt gode driftsresultater på grunn av betydelig merskattevekst. Samtidig har demografikostnadene vært moderate og lavere enn opprinnelig beregnet av utvalget. Det må imidlertid tas høyde for at de årlige merutgiftene knyttet til den demografiske utviklingen vil øke markert i årene framover. Størstedelen av merutgiftene vil være knyttet til den eldre delen av befolkningen. Det er også usikkerhet knyttet til hvor høyt økte offentlige utgifter vil bli prioritert, spesielt sett i lys av at oljepengebruken blir høy i 2020.

## 2 Utviklingen i kommuneøkonomien og tjenestene

*Utbruddet av koronaviruset i starten av 2020 har preget verden dette året, og vil fortsette å ha betydning for den økonomiske situasjonen en god stund fremover. Kommunesektoren har stått i første linje i kampen for å stoppe smitten, og har jobbet hardt for fortsatt kunne levere gode tjenester til innbyggerne.*

*Koronapandemien har påvirket kommunesektorens økonomi betydelig. Inntekter fra brukerbetaling og gebyrer mv. har falt betydelig, samtidig som kommunesektorens utgifter til blant annet økt kapasitet og smittevern i helse- og omsorgssektoren har økt. I tillegg vil trolig skatteinntektene bli lavere enn anslått i fjor høst. Pandemien har samtidig bidratt til å dempe lønnsveksten slik at den kommunale deflatoren blir betydelig lavere enn anslått i Nasjonalbudsjettet 2020.*

*Kommunesektoren har blitt kompensert for netto merutgifter, mindreinntekter og skattesvikt gjennom året, i tillegg til øvrige bevilgninger begrunnet med blant annet aktivitetsfremmende tiltak. Regjeringen har også satt ned en partssammensatt arbeidsgruppe som kartlegger de økonomiske konsekvensene av pandemien for kommunesektoren. Usikkerhet om smittesituasjonen framover, kommunesektorens merkostnader, mindreinntekter og skatteinntegangen innebærer at det fortsatt er usikkert hvordan kommunesektorens inntekter faktisk vil endre seg fra 2019 til 2020.*

### 2.1 Innledning

Kommunesektoren utgjør en stor andel av offentlig sektor og har ansvaret for noen av de viktigste tjenestene i innbyggernes hverdag, herunder velferdstjenester som barnehager, skoler og helse- og omsorgstjenester. Kommunalt konsum som andel av BNP Fastlands-Norge har i de siste årene utgjort rundt 14,5 pst. I 2020 anslås konsumandelen å øke til vel 15 pst., noe som må ses i sammenheng med at BNP forventes å falle. Kommunesektorens inntekter har over tid økt som andel av verdiskapingen i fastlandsøkonomien. I 2020 anslås sektorens inntekter å utgjøre 19,7 pst. av BNP for Fastlands-Norge. De viktigste inntektsartene er lokale skatteinntekter og rammetilskudd fra staten, også omtalt som frie inntekter. De anslås å utgjøre 71,7 pst. av samlede inntekter i 2020.

Kapitlet redegjør for utviklingen i kommuneøkonomien basert på et sett av indikatorer, rapportert i tabell 2.1, som er basert på Statistisk sentralbyrås statistikk om offentlige finanser, nasjonalregnskapsstatistikk og KOSTRA fram til og med 2019. Det er gjort et unntak fra offisielle definisjoner i statistikken ved at bompenger ikke er inkludert i utvalgets definisjon av inntekter i kommunesektoren. Tall for 2020 er foreløpige anslag basert på Nasjonalbudsjettet 2021.

Tabell 2.1 Utviklingen i kommuneøkonomien<sup>1</sup>

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020 <sup>2)</sup>
<b>A. Kommunesektorens størrelse i landets økonomi</b>												
Kommunalt konsum, pst. av BNP Fastlands-Norge	13,3	13,3	13,6	13,6	13,7	13,8	14,0	14,2	14,4	14,5	14,6	15,2
Inntekter i kommunesektoren, pst. av BNP Fastlands-Norge	17,1	17,2	17,5	17,7	17,8	17,7	18,1	18,7	19,0	18,8	18,7	19,7
Utførte timeverk i kommunesektoren, pst. av landet	16,7	17,0	17,1	17,0	17,1	17,0	17,1	17,5	17,7	17,8	17,7	18,4
Sysselsatte personer i kommunesektoren, pst. av landet	18,8	19,1	19,3	19,2	19,2	19,1	19,3	19,5	19,6	19,6	19,5	19,7
<b>B. Endring i BNP og indikatorer for kommuneøkonomien</b>												
BNP Fastlands-Norge, pst. volumendring	1,8	1,9	1,9	3,7	2,3	2,2	1,4	0,9	2,0	2,2	2,3	-3,1
Samlede inntekter i kommunesektoren, reell endring, pst. <sup>3)</sup>	4,2	2,7	2,1	2,3	1,3	1,4	3,9	3,0	2,0	0,7	1,2	0,8
Kommunal deflator, pst. endring <sup>4)</sup>	3,9	3,4	3,9	3,4	3,9	3,1	2,4	2,6	2,4	3,1	3,2	1,6
Frie inntekter i pst. av samlede inntekter <sup>5)</sup>	65,9	66,5	74,2	74,7	74,2	73,4	72,7	72,6	72,2	71,6	71,3	71,7
Frie inntekter og mva-kompensasjon, pst. av inntekter	70,2	70,7	78,2	78,5	78,3	77,6	77,1	77,1	76,7	76,3	76,3	76,6
Frie inntekter, reell endring fra året før, pst.	3,1	2,3	1,1	2,1	0,6	0,7	3,5	2,8	1,4	0,2	1,1	-0,6
Aktivitetsendring i kommunesektoren, pst. endring	5,7	0,6	1,5	0,4	2,4	1,2	2,6	2,7	1,6	2,3	2,5	0,7
Utførte timeverk i kommunesektoren, pst. endring	2,6	2,0	2,7	1,0	0,8	0,6	1,6	2,5	1,8	2,0	1,1	0,0
Produktinnsats, pst. volumendring	10,2	-1,1	1,6	0,6	3,4	2,9	5,3	0,4	4,3	-0,1	2,2	0,0
Bruttoinvesteringer, pst. volumendring	11,0	-2,3	-3,3	-2,3	7,6	0,9	2,0	9,4	-3,7	7,5	8,5	4,5
Bruttoinvesteringer i pst. av inntekter	13,6	14,0	13,3	12,5	13,0	13,2	13,3	14,0	13,2	14,1	15,2	15,5
Netto driftsresultat, kommunekasser, pst. av driftsinntekter <sup>6)</sup>	3,0	3,2	2,5	3,1	2,9	1,3	3,0	4,0	3,6	2,5	1,6	-
Netto driftsresultat, konsern, pst. av driftsinntekter <sup>6)</sup>	3,4	3,5	3,0	3,5	3,3	1,5	3,2	4,2	3,9	2,8	2,0	-
Nettofinansinvesteringer, pst. av inntekter	-6,4	-5,7	-4,3	-3,9	-5,0	-5,5	-3,1	-2,6	-2,4	-3,7	-5,8	-3,8
Netto gjeld, i pst. av inntekter <sup>6)</sup>	28,3	31,2	32,9	30,3	29,8	31,8	29,3	26,8	24,0	26,9	23,1	-
Netto gjeld uten pensjonsreserver, i pst. av inntekter <sup>7)</sup>	33,3	36,9	41,2	39,6	41,7	46,1	44,9	44,1	43,6	44,4	46,1	-

- 1) Tallene er basert på oppdaterte nasjonalregnskapstall publisert av Statistisk sentralbyrå 25. august 2020 og statistikk for offentlige finanser publisert 11. september 2020. Tallene for 2020 er basert på anslag i forbindelse med Nasjonalbudsjettet 2021.
- 2) Anslag basert på Nasjonalbudsjettet 2021.
- 3) Innenfor kommuneopplegget. Ved beregning av inntektsvekst er det korrigert for oppgaveendringer, blant annet sykehusreformen i 2002.
- 4) Deflator slik som publisert av TBU fram til og med 2019. Deflator for 2020 er hentet fra Nasjonalbudsjettet 2021.
- 5) Kommuneopplegget for 2011 innebar overgang til rammefinansiering av barnehager. Sammen med innlemming av enkelte andre øremerkede ordninger bidro dette til å øke andelen frie inntekter med om lag 8 prosentpoeng fra 2010 til 2011.
- 6) Brudd i tidsserien. Fra og med 2014 ble merverdiavgiftskompensasjonen fra investeringer ført i investeringsregnskapet, ikke i driftsregnskapet som tidligere. Denne endringen medførte en reduksjon i netto driftsresultat.
- 7) Gjeldstallene er basert på tall for 4. kvartal 2019 fra finansielle sektorbalanser publisert av Statistisk sentralbyrå. Fordringer og gjeld knyttet til skatter er holdt utenom. Etter en hovedrevisjon og definisjonsendringer i nasjonalregnskapet er deler av kommunenes plasseringer i pensjonsmidler tatt inn som fordringer under betegnelsen «arbeidsgivers reserver». I tabell 2.1 oppgis tall både medregnet og uten disse fordringene.

Kilde: Teknisk beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi, Finansdepartementet og Statistisk sentralbyrå

## 2.2 Aktivitets- og inntektsutviklingen

### Inntektsutviklingen i 2020

Tabell 2.2 viser den anslåtte realveksten i kommunesektorens inntekter i 2020 på noen ulike tidspunkter. Anslagene bygger på beregninger til nasjonalbudsjettene. I beregningen av veksten er ikke midlertidige bevilgninger og reduksjon i gebyrer knyttet til koronakrisen inkludert.<sup>1</sup> Beregnet inntektsvekst er også korrigert for oppgaveendringer.

<sup>1</sup> Dette avviker fra beregningen som ble presentert i junirapporten. I den beregningen ble både midlertidige bevilgninger og reduserte gebyrinntekter inkludert. Midlertidig reduserte gebyrinntekter er også korrigert ut siden en rekke av de midlertidige bevilgningene er knyttet til kompensasjon av inntektstapet.



Tabell 2.2 Realvekst i kommunesektorens inntekter i 2020. Anslag på ulike tidspunkt. Mrd. 2020-kroner og prosentvis vekst (anslag på regnskap).

	Samlede inntekter		Frie inntekter	
	Mrd. kroner	Prosent	Mrd. kroner	Prosent
<i>Målt i forhold til regnskap for 2019:</i>				
Nasjonalbudsjettet 2020	-1,9	-0,4	-3,8	-0,9
Saldert budsjett 2020	-1,9	-0,4	-3,8	-0,9
Revidert nasjonalbudsjett 2020	1,6	0,3	-4,0	-1,0
Revidert nasjonalbudsjett 2020 inkl. Prop. 127 S (2019-2020) <sup>1</sup>	2,8	0,5	-4,0	-1,0
Nasjonalbudsjettet 2021	4,4	0,8	-2,6	-0,6
<i>Memo: Målt i forhold til anslag i Revidert nasjonalbudsjett 2019:</i>				
Nasjonalbudsjettet 2020	3,2	0,6	1,3	0,3
Saldert budsjett 2020	3,2	0,6	1,3	0,3

<sup>1</sup> Inkludert virkningene av forliket om RNB2020 mellom regjeringspartiene og FrP.

Kilde: Finansdepartementet

I nasjonalbudsjettet i fjor høst (NB2020) ble det anslått en realnedgang i kommuneforvaltningens samlede inntekter i 2020 på 1,9 mrd. kroner målt i forhold til anslag på regnskap for 2019. Nedgangen må ses i sammenheng med at anslaget på kommunesektorens skatteinntekter for 2019 ble økt fra Revidert nasjonalbudsjett 2019, mens anslaget for 2020 lå fast.

Koronapandemien har i betydelig grad påvirket de økonomiske utsiktene for kommunesektoren i 2020. Inntekter fra brukerbetaling og gebyrer mv. har falt betydelig, samtidig som kommunesektorens utgifter til blant annet økt kapasitet og smittevern i helse- og omsorgssektoren har økt. I tillegg vil trolig skatteinntektene bli klart lavere enn anslått i fjor høst. Pandemien har samtidig også bidratt til å dempe lønnsveksten slik at den kommunale deflatoren blir betydelig lavere enn anslått i NB2020. Regjeringen har satt ned en arbeidsgruppe med representanter fra staten og kommunesektoren som skal gi faglige vurderinger av de økonomiske konsekvensene som koronautbruddet har hatt for kommunesektoren, se boks 2.1 til slutt i kapitlet.<sup>2</sup> Basert på arbeidsgruppens første kartlegging basert på informasjon per september, anslås det at kommunesektoren i år samlet sett er blitt kompensert med 2,7 mrd. kroner ut over de anslåtte virkningene av virusutbruddet. Den siste smitteøkningen vil isolert sett øke kostnadene, noe som understreker den fortsatt betydelige usikkerheten i anslaget for kommunesektoren samlet. Det er også store forskjeller mellom kommunene.

Gjennom året så langt har sektoren i sum blitt tilført 20,4 mrd. kroner etter saldert budsjett, se boks 2.1. Mesteparten av dette har sammenheng med koronapandemien, og kan deles inn i kompensierende bevilgninger og andre bevilgninger knyttet til blant annet aktivitetsfremmende tiltak. Sektoren er også tilført ekstra midler ut over det som er begrunnet med pandemien, hvorav havbruksinntekter utgjør det meste. I tillegg har sektoren hatt nytte av andre tiltak, herunder kostnadsfritt smittevernutstyr og den midlertidige nedsettelsen av arbeidsgiveravgiften.

Fra saldert budsjett til Revidert nasjonalbudsjett 2020 etter Stortingets behandling (RNB2020), økte den anslåtte realveksten i samlede inntekter fra -1,9 til 2,8 mrd. kroner, dvs.

<sup>2</sup> Vurderinger av kommunesektorens skatteinntekter og kommunal kostnadsdeflator er holdt utenfor mandatet til arbeidsgruppen.

en økning på 4,7 mrd. kroner. Endringen må ses i sammenheng med ulike faktorer både i 2019 og 2020:

- I RNB2020 ble anslaget på skatt på alminnelig inntekt og formue for 2020 redusert med om lag 5,9 mrd. kroner som følge av virkningene av pandemien. Om lag 550 mill. kroner ble direkte kompensert ved økt rammetilskudd.<sup>3</sup> Samtidig ble den kommunale kostnadsdeflatoren nedjustert med 1,7 prosentpoeng, fra 3,1 pst. til 1,4 pst., som følge av nedjusteringer av lønns- og prisvekstanslagene. Det bidro isolert sett til å øke anslaget for realveksten i de samlede inntektene betydelig sammenlignet med anslaget fra i fjor høst.
- Bevilgningene til øremerkede ordninger som inngår i kommuneopplegget ble i forbindelse med RNB2020 økt med om lag 2,3 mrd. kroner som følge av inntekter fra salg av oppdrettskonsesjoner.
- For 2019 ble inntektene oppjustert. Inntektene fra skatt på alminnelig inntekt og formue ble 1,7 mrd. kroner høyere i regnskapet for 2019 enn lagt til grunn i NB2020. Kommuneforvaltningens gebyrinntekter ble om lag 1,5 mrd. kroner høyere enn lagt til grunn i NB2020. Det var særlig gebyrer knyttet til vannforsyning, avløpstjenester og renovasjon som trakk opp. De øremerkede overføringene i statsregnskapet for 2019 ble derimot om lag 2,2 mrd. kroner lavere enn lagt til grunn i NB2020. Reduksjonen hadde særlig sammenheng med lavere tilskudd til omsorgsboliger enn ventet.

Anslåtte skatteinntekter for 2020 ble i Nasjonalbudsjettet 2021 (NB2021) oppjustert med 2,25 mrd. kroner fra RNB2020. Det skyldes at skatteinngangen hittil i år har kommet inn noe høyere enn ventet, noe som reflekterer en raskere bedring i arbeidsmarkedet enn ventet i mai. I tillegg viser ny informasjon at også utbytter utbetalt i 2019 ble en del høyere enn anslått, noe som isolert sett bidrar til å trekke kommunale skatteinntekter i 2020 opp med om lag 1 mrd. kroner. Hva den faktiske skatteinngangen blir, er fremdeles usikkert.

I NB2021 er kostnadsveksten i 2020 anslått til 1,6 pst., opp fra 1,4 pst. i RNB2020. Det skyldes en oppjustering av både lønns- og prisveksten fra anslagene i mai. Også kostnadsveksten må oppfattes som mer usikker enn det som er normalt på denne tiden.

Endringen i anslaget for skatteinngangen og kostnadsveksten for 2020 i NB2021 gir en anslått realvekst i samlede inntekter på 4,4 mrd. 2020-kroner fra 2019 til 2020, tilsvarende 0,8 pst. De frie inntektene anslås reelt å falle med 2,6 mrd. kroner, tilsvarende -0,6 pst.

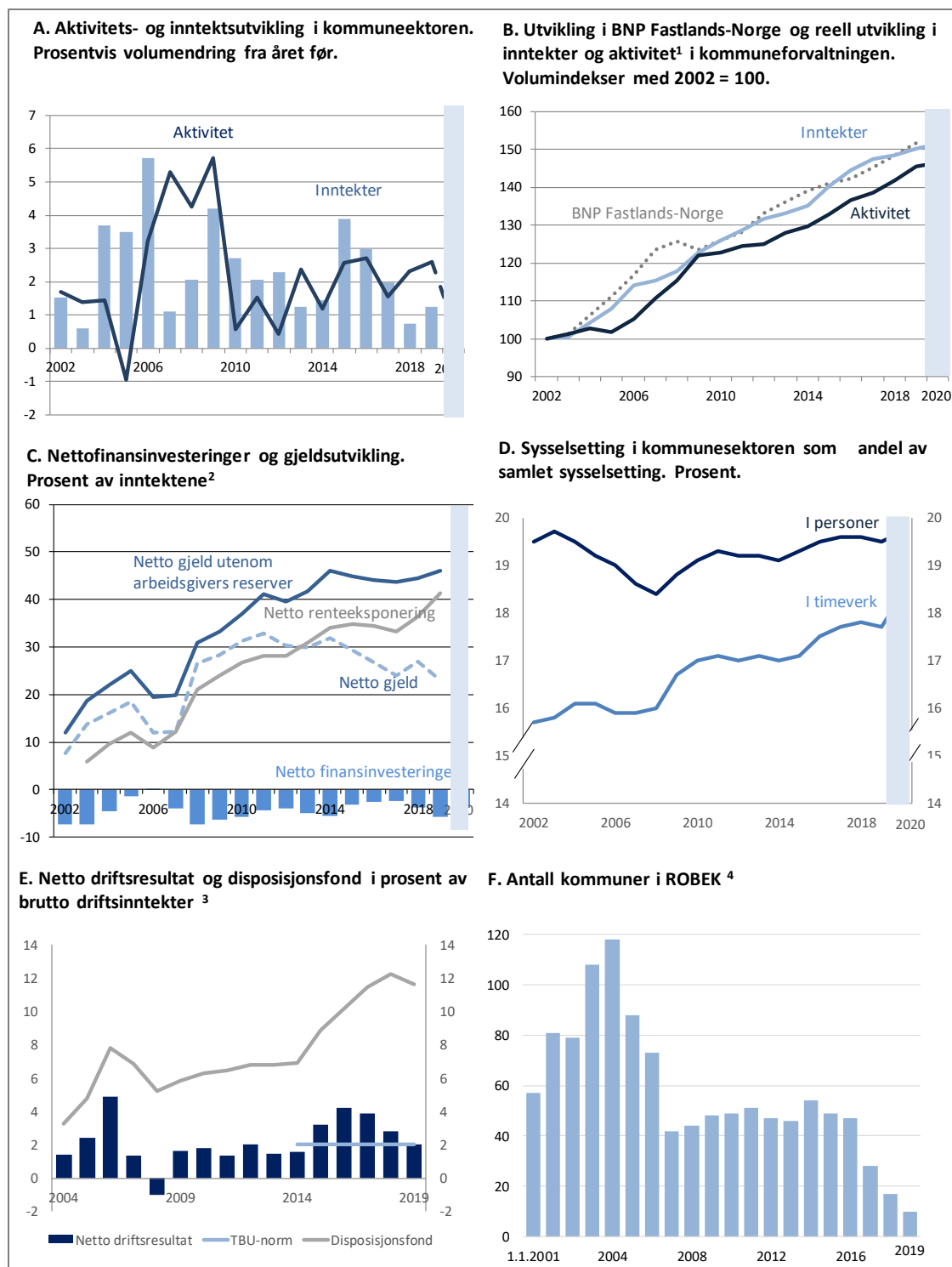
En nærmere omtale av kommunesektorens inntektskilder og utviklingen over lenger tid finnes i kapittel 3.

### **Aktivitetsvekst- og inntektsutviklingen i de siste årene**

For å måle den samlede aktivitetsutviklingen i kommunesektoren benyttes en indikator der endring i sysselsetting (timeverk), endring i produktinnsats (faste priser) og endring i brutto

---

<sup>3</sup> Kompensasjon knyttet til vedtak om økt verdsettelsesrabatt for aksjer og driftsmidler mv. i formuesskatten.



**Figur 2.1 Utviklingen i kommuneøkonomien**

<sup>1</sup> Aktivitetsveksten er korrigert for større oppgaveoverføringer.

<sup>2</sup> Nettofinansinvesteringer og nettogjeld (både med og uten arbeidsgivers reserver) er oppgitt i prosent av kommuneforvaltningens samlede inntekter. Netto renteeksponering er oppgitt i prosent av kommunenes brutto driftsinntekter.

<sup>3</sup> Inkluderer kommunale og fylkeskommunale foretak (KF og FKF) og interkommunale selskaper (IKS). Fra og med 2014 ble merverdiavgiftskompensasjonen fra investeringer ført i investeringsregnskapet, ikke i driftsregnskapet som tidligere. Denne endringen medførte en reduksjon i netto driftsresultat og i brutto driftsinntekter. I tabellen er det korrigert for denne endringen i årene før 2014, slik at tallene er sammenliknbare for hele perioden. Tallene avviker derfor fra tilsvarende tall i tabell 2.1 for årene t.o.m. 2013. Disposisjonsfond inkluderer også regnskapsmessig mer- og mindreforbruk.

<sup>4</sup> Med unntak av 1.1.2001, da registeret ble opprettet, er alle tall per 31.12. i det respektive år.

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Finansdepartementet og Kommunal- og moderniseringsdepartementet

realinvesteringer (faste priser) veies sammen, se boks 2.3. Aktivitetsindikatoren gir uttrykk for ressursbruken knyttet til den løpende tjenesteproduksjon finansiert av kommunesektoren og nyinvesteringer. Vekstratene er basert på nasjonalregnskapstall fram til 2019, mens tallene for 2020 er basert på anslag i NB2021. Når en sammenligner aktivitetsveksten med realveksten i samlede inntekter, får man en indikasjon på hvordan utviklingen påvirker nettofinansinvesteringer i sektoren. Se punkt 2.4 for omtale av nettofinansinvesteringer.

I 2019 er aktivitetsveksten beregnet til 2,5 pst., opp fra 2,3 pst. i 2018. Samtidig var realveksten i samlede inntekter høyere, opp fra 0,7 pst. i 2018 til 1,2 pst. i 2019. I begge årene har aktivitetsveksten vært betydelig høyere enn realveksten i samlede inntekter, se figur 2.1A. Figuren viser aktivitetsvekst og inntektsvekst for kommuneforvaltningen etter 2002, dvs. etter at sykehusene ble flyttet fra fylkeskommunene til staten. Aktivitetsveksten i 2018 og 2019 er særlig drevet av sterk realvekst i bruttoinvesteringene. Veksten i investeringene var henholdsvis 7,5 pst. i 2018 og 8,5 pst. i 2019.

Figur 2.1B viser realveksten i samlede inntekter, aktivitetsveksten og realveksten i Fastlands-BNP siden 2002. For måling av utslaget på underskuddet i 2009 er seriene i figur 2.1B ikke fullt ut sammenlignbare fordi aktivitetsveksten er medregnet ekstraordinært vedlikeholdstilskudd som følge av tiltak mot finanskrisen i 2009, mens dette tilskuddet er holdt utenom den beregnede inntektsveksten. Særlig for årene 2007 og 2008 bidro høyere aktivitetsvekst enn inntektsvekst til store og økende budsjettunderskudd i sektoren. Den samme tendensen ser vi nå for 2018 og 2019.

Aktivitetsveksten i 2020 er foreløpig anslått til 0,8 pst., hvorav 0 pst. vekst i utførte timeverk og produktinnsats og 4,5 volumvekst i bruttoinvesteringene. Dette er på nivå med anslaget på inntektsveksten (0,7 pst.). Anslaget er usikkert. Tall fra kvartalsvis nasjonalregnskap første halvår 2020 viser en høyere investeringsvekst enn dette i første halvår sammenlignet med første halvår i fjor, men samtidig en tilsvarende lavere vekst i produktinnsats og timeverk.

## 2.3 Netto driftsresultat

Utvalget betrakter netto driftsresultat som hovedindikatoren for økonomisk balanse i kommunesektoren. Netto driftsresultat viser hvor mye som kan disponeres til avsetninger og investeringer etter at driftsutgifter, renter og avdrag er betalt.

Utvalget anbefaler at netto driftsresultat for kommunesektoren over tid bør utgjøre om lag 2 pst. av driftsinntektene, med et anbefalt nivå på 1¾ pst. for kommunene (inkl. Oslo) og 4 pst. for fylkeskommunene.<sup>4</sup> Anbefalingen gjelder kommunesektoren når også foretakene og de interkommunale selskapene er tatt med. Anbefalingen gjelder for sektoren som helhet og for henholdsvis kommunene og fylkeskommunene samlet, og ikke for den enkelte kommune og fylkeskommune.

Utviklingen i brutto og netto driftsresultat i perioden 2004–2019 er vist i figur 2.1E. Fra og med 2014 ble merverdiavgiftskompensasjonen fra investeringer ført i investeringsregnskapet, ikke i driftsregnskapet som tidligere. Denne endringen medførte en reduksjon i brutto og netto driftsresultat. I figuren er det korrigert for denne endringen ved at

---

<sup>4</sup> Fram t.o.m. 2013 anbefalte utvalget at netto driftsresultat over tid burde utgjøre om lag 3 pst. av driftsinntektene for sektoren samlet. Denne anbefalingen knyttet seg til tall for kommunekassene. Siden moms kompensasjon fra investeringer f.o.m. 2014 skulle føres investeringsregnskapet, og ikke lenger i driftsregnskapet, ble det anbefalte nivået redusert til 2 pst. for sektoren samlet f.o.m. samme år. Denne anbefalingen knytter seg til konserntall.

merverdiavgiftskompensasjonen fra investeringer er trukket fra brutto og netto driftsresultat i årene før 2014, slik at tallene er sammenliknbare for hele perioden.

Etter at driftsresultatene i årene fram mot 2014 i snitt var i underkant av utvalgets nåværende anbefaling på 2 pst., ble netto driftsresultat kraftig forbedret i perioden 2015–2018 til et nivå godt over utvalgets anbefaling. I 2019 var netto driftsresultat for sektoren samlet 2,0 pst. Endringen i netto driftsresultat fra 2018 til 2019 skyldtes at den underliggende veksten i driftsutgiftene var klart høyere enn inntektsveksten, men svekkelsen ble dempet av at sektoren fikk høyere avkastning på finansielle omløpsmidler i 2019.

Gjennom de gode driftsresultatene de siste årene har kommunene og fylkeskommunene bygd opp solide reserver. For sektoren samlet utgjorde disposisjonsfondene 11,6 pst. av driftsinntektene ved utgangen av 2019.

Ved utgangen av 2019 var ti kommuner ført opp i ROBEK. Dette var det laveste antallet som har vært i ROBEK siden registeret ble opprettet i 2001, se figur 2.1F. Per oktober 2020 var tolv kommuner i ROBEK.

Kommunesektorens driftsresultater og disposisjonsfond er nærmere omtalt i kapittel 5.

## 2.4 Nettofinansinvesteringer og netto gjeld

Nettofinansinvesteringer er i nasjonalregnskapet definert som samlede inntekter fratrukket samlede utgifter, der utgifter til bruttorealinvesteringer er medregnet, mens lån og avdrag er holdt utenom. Nettofinansinvestering, med tillegg for eventuelle omvurderinger av fordringer og gjeld, bestemmer utviklingen i kommunesektorens netto fordringer.

For 2019 utgjorde kommuneforvaltningens nettofinansinvesteringer et underskudd på 32,8 mrd. kroner, tilsvarende 5,8 pst. av samlede inntekter. Det er en økning i underskuddet på drøyt 12 mrd. kroner fra 2018. Det må ses i sammenheng med høy investeringsvekst. Utviklingen i nettofinansinvesteringer i 2020 er fortsatt svært usikker. I NB2021 anslås underskuddet å avta til om lag 22,6 mrd. kroner i 2020, om lag 3,8 pst. av samlede inntekter, men dette antas kun å være midlertidig. I 2021 anslås det at underskuddet igjen øker betydelig. Den antatte bedringen i 2020 må ses i sammenheng med den kraftige økningen i midlertidige overføringer fra statsforvaltningen i 2020. I tillegg anslås det en relativt moderat vekst i lønnskostnader og produktinnsats.

Figur 2.1C viser utviklingen i netto gjeld (brutto gjeld fratrukket brutto fordringer), basert på statistikken for finansielle sektorregnskaper (Statistisk sentralbyrå). Dette finansielle sektorregnskapet inneholder et omfattende, detaljert og avstemt regnskap for fordringer og gjeld mellom ulike sektorer, basert på internasjonale retningslinjer for nasjonalregnskapet.

Deler av kommunenes plasseringer i pensjonsmidler er tatt inn som fordringer i sektoren under betegnelsen "arbeidsgivers reserver". Arbeidsgivers reserver er satt sammen av tilleggsreservene, premiefond og kursreguleringsfondet. Disse regnskapspostene inngår i forsikringsmessige avsetninger på balansens gjeldsside hos livsforsikringsselskaper og pensjonskasser. Kommunenes reserver (eiendel/fordringer) er knyttet til de kollektive avtalene de har inngått for sine ansatte med livselskaper og kommunale pensjonskasser.

Det framgår av figur 2.1C at medregnet denne kategorien fordringer utgjorde netto gjeld 23,1 pst. av inntektene ved utgangen av 2019, en reduksjon på 4 prosentpoeng, mens uten disse fordringene var gjeldsandelen om lag 46,1 pst., dvs. en økning på 1,7 prosentpoeng.

Deler av kommunesektorens gjeld innebærer i liten grad renteutgifter for kommunene. Det gjelder blant annet lån knyttet til gebyrbelagte tjenester, der økte avdrag og renteutgifter kan

finansieres gjennom økte kommunale gebyrer. I tillegg dekker staten delvis rentekostnader og avdrag på skole-, kirke- og sykehjemsinvesteringer og transporttiltak i fylkene, og enkelte av sektorens fordringer er heller ikke rentebærende.

Den netto renteeksponerte gjelden kan anslås til 41 pst. av inntektene ved utgangen av 2020. Det er nærmere 30 prosentpoeng høyere enn i 2007.

Kommunesektorens gjeld er nærmere omtalt i kapittel 6.

## 2.5 Sysselsetting

Figur 2.1 D viser utviklingen i sysselsettingen i kommunesektoren som andel av samlet sysselsetting fra 2002. I 2019 sto kommuneforvaltningen for 17,7 pst. av alle utførte timeverk. Andelen anslås å øke til om lag 18,4 pst. i 2020. Økningen må ses i sammenheng med at det som følge av pandemien anslås en noe svakere utvikling i samlede utførte timeverk enn for kommuneforvaltningen. Siden en relativt stor andel av de kommuneansatte jobber deltid, er kommunesektorens andel av totalsysselsettingen større målt i personer enn i timeverk. Målt i antall personer har den kommunale sysselsettingsandelen vært over 19 pst. etter 2009. I 2019 sto kommuneforvaltningen for 19,5 pst. av samlet sysselsetting. Andelen anslås å øke til om lag 19,7 pst. i 2020. I 2020 anslås det at utførte timeverk øker mer enn antall sysselsatte personer. Det tyder på at økt aktivitet i møtet med pandemien blir dekket av økte timeverk, ikke flere sysselsatte personer.

## 2.6 Kommunesektorens inntekter i 2021

Dette avsnittet er basert på omtalen av kommunesektorens inntekter i regjeringens forslag til kommuneopplegget i NB2021 og Kommunal- og moderniseringsdepartementets budsjettproposisjon for 2021. I tråd med etablert praksis regnes inntektsveksten i utgangspunktet fra anslått nivå på kommunesektorens inntekter i 2020 etter Stortingets behandling av RNB2020.<sup>5</sup> Midlertidige ekstraordinære bevilgninger i forbindelse med koronapandemien holdes utenom beregningsgrunlaget når veksten skal beregnes, slik midlertidige bevilgninger vanligvis behandles.<sup>6</sup>

På grunn av de ekstraordinære omstendighetene med koronapandemien har regjeringen foreslått at det skal gis et særskilt tillegg på 1,9 mrd. kroner i tillegg til regjeringens forslag til vekst i frie inntekter,<sup>7</sup> slik at ikke den midlertidige skattesvikten i 2020 skal gi varig virkning på kommunesektorens inntektsnivå fremover. Siden det særskilte tillegget gir en varig økning i sektorens frie inntekter, regnes de med i de ordinære beregningene av veksten. Sammenlignet med anslått inntektsnivå fra RNB2020 anslås veksten i frie inntekter til 4,0 mrd. kroner, dvs. en økning på 1,0 pst. Samlede inntekter øker med anslagsvis 3,6 mrd. kroner, en økning på 0,7 pst.

Regjeringens budsjettforslag for 2021 legger altså opp til opp til en realvekst i frie inntekter på 2,0 mrd. kroner *utover* det særskilte tillegget, en økning på 0,5 pst. Veksten i samlede inntekter utover tillegget utgjør om lag 1,7 mrd. kroner, en økning på 0,3 pst. Det er denne veksten som sammenlignes med signalisert vekst i Kommuneproposisjonen 2021.

---

<sup>5</sup> Dette er fordi kommunene skal kunne planlegge ut fra et inntektsnivå i 2020 som er mest mulig kjent, jf. boks 2.3.

<sup>6</sup> Se fotnote 2.

<sup>7</sup> Det særskilte tillegget tilsvarer den reelle skattesvikten i 2020 sammenlignet med saldert budsjett for 2020, slik det ble anslått i RNB2020.

Ved beregning av realveksten i kommunesektorens inntekter er det lagt til grunn en pris- og kostnadsvekst i kommunal tjenesteyting på 2,7 pst. fra 2020 til 2021.

Regjeringen foreslår at kommunene får 1,6 mrd. kroner av den foreslåtte veksten i de frie inntektene på 2,0 mrd. kroner. Innenfor denne veksten er 100 mill. kroner begrunnet med en særskilt satsing på barn og unges psykiske helse. Fylkeskommunene får 0,4 mrd. kroner. Av denne veksten er 100 mill. kroner begrunnet med utgifter knyttet til ferger og nullutslippsbåter. Det særskilte tillegget fordeles med 1,2 mrd. kroner til kommunene og 0,7 mrd. kroner til fylkene.

Merkostnadene for kommunesektoren av befolkningsendringene anslås til 1,4 mrd. kroner i 2021. Av dette anslås det at om lag 1,1 mrd. kroner må dekkes innenfor kommunesektorens frie inntekter.

Det anslås i NB2021 en økning i kommunesektorens samlede pensjonskostnader i 2021 på om lag 600 mill. kroner. Samtidig er sektorens pensjonskostnader for 2020 nedjustert, og det anslås en nedgang på rundt 1,7 mrd. kroner sammenlignet med slik det ble anslått i statsbudsjettet for 2020. Veksten i pensjonskostnadene for 2020 og 2021 må ses i sammenheng.

Inntektsveksten i 2021 omtalt ovenfor er regnet fra inntektsnivået i 2020 slik det ble anslått etter stortingsbehandlingen av Revidert nasjonalbudsjett 2020. Siden skatteanslaget for inneværende år nå er justert opp med 2,25 mrd. kroner, vil inntektsveksten regnet i forhold til nasjonalbudsjettets anslag på regnskap for 2020 bli lavere. Målt på denne måten anslås kommunesektorens samlede inntekter å øke reelt med 1,3 mrd. kroner, tilsvarende 0,2 pst., mens de frie inntektene anslås å øke med 1,6 mrd. kroner, eller 0,4 pst.

Regjeringen varslet ved fremleggelsen av Statsbudsjettet 2021 at den ville legge frem et tillegg til budsjettet med ytterligere bevilgninger til kommunesektoren for å ta høyde for at vi må leve med pandemien også neste år. I Prop. 1 S Tillegg nr. 1 (2020–2021) foreslår regjeringen å bevilge 7,3 mrd. kroner mer til kommunesektoren som kompensasjon for merutgifter og mindreinntekter knyttet til koronapandemien 1. halvår 2021.

Bevilgningsforslagene har tatt utgangspunkt arbeidsgruppens beregninger, men det tas høyde for at oppfølgingen av TISK-strategien i kommunene forventes å bli dyrere i første halvår i 2021 enn det som anslås basert på rapporteringen for 2020. I tillegg foreslår regjeringen øvrige bevilgninger til sektoren på i overkant av 100 mill. kroner gjennom øremerkede tilskudd, hvor mesteparten er knyttet til en refusjonsordning for utgifter til karantenehotell. Heller ikke de midlertidige ekstrabevilgningene i tilleggsproposisjonen regnes med i inntektsveksten omtalt ovenfor.

## Boks 2.1 Ekstra bevilgninger til kommunesektoren i 2020 etter saldert budsjett

Til sammen er kommunesektoren tilført 20,4 mrd. kroner etter saldert budsjett for 2020, se tabell 2.3. Mesteparten av ekstrabevilgningene er midlertidige og gitt som følge av koronapandemien. Av de 20,4 mrd. kronene utgjør om lag 11,5 mrd. kroner kompensierende bevilgninger mens øvrige midler til blant annet aktivitetsstimulerende tiltak utgjør om lag 6,2 mrd. kroner. Sektoren er også bevilget 2,7 mrd. kroner som ikke er relatert til pandemien, i hovedsak som følge av inntekter fra salg av oppdrettskonsesjoner.

I tillegg kommer en besparelse anslått til 1,8 mrd. kroner som følge av midlertidig reduksjon i arbeidsgiveravgiften og kostnadsfritt smittevernutstyr tilsvarende 0,8 mrd. kroner.<sup>1</sup>

Regjeringen har også varslet at den tar sikte på å dekke alle nødvendige kostnader kommunesektoren har i forbindelse med testing og smittesporing i tråd med TISK-strategien (testing, isolering, smittesporing og karantene) i 2020 og 2021.

Tabell 2.1 Kommunesektorens økte bevilgninger og tiltak i 2020 etter saldert budsjett . Mrd. 2020-kroner.

Bevilgninger relatert til koronapandemien	17,7
Kompenserende bevilgninger	11,5
Andre bevilgninger, herunder aktivitetsfremmende tiltak	6,2
Øvrige bevilgninger (ikke relatert til koronapandemien)	2,7
<b>Totalt</b>	<b>20,4</b>

Regjeringen har nedsatt en egen arbeidsgruppe med medlemmer fra departementene og KS som systematisk skal gå gjennom hvilke typer utgifter eller inntekter som blir påvirket av utbruddet av koronaviruset både direkte og indirekte, og gi et anslag på hvor mye som de ulike typene utgifter og inntekter utgjør.<sup>2</sup> Arbeidsgruppen offentliggjorde sine første vurderinger i 16. oktober og skal avgi en endelig rapport innen august 2021. I arbeidsgruppens delrapport ble de økonomiske virkningene for kommunesektoren av virusutbruddet anslått til 8,8 mrd. kroner under forutsetning av regjeringens anslag på deflator og skatteinngang fra NB2021. Dette inkluderer netto merutgifter, mindreinntekter og økt handlingsrom som følge av midlertidig lavere arbeidsgiveravgift og lavere kostnadsvekst enn budsjettert med, men ikke direkte kompensierende bevilgninger. Anslagene er beheftet med stor usikkerhet. De baserer seg på innrapporterte tall for alle fylkeskommunene, samt et utvalg kommuner, som så er aggregert opp til et anslag på nasjonalt nivå. Det vil kunne variere noe hva som ligger til grunn for tallene i enkeltkommuner, men som et utgangspunkt kan anslagene sies å illustrere merutgiftene som følger av virusutbruddet utover de opprinnelig budsjetterte rammene i kommunene og fylkeskommunene. Det er også usikkerhet knyttet til utviklingen i smittesituasjonen. I arbeidsgruppens anslag for siste halvdel av året lå de til grunn en forutsetning om at smittesituasjon i slutten av september ville vedvare ut året.

De kompensierende bevilgningene summerer seg til 11,5 mrd. kroner, hvorav 4,3 mrd. kroner i skjønnsmidler. Av dette går 1,3 mrd. kroner til kommunene og 3 mrd. kroner til fylkeskommunene.<sup>3</sup> Det innebærer at kommunesektoren er kompensert med 2,7 mrd. kroner ut over arbeidsgruppens og Finansdepartementets anslåtte virkninger av virusutbruddet per september 2020. Krisen er ikke over og det er store forskjeller mellom kommunene. Samtidig er det fortsatt en del skjønnsmidler som ikke har blitt delt ut. Regjeringen har bedt fylkesmennene kartlegge sine kommuners koronakostnader for å fange opp de mest berørte kommunene.



Regjeringen har sagt at det vil gjøres nye vurderinger av behovet for kompensasjon til kommunesektoren i forbindelse med nysalderingen av statsbudsjettet for 2020. Arbeidsgruppens første vurdering vil være et bidrag i beslutningsgrunnlaget for denne vurderingen.

<sup>1</sup> Kommunesektorens utgifter til arbeidsgiveravgift i 2020 anslås redusert med 2,2 mrd. kroner som følge av nedsettelsen 3. termin. Av dette anslås det, basert på arbeidsgruppens vurderinger, at kommunesektoren kan realisere en besparelse på 1,8 mrd. kroner. Kommuner og fylkeskommuner i sone 5 betaler ikke arbeidsgiveravgift og fikk et tilskudd tilsvarende 4 pst. av lønnskostnadene. Dette er ikke inkludert i anslaget for kommunesektorens reduserte utgifter som følge av lavere arbeidsgiveravgift.

<sup>2</sup> Arbeidsgruppen skal ikke gjøre egne vurderinger av kommunesektorens skatteinntekter, men legge Finansdepartementets skatteanslag til grunn. Det samme gjelder deflatoren for kommunale utgifter.

<sup>3</sup> Dekning av mindreinntekter og merutgifter innen kollektivtransport.

## Boks 2.2 Realvekst og realnivå i kommunesektorens inntekter i budsjettene

Stortinget bestemmer langt på vei nivået på kommunesektorens inntekter i forbindelse med de årlige statsbudsjettene, blant annet gjennom vedtak om rammeoverføringer, skattørene og øremerkede midler. For å gi kommunene forutsigbarhet, signaliseres det i mai året før (i forbindelse med kommuneproposisjonen) hvor stor realvekst i frie inntekter og samlede inntekter som regjeringen legger opp til at kommunesektoren skal få i året som kommer («budsjettåret», år T). Den signaliserte realveksten er basert på anslag på inntektene for inneværende år (T-1) i revidert nasjonalbudsjett (RNB) som legges fram samtidig med kommuneproposisjonen.

Regjeringens endelige forslag til realvekst i kommunesektorens inntekter (for år T) presenteres i statsbudsjettet i oktober. Den foreslåtte veksten i sektorens inntekter tar utgangspunkt i inntektsanslaget (for år T-1) fra RNB justert for eventuelle endringer som følge av Stortingets behandling. Logikken i dette er at eventuelle endringer i skatteanslaget (merskattevekst eller skattesvikt) for inneværende år (T-1) etter at RNB er vedtatt ikke skal påvirke det man vedtar om inntektene i budsjettåret (T). Dette gir en forutsigbarhet for hva de nominelle inntektene blir neste år, i tillegg til at det gir en mer stabil utvikling i inntektene over tid.

Denne måten å framstille veksten i kommunesektorens inntekter på benyttes til å vise inntektsnivået i budsjettåret sammenliknet med regjeringens planlagte nominelle nivå for inneværende år (T-1) og handlingsrommet for kommunesektoren i budsjettåret.

Den beregnede kostnadsveksten for inneværende år (T-1), målt med den kommunale deflatoren, kan endre seg etter at kommuneproposisjonen for budsjettåret (T) er vedtatt. Dette påvirker ikke realveksten i inntektene for budsjettåret (T). Men det vil isolert sett påvirke det reelle inntektsnivået i budsjettåret (T). Det skyldes at kjøpekraften som det nominelle inntektsnivået for inneværende år gir, har endret seg. Redusert deflator for inneværende år (T-1) vil isolert sett trekke det reelle nivået i budsjettåret (T) opp, mens økt deflator isolert sett vil trekke det reelle nivået ned.

Dette kan illustreres med tallene for 2019 slik de foreligger nå: Den kommunale deflatoren for 2018 økte med 0,5 prosentpoeng fra RNB 2018/kommuneproposisjonen 2019. Dette påvirker ikke realveksten i 2019, da denne måler veksten fra 2018 til 2019. Men en høyere deflator i 2018 betyr at det anslåtte nominelle inntektsnivået for 2018 fra RNB isolert sett gir et lavere reelt inntektsnivå i 2018 enn det som opprinnelig var planlagt. Dersom en ser på realveksten over to år, fra 2017 til 2019, fører dette til at den planlagte reelle inntektsøkningen fra 2018 til 2019 (som ikke har endret seg) isolert sett vil gi noe lavere reelt inntektsnivå i 2019 enn lagt til grunn i Kommuneproposisjonen 2019.

## Boks 2.3 Aktivitetsutvikling, produktinnsats og utførte timeverk

### **Aktivitetsutvikling**

For å måle utviklingen i den samlede aktiviteten i kommuneforvaltningen bruker utvalget en indikator der endring i sysselsettingen målt i timeverk, endring i produktinnsats i faste priser og endring i brutto realinvesteringer i faste priser veies sammen. Som vekter brukes de andelene som lønnskostnader, produktinnsats og brutto realinvesteringer utgjorde av de samlede utgiftene for de tre kostnadsartene året før. Siden indikatoren er basert på ressursinnsatsen i kommunesektoren fanger den ikke opp vekst i produksjonen som følge av effektiviseringstiltak.

### **Produktinnsats (vareinnsats)**

Verdien av anvendte innsatsvarer og -tjenester i produksjonsaktivitet, unntatt kapitalslit (bruk av fast realkapital). Begrepet bygger på nasjonalregnskapets gruppering.

### **Bruttorealinvestering**

Verdien av anskaffelser av fast realkapital minus salg av fast realkapital. Anskaffelser av fast realkapital omfatter utgifter til kjøp av bygninger og anlegg, transportmidler, maskiner, utstyr, inventar mv.

### **Utførte timeverk**

Antall timeverk utført av alle sysselsatte i innenlandsk produksjonsvirksomhet innenfor effektiv normalarbeidstid, med tillegg for utført overtid og fradrag for fravær pga. sykdom, permisjon, ferie og eventuelle arbeidskonflikter.

### 3 Inntekter for kommuneforvaltningen

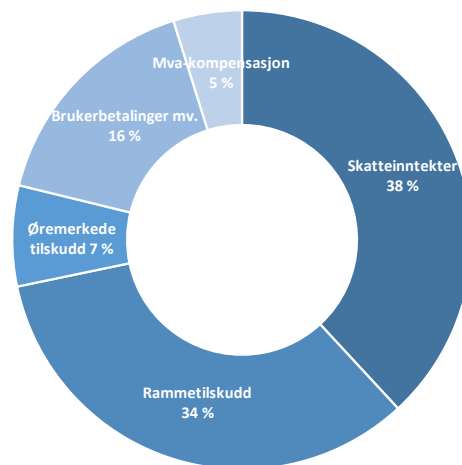
I kapittel 2 er det redegjort for utviklingen i kommunesektorens inntekter de siste årene. I kapittel 3 drøftes utviklingen i samlede og frie inntekter etter samme definisjoner nærmere.

De oppgavekorrigerede frie inntektene i kommunesektoren økte reelt med om lag 34 pst. fra 2002 til 2020. Regnet per innbygger var realveksten på 13 pst., noe som betyr at en betydelig del av inntektsveksten har blitt spist opp av befolkningsvekst. Fra 2002 til 2007 ble gjennomsnittsinbyggeren litt mer kostnadskrevende, mens det motsatte har vært tilfelle fra 2007 til 2020. Den gjennomsnittlige årlige realveksten i frie inntekter er anslått lavere fra 2017 til 2020 enn gjennomsnittet over perioden 2002–2020, både i alt og korrigert for befolkningsendringer. De samlede inntektene for kommunesektoren viser mye av de samme utviklingstrekkene, men noe sterkere vekst enn de frie inntektene både de siste årene og perioden sett under ett. Utviklingen fra 2019 til 2020 er korrigert for virkningene av virusutbruddet.

Videre ser vi også på skatteinntektenes andel av kommunesektorens inntekter, eiendomsskatt samt inntekter fra brukerbetaling. Se eget tabellvedlegg 4 for tallene bak de fleste av figurene i kapittel 3. Forskjeller i inntekter mellom kommunene er omtalt i kapittel 7.

#### 3.1 Kommunesektorens inntektskilder

Kommuneforvaltningens samlede inntekter innenfor kommuneopplegget<sup>8</sup> er summen av skatteinntekter, overføringer fra staten, brukerbetaling og andre innenlandske løpende overføringer. Skatteinntektene omfatter skatt på inntekt og formue, eiendomsskatt og andre produksjonsskatter. Overføringer fra staten omfatter rammeoverføringer og øremerkede overføringer innenfor kommuneopplegget. Skatt på inntekt, formue og eiendom, utgjør sammen med rammeoverføringene fra staten kommunesektorens frie inntekter. Dette er inntekter som kommunene fritt kan disponere uten andre føringer enn gjeldende lover og forskrifter. I statsbudsjettet for 2021 er det anslått at kommunesektorens samlede inntekter vil utgjøre 574 mrd. kroner i 2020<sup>9</sup>. Av disse utgjør frie inntekter 412 mrd. kroner. Figur 3.1 viser hvordan kommunesektorens inntekter innenfor kommuneopplegget er anslått fordelt på de ulike inntektskildene i 2020. Brukerbetaling mv. inkluderer også brukerbetaling og andre innenlandske løpende overføringer, herunder andre overføringer fra statsforvaltningen som ikke inngår i statsregnskapets 60-poster, slik som 70-poster.

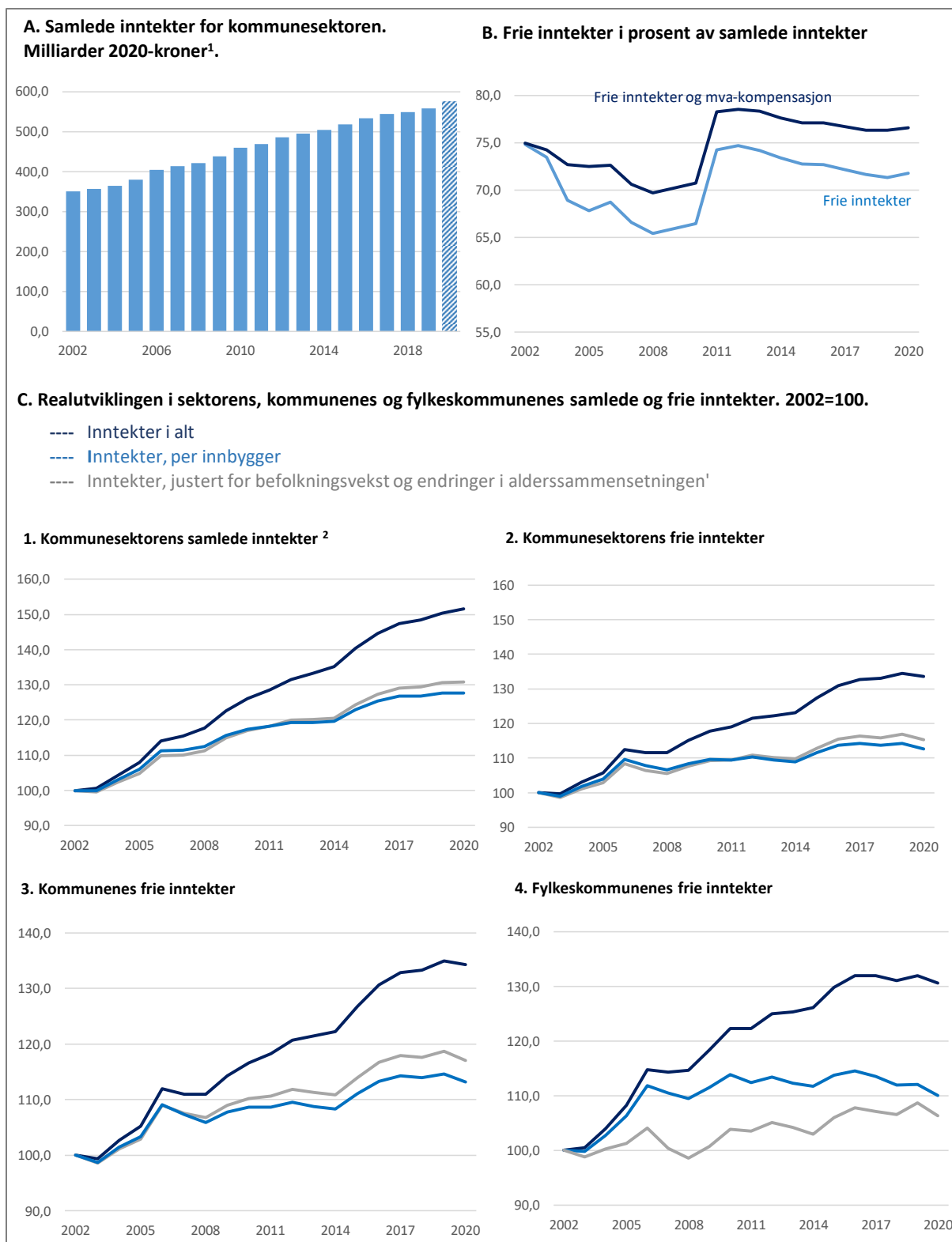


Figur 3.1 Kommunesektorens samlede inntekter innenfor kommuneopplegget 2020

Kilde: Finansdepartementet

<sup>8</sup> Eksempler på inntekter som ikke inngår i kommuneopplegget er øremerkede tilskudd til flyktninger og asylsøkere. For nærmere forklaring av inntekter som inngår i kommuneopplegget, se vedlegg 3.

<sup>9</sup> Inkludert mva-kompensasjon.



**Figur 3.2 Kommunesektorens samlede inntekter innenfor kommuneopplegget 2020**

<sup>1</sup> Trekket som ble foretatt i rammetilskuddet f.o.m. 2004 til å finansiere mva-kompensasjonsreformen er inkludert i de samlede inntektene ut fra at kommunene får disse midlene tilbake gjennom mva-kompensasjonsordningen. Beregningene i denne figuren er ikke korrigert for oppgaveoverføringer eller virkningene av virusutbruddet.

<sup>2</sup> Korrigert for nye oppgaver og oppgaveoverføringer,

Kilde: Finansdepartementet, Kommunal- og moderniseringsdepartementet, Teknisk beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi og Statistisk sentralbyrå

## 3.2 Samlede inntekter – realvekst 2002–2020

Den økonomiske virksomheten i kommunesektoren styres på lang sikt gjennom de inntektsrammene Stortinget fastsetter. De samlede inntektene omfatter både frie inntekter, øremerkede tilskudd, brukerbetaling mv. og merverdiavgiftskompensasjon og Fra et *innbyggerperspektiv* er utviklingen i de samlede inntektene mest interessant, siden nivået på kommunesektorens samlede inntekter sier noe om hvor stor den kommunale tjenesteproduksjonen kan bli. Vekst i kommunesektorens samlede inntekter innebærer at innbyggerne kan få flere velferdstjenester levert fra kommunen. Dersom inntektsveksten skyldes at oppgaver *flyttes* fra staten til kommunesektoren, øker ikke dette innbyggernes samlede tilbud av offentlige tjenester. Det korrigeres derfor for oppgaveoverføringer, når indeksen for samlede inntekter beregnes for å se utviklingen over tid.

### Kommunesektorens samlede inntekter øker

Figur 3.2A som viser nivået på samlede inntekter for kommunesektoren, er imidlertid ikke korrigert for oppgaveoverføringer. Øvrige slik øvrige figurer i kapittel 3 som viser utviklingen i samlede og frie inntekter er korrigert for oppgaveoverføringer.

Realveksten i de samlede inntektene for kommunesektoren fra 2002 til 2020 er anslått til 224 milliarder 2020-kroner, jf. figur 3.2A og vedlegg 4. Fra 2017 til 2020 er veksten anslått til 30 mrd. kroner. Denne inntektsveksten gir et uttrykk for hva sektoren har til rådighet til å finansiere nye oppgaver, reformer, demografiske endringer og generell velferdsøkning.

Kommunesektorens inntekter som andel av BNP for Fastlands-Norge har vist en noe økende trend over flere år, jf. tabell 2.1. I 2020 øker andelen særlig mye, noe som må ses i sammenheng med svak forventet produksjonsutvikling i Fastlands-Norge dette året.

### Samlede inntekter øker mindre når det korrigeres for oppgave- og befolkningsendringer

Figur 3.2C viser utviklingen i samlede inntekter i faste priser, korrigert for nye oppgaver og oppgaveoverføringer, befolkningsvekst og endringer i alderssammensetningen.

De samlede inntektene økte reelt med om lag 52 pst. fra 2002 til 2020. Regnet per innbygger var realveksten på 28 pst., noe som betyr at en betydelig del av den totale inntektsveksten har blitt spist opp av befolkningsvekst. Dersom det også justeres for alderssammensetning blir veksten 31 pst. Fra 2002 til 2007 ble gjennomsnittsinnsbyggeren litt mer kostnadskreven, mens det motsatte har vært tilfelle fra 2007 til 2020. Aldringen av befolkningen innebærer at dette snart vil snu igjen. Av figur 3.2C fremkommer det at veksten i samlede inntekter var særlig sterk i periodene 2004–2006, 2009–2010 og 2015–2016.

Den gjennomsnittlige årlige realveksten i samlede inntekter er anslått lavere fra 2017 til 2020 enn gjennomsnittet over perioden 2002–2020, både i alt og korrigert for befolkningsendringer. I perioden 2016–2019 har kommunesektoren fått betydelig merskattevekst, i hovedsak som følge av økt utbytteskatt som trolig skyldes tilpasning til skattereformen. I tillegg ble de samlede inntektene i 2018 trukket opp av inntekter fra salg av oppdrettstillatelser gjennom Havbruksfondet. Se kapittel 2 for nærmere omtale av utviklingen i kommunesektorens inntekter i 2020.

### 3.3 Frie inntekter – realvekst 2002–2020

De frie inntektene kan brukes fritt så lenge kommunene og fylkeskommunene oppfyller forpliktelser som stilles i lover og regelverk. De frie inntektene er derfor én av flere indikator som til sammen kan si noe om kommunenes og fylkeskommunenes økonomiske handlingsrom. De frie inntektene og er dermed mest relevant ut fra et kommuneperspektiv. For å kunne sammenligne utviklingen i sektorens handlingsrom over tid, må veksten i frie inntekter korrigeres for regelendringer, innlemminger av øremerkede tilskudd i rammetilskuddet og nye oppgaver, enten de er helt nye eller overført fra andre forvaltningsnivåer.

#### Markerte svingninger i andelen frie inntekter

I figur 3.2B vises utviklingen i frie inntekter som andel av de samlede inntektene og dermed graden av rammefinansiering.

Fra 2002 til 2008 falt de frie inntektenes andel av de samlede inntektene fra 75 pst. til 65 pst. Etter innlemmingen av de øremerkede tilskuddene til barnehager i de frie inntektene i 2011, økte andelen frie inntekter igjen, til i om lag 74 pst. i 2011. Andelen frie inntekter har etter 2012 gått litt ned igjen og er lavere enn i 2002. I 2020 ser andelen ut til å bli om lag 72 pst., litt opp fra 2019. Virkninger av virusutbruddet påvirker trolig ikke andelen frie inntekter i samlet sett i vesentlig grad.

Hvis mva-kompensasjon legges til, øker de frie inntektens andel av de samlede inntektene, men også målt på denne måten er det nedgang siden 2012, se figur 3.2B, men andelen er noe høyere enn i 2002. Innføringen av mva-kompensasjonsordningen var provenynøytral for sektoren samlet. Ordningen ble finansiert ved et trekk i rammeoverføringene til kommunesektoren ved innføringen i 2004<sup>10</sup>, mens kommunesektoren fra og med dette året får tilbakeført mva-kompensasjon for kjøp av mva-pliktige varer og tjenester. Mva-kompensasjonen skiller seg fra rammetilskudd i den forstand at det utbetalte beløpet påvirkes av kommunens aktivitet.

#### Realvekst i frie inntekter blir lavere når det justeres for befolkningsendring

Realveksten i frie inntekter i kommunesektoren (uten mva-kompensasjon) anslås til 34 pst. i perioden 2002–2020. Samtidig har den generelle befolkningsøkningen ført til økte utgifter for kommunesektoren. Realveksten per innbygger over den samme perioden anslås til 13 pst., mens deen anslås til 15 pst. når det også korrigeres for endringer i alderssammensetningen, jf. figur 3.2C.

Den gjennomsnittlige årlige veksten i kommunesektorens frie inntekter i perioden fra 2002 til 2020 er 1,6 pst. Justert for befolkningsvekst og både befolkningsvekst og endringer i alderssammensetningen er den gjennomsnittlige årlige veksten i perioden henholdsvis 0,7 og 0,8 pst. I perioden 2017–2020 ser det ut til å ha vært noe svakere vekst i de frie inntektene enn gjennomsnittet for perioden 2002–2020, og korrigert for befolkningsendringer har de frie inntektene gått litt ned. Av figur 3.2C fremkommer det at veksten i frie inntekter, som for samlede inntekter, var særlig sterk i periodene 2004–2006, 2009–2010 og 2015–2016.

Ser man kun på kommunenes frie inntekter, er realveksten over perioden 2002–2020 beregnet til 34 pst., mens fylkeskommunene har hatt en vekst på 31 pst., jf. figur 3.2C. Om

---

<sup>10</sup> Også en mindre ordning før 2004.

det tas hensyn til både økning i antall innbyggere og endret alderssammensetning, blir veksten over perioden 2002–2020 om lag 17 pst. for kommunene og om lag 6 pst. for fylkeskommunene.

### Boks 3.1. Om korreksjoner og beregningen av utviklingen i inntektsvekst

#### **Tidsserie for inntektsutviklingen**

På grunn av overføring av ansvaret for sykehusene fra fylkeskommunene til staten 1. januar 2002 er startåret for tidsseriene satt til 2002. Se kapittel 2 for revisjoner av inntektsbegrep. Disse er også innarbeidet i kapittel 3.

#### **Prisutvikling**

Tidsseriene som viser veksten i ulike inntektsbegreper presentert av utvalget er som oftest realvekst, altså justert for prisutviklingen. I omregningen fra nominell vekst benyttes det en deflator for kommunenes kjøp av varer og tjenester utarbeidet av Finansdepartementet. Den kommunale deflatoren tar hensyn til utviklingen i lønnskostnader per årsverk samt prisutviklingen for investeringsvarer og annen produktinnsats. Vedlegg 7 gir en historisk oversikt over årlig prisvekst i kommunesektoren.

#### **Oppgaveoverføringer, nye oppgaver, endringer i finansieringsform, regelendringer m.m.**

Vekstratene er normalt korrigeret for nye oppgaver og overføring av oppgaver mellom forvaltningsnivåer, endringer i finansieringsform og eventuelt regelendringer mv. På den måten blir vekstratene mest mulig sammenlignbare over tid og man får et uttrykk for handlingsrommet kommunen har til å tilby innbyggerne flere velferdstjenester, som er det man ønsker å belyse med vekstratene. Korreksjonene er dokumentert i Kommunal- og moderniseringsdepartementets årlige budsjettproposisjon og budsjetttrundskriv.

#### **Utvikling i innbyggertallet**

De siste ti årene har befolkningen i Norge økt med 1,0 pst. årlig i gjennomsnitt, mot 0,9 pst. i perioden 2002–2010. Fra 2018 til 2019 økte befolkningen med 0,7 pst. Flere innbyggere vil normalt innebære økt etterspørsel etter kommunale tjenester. For å fange opp den isolerte effekten av befolkningsvekst, kan det beregnes tall der inntektsveksten er vist per innbygger.

#### **Endring i alderssammensetning**

Endring i alderssammensetningen vil innebære endret behov for kommunale tjenester, fordi ulike aldersgrupper har ulike behov for tjenester. En kan beregne inntektsutviklingen per innbygger hvor man også har justert for endringer i den aldersmessige sammensetningen som kan sies å reflektere endringer i behov per innbygger. I korrigeringene er det brukt en forenklet versjon av metodikken som brukes i utgiftsutjevningen i inntektssystemet for kommunesektoren. jf. kapittel 10, fotnote 1. Korrigeringen for endringer i alderssammensetningen bygger på uendrede gjennomsnittskostnader i aldersgruppene parvis mellom årene og forutsetter uendret standard, produktivitet og dekningsgrad på tjenestene. På samme måte som når utvalget anslår mer- og mindreutgifter for kommunesektoren knyttet til den demografiske utviklingen, jf. kapittel 10, må også justeringene som er gjort her, betraktes som grove anslag.

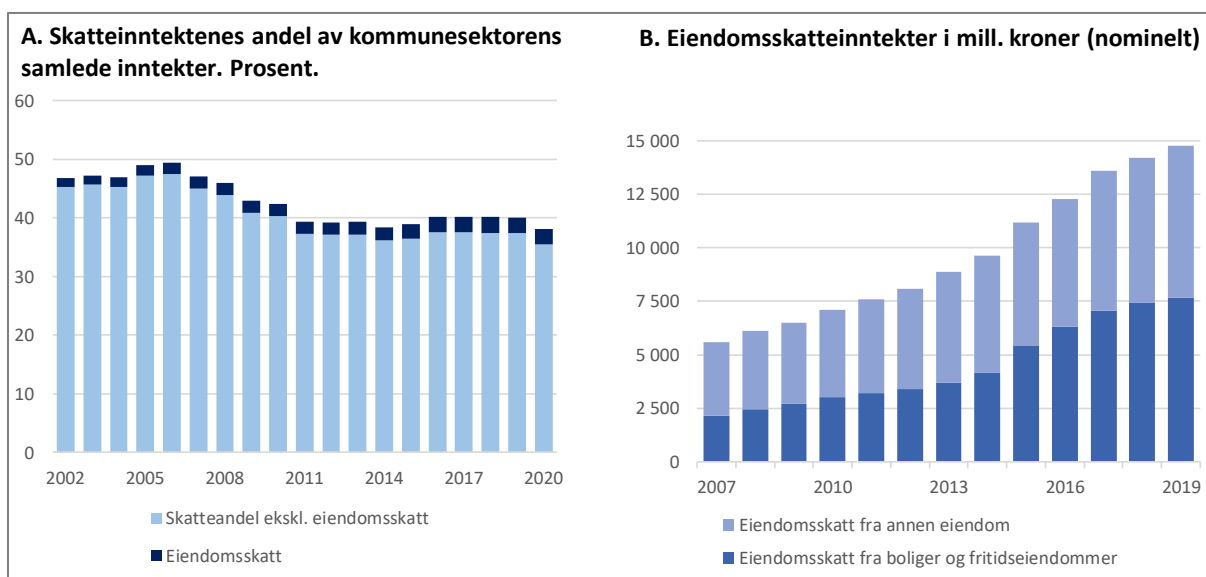
Forskjellen mellom kurvene for frie inntekter per innbygger og frie inntekter justert for befolkningsvekst og endringer i alderssammensetningen indikerer at gjennomsnittsinbyggeren for kommunene ble litt mer kostnadskrevende i perioden 2002–2004 og litt mindre kostnadskrevende i perioden 2005–2020. For fylkeskommunene har gjennomsnittsinbyggeren blitt mer kostnadskrevende hele perioden fra 2002 til 2020 sett under ett, noe som må ses i sammenheng med en økning i antall 16–18-åringer i første halvdel av perioden.

### 3.4 Skatteinntekter

Som ledd i budsjettopplegget for kommunesektoren, legges det opp til at sektorens eiskatteinntekter skal utgjøre en gitt andel av dens samlede inntekter (skatteandelen). Kommunesektorens andel av skatt på alminnelig inntekt fra personlig skattytere bestemmes ved fastsettelsen av den kommunale skattøren. Skattøren for kommuner og fylkeskommuner vedtas av Stortinget ved behandlingen av statsbudsjettet det enkelte år. Skattøren fastsettes med sikte på at sektorens skatteinntekter tilsvarer skatteandelen som er lagt til grunn i budsjettopplegget.

#### Skatteandelen har vært rundt 40 pst. siden 2011

Skatteandelen forteller hvor mye skatteinntektene utgjør av kommunesektorens samlede inntekter. Ved behandlingen av kommuneproposisjonen for 2001 la Stortinget til grunn en gradvis opptrapping av skatteandelen fra 44 pst. til 50 pst. Realisert skatteandel vil kunne avvike fra opplegget i Statsbudsjettet som følge av at skatteinntektene øker mer eller mindre enn anslått. Etter 2006 og frem til 2011 ble skatteandelen gradvis trappet ned for deretter å ligge rundt en politisk målsetning om 40 pst. I 2020 er skatteandelen anslått til 38,1 pst., se figur 3.3A. At skatteandelen i 2020 kommer under 40 pst., må ses i sammenheng med at skatteinngangen i 2020 nå er anslått å bli lavere enn i statsbudsjettet for 2020 og de økte bevilgningene gjennom året blant annet som kompensasjon for de økonomiske virkningene av virusutbruddet.



Figur 3.3 Kommunesektorens inntekter fra personskatt og eiendomsskatt

Kilde: Statistisk sentralbyrå og Finansdepartementet



## Høyere inntekter fra eiendomsskatt

Eiendomsskatten er en del av de frie inntektene og regnes med i skatteinntektenes andel av kommunesektorens samlede inntekter. Kommunene fikk til sammen 14 749 millioner kroner i inntekter fra eiendomsskatt i 2019, en nominell økning på 544 millioner kroner, eller 4 pst. fra 2018, se figur 3.3B. Inntektene fra eiendomsskatt utgjorde 3,1 pst. av kommunenes totale brutto driftsinntekter i 2019, det samme som i 2018.

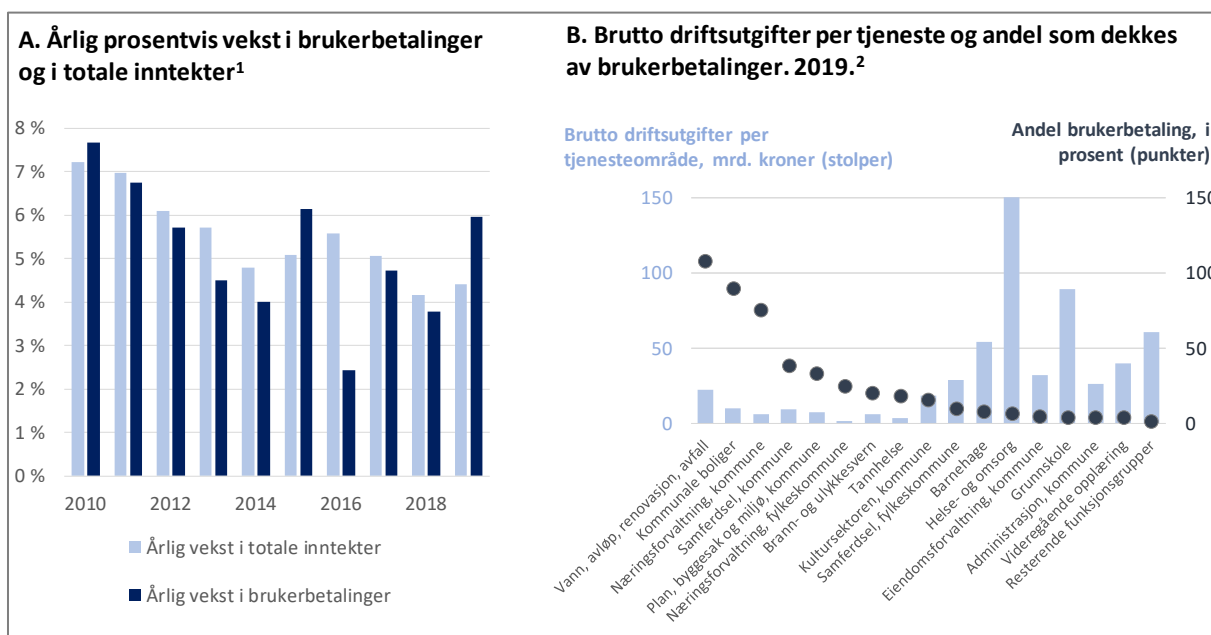
Samlet eiendomsskatt fra boliger og fritidseiendommer har nominelt økt med 257 pst. i perioden fra 2007 til 2019, noe som er mer enn samlet eiendomsskatt fra annen eiendom, som har økt med 106 pst. i samme periode. Samlet eiendomsskatt for all eiendom økte nominelt med 165 pst. i perioden.

## 3.5 Betalinger for kommunale tjenester

### Inntekter fra betalinger for kommunale tjenester vokste mer enn totale inntekter i 2019

Kommuneforvaltningen fikk i 2019 innbetalt 78,8 milliarder kroner for kommunale tjenester, noe som utgjorde 13,3 pst. av totale inntekter<sup>1</sup>.

Veksten i brukerbetalinger fra 2018 til 2019 var 6,0 pst. Tilsvarende vekst i totale inntekter var 4,4 pst. De ti siste årene har imidlertid brukerbetalingene hatt en prosentvis årlig vekst som er 0,4 prosentpoeng lavere enn veksten i de totale inntektene.



**Figur 3.4 Brukerbetalinger for kommunale og fylkeskommunale tjenester fra betalinger for kommunale tjenester (eksklusiv bompenger) og totale inntekter, årlig prosentvis vekst**

<sup>1</sup> Eksklusiv bompenger

<sup>2</sup> Brukerbetalingene er her summen av det som i disse tabellene er benevnt som "Brukerbetaling for kommunale tjenester" og "Andre salgs- og leieinntekter".

Kilde: Statistisk sentralbyrå (tabell 10727, 12367 og 12368)

<sup>11</sup> Kilde: SSB, tabell 10721 med fradrag for bompenger.

## Vel halvparten av betalingsinntektene kommer fra tekniske tjenester

De tekniske tjenestene står for litt over halvparten av totale inntekter fra brukerbetalinger, jf. tabell 3.1. Det er også her man finner tjenestene med de største enkeltinntektene: samferdsel og avløp. Innen samferdsel kommer inntektene i hovedsak fra salg av billetter for transport med buss og bane. Inntektene knyttet til avløp knytter seg i hovedsak til avløpsnett og -rensing.

Tabell 3.1 Betalinger for kommunale tjenester fordelt på funksjonsområder

	2017	2018	2019	Endring 2018-19	Endring 2017-19
	(mrd. kr)	(mrd. kr)	(mrd. kr)	(pst.)	(pst.)
<b>Tekniske tjenester mv.</b>	<b>35,4</b>	<b>36,9</b>	<b>40,2</b>	<b>9,4 %</b>	<b>13,7 %</b>
Samferdsel	9,3	9,6	10,4	8,4 %	11,3 %
Avløp / kloakk	8,7	9,2	9,8	7,0 %	13,5 %
Renovasjon	6,6	7,0	7,5	7,5 %	13,3 %
Vann	6,7	6,9	7,5	9,0 %	12,6 %
Brannvern / feiing	1,2	1,3	1,3	4,8 %	10,4 %
Andre tekniske tjenester	2,9	2,8	3,6	27,7 %	26,9 %
<b>Helse- og sosialtjenester</b>	<b>16,9</b>	<b>17,5</b>	<b>18,1</b>	<b>3,8 %</b>	<b>7,0 %</b>
Omsorg	8,4	8,6	9,0	4,8 %	7,7 %
Boliger	6,0	6,3	6,4	1,9 %	6,1 %
Helsetjenester	1,6	1,7	1,7	3,2 %	4,7 %
Sosiale tjenester eks. boliger	0,9	0,9	1,0	8,2 %	9,9 %
<b>Øvrig</b>	<b>19,4</b>	<b>20,1</b>	<b>20,7</b>	<b>3,5 %</b>	<b>7,0 %</b>
Næringsøkonomiske formål	4,3	4,7	5,0	6,8 %	16,5 %
Kultur og idrett	4,1	4,3	4,4	2,3 %	7,3 %
Barnehager	4,1	4,3	4,3	1,6 %	5,9 %
Skolefritidsordning	3,4	3,4	3,4	-1,1 %	-1,4 %
Skole / undervisning	1,9	1,9	2,0	5,6 %	4,3 %
Administrasjon	1,5	1,4	1,5	10,5 %	4,3 %
<b>Sum</b>	<b>71,7</b>	<b>74,4</b>	<b>79,0</b>	<b>6,2 %</b>	<b>10,7 %</b>

Kilde: Statistisk sentralbyrå (tabell 10723 inkludert grunnlagsdata)

De tekniske tjenestene har hatt større prosentvis inntektsvekst siste to år enn resterende tjenester.

Innen helse- og sosialtjenester er det betaling for plass på institusjon og utleie av kommunale boliger som gir kommunene høyest inntekter. Av øvrige tjenester er inntektene både høyest og vokser mest innen næringsøkonomiske tjenester.

## De mest kostnadskrevende tjenestene er har lav andel brukerfinansiering

Som det fremgår av figur 3.4B, bidrar brukerbetalinger svært ulikt til finansiering av tjenesteområdenes driftsutgifter.

Ved tolkning av figuren er det verdt å merke seg at brutto driftsutgifter ikke inkluderer alle relevante kapitalkostnader noe som innebærer at figuren viser noe for høy grad av brukerfinansiering, spesielt for kapitalintensive tjenester som VAR og kommunale boliger. Kommunene har ikke adgang til å finansiere mer enn 100 pst. av utgiftene til disse tjenestene med brukerbetalinger.

Det er kun VAR-sektoren (vann, avløp og renovasjon), kommunale boliger og næringsformål hvor brukerbetalinger utgjør beløp som tilsvarer mer enn 50 pst. av brutto driftsutgifter<sup>12</sup>.

<sup>12</sup> Med "brukerbetalinger" menes her summen av det som i tabellene 12367 og 12368 er benevnt som "Brukerbetaling for kommunale tjenester" og "Andre salgs- og leieinntekter".

De mest kostnadskrevende tjenesteområdene har alle lav grad av brukerfinansiering. Aller lavest grad av brukerfinansiering har “Resterende tjenesteområder” med under 2 pst. (består blant annet av barnevern, sosiale tjenester og kirke).

### Prisendringer for kommunale tjenester

Prisene<sup>13</sup> for både de tekniske tjenestene og barnehagene økte mer fra januar 2019 til januar 2020 enn konsumprisindeksen (KPI). De tekniske tjenestene har også de fleste tidligere år prisøkninger som er høyere enn konsumprisindeksen. For barnehager er det omvendt, de årlige prisøkningene har gjerne vært lavere enn økningen i KPI.

Innen de tekniske tjenestene har ikke kommunene lov til å kreve høyere gebyrer enn kostnadene som kommunene har ved tilbudet av tjenestene (selvkost). Noen kommuner velger å prise tjenestene til selvkost mens andre velger lavere pris enn selvkost, og dermed subsidiere tjenestene. Når disse prisene øker mer enn den generelle prisveksten, kan det derfor skyldes at de tilhørende kostnadene har økt, eller at kommunene i større grad enn før legger seg tettere opp til selvkost i sin prising, slik at subsideringsgraden blir lavere. Eksempelvis har investeringene innen VAR-sektoren i denne perioden vært relativt store og kan ha bidratt til relativt høy kostnadsvekst.

Prisene for opphold i barnehager er i stor grad regulert av statlige regler inkludert bestemmelser om maksimalsats. De lave årlige prisendringene har sammenheng med at de statlige reglene i liten grad har gitt rom for store prisøkninger. Ett unntak her er økningen av maksimalsatsen med 6,6 pst i 2017 som forklarer den store prisøkningen i 2018.

**Tabell 3.2 Årlig prisendring (per januar, fra januar året før) for noen kommunale tjenester. I tillegg årlig pris per januar 2020 (kroner). Endringer i KPI og kommunal deflator (i pst.) på årsbasis.**

	2007-2016	2017	2018	2019	2020	Pris per januar 2020 (kroner)
Vann	4,4	2,4	4,1	5,1	3,5	3 876
Avløp	4,7	2,1	2,3	5,4	4,3	4 317
Renovasjon	3,8	1,8	2,2	2,8	5,1	3 002
Feiing	5,4	2,8	3,8	2,0	3,8	486
Barnehager	1,1	0,9	4,9	1,5	3,0	32 134
Konsumprisindeksen (KPI)	2,0	1,6	3,1	1,8	1,1	
Kommunal deflator	3,7	2,4	3,1	3,2	1,6 <sup>1</sup>	

<sup>1</sup> Anslag i Nasjonalbudsjettet 2021.

Kilde: Statistisk sentralbyrå (tabell 12842, 11573 og 03013) og Finansdepartementet

<sup>13</sup>For 10-årsperioden er verdiene et aritmetisk gjennomsnitt av de fem årlige vekstene. For de tekniske tjenestene er verdiene basert på gjennomsnittspris ekskludert mva. for standard bolig på 120 kvadratmeter (verdiene for 2017–2019 er noe annerledes enn det som vises i fjorårets TBU-rapporten som følge av endret målemetode). For barnehager gjenspeiler beløpet gjennomsnittlig pris for fulltidsopphold per barn. For årene 2017–2020 er verdiene basert på både kommunale og private barnehager mens årene før er det kun kommunale barnehager som er med i grunnlaget for beregningene. For SFO er tallene basert på 10 måneder med 20 timer per uke uten moderasjon og/eller tillegg for mat. Det er usikkert hvor godt dette gjenspeiler gjennomsnittspris for SFO da det eksisterer ulike rabattordninger med ukjent omfang.

## 4 Tjenester og investeringer

Kommunesektoren har ansvaret for noen av de viktigste tjenestene i innbyggernes hverdag. Sektoren er ansvarlige for barnehager, skoler, helse- og omsorgstjenester, barnevern, kollektivtrafikk, veier og vannforsyning, avløp og renovasjon.

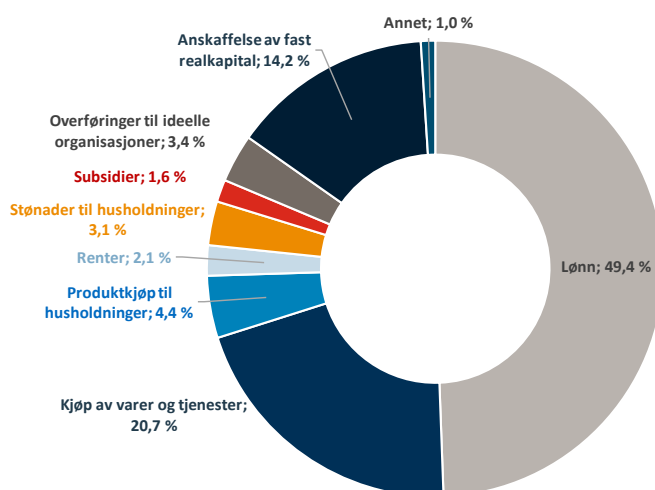
I barnehagesektoren har dekningsgraden for 1–2-åringer økt over tid, mens den har stabilisert seg på om lag 97 pst. blant 3–5-åringene. Antall årsverk i barnehagene har økt selv om det er færre barn i barnehage, noe som må ses i sammenheng med nasjonale vedtak om bemannings- og pedagognormer. Av barnehagene oppfylte 94 pst. bemanningsnormen i 2019, en økning fra 75 pst. i 2018. Høsten 2018 ble det innført en norm for lærertetthet i grunnskolen, og de aller fleste skolene oppfyller normen. Målt ved grunnskolepoeng ble elevprestasjonene ytterligere forbedret i 2019. Innenfor videregående opplæring er det en stadig høyere andel som fullfører innen fem år. Samtidig er det fortsatt betydelig geografisk variasjon i fullføring, og det er også stor variasjon mellom studieretninger. Innen omsorgstjenestene har det over tid vært en dreining i retning av at det gis mer hjemmebaserte helse- og omsorgstjenester, og den gjennomsnittlige pleietyngden per tjenestemottaker har økt både for institusjonsbasert omsorg og for hjemmetjenesten.

For å utvide kapasiteten og øke standarden investerer sektoren i bygg og anlegg. Investeringene økte i 2019 til et historisk høyt nivå. Investeringer i 2019 utgjorde 86 mrd. kroner, noe som tilsvarer en dobling fra 2002-nivået.

### 4.1 Kommuneforvaltningens utgifter

#### Halvparten av kommuneforvaltningens totale utgifter går til lønn

Kommuneforvaltningens totale utgifter for 2019 er beregnet til i om lag 627 milliarder kroner som tilsier en økning på 6,3 pst.<sup>14</sup> fra 2018. Årsveksten var noe høyere enn hva den i gjennomsnitt har vært de foregående fem årene (4,8 pst.).



Figur 4.1 Prosentvis fordeling av kommuneforvaltningens utgifter i 2019. Etter art.

Kilde: Statistisk sentralbyrå (tabell 10727 med tilhørende grunnlagsdata)

<sup>14</sup> Fremstillingen av delkapittelet er basert på SSBs tabell 10727 med tilhørende grunnlagsdata per november 2020. Noen av verdiene i tabell 10727 er blitt endret ved revisjonen som ble utført i 2019, jf. boks 2.1.

Tabell 4.1 Oversikt over beløpsstørrelse i 2019 og elementene som inngår i hver utgiftsgruppe

Artsgruppe	Mrd. kroner	Viktigste utgiftsposter
Lønnskostnader	311,9	Brutto lønn utbetalt til arbeidstakerne, arbeidsgiveravgift og pensjonskostnad. Lønnsrefusjoner (sykepenger/foreldrepenger) kommer til fratrukk.
Kjøp av varer og tjenester	130,5	Kjøp av konsulenttjenester, byggetjenester, reparasjoner, lisenser, forbruksmateriell, husleie, matvarer, undervisningsmateriell og energi.
Produktkjøp til husholdninger	27,8	Tilskudd til private barnehager, helsetjenester og transport for skoleelever/funksjonshemmede.
Formuesutgifter	14,0	Ordinære renteutgifter på gjeld (13,5 mrd. kroner), leie av tomter/grunn.
Subsidier	10,0	Samferdsel (transport på veg, sjø og skinner), lærlingordningen.
Stønader til husholdninger	19,7	Sosialhjelp, introduksjonsstønad, bostøtte og kvalifiseringsstønad.
Overføringer til ideelle org.	21,5	Ideelle organisasjoner innen helse- og omsorg, idrettslag og kulturorganisasjoner.
Anskaffelse av fast realkapital	89,8	Bygninger, anlegg, veier og IKT.
Annet	6,4	Overføringer til statsforvaltningen, kapitaloverføringer og tomtekjøp.

Kilde: Statistisk sentralbyrå (tabell 10727 med tilhørende grunnlagsdata)

Figuren viser at halvparten av kommuneforvaltningens utgifter går til lønn. Kjøp av varer og tjenester som brukes i kommunenes egen tjenesteproduksjon, utgjør i overkant av 20 pst. Produktkjøp til husholdninger, subsidier og overføring til ideelle er i hovedsak bidrag til private aktører for at disse skal produsere kommunale tjenester. Disse gruppene står for om lag 10 pst. av utgiftene. Anskaffelser av fast realkapital (investeringer) utgjorde 14,3 pst. i 2019. Tabell 4.1 gir oversikt over hvilke konkrete utgifter hver artsgruppe består av.

Andelene endres gjerne lite fra år til år, men over en lengre periode kan endringene være vesentlige. Anskaffelse av fast realkapital skiller seg ut med stigende andel siden 2013 på vel 2 prosentpoeng. For lønnskostnader og renteutgifter har andelene gått ned siden 2013.

## Sterkest vekst i 2019 i utgiftene til helse og omsorg

Tabell 4.2 Utviklingen i ressursbruken på de ulike tjenesteområdene i kommunesektoren

	Brutto driftsutgifter inkl. avskrivninger <sup>1</sup> 2013 (mrd. kr)	Brutto driftsutgifter inkl. avskrivninger 2019 (mrd. kr)	Andel driftsutgifter 2019 (pst.)	Årlig nominell vekst 2014-2019 (pst.)	Nominell vekst 2018-19 (pst.)	Brutto investeringsutgifter <sup>2</sup> 2019 (mrd. kr)	Andel investeringsutgifter 2019 (pst.)
Helse og omsorg <sup>3</sup>	113,8	150,4	28,7	5,6	6,4	17,8	18,0
Grunnskole	69,9	89,7	17,1	4,2	4,2	14,7	14,8
Barnehage	42,7	54,7	10,4	4,2	4,5	2,7	2,7
Videregående opplæring	32,3	39,9	7,6	3,6	4,8	4,1	4,1
Samferdsel	27,6	36,8	7,0	4,9	3,8	23,8	24,1
Administrasjon	25,1	33,6	6,4	5,0	8,0	4,1	4,1
Sosialtjenester	16,1	23,1	4,4	6,2	-1,3	0,2	0,2
Barnevern	10,7	14,4	2,7	5,1	0,8	0,1	0,1
Annet	68,7	82,2	15,7	3,0	5,6	31,4	31,8
<b>Sum</b>	<b>406,9</b>	<b>524,9</b>	<b>100,0</b>	<b>4,6</b>	<b>5,0</b>	<b>98,8</b>	<b>100,0</b>

<sup>1</sup> Brutto driftsutgifter inkluderer totale utgifter til lønn, vare- og tjenestekjøp og overføringsutgifter samt avskrivninger til de respektive tjenestene. Se også vedlegg 6 og 20.

<sup>2</sup> Brutto investeringsutgifter omfatter (fylkes-)kommunens utgifter i forbindelse med investeringer i fast eiendom og anlegg. Begrepet skal si noe om prioritering av nybygging, større utviklingstiltak og andre investeringer innen de enkelte tjenesteområdene og totalt. Se også vedlegg 20.

<sup>3</sup> Veksten er korrigert for oppgaveendringene knyttet til kommunal medfinansiering. Deflatoren 2014-18 var i snitt 2,7 pst. og i 2018 3,1 pst.

Kilde: Statistisk sentralbyrå (KOSTRA) og Kommunal- og moderniseringsdepartementet

Tabell 4.2 viser at tilnærmet 64 pst. av kommunesektorens utgifter til tjenestene gikk til helse, omsorg, barnehager og undervisning i 2019. Sterkere prosentvis vekst for barnevern og sosialtjenester må ses i lys av relativt lave 2013-nivåer for disse postene, men reflekterer også en kraftig utbygging av tjenestene og økte utgifter til introduksjonsordningen i etterkant av flyktningstrømmen i 2015. For videregående opplæring trakk en nedgang i antall unge utgiftsveksten noe ned.

## 4.2 Omfang og kvalitet i kommunale tjenester

Store deler av den kommunale og fylkeskommunale tjenesteproduksjonen er rettet mot bestemte aldersgrupper, og den demografiske utviklingen gir viktig informasjon om utviklingen i behovet for kommunale tjenester.

Barn og unge 1–18 år og innbyggere over 80 år er aldersgruppene som krever mest ressurser fra kommunesektoren i form av individrettet produksjon. I perioden 2013–2019 økte antall innbyggere i disse gruppene marginalt med 5 600 personer, noe som isolert sett indikerer et økning i behovet for kommunale tjenester. Økningen i aldersgruppene 80 år og over var på rundt 9 900 personer, mens det var en nedgang i antall barn og unge i alderen 1–18 år med 4 300 personer. Samlet sett økte innbyggertallet med om lag 258 500 personer, tilsvarende 5,1 pst. i perioden 2013–2019. Innbyggertallet i aldersgruppene 1–18 år og over 80 år økte til sammenlikning med bare 0,4 pst. i samme periode. Det indikerer at forsørgelsesbyrden for hele samfunnet er redusert i den perioden, men denne utviklingen er i ferd med å snu.

Tabell 4.3 Befolkningsutviklingen. Innbyggertall per 31.12. i ulike aldersgrupper av spesiell betydning for ulike deler av kommunale tjenester.

	2013	2018	2019	Endring 2013-19	Endring 2018-19	Gjennomsn. vekst 2014- 19, pst.	Vekst 2018-19 pst.
<b>Barnehager:</b>							
Antall barn 1-5 år	316 400	300 700	296 300	-20 100	-4 400	-1,3	-1,5
Antall barn 1-2 år	123 600	117 900	113 900	-9 700	-4 000	-1,6	-3,4
Antall barn 3-5 år	192 800	182 900	182 400	-10 400	-500	-1,1	-0,3
<b>Grunnskole:</b>							
Antall barn 6-15 år	618 100	641 500	642 400	24 300	900	0,8	0,1
<b>Videregående opplæring:</b>							
Antall unge 16-18 år	197 100	191 300	188 600	-8 500	-2 700	-0,9	-1,4
<b>Barnevern:</b>							
Antall barn og unge 0-17 år	1 125 200	1 122 500	1 118 600	-6 600	-3 900	-0,1	-0,3
<b>Omsorgstjenester:</b>							
Antall eldre 67 år og over	698 700	805 700	827 400	128 700	21 700	3,4	2,7
Antall eldre 67-79 år	478 000	579 700	596 700	118 700	17 000	4,5	2,9
Antall eldre 80-89 år	178 400	181 000	185 500	7 100	4 500	0,8	2,5
Antall eldre 90 år og over	42 400	45 000	45 200	2 800	200	1,3	0,4
<b>Totalt:</b>							
Antall innbyggere i alt	5 109 100	5 328 200	5 367 600	258 500	39 400	1,0	0,7
Antall innbyggere 1-18 år og 80 år og over	1 352 400	1 359 500	1 358 000	5 600	-1 500	0,1	-0,1
Andel innbyggere 1-18 år og 80 år og over (pst.)	26,5	25,5	25,3	-1,2	-0,2		

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Gjennom 2019 gikk antallet barn og unge også noe ned. Det ble færre i de yngste barnekullene og i aldersgruppen 16–18 år. Antall barn og unge i grunnskolealder økte, men økningen var mindre enn i de foregående årene. Det ble flere eldre over 80 år. Samlet sett gikk innbyggertallet ned med 1 500 i aldersgruppene 1–18 år og 80 år og over. Totalt økte innbyggertallet med 39 400 i løpet av 2019, tilsvarende 0,7 pst.

### **Barnehage: Flere barnehager oppfyller bemanningsnormen**

Etter en lengre periode med sterk vekst i barnehagesektoren, gikk antall barn i aldersgruppen 1–5 år noe ned etter 2013. Antall barn med barnehageplass har også blitt redusert, jf. figur 4.2A, men ikke like mye. Barnehagedekningen gikk dermed opp fra 90,0 pst. i 2013 til 92,1 pst. i 2019, jf. figur 4.2B. Halvparten av plassene var i kommunale barnehager.

For de eldste barna har dekningsgraden stabilisert seg rundt 97 pst., mens den fortsatt gikk opp for 1–2-åringene i 2019. I 2019 gikk 84,3 pst. av 1–2-åringene i barnehage, en økning på 0,9 prosentpoeng fra året før.

Avtalt, ukentlig oppholdstid per barn med barnehageplass økte med 0,6 timer fra 2013 til 2019, jf. figur 4.2C. Fra 2018 til 2019 var den avtalte oppholdstiden tilnærmet uendret.

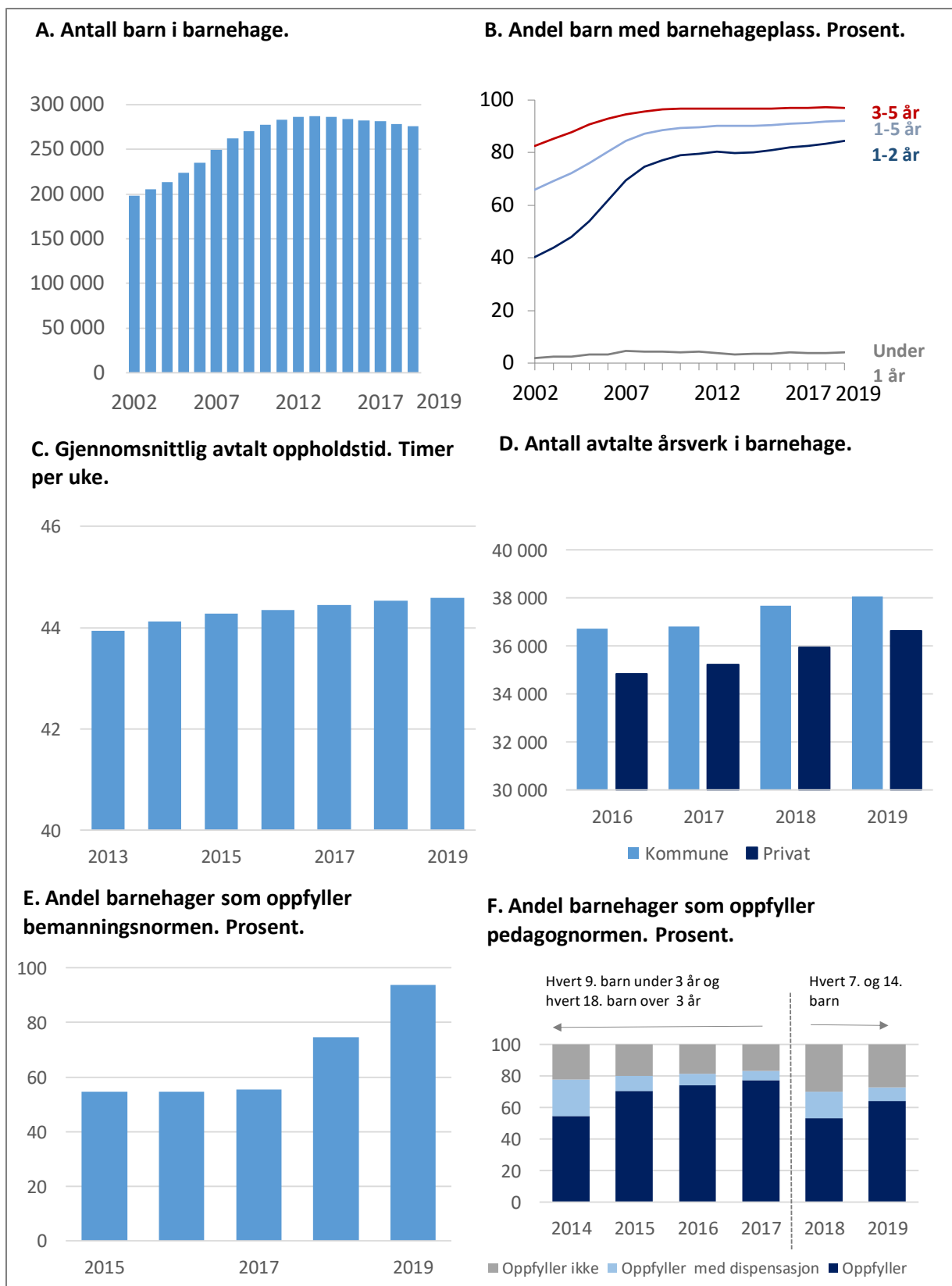
På tross av færre barn i barnehage og en relativt stabil oppholdstid, gikk ressursinnsatsen målt ved avtalte årsverk opp, både i de kommunale og i de private barnehagene, jf. figur 4.2D. I de kommunale barnehagene økte antall årsverk med nærmere 400 årsverk i 2019, tilsvarende vel én pst.

Dette gjorde at bemanningstettheten i grunnbemanningen økte i 2019. I 2016 var antall barn korrigert per årsverk til grunnbemanning 6,0, og dette antallet gikk ned til 5,9 i 2018 og til 5,7 i 2019. Bemanningsnormen for barnehagene stiller krav om minimum én ansatt i grunnbemanningen per tre barn under tre år, og én ansatt per seks barn over tre år. Barn skal regnes for å være over tre år fra og med august det året de fyller tre år. Normen ble innført 1. august 2018, men barnehagene hadde ett år på å innfri kravet. Barnehager som ikke innfrir kravet etter 1. august 2019 må søke om dispensasjon. For å kunne sammenlikne barnehager med ulik sammensetning av barn, justeres det for alder og oppholdstid. I beregningen av barn per ansatt og barn per barnehagelærer teller derfor barn under tre år som to barn.

Kommunale barnehager har over tid hatt litt bedre bemanningstetthet enn private barnehager, og i 2019 var den i snitt på 5,7 barn per ansatt. De private barnehagene økte bemanningstettheten fra 6,0 i 2018 til 5,8 2019. Forskjellene mellom de kommunale og de private barnehagene har altså blitt mindre etter innføringen av bemanningsnormen.

Siden 2017 har andelen barnehager som oppfyller det nåværende kravet om maksimum 6 store barn per ansatt økt fra 55 til 94 pst., jf. figur 4.2E. Totalt gikk det 16 400 barn i barnehagene som ikke oppfylte bemanningsnormen i 2019. Dette var en stor forbedring fra 2018 da tallet var 86 100.

Pedagognormen innebærer at det skal være minst én pedagogisk leder i grunnbemanningen for hvert syvende barn under tre år og minst én pedagogisk leder for hvert fjortende barn over tre år. Pedagognormen måtte bli innfridd innen 1. august 2018. Før dette var kravet henholdsvis ni og atten barn per pedagogisk leder. Pedagogiske ledere må ha utdanning som barnehagelærer eller annen treårig pedagogisk utdanning med videreutdanning i barnehagepedagogikk. Kommunen kan gi dispensasjon fra utdanningskravet for inntil ett år



Figur 4.2 Utviklingen i barnehagesektoren

Kilde: Statistisk sentralbyrå og Utdanningsdirektoratet



om gangen, slik at en person som ikke oppfyller utdanningskravet kan jobbe som pedagogisk leder.

64 pst. av barnehagene oppfylte i 2019 pedagognormen uten dispensasjon, jf. figur 4.2F, en økning fra 53 pst. i 2018. I gjennomsnitt er det 13,6 barn per barnehagelærer. Ifølge Utdanningsdirektoratet manglet det rundt 3 100 årsverk på nasjonalt nivå for å oppfylle kravet om maks 14 barn per pedagogisk leder for alle barnehager, og vel 500 årsverk om barnehager med dispensasjon holdes utenom. 60 pst. av barnehagene oppfylte både bemanningsnormen og pedagognormen i 2019.

En stadig større andel av grunnbemanningen var utdannede barnehagelærere. I 2015 var andelen 37,5 pst., mens den i 2019 hadde økt til 40,7 pst.

### **Grunnskole: Målt ved grunnskolepoeng ble elevprestasjonene ytterligere forbedret i 2019**

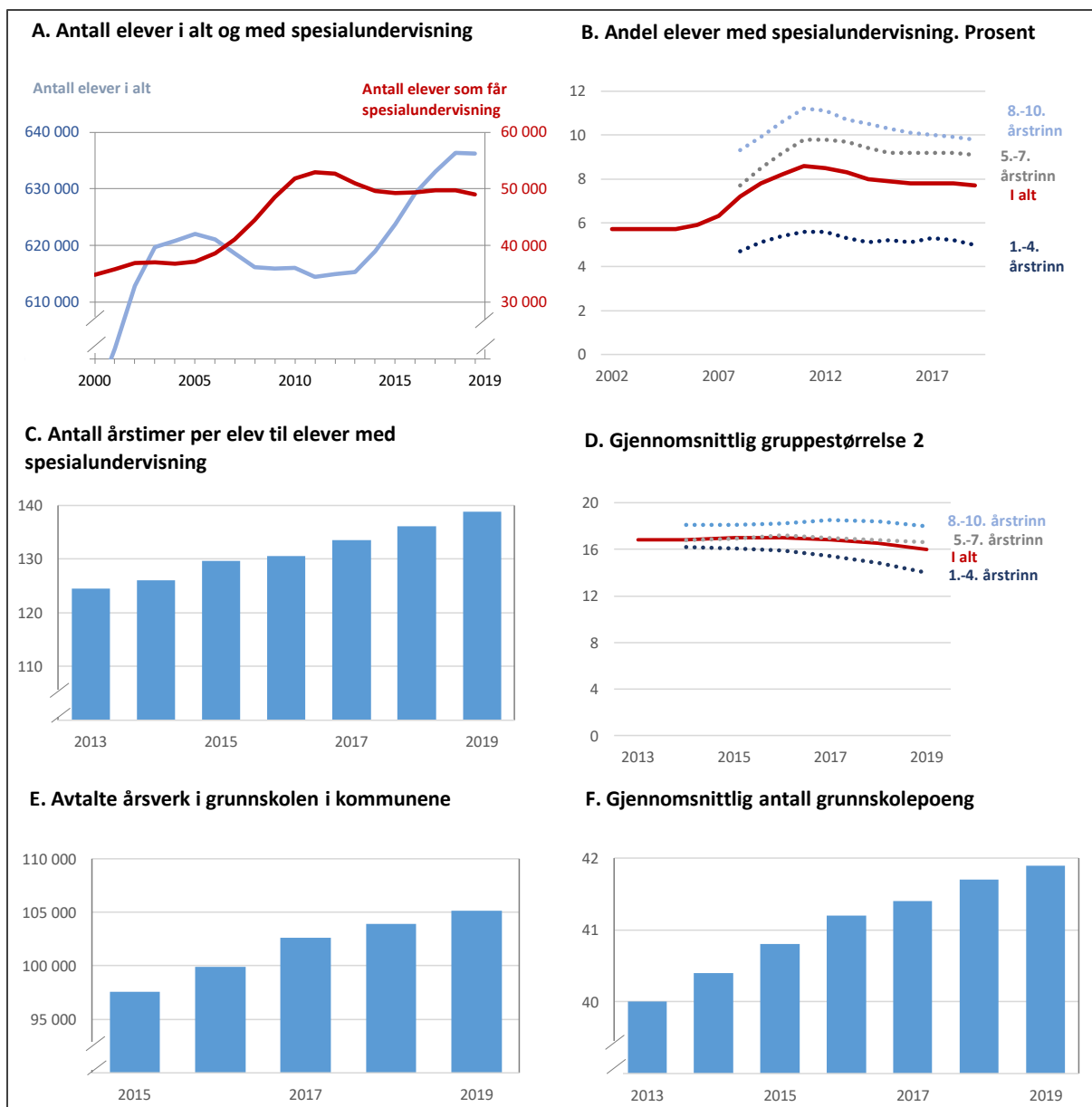
Elevtallet i grunnskolen var lenge stabilt, men økte svakt i perioden 2013–2019, jf. figur 4.3A. Veksten var relativt sett noe sterkere i de private skolene, der 4,2 pst. av elevene går, enn i de kommunale.

Ressursinnsatsen, målt ved årstimer til undervisning, økte svakt gjennom perioden. Fra 2005 var det først og fremst spesialundervisningen som økte, jf. figur 4.3A og B. Andelen elever som fikk spesialundervisning økte fram til 2011, før den de neste årene ble lavere. Etter 2015 stabiliserte andelen seg på barne- og mellomtrinnet, mens den fortsatte å gå svakt nedover på ungdomstrinnet. Samtidig fikk elevene som hadde spesialundervisning i snitt flere timer, jf. figur 4.3C. Det har lenge vært et politisk mål å forbedre den tilpassede opplæringen slik at alle elever får et bedre læringsutbytte i den ordinære undervisningen. Samtidig har det vært et ønske om å redusere andelen som får spesialundervisning, og særlig den andelen som blir tatt ut av elevgruppen og klassefellesskapet for å få et eget tilbud. Nedgangen i andelen som får spesialundervisning kan derfor ha sammenheng med at flere skoler har jobbet med å forbedre den tilpassede opplæringen for barn og unge med behov for særskilt tilrettelegging, innenfor rammen av det ordinære opplæringstilbudet. Bedre kvalitet på det ordinære tilbudet kan gjøre behovet for særskilte ordninger for enkeltelever mindre, slik at behovet for spesialundervisning reduseres. Andelen elever med spesialundervisning øker med elevtrinnene, jf. figur 4.3B.

De siste par-tre årene har også lærertettheten økt, jf. figur 4.3D. "Gjennomsnittlig gruppestørrelse 2" er en indikator som viser antall elever per lærer i ordinær undervisning, hvor ressurser til spesialundervisning og undervisning i særskilt norskopplæring ikke regnes med. Gruppestørrelse 2 gikk ned på alle trinn i grunnskolen, men nedgangen var størst på 1.–4. trinn. Gjennomsnittlig gruppestørrelse 2 ble redusert fra 16,8 elever i 2013 til 16,0 elever i 2019.

Fra 2015 er det bevilget betydelige midler til flere lærere i grunnskolen, og fra høsten 2018 er det innført en norm for lærertetthet på 1.–10. trinn. Normen for gruppestørrelse 2 var skoleåret 2018–2019 maksimalt 16 elever per lærer på 1.–4. trinn og maksimalt 21 elever per lærer på 5.–10. trinn. Fra og med høsten 2019 ble normen skjerpet til 15 på 1.–4. trinn og 20 på 5.–10. trinn. Normen gjelder på hvert hovedtrinn på skolenivå.

Tall per 1. oktober 2019 viste at 81 pst. av skolene oppfylte lærernormen på 1.–4. trinn, en økning på fem prosentpoeng fra året før. På 5.–7. trinn oppfylte over 92 pst. av skolene kravet, mens 86 pst. oppfylte kravet på 8.–10. trinn. Ifølge Utdanningsdirektoratet er det behov for nærmere 700 årsverk for at alle skolene skal oppfylle normen, forutsatt at det ikke



Figur 4.3 Utviklingen i grunnskolen

Kilde: Statistisk sentralbyrå og Grunnskolens informasjonssystem (GSI)

er omdisponering av lærerressurser mellom trinn internt på skolen eller mellom skoler. I 2019 økte kommunenes avtalte årsverk med 1 200 i alt, tilsvarende en vekst på om lag 1,2 pst. fra året før. Av disse var 1 100 årsverk til undervisning.

Gjennomsnittlige grunnskolepoeng for elevene i 10. klasse har økt jevnt de siste årene, jf. figur 4.3F, både nasjonalt og i alle fylker. Grunnskolepoeng er en samlet poengsum beregnet ut fra alle standpunkt- og eksamenskarakterene på vitnemålet, og danner grunnlag for opptak til videregående skole. Avgangselevene fra grunnskolen våren 2019 hadde i snitt 41,9 grunnskolepoeng. Jentene hadde i snitt 4,6 grunnskolepoeng mer enn guttene. Andelen elever uten grunnskolepoeng og andelen uten standpunktkarakterer varierer mellom ulike fag, men andelene som ble fritatt eller ikke hadde grunnlag for å få standpunkt-vurdering i norsk, engelsk, matematikk eller kroppsøving endret seg lite fra 2018 til 2019.

For skolefritidsordningen (SFO) var det i perioden 2013–2018 en liten og jevn reduksjon i andelen elever i SFO, etter at det i årene fram mot 2013 hadde vært en liten, men jevn økning. I 2019 økte andelen svakt igjen, og 60,8 pst. av barna i alderen 6–9 år hadde plass i SFO.

### **Videregående opplæring: En økende andel av elevene fullfører innen fem år**

Etter en lengre periode med sterk vekst i elevtallet innen videregående opplæring på begynnelsen av 2000-tallet, flatet veksten ut, og siden 2013 har elevtallet vært relativt stabilt. Årskullene ble mindre etter 2014, men en større andel av 16–18-åringene var i videregående opplæring, og antallet lærlinger og lære kandidater gikk opp, jf. figur 4.4A og B. En stadig mindre andel av elevene sluttet også i løpet av skoleåret. I 2013 sluttet 4,8 pst. i løpet av skoleåret, mens i 2019 var andelen redusert til 4,1 pst.

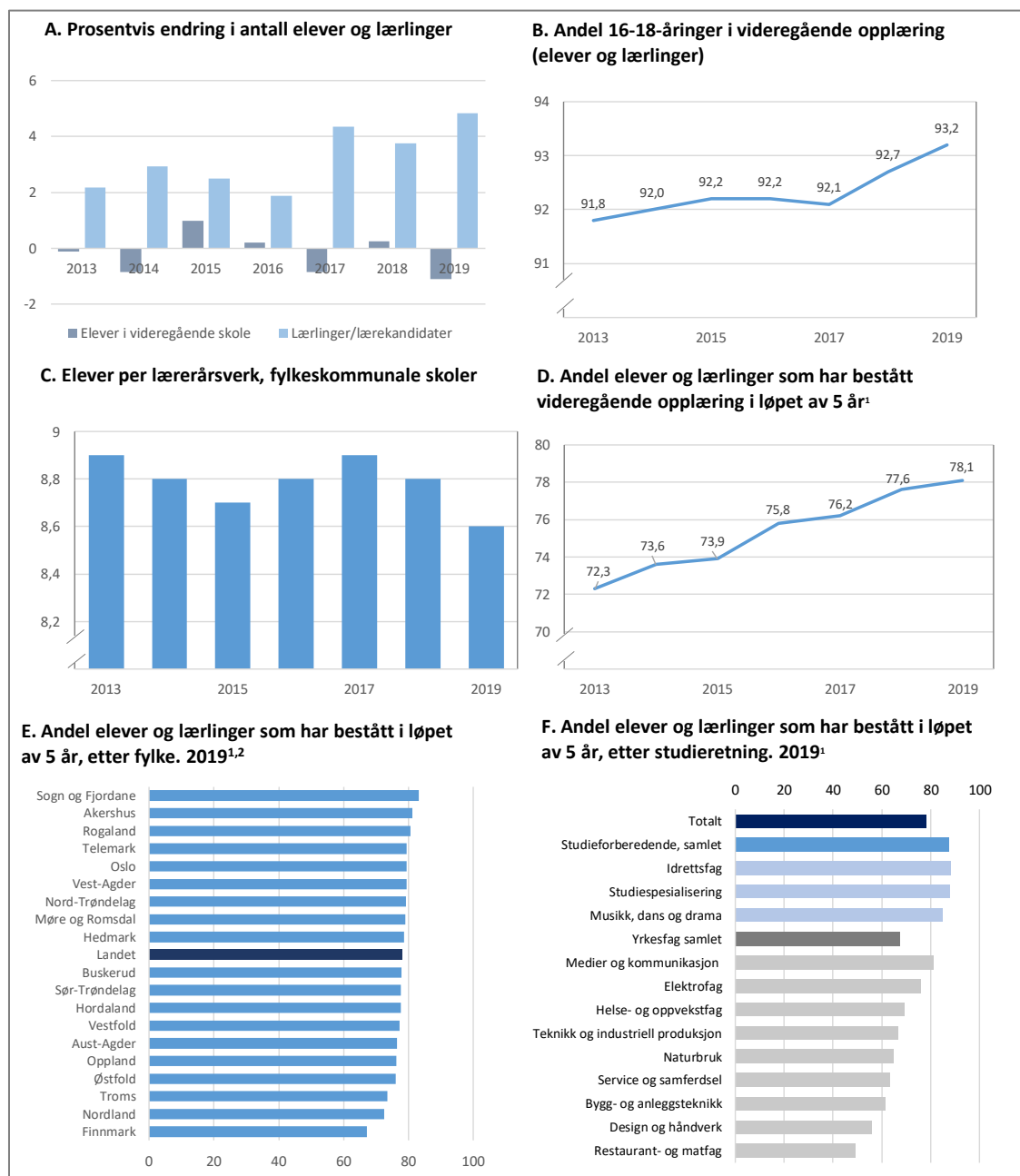
Avtalte årsverk i videregående opplæring ble redusert i 2016 og 2017, før de økte de påfølgende to årene. I 2019 økte antall årsverk med om lag 200, tilsvarende 0,6 pst. Lærertettheten økte noe fra 2018 til 2019, jf. figur 4.4C.

Etter opplæringsloven har alle ungdommer som har fullført grunnskolen rett til tre års videregående opplæring. Dersom opplæringstiden som er fastsatt i læreplanen, er lengre, har en rett til mer enn tre år. Ved fullført og bestått yrkesfaglig opplæring har eleven rett til ett års påbygging til generell studiekompetanse. Elevene har også rett til ett omvalg, dvs. inntil to år ekstra videregående opplæring, etter søknad. Ungdomsretten må tas ut i løpet av fem år for studieforbereende utdanningsprogram, det vil si innen utgangen av det året personen fyller 24 år, og i løpet av seks år for yrkesfaglige utdanningsprogrammer. I alt 78,1 pst. av 2013-kullet, som er det siste tilgjengelige året i statistikken, fullførte sin videregående opplæring med oppnådd studie- eller yrkeskompetanse i løpet av fem år, jf. figur 4.4D. Andelen som fullførte er den høyeste siden statistikken ble publisert første gang for 17 år siden (kullet som startet i 1994). Andelen elever som fullførte innen fem år, har økt de siste seks årene. For elevene som startet videregående opplæring i 2013, var økningen på 0,4 prosentpoeng fra året før.

Det er variasjon mellom fylkeskommunene i andelen som fullfører og består de enkelte utdanningsprogrammene, jf. figur 4.4E og F. Innenfor de studieforbereende utdanningsprogrammene var andelen av elever som fullførte innen fem år på 87,5 pst. For de yrkesfaglige utdanningsprogrammene var andelen som fullførte innen seks år lavere, med 67,5 pst. Variasjonen er også større mellom fylkeskommunene for yrkesfaglige enn for de studieforbereende utdanningsprogrammene. Innenfor begge var andelen høyest i Sogn og Fjordane (91,6 og 75,2 pst. for henholdsvis studieforbereende og yrkesfaglig) og lavest i Finnmark (henholdsvis 78,2 og 58,9 pst.). Forskjellene mellom fylkeskommunene har blitt stadig mindre over tid.

Variasjonen var også relativ stor mellom de forskjellige yrkesfaglige utdanningsprogrammene. Mens det i snitt var 81,4 pst. av elevene i medie og kommunikasjon som fullfører innenfor seks år, var det kun 49,2 pst. av elevene i restaurant- og matfag som fullførte innenfor seks år. Oppmerksomheten om å få elevene gjennom videregående opplæring har økt, og det jobbes mer systematisk både på skoleiivnivå og skolenivå. I tillegg har samarbeidet mellom fylkeskommunene og deres samarbeid med

kommunene, blitt bedre. Kunnskapsdepartementet har i samarbeid med fylkeskommunene identifisert kritiske faser i videregående opplæring og arbeidet med tiltak knyttet til disse.<sup>15</sup>



Figur 4.4 Utviklingen i videregående opplæring

<sup>1</sup> Årstallet tilsvarer kullet som startet videregående opplæring henholdsvis fem år (studieforberedende utdanningsprogrammer) og seks år (yrkesfaglige utdanningsprogrammer) tidligere. For eksempel henviser 2019 til elevene til 2014-kullet for studieforberedende utdanningsprogrammer og 2013-kullet for yrkesfaglige utdanningsprogrammer.

<sup>2</sup> Tall for Trøndelag fylkeskommune er splittet i Nord- og Sør-Trøndelag.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

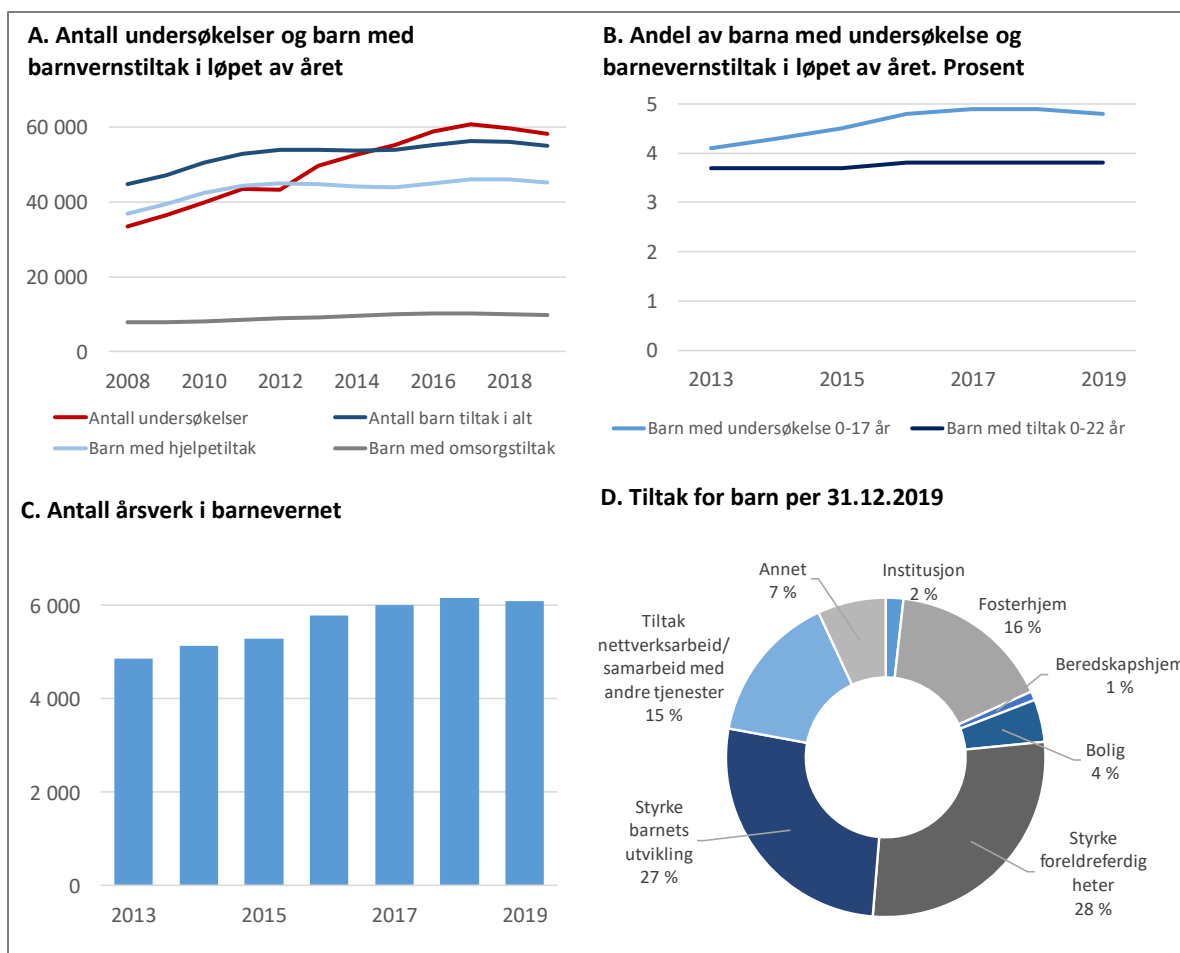
<sup>15</sup> Blant de tiltakene nasjonale myndigheter har tatt initiativ til er kompetanseutvikling av lærere og skoleledere for å gjøre undervisningen mer relevant og yrkesrettet og for å skape bedre sammenheng mellom fagene, bedre statistikk og kunnskapsgrunnlag, prosjektet NAV-veiledere i videregående opplæring og økt tilskudd til læreplasser.

## Barnevern: Den kraftige veksten i barnevernet har flatet ut de siste årene

Det kommunale barnevernet har ansvaret for barn bosatt i sin kommune og står for førstelinjetjenesten i barnevernet. Dette innebærer å håndtere alle oppgaver som i barnevernloven ikke er lagt til et statlig organ. Dette vil for eksempel omfatte vurderinger av bekymringsmeldinger, hjelpetiltak som veiledning og økonomisk støtte, tjenester som har samarbeidsflater med andre kommunale tjenester (barnehage, grunnskole, primærhelsetjenesten/helsestasjonene) og akuttberedskap. Det statlige barnevernet har på sin side ansvaret for andrelinjetjenesten, for institusjoner, spesialiserte fosterhjem eller spesialiserte hjelpetiltak.

Omfanget av de kommunale barnevernstjenestene økte kraftig i flere år med hensyn til årsverk, undersøkelser og barn som tok imot hjelp, jf. figur 4.5A og C. Veksten var sterkere enn veksten i antallet barn og unge. Mens det fram mot 2015 var en tendens til at en stadig større andel av barna mottok omsorgstiltak, kan økningen de påfølgende par årene hovedsakelig forklares ved at flere barn mottok hjelpetiltak. Fra 2017 til 2019 gikk antall undersøkelser og tiltak ned, og det ble også færre årsverk, men andelen barn med undersøkelse og barn med barnevernstiltak var stabile, jf. figur 4.5B.

Et hovedskille når det gjelder tiltak, går mellom barn og unge som mottar hjelpetiltak i hjemmet, og barn og unge som er plassert utenfor hjemmet. Definisjon av omsorgstiltak er barn som barnevernet har overtatt omsorgen for gjennom vedtak i fylkesnemnda for



Figur 4.5 Utviklingen i barnevernet

Kilde: Statistisk sentralbyrå

barnevern og sosiale saker, mens hjelpetiltak inkluderer alle øvrige tiltak, også barn som er plassert utenfor hjemmet.

Tallene for barn plassert utenfor hjemmet inkluderer både de barna som barnevernet har overtatt omsorgen for, og barn som er plassert utenfor hjemmet, hvor plasseringen er hjemlet som et hjelpetiltak eller som et akuttvedtak. Ettersom ett barn kan ha flere tiltak og flere plasseringer i løpet av året, er dette kun oppgitt ved utgangen av året. Av de nærmere 38 000 barna med barneverntiltak ved utgangen av 2019, hadde om lag 61 hjelpetiltak i hjemmet, mens 39 pst. var plassert utenfor hjemmet. Over lengre tid var det en sterkere vekst i tallet på barn som ble plassert utenfor hjemmet, men siden 2014 har disse andelene vært relativt stabile.

Når barnevernstjenesten har grunn til å anta at et barn har behov for hjelp fra barnevernet, skal de undersøke barnets omsorgssituasjon. Hvis det er grunnlag for å åpne undersøkelse, skal barnevernstjenesten snarest og senest innen tre måneder undersøke innholdet i bekymringsmeldingen. Over tid har saksbehandlingstiden ved undersøkelsene gått ned. I 2013 ble 75 pst. av undersøkelsene behandlet i løpet av tre måneder, mens i 2019 ble 89 pst. behandlet innen fristen.

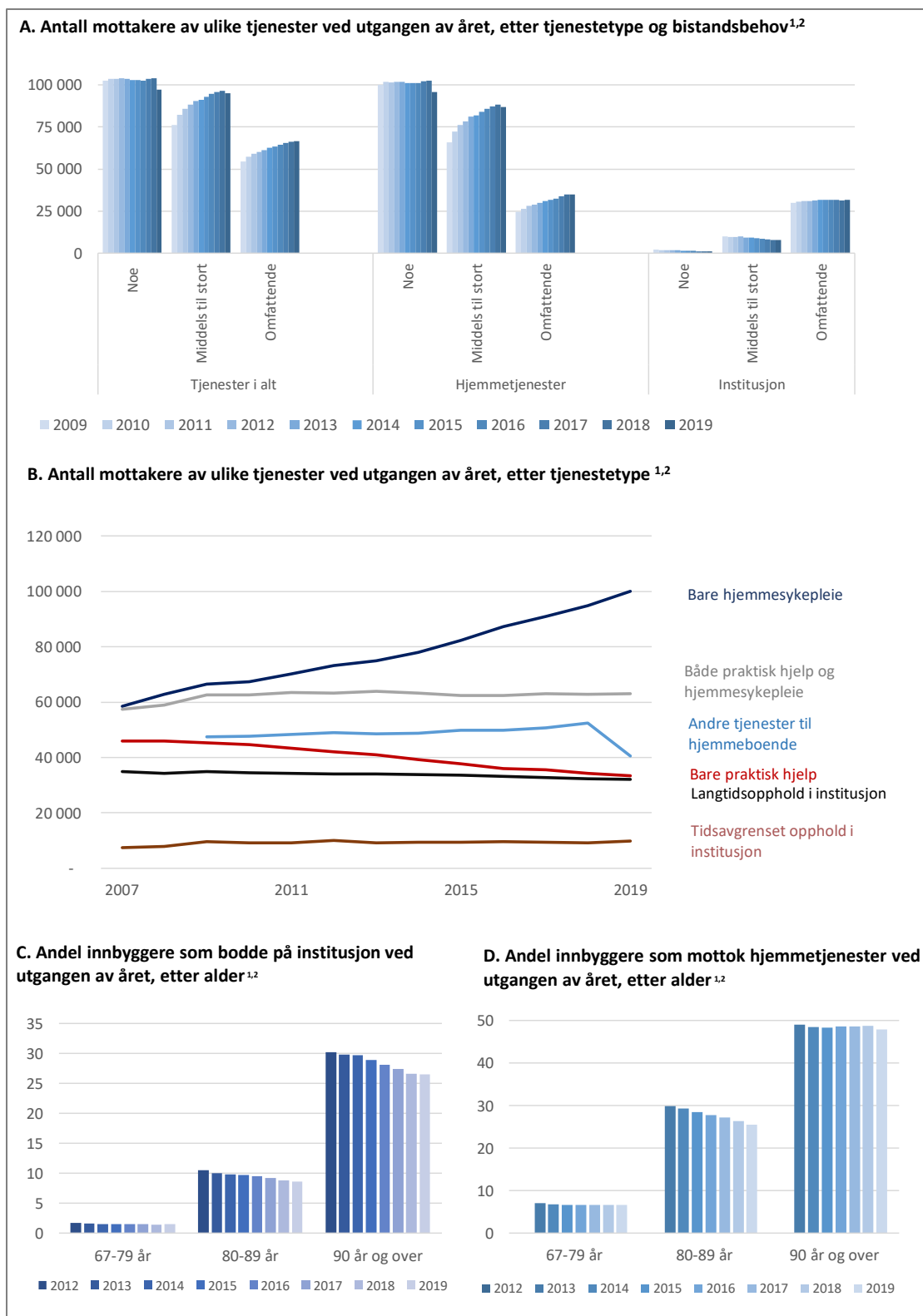
For flertallet av barna og familiene som kommer i kontakt med barnevernet, er det tilstrekkelig med hjelpetiltak i hjemmet (hovedsakelig råd og veiledning, tilbud om besøkshjem og avlastningstiltak, økonomisk hjelp og deltakelse i ansvarsgruppe og samarbeidsteam), jf. figur 4.5D, som viser barn og unge med ulike tiltak ved utgangen av 2019. Plassering av barn og unge utenfor hjemmet er bare aktuelt dersom barnevernets hjelpetiltak ikke er tilstrekkelig for å sikre barnet en forsvarlig omsorgssituasjon.

### **Helse og omsorg: Veksten i hjemmebaserte helse- og omsorgstjenester fortsetter**

Omfanget av helse- og omsorgstjenester tildelt av kommunen har økt over tid. Samtidig har det vært en dreining i retning av at det gis mer hjemmebaserte helse- og omsorgstjenester, jf. figur 4.6A og B. Dette har sammenheng med vekst i alle aldersgrupper over 67 år og vekst i antall yngre mottakere (under 67 år). Om lag 40 pst. av personene som mottok kommunale helse- og omsorgstjenester i 2019 var under 67 år, og innenfor hjemmebaserte tjenester gis om lag 70 pst. av timene til denne aldersgruppen. Andelen innbyggere i de tre eldre aldersgruppene som mottar institusjons- og/eller hjemmetjenester har blitt gradvis redusert de siste årene, med unntak av de eldste over 90 år, hvor andelen som mottar hjemmetjenester har vært relativt stabil, jf. figur 4.6C og D.

I løpet av perioden 2013–2019 ser den institusjonsbaserte omsorgen i økende grad ut til å ha blitt forbeholdt dem med størst behov, mens tallet på mottakere med lite eller middels til stort bistandsbehov har gått ned innen den institusjonsbaserte omsorgen, jf. figur 4.6A. Innen hjemmetjenesten falt tallet på mottakere med avgrenset bistandsbehov fra 2018 til 2019. Statistikken for mottakere av omsorgstjenester hadde imidlertid noen svakheter i 2019, jf. fotnotene til figur 4.6, så en skal være litt varsom med å tolke resultatene for bastant.

Samlet sett viser utviklingen over tid en betydelig endring i hvilke grupper som mottar hjemmetjenester, og den gjennomsnittlige pleietyngden per tjenestemottaker økte både for institusjonsbasert omsorg og for hjemmetjenesten fram til 2019. Innen hjemmetjenestene økte gjennomsnittlig bistandsbehov per mottaker fra 8,4 timer i uka i 2013 til 9,5 timer i 2019.

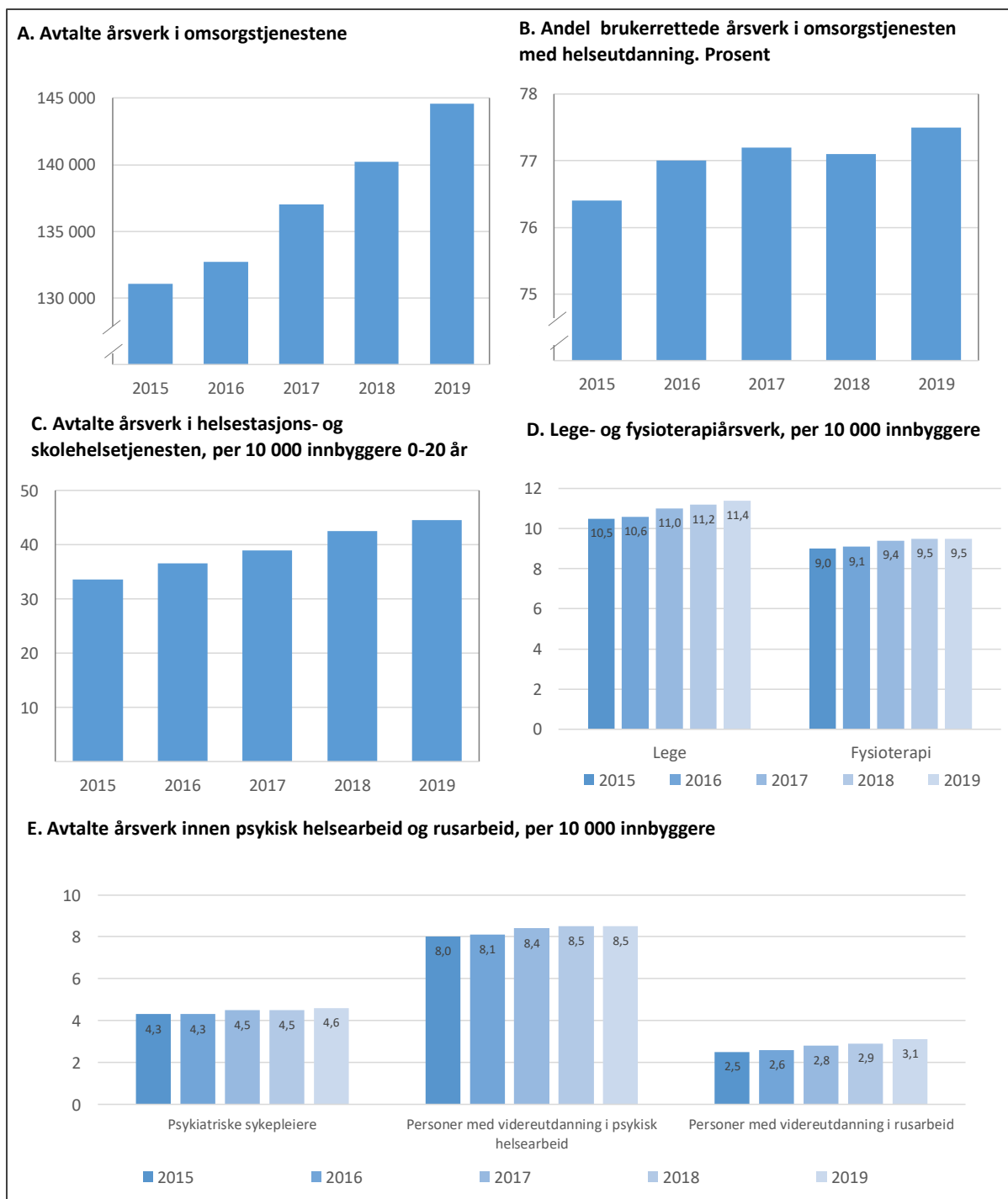


**Figur 4.6 Utviklingen i omsorgstjenestene**

<sup>1</sup> Nedgang i antall brukere med hjemmetjenester fra 2018 til 2019 kan for noen kommuner skyldes ny IPLOS-spesifikasjon, der "rehabilitering utenfor institusjon" f.o.m. 2019 ikke lenger registreres som omsorgstjeneste, men som et kjennetegn ved mottakeren.

<sup>2</sup> Brukerdata (IPLOS), endringer fra 2018 til 2019: Innføring av ny IPLOS-versjon har ført til mangelfulle registreringer i enkelte kommuner, som kan medføre utslag i tall for enkeltjenester og grupperinger av tjenester i publiseringen. Kommunereformen har for enkelte sammenslåtte kommuner gitt utfordringer med å samkjøre databaser, slik at noen tall for både nye og utgåtte kommuner kan inneholde feil. Noen kommuner har ikke rapportert 2019-tall. Her er 2018-tall kopiert til 2019-årgangen.

Kilde: Statistisk sentralbyrå



**Figur 4.7 Utviklingen i årsverk innen helse- og omsorgstjenestene**

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Ressursinnsatsen økte betydelig i perioden 2015 til 2019, med i gjennomsnitt 2,5 pst. årlig, jf. figur 4.7A. I 2019 økte antall årsverk med nærmere 4 400. En høyere andel av de brukerrettede årsverkene hadde også helsefaglig utdanning, jf. figur 4.7B.

Helsestasjons- og skolehelsetjenesten har blitt bygd ut, og målt per 10 000 innbyggere i alderen 0–20 år økte antall avtalte årsverk fra 33,6 i 2015 til 44,5 i 2019, jf. 4.7C. Legedekningen og fysioterapidekningen har også økt over tid, men var om lag uendret fra 2018 til 2019, 4.7D.

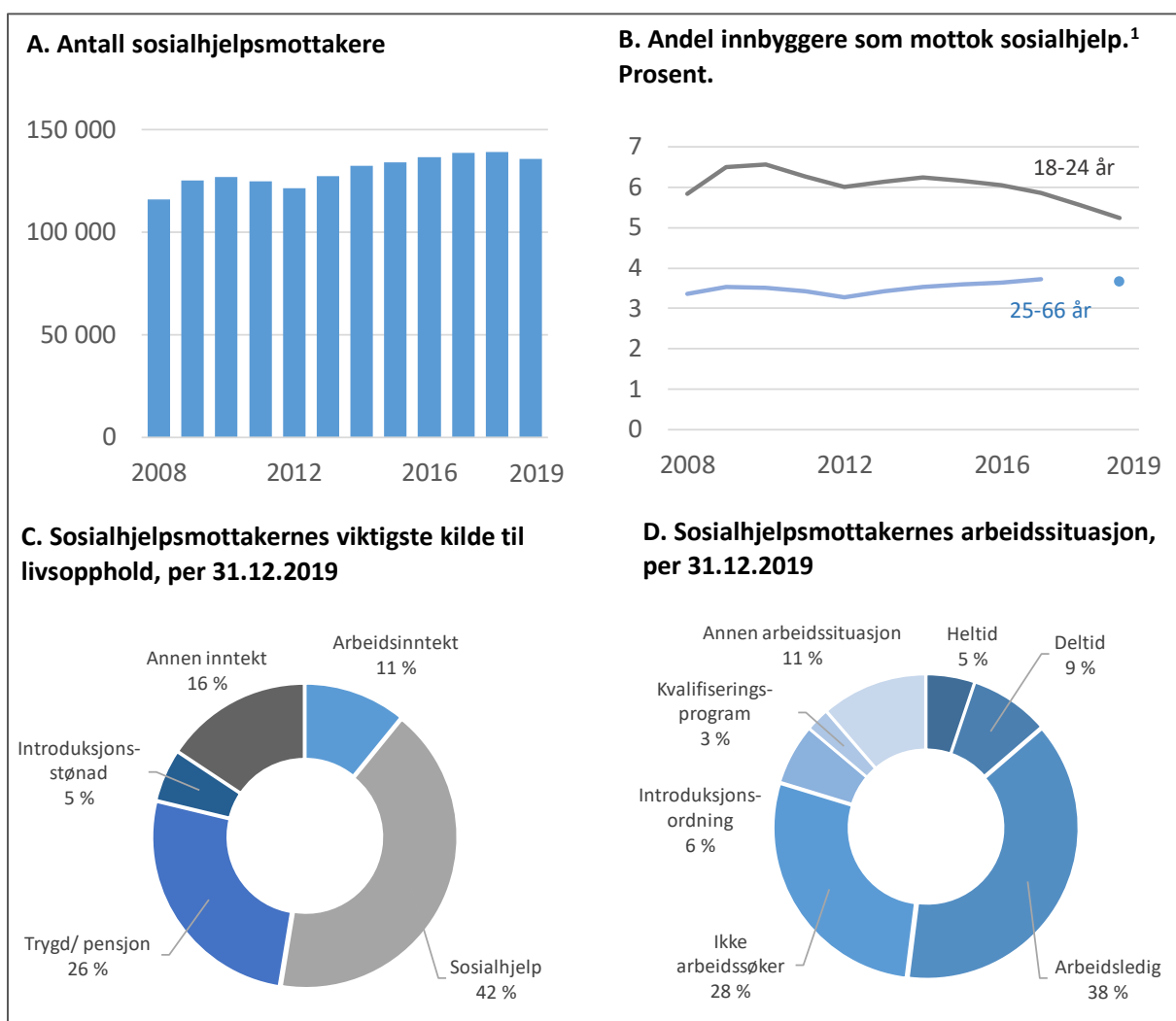


Innen rusomsorg og psykiatri har det blitt flere årsverk av sykepleiere og personer med videreutdanning i psykiatrisk helsearbeid i kommunene, jf. 4.7E. Førstnevnte økte fra 4,3 til 4,6 årsverk per 10 000 innbyggere fra 2015 til 2019, mens sistnevnte økte fra 8,0 til 8,5 i samme periode. Også årsverk av personer med videreutdanning i rusarbeid økte i perioden, fra 2,5 årsverk per 10 000 innbyggere i 2015 til 3,1 i 2019.

### Sosialtjenester: Andelen unge voksne (18–24 år) som mottar sosialhjelp, har gått ned

Antallet mottakere av sosialhjelp økte i perioden 2012–2018, men gikk noe ned i 2019, jf. figur 4.8A. Andelen innbyggerne i aldersgruppen 25–66 år som mottar sosialhjelp, har økt svakt de siste årene, mens en stadig mindre andel blant unge voksne i alderen 18–24 år mottok økonomisk sosialhjelp, jf. figur 4.8B.

Om lag 2/3 av mottakerne var utenfor arbeidsmarkedet som registrerte arbeidsledige eller ikke-arbeidssøkende, og 56 800 personer hadde sosialhjelp som viktigste inntektskilde i 2019, jf. figur 4.8C og D. I alt 7 mrd. kroner ble utbetalt i stønad i 2019.



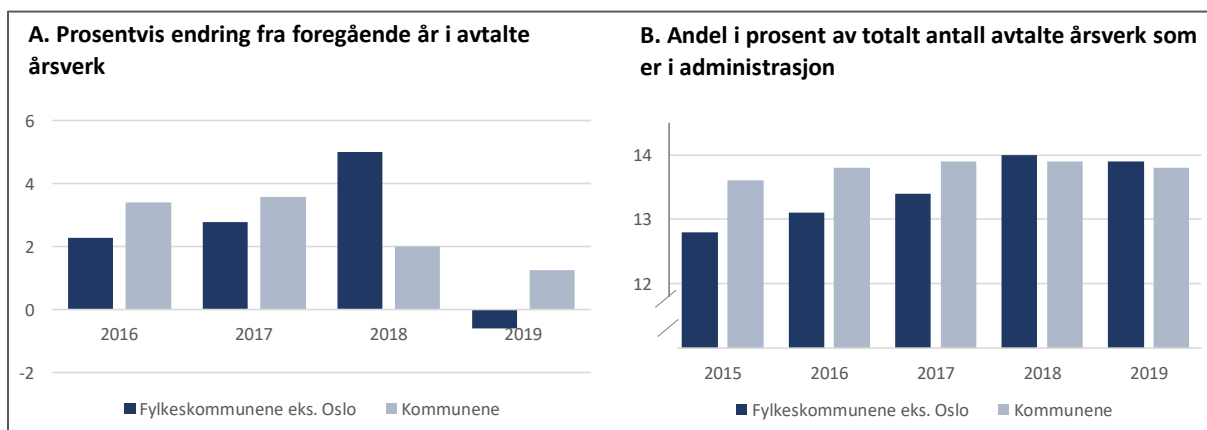
Figur 4.8 Utviklingen i sosialtjenestene

<sup>1</sup> Tall for 2018 for antall mottakere av sosialhjelp i aldersgruppen 25–66 år var ikke publisert ved KOSTRA-publiseringen 15. juni 2020.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

## Administrasjon: Lavere vekst i årsverkene i 2019 enn i foregående år

Avtalte årsverk til administrasjonen økte noe kommunene i 2019, mens det gikk ned i fylkeskommunene, jf. figur 4.9A. Veksten var mindre enn veksten i årsverkene til de ulike tjenesteområdene, både i kommunene og fylkeskommunene, slik at en lavere andel av de samlede årsverkene gikk til administrasjon, jf. figur 4.9B.



Figur 4.9 Utviklingen i administrasjon

Kilde: Statistisk sentralbyrå

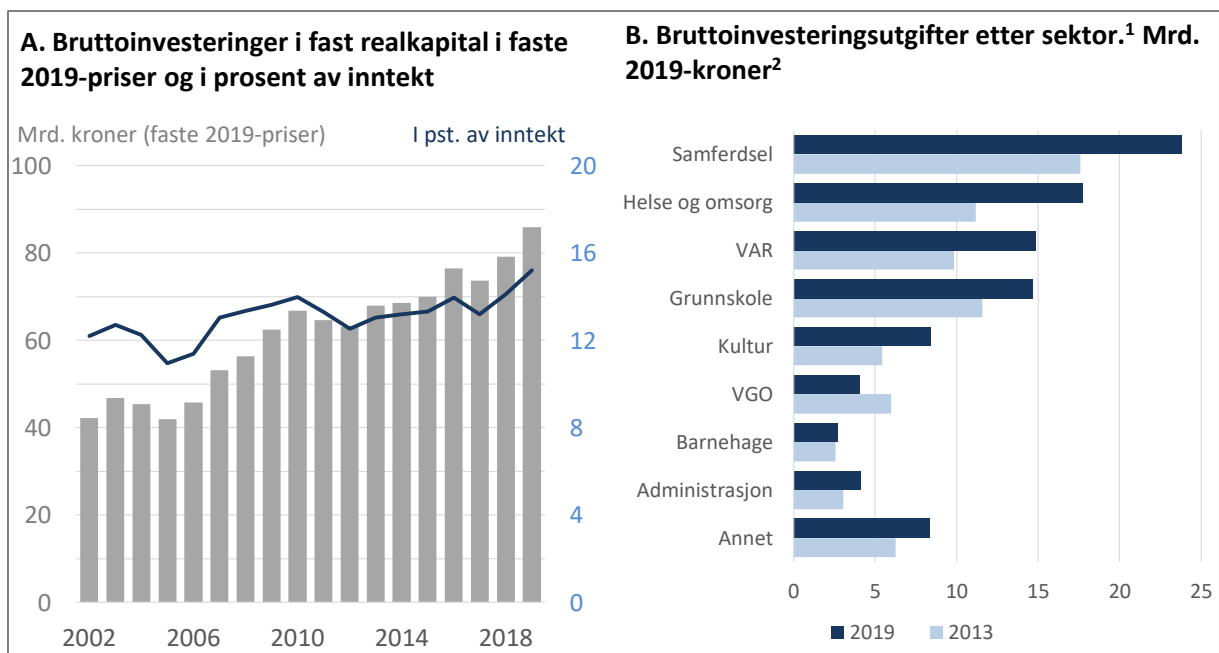
## 4.3 Investeringer

### Kommunesektorens investeringsnivå er historisk høyt

Investeringene i kommunesektoren ligger på et historisk høyt nivå, og fortsatte å vokse også i 2019. Kommuneforvaltningens bruttorealinvesteringer var nærmere 86 mrd. kroner i 2019. Årlige investeringer har reelt sett doblet seg siden 2002. Også sett i forhold til sektorens samlede inntekter har investeringsnivået økt, fra om lag 12 pst. i 2002 til over 15 pst. i 2019.

Investeringene er høy innenfor de fleste tjenesteområder. Figur 4.10B viser hvor mye sektoren investerte innen de ulike tjenesteområdene i 2019, sammenholdt med 2013.

Tekniske tjenester (samferdsel samt vann, avløp og renovasjon) stod for nærmere 40 pst. av de samlede investeringene i sektoren. Investeringene innenfor helse- og omsorgssektoren var stabile i flere år, men har økt de siste årene, og utgjorde i alt nærmere 20 pst. i 2019. Økningen må ses i sammenheng med investeringstilskuddene til omsorgstjenestene i samme periode. I 2019 utgjorde investeringstilskuddet om lag 4,4 mrd. kroner.



**Figur 4.10 Kommunesektorens investeringer i fast realkapital**

<sup>1</sup> I regnskapsstatistikken i KOSTRA lar det seg ikke gjøre å skille omsorgsboliger fra øvrige kommunalt disponerte boliger. I figuren er kommunalt disponerte boliger lagt inn i gruppen for helse og omsorg.

<sup>2</sup> Den kommunale deflatoren er brukt til å prisjustere investeringene i 2013 til 2019-kroner.

Kilde: Statistisk sentralbyrå (Nasjonalregnskapet og KOSTRA)

## 5 Netto driftsresultat

*Netto driftsresultatet for kommunesektoren har vært godt de siste årene, men har falt etter en topp i 2016. I 2019 utgjorde netto driftsresultat for kommunesektoren 2,0 pst. av driftsinntektene og var dermed kommet ned på nivået som utvalget anbefaler. I gjennomsnitt har netto driftsresultat de siste fem årene vært på 3,2 pst. og dermed en del høyere enn anbefalingen om at netto driftsresultat for kommunesektoren samlet bør ligge på 2 pst. over tid. Netto driftsresultatene har blitt trukket opp av flere år på rad med merskattevekst mot slutten av året.*

*I 2019 utgjorde netto driftsresultat i kommunene (inkludert Oslo) 1,9 pst. av driftsinntektene. Gjennomsnittet for de siste fem årene er 2,7 pst. For kommunene har dermed netto driftsresultatet ligget over utvalgets anbefaling om at netto driftsresultatet for kommunen samlet bør være 1¾ pst. over tid. Nivå og endring i netto driftsresultatene varierer fra kommune til kommune. I 2019 var det de største kommunene som hadde høyest netto driftsresultat, og hele 43 pst. av kommunene hadde negative resultater. Netto driftsresultat i fylkeskommunene ble redusert fra 3,8 pst. av driftsinntektene i 2018 til 2,6 pst. i 2019. Gjennomsnittet for de siste fem årene er på 4,1 pst., som er tråd med utvalgets anbefaling på 4 pst., mens fjorårets tall altså var noe lavere.*

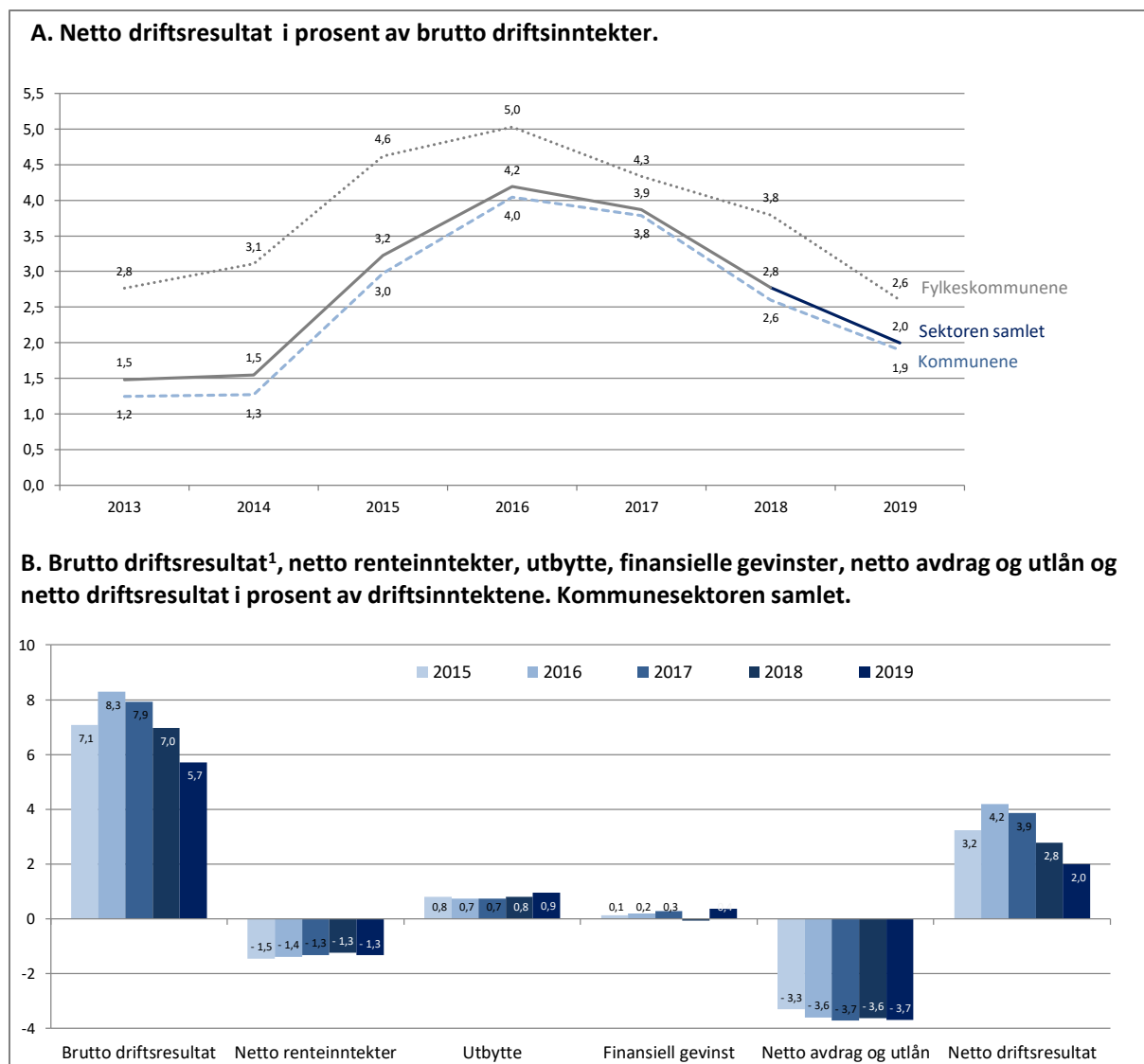
Alle økonomiske indikatorer i dette kapitlet inkluderer hhv. kommunale og fylkeskommunale foretak samt interkommunale samarbeid og interkommunale selskaper ("konserntall").

### 5.1 Netto driftsresultat for kommunesektoren samlet

For kommunesektoren samlet utgjorde netto driftsresultat 2,0 pst. av driftsinntektene i 2019, jf. figur 5.1A. Netto driftsresultatet avtok betydelig fra året før. Nedgangen må blant annet ses i sammenheng med lavere utbetaling fra havbruksfondet i 2019 enn i 2018. I motsatt retning trakk høyere avkastning på finansielle omløpsmidler enn året før. De siste fem årene har netto driftsresultat for kommunesektoren i gjennomsnitt ligget på 3,2 pst. Dette er høyere enn utvalgets anbefaling på 2 pst. over tid.

Brutto driftsresultat er lik forskjellen mellom driftsinntekter og driftsutgifter eksklusiv avskrivninger. Netto finanstransaksjoner utgjør forskjellen mellom brutto driftsresultat og netto driftsresultat. Netto finanstransaksjoner består av netto renteinntekter, utbytte, finansielle gevinster og netto avdrag og utlån. Figur 5.1B gir en oversikt over netto og brutto driftsresultat og en dekomponering av forskjellen mellom dem de fem siste årene. Størrelser over null viser positive resultater eller positive netto inntekter, mens verdier under null innebærer negative resultater eller netto utgifter.

I 2019 hadde kommunesektoren et brutto driftsresultat på 5,7 pst. av driftsinntektene. Brutto driftsresultatet har svekket seg gradvis siden 2016. Nedgangen i brutto driftsresultat viser at driftsutgiftene økte relativt mer enn driftsinntektene. Kommunesektorens netto finansutgifter bedret seg fra 2018 til i 2019. Det var særlig finansielle gevinster som økte fra året før. Sektorens netto finansutgifter utgjorde 3,7 pst. av driftsinntektene i 2019, mot 4,1 pst. i 2018.



Figur 5.1 Driftsresultatene i kommunesektoren

<sup>1</sup> Eksklusiv avskrivninger.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

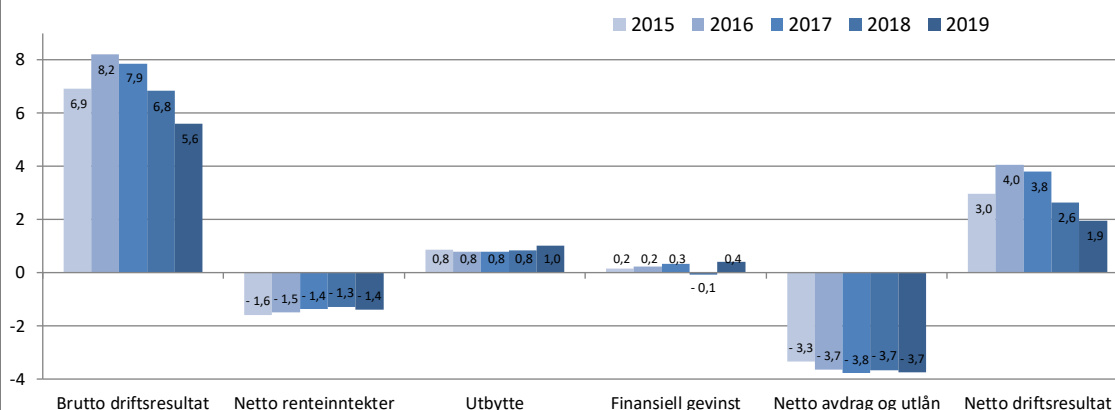
## 5.2 Netto driftsresultat for kommunene

### Kommunene inkludert Oslo

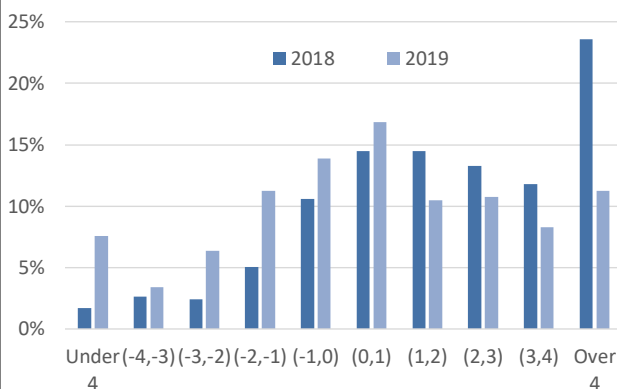
I 2019 utgjorde netto driftsresultat 1,9 pst. av driftsinntektene i kommunene. De siste fem årene har netto driftsresultat for kommunene inkludert Osloligget på 2,7 pst. i gjennomsnitt. Resultatet var høyest i 2016 med 4,0 pst.

I 2019 var brutto driftsresultat i kommunene på 5,6 pst. av driftsinntektene. Dette var en nedgang fra året før. For kommunene var det en bedring i netto finansutgifter. Bedringen skyldes i all hovedsak økte finansielle gevinster og økt utbytte. Kommunesektorens netto finansutgifter tilsvarte 3,7 pst. av driftsinntektene i 2019, mot 4,2 pst. året før.

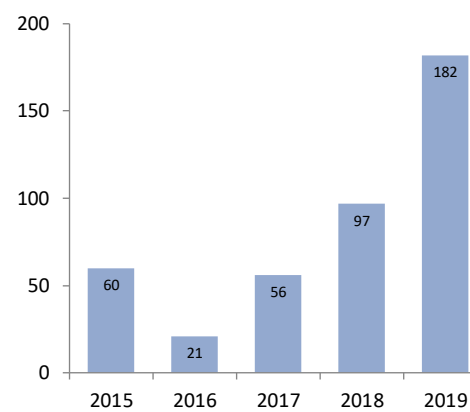
**A. Brutto driftsresultat<sup>1</sup>, netto renteinntekter, utbytte, finansielle gevinster, netto avdrag og utlån og netto driftsresultat i prosent av driftsinntektene. Kommunene.**



**B. Kommunene fordelt etter netto driftsresultat i prosent av brutto driftsinntekter. Andel av kommunene i de ulike intervallene.**



**C. Antall kommuner med negativt netto driftsresultat.**



**Figur 5.2 Driftsresultatene i kommunene**

<sup>1</sup> Eksklusiv avskrivninger.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

**Forskjeller mellom kommunene**

Figur 5.2B viser at det var betydelige forskjeller kommunene mellom både i 2018 og i 2019. Netto driftsresultat var positivt i 57 pst. av kommunene i 2019, og 31 pst. av kommunene hadde netto driftsresultat høyere enn 1¼ pst. Tilsvarende tall for 2018 var på henholdsvis 64 og 54 pst.

Standardavviket er et uttrykk som oppsummerer spredningen kommunene imellom. I 2019 var standardavviket for netto driftsresultat 3,9 mot 4,2 året før. Det viser en ganske stor spredning. Resultatene i enkeltkommuner i 2018 var i betydelig grad påvirket av utbetaling av midler fra Havbruksfondet. I 2019 var det Aukra som hadde høyest netto driftsresultat med 27,2 pst., mens Torsken hadde lavest med -21,1 pst.

Øremerkede tilskudd og andre bundne inntekter inntektsføres det året de er kjent, mens utgiftene kan påløpe i andre regnskapsår. Midlene settes i mellomtiden av i bundne fond. Når en sammenlikner resultatene på kommune- og fylkeskommunenivå bør en derfor være

oppmerksom på at resultatene i større eller mindre grad kan være påvirket av at inntekt og bruk av slike tilskudd skjer i ulike år.

I 2019 hadde 182 kommuner (43 pst.) negative netto driftsresultat, opp fra 97 kommuner i 2018, jf. figur 5.2C.

### 5.3 Netto driftsresultat i ulike kommunegrupper

#### Kommunene gruppert etter fylke

Tabell 5.1 viser kommunenes netto- og brutto driftsresultat samt netto finansutgifter etter fylke i 2018 og 2019.

I 2019 hadde Oslo og kommunene Rogaland det høyest netto driftsresultat på henholdsvis 5,2 og 4,3 pst. Lavest netto driftsresultat hadde kommunene i Troms.

- Kommunene i Rogaland hadde størst økning i netto driftsresultat fra 2018 til 2019 med en økning på 1,0 prosentpoeng som andel av driftsinntektene. Deretter fulgte Oslo med en økning på 0,9 prosentpoeng. For Oslo var det lavere netto finansutgifter som bidro til høyere netto driftsresultat. For kommunene i Rogaland var det en bedring i brutto driftsresultat og netto finansutgifter.
- Kommunene i Troms hadde den største nedgangen i netto driftsresultat fra 2018 til 2019 på 4,0 prosentpoeng. Nedgangen må blant annet ses i sammenheng med lavere utbetalinger fra Havbruksfondet.

Tabell 5.1 Brutto driftsresultat, netto finansutgifter og netto driftsresultat, alle i pst. av driftsinntekter. Endring fra året før i prosentpoeng.

	2018			2019			Endring		
	Brutto driftsresultat	Netto finansutgifter	Netto driftsresultat	Brutto driftsresultat	Netto finansutgifter	Netto driftsresultat	Brutto driftsresultat	Netto finansutgifter	Netto driftsresultat
Østfold	6,4	5,0	1,3	4,9	4,7	0,3	-1,4	-0,4	-1,0
Akershus	7,8	5,3	2,5	7,3	4,3	3,0	-0,5	-1,0	0,5
Oslo	9,4	5,2	4,3	9,0	3,8	5,2	-0,4	-1,4	0,9
Hedmark	5,1	3,9	1,2	4,6	4,0	0,6	-0,5	0,1	-0,7
Oppland	4,8	3,7	1,0	4,2	3,5	0,6	-0,6	-0,2	-0,4
Buskerud	6,0	4,1	1,9	4,9	3,8	1,1	-1,1	-0,3	-0,8
Vestfold	5,5	4,2	1,3	5,3	3,3	2,0	-0,3	-0,9	0,6
Telemark	4,8	3,6	1,2	4,3	2,9	1,4	-0,5	-0,7	0,2
Aust-Agder	5,0	3,8	1,2	3,8	3,6	0,2	-1,3	-0,2	-1,0
Vest-Agder	5,6	3,8	1,8	3,6	2,9	0,7	-2,0	-0,9	-1,1
Rogaland	6,2	2,9	3,3	6,8	2,4	4,3	0,5	-0,5	1,0
Hordaland	7,0	3,7	3,3	4,8	3,0	1,9	-2,1	-0,7	-1,4
Sogn og Fjordane	6,5	4,4	2,1	4,5	4,2	0,3	-2,1	-0,2	-1,8
Møre og Romsdal	6,1	4,9	1,2	3,8	4,6	-0,8	-2,3	-0,3	-2,0
Trøndelag	7,5	4,9	2,6	6,1	4,2	1,9	-1,4	-0,7	-0,7
Nordland	6,9	4,2	2,8	4,6	4,0	0,7	-2,3	-0,2	-2,1
Troms	7,3	5,5	1,8	4,1	6,3	-2,2	-3,2	0,8	-4,0
Finmark	8,6	5,4	3,2	7,2	6,1	1,1	-1,4	0,6	-2,1
<b>Landet</b>	<b>6,8</b>	<b>4,2</b>	<b>2,6</b>	<b>5,6</b>	<b>3,7</b>	<b>1,9</b>	<b>-1,2</b>	<b>-0,5</b>	<b>-0,7</b>

Kilde: Statistisk sentralbyrå

- I 2019 hadde kommunene i Troms og Finnmark høyest netto finansutgifter. Kommunene i Troms, Finnmark og Hedmark hadde økning i netto finansutgifter, mens det var nedgang i de øvrige fylkene.
- I 2019 hadde kommunene i Rogaland lavest netto finansutgifter med 2,4 pst. av driftsinntektene. Oslo hadde størst nedgang i netto finansutgifter med 1,4 prosentpoeng.

### Kommunene gruppert etter folketall

Tabell 5.2 viser kommunenes netto- og brutto driftsresultat samt netto finansutgifter i 2018 og 2019 gruppert etter folketall.

I 2019 hadde kommunene med over 50 000 innbyggere samlet det høyest netto driftsresultatet med 3,7 pst. av driftsinntektene, mens de med mellom 5–10 000 hadde det laveste. Det var særlig de aller største kommunene som hadde de høye netto driftsresultat. De fem mest folkerike kommunene hadde i 2019 et netto driftsresultat på 4,8 pst. av driftsinntektene, mens de øvrige kommunene i landet samlet sett hadde et netto driftsresultat på 0,8 pst.

Kommunene med over 50 000 innbygger hadde en liten økning i netto driftsresultatet fra 2018 til 2019, mens det var nedgang for alle de øvrige kommunegruppene. Kommunene med under 3 000 innbygger hadde størst nedgang noe som må ses i sammenheng med at mange av disse kommunene fikk spesielt store inntekter fra Havbruksfondet i 2018.

Tabell 5.2 Brutto driftsresultat, netto finansutgifter og netto driftsresultat i pst. av driftsinntekter. Kommunene gruppert etter folketall per 1.1.2020.

Antall innbyggere	2018			2019			Endring		
	Brutto driftsresultat	Netto finansutgifter	Netto driftsresultat	Brutto driftsresultat	Netto finansutgifter	Netto driftsresultat	Brutto driftsresultat	Netto finansutgifter	Netto driftsresultat
< 3 000	7,3	3,6	3,7	3,7	3,3	0,4	-3,6	-0,3	-3,3
3 - 5 000	7,3	4,3	3,0	5,0	4,2	0,8	-2,3	-0,1	-2,2
5 - 10 000	5,8	4,3	1,5	3,7	4,1	-0,5	-2,1	-0,2	-2,0
10 - 20 000	6,3	4,6	1,7	5,3	4,2	1,1	-1,0	-0,4	-0,6
20 - 50 000	6,1	4,5	1,5	5,3	4,2	1,1	-0,8	-0,3	-0,4
> 50 000	7,6	4,0	3,6	6,9	3,1	3,7	-0,8	-0,9	0,1
<b>Landet</b>	<b>6,8</b>	<b>4,2</b>	<b>2,6</b>	<b>5,6</b>	<b>3,7</b>	<b>1,9</b>	<b>-1,2</b>	<b>-0,5</b>	<b>-0,7</b>

Kilde: Statistisk sentralbyrå

### Kommunene gruppert etter korrigert frie inntekter

Tabell 5.3 viser kommunenes netto- og brutto driftsresultat samt netto finansutgifter i 2018 og 2019 gruppert etter frie inntekter i 2019 korrigert for forskjeller i beregnet utgiftsbehov.

Det er gruppen av kommuner med korrigerte frie inntekter på mellom 100 og 105 pst. av landsgjennomsnittet som har det høyeste netto driftsresultatet i 2019. Ellers var det kommunene med den laveste inntekten som også hadde det laveste netto driftsresultatet. Alle gruppene hadde nedgang i netto driftsresultat sett i forhold til driftsinntektene fra 2018 til 2019, nedgangen var størst for kommuner med de høyeste korrigerte frie inntekter. Alle kommunegruppene hadde nedgang i netto finansutgifter som andel av driftsinntektene.



Tabell 5.3 Brutto driftsresultat, netto finansutgifter og netto driftsresultat i pst. av driftsinntekter. Kommunene<sup>1</sup> gruppert etter korrigert frie inntekter inkludert eiendomsskatt, konsesjonskraftsinntekter og fordelen av differensiert arbeidsgiveravgift som andel av landsgjennomsnittet per innbygger i 2019.

	2018			2019			Endring		
	Brutto driftsresultat	Netto finansutgifter	Netto driftsresultat	Brutto driftsresultat	Netto finansutgifter	Netto driftsresultat	Brutto driftsresultat	Netto finansutgifter	Netto driftsresultat
< 95 pst.	6,1	4,5	1,6	5,2	4,1	1,1	-0,9	-0,5	-0,5
95 - 100 pst.	6,1	4,1	1,9	5,4	3,7	1,7	-0,6	-0,4	-0,3
100 - 105 pst.	8,4	3,9	4,5	6,6	3,1	3,5	-1,8	-0,8	-1,0
> 105 pst.	7,8	4,5	3,3	5,5	3,9	1,6	-2,3	-0,6	-1,7
<b>Landet utenom Oslo</b>	<b>6,8</b>	<b>4,2</b>	<b>2,6</b>	<b>5,6</b>	<b>3,7</b>	<b>1,9</b>	<b>-1,2</b>	<b>-0,5</b>	<b>-0,7</b>

<sup>1</sup> Utenom Oslo og kommunene som deltar i prosjektet med statlig finansiering av omsorgstjenester

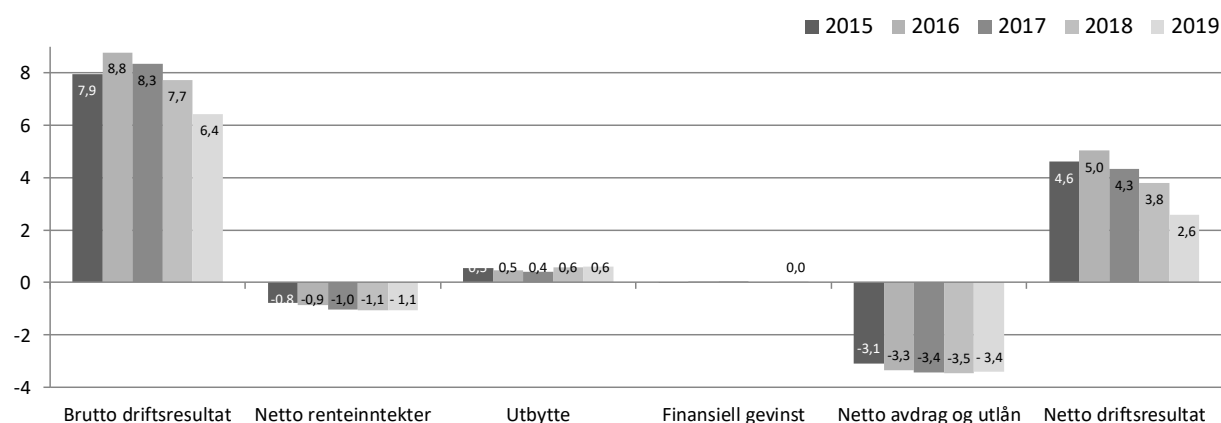
Kilde: Statistisk sentralbyrå

## 5.4 Netto driftsresultat for fylkeskommunene

I 2019 hadde fylkeskommunene samlet et netto driftsresultat på 2,6 pst. av driftsinntektene, en klar nedgang fra året før. De siste fem årene har driftsresultatet i gjennomsnittet ligget på 4,1 pst.

Brutto driftsresultat utgjorde 6,4 pst. av driftsinntektene i fylkeskommunene i 2018, mens netto finansutgifter tilsvarte 3,8 pst. av driftsinntektene. Nedgangen i netto driftsresultat fra 2018 til 2019 skyldes lavere brutto driftsresultat, mens lavere netto finansutgifter trakk litt i motsatt retning.

Tabell 5.4 viser at det var betydelige forskjeller i nivået på netto driftsresultat og netto finansutgifter mellom fylkeskommunene i 2018 og 2019. Også endringene fra 2018 er svært ulike.



Figur 5.3 Fylkeskommunene. Brutto driftsresultat<sup>1</sup>, netto renteinntekter, utbytte, finansielle gevinster, netto avdrag og utlån og netto driftsresultat i pst. av driftsinntektene.

<sup>1</sup> Eksklusiv avskrivninger.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Tabell 5.4 Netto driftsresultat og netto finansutgifter i pst. av driftsinntekter i fylkeskommunene

	2018			2019			Endring		
	Brutto driftsresultat	Netto finansutgifter	Netto driftsresultat	Brutto driftsresultat	Netto finansutgifter	Netto driftsresultat	Brutto driftsresultat	Netto finansutgifter	Netto driftsresultat
Østfold	4,8	2,0	2,8	2,0	0,9	1,2	-2,8	-1,1	-1,6
Akershus	6,2	1,5	4,7	6,1	1,3	4,8	-0,1	-0,2	0,1
Hedmark	8,6	0,6	8,1	6,3	-1,2	7,5	-2,3	-1,8	-0,6
Oppland	8,3	4,0	4,3	3,1	4,1	-1,0	-5,2	0,1	-5,3
Buskerud	7,3	2,7	4,6	4,9	3,1	1,8	-2,4	0,4	-2,8
Vestfold	7,0	4,4	2,6	7,4	4,9	2,5	0,4	0,5	-0,1
Telemark	7,0	2,5	4,5	6,7	3,9	2,8	-0,3	1,4	-1,7
Aust-Agder	6,7	2,9	3,8	6,0	3,7	2,3	-0,7	0,8	-1,5
Vest-Agder	7,3	2,8	4,5	6,8	2,6	4,1	-0,5	-0,2	-0,4
Rogaland	7,8	4,9	2,9	10,1	4,8	5,3	2,3	-0,1	2,4
Hordaland	9,6	8,7	1,0	9,3	8,3	0,9	-0,3	-0,4	-0,1
Sogn og Fjordane	7,6	1,8	5,9	1,0	0,5	0,5	-6,6	-1,3	-5,4
Møre og Romsdal	6,4	5,2	1,2	10,4	4,8	5,5	4,0	-0,4	4,3
Nordland	9,3	3,4	5,9	7,4	5,4	2,0	-1,9	2,0	-3,9
Troms	7,0	3,0	4,0	7,6	3,8	3,7	0,6	0,8	-0,3
Finnmark	8,4	4,2	4,2	0,6	2,8	-2,2	-7,8	-1,4	-6,4
Trøndelag	8,9	4,8	4,1	1,2	4,5	-3,3	-7,7	-0,3	-7,4
<b>Landet eks. Oslo</b>	<b>7,7</b>	<b>3,9</b>	<b>3,8</b>	<b>6,4</b>	<b>3,8</b>	<b>2,6</b>	<b>-1,3</b>	<b>-0,1</b>	<b>-1,2</b>

Kilde: Statistisk sentralbyrå

I 2019, som i 2018, hadde Hedmark fylkeskommune høyest netto driftsresultat. I 2019 var resultatet 7,5 pst. av driftsinntektene. Hedmark er den eneste fylkeskommunen som hadde positive netto finansinntekter noe som er en viktig årsak til det gode driftsresultatet, og må ses i sammenheng med utbytte fra eierandeler i energiselskap. Møre og Romsdal fylkeskommune hadde det nest høyeste netto driftsresultatet med 5,5 pst., og var den fylkeskommunen som hadde den største bedringen i netto driftsresultatet fra året før.

Det laveste netto driftsresultatet i 2019 hadde Trøndelag med et negativt resultat på 3,3 pst. Det var en kraftig svekkelse fra året før. Trøndelag var også den fylkeskommunen som hadde størst nedgang i netto driftsresultatet fra 2018 til 2019. Finnmark hadde også en kraftig svekkelse av resultatet. Svekkelsen må ses i sammenheng med at netto driftsresultatet i 2018 ble trukket betydelig opp av midler avsatt på bundne fond. Korrigert for bundne fond var nedgangen i netto driftsresultatet klart mindre,

I 2019 hadde Hordaland fylkeskommune høyest netto finansutgifter med 8,3 pst. av driftsinntektene, men det var Telemark fylkeskommune som hadde størst økning i netto finansutgiftene fra året før.

## 5.5 Korrigert netto driftsresultat

Utvalgets anbefalinger om nivået på netto driftsresultat er basert på et prinsipp om at den kommunale formuen skal opprettholdes over tid. Utvalget beregner derfor også et korrigert netto driftsresultat som skal vise i hvilken grad hensynet til kommunal formuesbevaring<sup>16</sup> er

<sup>16</sup> Begrepet (absolutt) kommunal formuesbevaring er nærmere beskrevet i kapittel 10.2 Utvalgets [november-rapport 2014](#).

ivaretatt. Korrigert netto driftsresultat er utformet slik at verdier lik eller større enn null impliserer at kommunens formue er uendret eller stiger.

Den kommunale kapitalbeholdningen kan deles inn i realkapital og finanskapital. Driftsinntektene kan anvendes til driftsutgifter, netto renteutgifter og avdrag eller settes av som netto driftsresultat. Netto driftsresultat kan igjen brukes til egenfinansiering av investeringer eller avsettes i fond. For at formuen ikke skal bygges ned, må investeringene i realkapital fratrukket gjeldsøkningen være minst like stor som kapitalslitet. Dersom størrelsen på avdragene hadde vært lik kapitalslitet og noen andre forenklerende forutsetninger hadde vært oppfylt, ville netto driftsresultat nettopp ha vært uttrykk for økningen i formuen. Avdrag er imidlertid en dårlig indikator for forringelsen av realkapitalen. Når utvalget beregner korrigert netto driftsresultat, erstattes derfor fratrukket av avdragsbetalinger med et fratrukk for beregnet kapitalslit. I tillegg legger man til en beregnet inflasjonsgevinst knyttet til gjelden, ettersom det er realverdien av formuen man er opptatt av. De to siste komponentene i korreksjonen består i at inntekter fra bompenger og refundert investeringsmoms legges til. Det er inntekter som ikke med i driftsinntektene og heller ikke er inkludert i det ordinære netto driftsresultatet.

Utvalgets anbefalinger av hva netto driftsresultat bør ligge på i gjennomsnitt over tid, var basert på forskjellene mellom ordinært netto driftsresultat og korrigert netto driftsresultat i perioden 2004 til 2013.

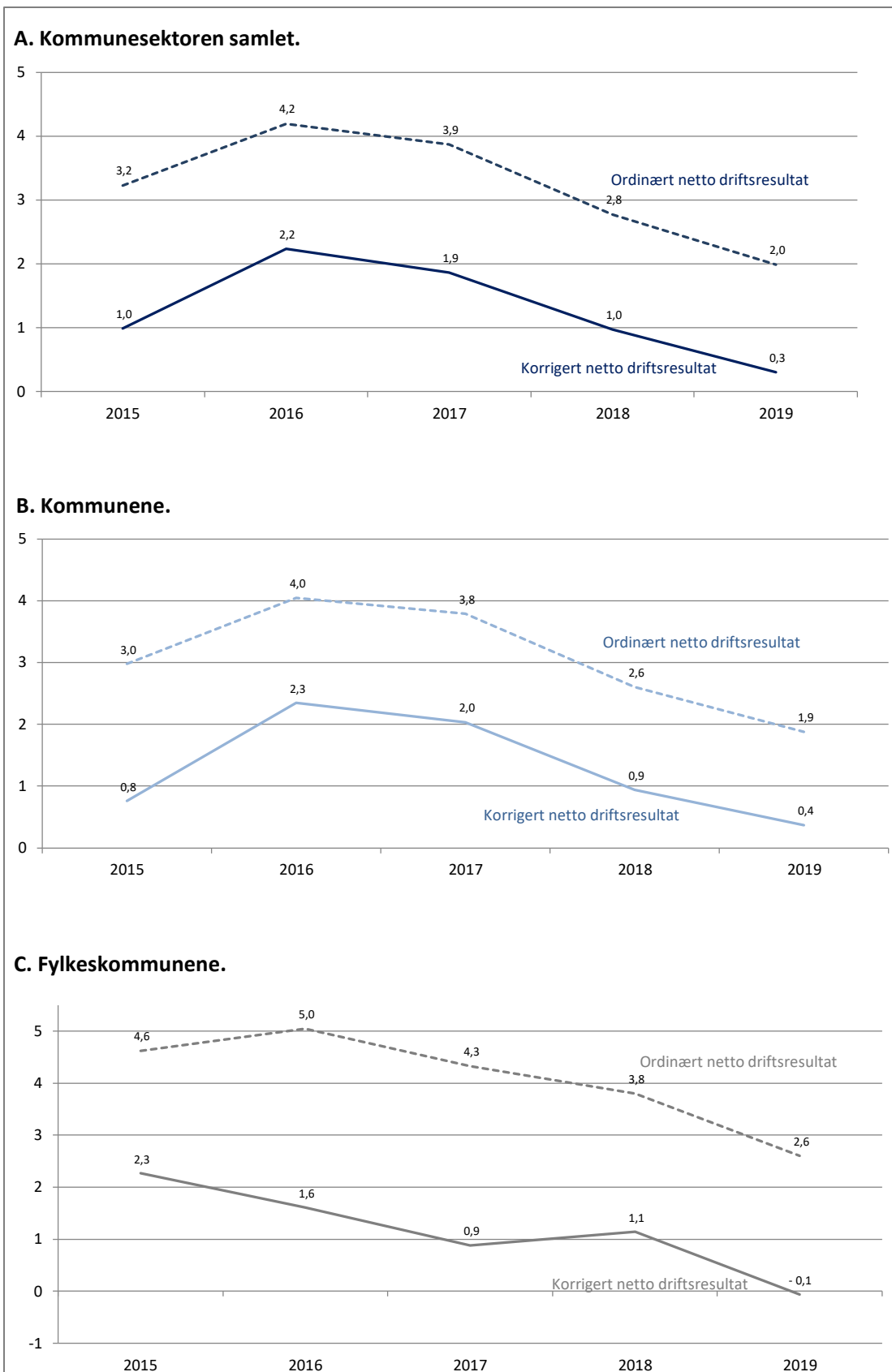
I 2019 hadde kommunesektoren samlet et korrigert netto driftsresultat på 0,3 pst. av inntektene. I gjennomsnitt de siste fem årene har korrigert netto driftsresultat for kommunesektoren ligget på 1,3 pst. Resultatet var høyest i 2016 og lavest i 2019. Figur 5.4A viser ordinært og korrigert netto driftsresultat for kommunesektoren samlet fra 2015 til 2019. Formuen i kommunesektoren er altså bygget opp gjennom de fem siste årene. Det vises til vedlegg 11 for mer detaljerte tall.

### Boks 5.1 Beregningen av korrigert netto driftsresultat

Beregningen av korrigert netto driftsresultat tar utgangspunkt i ordinært netto driftsresultat.

- I første trinn i korrigeringen legges netto avdrag til, mens beregnet kapitalslit trekkes fra.
- I neste trinn legges inflasjonsgevinsten av netto gjeld til. For fylkeskommunenes legges deretter inntekter fra bompenger (som ellers er ført i investeringsregnskapet) til. (Bompengene reduserer fylkeskommunenes behov for å bruke driftsinntekter til investeringer.)
- Til slutt legges kompensasjon for merverdiavgift som også er ført i investeringsregnskapet til. (Mva-kompensasjonen reduserer også behovet for å bruke driftsinntekter til investeringer).

Tall for kapitalslit er hentet fra nasjonalregnskapet. Fordelingen av kapitalslit mellom fylkeskommuner og kommuner (inkl. Oslo) er basert på fordelingen av avskrivninger i KOSTRA, der det gjøres en beregningsmessig korreksjon for at fylkeskommunene fikk overført en stor andel av riksveiene i 2010 som ikke fanges opp av avskrivningene i KOSTRA. Data for netto gjeld hentes fra kredittmarkedsstatistikken, mens deflatoren for kommunal økonomi er brukt i beregningen av inflasjonsgevinst. Tallet for netto gjeld er uten pensjonsreserver, se tabell 2.1.



Figur 5.4 Ordinært og korrigert netto driftsresultat i pst. av driftsinntekt

Kilde: Statistisk sentralbyrå og Teknisk beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi

Tabell 5.5 Beregning av korrigert netto driftsresultat. Pst. av driftsinntekt.<sup>1</sup>

	2015	2016	2017	2018	2019	Gj.snitt
Netto driftsresultat <sup>1</sup>	3,2	4,2	3,9	2,8	2,0	3,2
+ Netto avdrag	3,3	3,6	3,7	3,6	3,7	3,6
<b>= Netto driftsresultat eks. avdrag</b>	<b>6,5</b>	<b>7,8</b>	<b>7,6</b>	<b>6,4</b>	<b>5,6</b>	<b>6,8</b>
- Kapitalslit	9,2	9,0	9,0	9,3	9,3	9,2
+ Inflasjonsgevinst	1,0	1,0	0,9	1,2	1,2	1,0
+ Bompenger	0,8	0,5	0,5	0,6	0,6	0,6
+ Mva-komp investeringer	1,9	2,0	1,9	2,1	2,2	2,0
<b>= Korrigert netto driftsresultat</b>	<b>1,0</b>	<b>2,2</b>	<b>1,9</b>	<b>1,0</b>	<b>0,3</b>	<b>1,3</b>
<b>Avvik netto driftsres.–korrigert netto driftsres.</b>	<b>2,2</b>	<b>2,0</b>	<b>2,0</b>	<b>1,8</b>	<b>1,7</b>	<b>1,9</b>

<sup>1</sup> Eventuelle avvik i regnestykkene basert på prosentandeler skyldes avrundning.

Kilde: Teknisk beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi

Korrigert netto driftsresultat gikk ned med 0,7 prosentpoeng fra 2018 til 2019, mens det ordinære netto driftsresultatet gikk ned med 0,8 prosentpoeng. Økt merverdiavgiftkompensasjon på investeringer bidro til å dempe nedgangen i korrigert netto driftsresultat.

I 2019 var forskjellen mellom ordinært og korrigert netto driftsresultat 1,7 prosentpoeng. Det er 0,1 prosentpoeng lavere enn avviket i 2018. Forskjellen mellom ordinært og korrigert netto driftsresultatet viser hva ordinært netto driftsresultat må ligge på for at korrigert netto driftsresultat skal være lik null, og det er dette som er utgangspunktet for utvalgets anbefaling om størrelsen på netto driftsresultatet. De siste fem årene har forskjellen mellom ordinært og korrigert netto driftsresultat vært 1,9 prosentpoeng i gjennomsnitt. Forskjellen var størst i 2015 da avviket var 2,2 prosentpoeng. Utvalgets anbefaling om at ordinært driftsresultat i sektoren samlet burde ligge på 2 pst. av driftsinntektene er dermed fremdeles i god overenstemmelse med formuesbevaringsprinsippet.

I 2019 hadde kommunene inkludert Oslo et korrigert netto driftsresultat på 0,4 pst. De siste fem årene har korrigert netto driftsresultat for kommunene inkludert Oslo ligget på 0,8 pst. i gjennomsnitt og dermed er formuen bygget opp. Det vises til vedlegg 11 for mer detaljerte tall.

Nedgangen i korrigert netto driftsresultat fra 2018 til 2019 på 0,6 prosentpoeng skyldes i hovedsak at netto driftsresultat avtok med 0,7 prosentpoeng. Økt merverdiavgiftkompensasjon på investeringer bidro i motsatt retning.

I 2019 var forskjellen mellom ordinært og korrigert netto driftsresultat 1,5 prosentpoeng i kommunene inkludert Oslo. De siste fem årene har forskjellen mellom ordinært og korrigert netto driftsresultat vært på 1,8 prosentpoeng i gjennomsnitt. Dette er i også godt i tråd med utvalgets anbefaling om et overskudd på netto driftsresultat i kommunene på 1¾ pst. av driftsinntektene.

Figur 5.4C viser ordinært og korrigert netto driftsresultat for fylkeskommunene. I 2019 hadde fylkeskommunene et korrigert netto driftsresultat på -0,1 pst. av inntektene, mot 1,1 pst. i 2018. De siste fem årene har korrigert netto driftsresultat for fylkeskommunene ligget på 1,2 pst. i gjennomsnitt, og fylkeskommunene har dermed også bygget opp formue, selv om utviklingen gikk en annen vei fra 2018 til 2019. Det vises til vedlegg 11 for mer detaljerte tall.

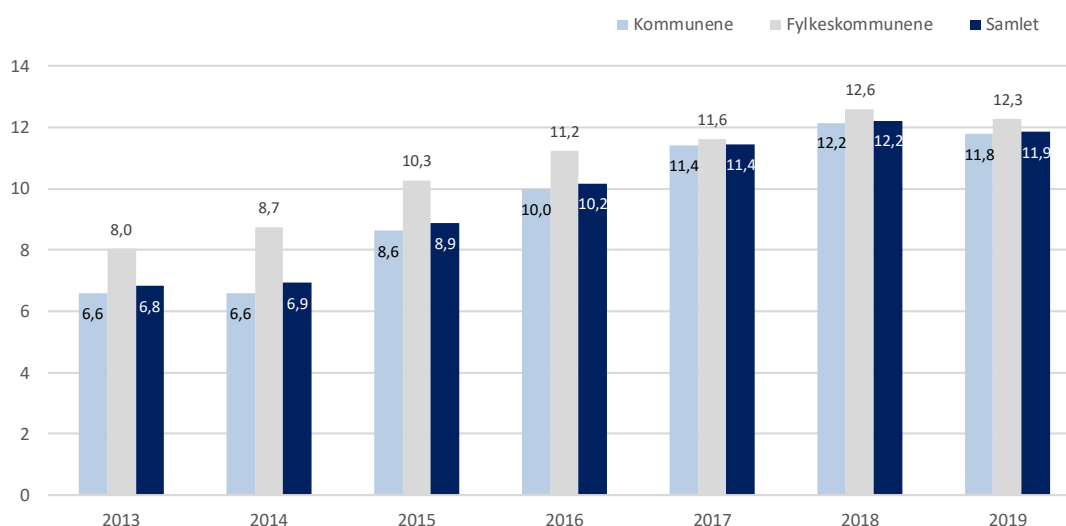
I 2019 var forskjellen mellom ordinært og korrigert netto driftsresultat i fylkeskommunene på 2,7 prosentpoeng. De siste fem årene har forskjellen mellom ordinært og korrigert netto driftsresultat ligget på 2,9 prosentpoeng i gjennomsnitt. Dette er noe lavere enn utvalgets anbefaling om et overskudd på netto driftsresultat i fylkeskommunene på 4 pst. av driftsinntektene.

## 5.6 Disposisjonsfond

Netto driftsresultat kan avsettes i fond. Disposisjonsfondet kan på kort sikt benyttes til å dekke opp for uforutsette negative utslag i økonomien slik som uforutsett økning i rentenivået eller nedgang i skatteinntekter. Ved vurderingen av nivået på disposisjonsfondene bør det også tas hensyn til samlet regnskapsmessig mer-/mindreforbruk, da dette også påvirker kommunens reelle økonomiske handlefrihet.

Som følge av relativt gode driftsresultat de siste årene, har kommunesektoren styrket disposisjonsfondene. For sektoren som helhet utgjorde disposisjonsfondene 60 mrd. kroner ved utgangen av 2019. Det tilsvarer 11,6 pst. av driftsinntektene. Dersom det også tas hensyn til regnskapsmessig mer-/mindreforbruk, utgjorde disposisjonsfondet 11,9 pst. av driftsinntektene. Det er en økning fra 6,8 pst. i 2013. Disposisjonsfondene er relativt sett noe større i fylkeskommunene enn i kommunene.

Størrelsen på disposisjonsfondene varierer imidlertid betydelig mellom kommuner og fylkeskommuner. I 2019 hadde 93 kommuner (23 pst.) disposisjonsfond som er under 5 pst. av driftsinntektene. Antallet kommuner som har disposisjonsfond på over 8 pst. av driftsinntektene var 256 i 2019. Se for øvrig nærmere omtale disposisjonsfond fordelt på grupper av kommuner i kapittel 7.



**Figur 5.5 Disposisjonsfond inkludert samlet regnskapsmessig mer-/mindreforbruk i pst. av driftsinntektene**

Kilde: Teknisk beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi

## 6 Gjeld

*Kommunesektorens gjeld har økt over tid. Ved utgangen av 2019 var sektorens brutto langsiktige gjeld for første gang høyere enn driftsinntektene. En betydelig del av gjelden belaster imidlertid i realiteten ikke kommuneøkonomien fullt ut, men dekkes helt eller delvis av staten eller innbyggerne (gjennom rentekompensasjonsordninger eller kommunale avgifter. I tillegg har sektoren renteinntekter fra plasseringer, som delvis vil motsvare effekten som en renteendring har på sektorens renteutgifter.*

*Samtidig med at gjeldsgraden har økt, lå netto driftsresultat i perioden 2015–2018 godt over, og i 2019 på nivå med, utvalgets anbefalte nivå på 2 pst. av driftsinntektene.*

*Kommuneøkonomien har altså vært i god balanse og i tråd med prinsippet om formuesbevaring til tross for økende gjeldsgrad. Det har sammenheng med at økt gjeld motsvares av investeringer som bidrar til å trekke realformuen opp. Med dagens rentenivå, inntektsvekst og nettogjeld ville et netto driftsresultat på 2 pst. av driftsinntektene (utvalgets anbefaling) gi et primærunderskudd som innebærer økende gjeldsgrad. Økt gjeldsgrad kan altså være forenelig med både økonomisk balanse og formuesbevaring, men bidrar like fullt til å gjøre kommuneøkonomien mer sårbar for renteøkninger.*

### 6.1 Utviklingen i kommunesektorens gjeld

#### **Gjelden fortsetter å vokse, men ikke all gjeld belaster kommuneøkonomien**

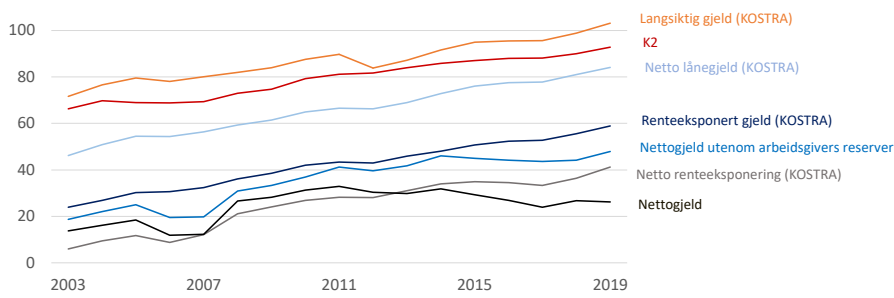
Kommunenes og fylkeskommunenes adgang til å ta opp lån er begrenset til investeringer i bygg og anlegg ("varige driftsmidler") og til videre utlån. Utviklingen i langsiktig gjeld vil derfor være direkte knyttet til kommunesektorens investeringer og hvordan de finansieres, samt hvor raskt gjelden nedbetales.

Utviklingen i kommunesektorens gjeld belyses ved ulike indikatorer. Figur 6.1A viser utviklingen siden 2003 for de ulike gjeldsindikatorerne, målt som andel av inntekt. Alle indikatorene viser at gjeldsgraden har økt siden 2003.

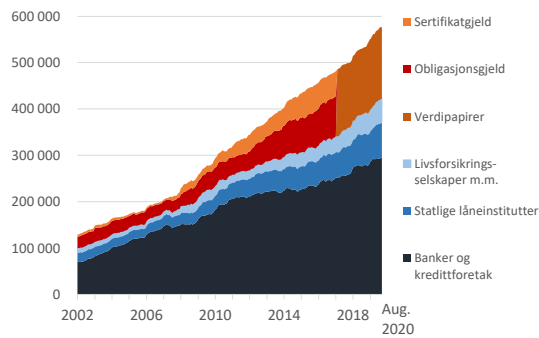
Kommuneforvaltningens gjeld økte fra 149 mrd. kroner i 2003 til 550 mrd. kroner i 2019, målt ved kredittindikatoren K2, jf. figur 6.1B. Det tilsvarer en gjennomsnittlig årlig vekst på 8,5 pst., men veksten har vært lavere de fem siste årene (6,5 pst). De siste årene har kommunesektoren hatt en klar inntektsvekst. Gjelden har imidlertid vokst raskere, og gjeldsgraden har dermed økt over tid.

Kommunesektorens langsiktige gjeld, slik den framgår av kommunenes og fylkeskommunenes balanseregnskaper, utgjorde 583 mrd. kroner ved utgangen av 2019. Da er også langsiktige leieavtaler og samtlige kommunale og fylkeskommunale foretak og interkommunale selskaper, uavhengig av type virksomhet, inkludert. Ikke all gjeld belaster likevel kommunebudsjettene. I figur 6.1C er sammensetningen av kommunesektorens langsiktige gjeld splittet opp for å illustrere sammenhengen og størrelsesforholdene mellom de ulike gjeldsbegrepene, og for å illustrere hvordan en renteendring vil kunne slå inn på tjenestetilbudet. Deler av gjelden var videreformidlet til privatpersoner og selskaper, og noe bestod av lån som var tatt opp, men som foreløpig ikke hadde blitt brukt til investeringer eller videre utlån. Videre var noe av gjelden knyttet til investeringer innenfor vannforsyning, avløp og renovasjon, hvor kommunene etter selvkostprinsippet får dekket kostnadene gjennom gebyrene fra innbyggerne. I tillegg faller noe av gjelden innenfor rentekompensasjonsordninger for skole, kirker, sykehjem og transporttiltak, hvor staten dekker deler av

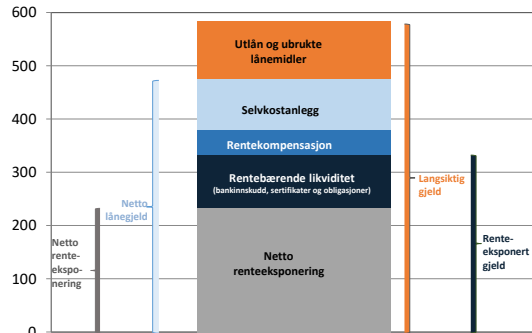
**A. Ulike indikatorer for kommunesektorens gjeld. Prosent av kommuneforvaltningens inntekter (K2 og nettogjeld) og kommunesektorens brutto driftsinntekter<sup>1</sup>.**



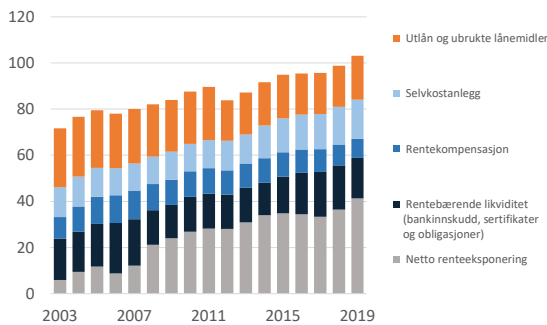
**B. Kommuneforvaltningens brutto langsiktige gjeld (K2), fordelt etter kredittkilder<sup>2</sup>. Mill. kroner.**



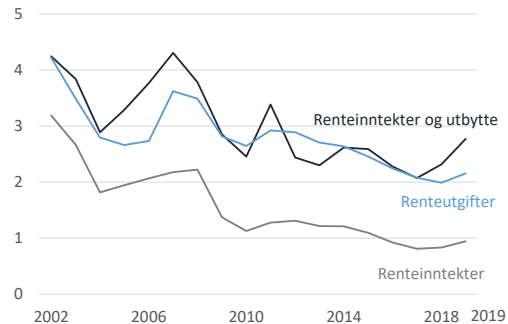
**C. Kommunesektorens langsiktige gjeld og renteeksponering ved utgangen av 2019. Mrd. kroner.**



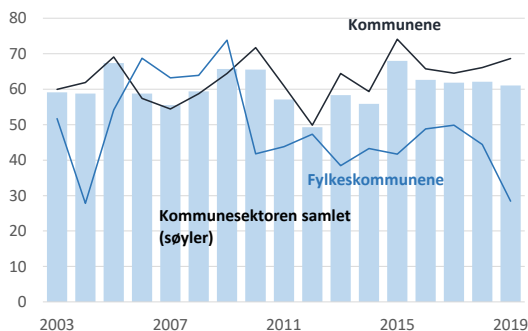
**D. Kommunesektorens langsiktige gjeld og renteeksponering. Prosent av brutto driftsinntekter.**



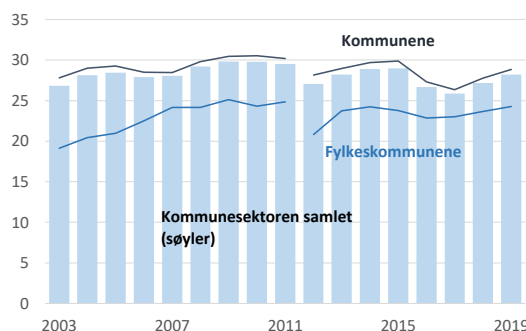
**E. Kommuneforvaltningens finansinntekter<sup>3</sup> og finansutgifter i prosent av totale utgifter**



**F. Andel av investeringene finansiert med lån. Prosent.**



**G. Gjennomsnittlig avdragstid<sup>1</sup>. Antall år.**



**Figur 6.1 Kommunesektorens gjeld**

<sup>1</sup> F.o.m. 2012 er det i tallet for langsiktig gjeld korrigeret for konserninterne transaksjoner i kommunene og fylkeskommunene (brudd i tidsserien). Dette påvirker kun tallene for langsiktig gjeld, ikke de øvrige gjeldsindikatorene.

<sup>2</sup> F.o.m. januar 2018 skiller ikke statistikken mellom henholdsvis sertifikatgjeld og obligasjonsgjeld

<sup>3</sup> Fra og med 2014 er bruk av premiefond (funksjon 173) inkludert i utbytteinntektene.

Kilde: Statistisk sentralbyrå



renteutgiftene. For sykehjem og omsorgsboliger innebærer ordningen at staten dekker både renter og avdrag knyttet til prosjekter som fikk oppstartstilskudd under handlingsplan for eldreomsorgen i årene 1998–2003 og under opptrappingsplanen for psykisk helse i årene 1999–2004.

Dersom det ses bort fra disse komponentene, kan gjelden der renteutgiftene må dekkes av kommunesektoren selv, det vil si den renteeksponerte gjelden, anslås til rundt 333 mrd. kroner. Det tilsvarer vel halvparten av sektorens samlede langsiktige gjeld. For den resterende gjelden vil renteutgiftene (og i stor grad også avdragene) i realiteten bli dekket gjennom gebyrer fra innbyggere, statlige tilskuddsordninger o.l.

Kommunesektoren har i tillegg renteinntekter fra formuesplasseringer (bankinnskudd og plasseringer i sertifikat- og obligasjonsmarkedet). Ved renteendringer vil inntektene fra disse endres og delvis motsvare effekten som en renteendring har på renteutgiftene.

Dersom en trekker ut disse fordringene, kan kommunesektorens netto renteeksponering ved utgangen av 2019 anslås til om lag 233 mrd. kroner, tilsvarende 41,6 pst. av driftsinntektene. Det innebærer at 1 prosentpoeng høyere rente isolert sett vil belaste kommuneøkonomien med om lag 2,3 mrd. kroner, eller vel 0,4 pst. av driftsinntektene. Fylkeskommunene er i utgangspunktet mindre eksponert enn kommunene for endringer i rentenivået, jf. omtale i kapittel 8. Netto renteeksponering på kommune- og fylkeskommunenivå er vist i vedlegg 12.

Av gjelden som kommunene og fylkeskommunene hadde til banker, kredittforetak og finansieringsselskaper ved utgangen av 2019, var 67 pst. av lånene tatt opp med flytende rente, mens 25 pst. hadde en bindingstid på mer enn ett år.<sup>17</sup> Målt i kroner og øre hadde lån på i alt 68 mrd. kroner en bindingstid på mer enn 12 måneder. I tillegg vil sektoren også ha en fastrente på deler sine utestående obligasjonslån på i alt 122 mrd. kroner<sup>18</sup>. På kort sikt vil utslagene av en renteendring altså dempes ytterligere fordi kommunesektoren har bundet renten på deler av gjelden.

Kommunesektoren har også betydelige pensjonsmidler plassert i fond (livselskaper og andre pensjonsinnetninger). Ved utgangen av 2019 utgjorde pensjonsmidlene 546 mrd. kroner. Endringer i renten vil påvirke finansavkastningen på kommunesektorens oppsparte pensjonsmidler. Det er vanskelig å si noe om de kortsiktige effektene av en renteendring, men sektoren vil over tid ha fordel av en høyere rente. Det vil igjen gi kommunesektoren lavere pensjonspremier og lavere pensjonskostnader.

## **En mindre andel av nye lån tas opp i sertifikat- og obligasjonsmarkedet**

Kommunesektoren tar opp lån i ulike markeder. Banker og kredittforetak, der Kommunalbanken AS er den klart største enkeltaktøren i markedet, stod bak godt og vel halvparten av gjelden til kommunal sektor, jf. figur 6.1B.

I årene fram til finanskrisen i 2008 ble kommuneforvaltningens gjeld i all hovedsak tatt opp i Kommunalbanken og Kommunekreditt<sup>19</sup>. I årene etter finanskrisen har sertifikat- og

---

<sup>17</sup> Kilde: Statistisk sentralbyrå, tabell 10648. Obligasjonslån og sertifikatlån inngår ikke i disse tallene. I tillegg kan kommunene og fylkeskommunene også styre rentebindingstiden gjennom bruk av rentebytteavtaler o.l.

<sup>18</sup> Obligasjonslån som forfaller i løpet av 2020 er da holdt utenfor i beløpet.

<sup>19</sup> Kommunekreditt Norge AS var heleid av Eksportfinans ASA, som igjen var eid av 26 forretnings- og sparebanker (85 prosent) og staten (på 15 prosent). En økning i innlånskostnadene under finanskrisen gjorde at Eksportfinans ASA stoppet tilgangen på kapital til Kommunekreditt Norge AS, som ikke kunne gi nye lån til kommunene. Kommunekreditt ble solgt til KLP i 2009.

obligasjonsmarkedet blitt en viktigere lånekilde for kommunene. En større andel av ny gjeld ble tatt opp i sertifikat- og obligasjonslån, og veksten var spesielt sterk i sertifikatlån, dvs. lån med under ett års løpetid, særlig i 2014 og 2015, og ved utgangen av 2017 utgjorde totale lån tatt opp i sertifikatmarkedet nærmere 54 mrd. kroner, tilsvarende 11 pst. av kommunesektorens samlede gjeld.

Renten er vanligvis lavere på kortsiktig finansiering, men kort løpetid gjør kommunene sårbare for endringer i rente og tilgang på nye lån ved forfall i kapitalmarkedet. Ettersom kommunene ved kortsiktig finansiering jevnlig må rullere lånene, kan kortsiktig finansiering innebære at kommunene påtar seg en ekstra refinansieringsrisiko som de ikke får ved lån med lang løpetid. Denne risikoen knytter seg til at kommunen ikke klarer å innfri sine forpliktelser ved forfall uten at det oppstår store kostnader i form av dyr refinansiering. For mindre beløp vil eventuelle vanskeligheter med å skaffe til veie rimelig finansiering kunne håndteres ved at kommunen i stedet trekker på egen likviditet når lånene forfaller. Kommuner som må refinansiere større beløp og ikke har tilstrekkelig likviditet, vil derimot være mer sårbare dersom refinansieringen må skje i et vanskelig marked.

Etter 2017 skilles det ikke mellom obligasjonslån og sertifikatlån i K2-statistikken. Tall fra balanseregnskapene til kommunene og fylkeskommunene viser likevel at de to siste årene har en betydelig mindre del av nye lån blitt tatt opp i sertifikat- og obligasjonsmarkedet. Blant disse lånene var det samtidig en dreining fra sertifikatlån til obligasjonslån med lengre løpetid, og andelen sertifikatlån har dermed gått ned.

### **Renteutgiftene motsvares om lag av renteinntekter og utbytteinntekter**

I 2019 utgjorde renteutgiftene 2,2 pst. av de totale kommunale utgiftene, jf. figur 6.1E. Med unntak av 2018, er dette er det laveste nivået i hele perioden som SSB har tall for (1978–2019). Det kan oppfattes som et paradoks at renteutgiftene relativt sett er lavest i det året hvor gjelden er høyest. Det lave nivået på renteutgiftene skyldes et historisk lavt rentenivå. Det vil imidlertid være store forskjeller mellom de enkelte kommunene og fylkeskommunene, jf. kapittel 7.

Motsatsen til renteutgifter er renteinntekter. Store renteutgifter er ikke noen stor belastning for sektoren samlet dersom også renteinntektene er store. Det som har betydning er forskjellen mellom disse to størrelsene. I 2019 utgjorde renteinntektene i overkant av 40 pst. av rentekostnadene. En eventuell renteøkning vil dermed innebære en netto merkostnad på i underkant av 60 pst. av økningen i rentekostnadene<sup>20</sup>.

Forskjellen mellom rentekostnadene og renteinntektene for sektoren samlet jevnes i stor grad ut av inntektene fra utbytte. I 2019 dekket inntektene fra utbytte hele differansen mellom rentekostnadene og renteinntektene. Inntektene fra utbytte har tilsvart om lag differansen mellom rentekostnadene og renteinntektene. Også de fleste øvrige de siste 20 årene.

Siden disse finanspostene – rentekostnader, renteinntekter og inntekter fra utbytte – har utjevnet hverandre, har endringer i dem kun hatt marginal innvirkning på overskuddet i kommuneforvaltningen samlet. Det er likevel ikke sikkert at disse størrelsene vil følge hverandre like tett framover.

---

<sup>20</sup> Det er her forutsatt at renteøkningen vil være lik for rentebærende fordringer og rentebærende gjeld.

## **Avdragstiden og andelen som finansieres ved lån, er relativt stabil over tid**

Andelen av investeringene som lånefinansieres, har over tid ligget på om lag 60 pst., jf. figur 6.1F. De siste årene har andelen vært noe lavere for fylkeskommunene enn for kommunene. I fylkeskommunene gikk andelen ned etter at ansvaret for store deler av riksvegnettet ble overført fra staten i 2010. Kompensasjonen for både drift og investeringer knyttet til de nye oppgavene ble gitt i form av økte rammetilskudd, og en større del av investeringene ble derfor finansiert av fylkeskommunenes egne driftsinntekter.

Gjennomsnittlig avdragstid har ligget på oppunder 30 år over lengre tid, jf. figur 6.1G, og er avledet fra regnskapstall for langsiktig gjeld og netto avdragsutgifter. Kommuneoven setter en nedre grense for størrelsen på de årlige avdragene, basert på den gjennomsnittlige levetiden for anleggsmidlene, dvs. byggene og anleggene. De nyeste investeringene vil normalt ha lengst gjenværende levetid. Når investeringsnivået er høyt, vil de nyeste investeringene relativt sett utgjøre en større andel av anleggsmidlene, slik at den gjennomsnittlige levetiden for anleggsmidlene øker. I en situasjon der investeringene øker over tid, vil en naturlig konsekvens kunne være at avdragstiden blir lengre. Til tross for at investeringsnivået har økt i perioden, har likevel avdragstiden i sektoren vært relativt stabil.

Gjeldsveksten ser altså ut til å skyldes at investeringsvolumet som sådan har økt, og kan ikke forklares med at investeringene lånefinansieres i større grad (låneandelen har vært stabil over tid) eller at avdragene skyves ut i tid (selv om avdragstiden kunne forventes å øke, har den vært relativt stabil over tid).

### **Boks 7.1 Gjeldsindikatorer for kommunesektoren**

#### **K2**

K2 er et mål for hvor stor innenlandsk bruttogjeld kommuneforvaltningen har, og er den indikatoren som best gir uttrykk for utviklingen i den samlede gjelden over en lengre periode. Statistikken er avledet fra regnskapsopplysninger fra banker, finansieringsforetak, forsikringsselskaper og pensjonskasser, i tillegg til at Statistisk sentralbyrå henter inn opplysninger fra VPS, Statens Pensjonskasse og Eksportkreditt Norge AS. All gjeld i K2 er rentebærende.

K2 oppgis for kommuneforvaltningen samlet. Kommuneforvaltningen omfatter kommuner og fylkeskommuner samt kommunal virksomhet som ikke er næringsrettet og som er underlagt kommuner eller fylkeskommuner. Kommunale og fylkeskommunale foretak (KF og FK) og interkommunale selskaper (IKS) som driver næringsvirksomhet inngår ikke i tallene. Det gjør heller ikke gjeld kommunesektoren garanterer for eller gjeld i kommunale aksjeselskaper o.l.

#### **Netto gjeld (med og uten arbeidsgivers reserver)**

Tall for netto gjeld omfatter brutto gjeld (både kortsiktig og langsiktig) fratrukket finansielle fordringer (bankinnskudd, aksjer og andeler mv.). Nettogjeld oppgis for kommuneforvaltningen samlet, jf. omtalen av K2 ovenfor.

Nettogjeld er hentet fra finansielle sektorregnskaper. Statistikken bygger på basisstatistikker i SSB og statistikk for verdipapirer registrert i VPS. Disse registrene inneholder fordeling av fordringer og gjeld etter konto eller finansobjekt og med en viss

inndeling etter debitor-/kreditorsektor. Viktige kilder er balanseregnskapene for kommuner og fylkeskommuner.

Deler av sektorens plasseringer i pensjonsmidler er tatt inn som fordringer i sektoren under betegnelsen "arbeidsgivers reserver". Arbeidsgivers reserver er satt sammen av tilleggsreservene, premiefond og kursreguleringsfondet. I begrepet nettogjeld inngår også disse reservene i kommuneforvaltningens fordringer. I begrepet netto gjeld uten arbeidsgivers reserver er de ikke trukket fra.

### **Langsiktig gjeld**

Langsiktig gjeld er hentet fra kommunenes og fylkeskommunenes innrapporterte balanseregnskap i KOSTRA. Tallene omfatter også kommunale og fylkeskommunale foretak (KF og FKF) og interkommunale selskaper (IKS).

Forskjellen mellom konserntall i Kostra for langsiktig gjeld og K2-/nettogjeld-statistikken vil, i tillegg til at de rapporteres inn fra ulike aktører, være at førstnevnte inkluderer samtlige kommunale og fylkeskommunale foretak og interkommunale selskaper, uavhengig av type virksomhet, mens sistnevnte kun tar med disse virksomhetene dersom de ikke driver næringsvirksomhet. Langsiktige leieavtaler (finansiell leasing) vil i tillegg ligge inne som langsiktig gjeld i kommunenes balanseregnskaper.

### **Netto lånegjeld**

Netto lånegjeld tar utgangspunkt i langsiktig gjeld, men trekker i tillegg fra låneopptak som (i påvente av framdriften på investeringsprosjektet e.l.) står ubrukt på konto, samt konsernets utlån til andre (f.eks. formidlingslån som startlån i Husbanken eller ansvarlige lån til selskaper).

### **Renteekspontert gjeld**

Renteekspontert gjeld tar utgangspunkt i netto lånegjeld, men korrigerer i tillegg for enkelte rentebærende aktivaposter. Korrigeringene omfatter rentekompensasjonsordninger (statistikk som Husbanken og Samferdselsdepartementet rapporterer til SSB), selvkosttjenester (fra selvkostregnskapene på VAR-området, som kommunene rapporterer inn i KOSTRA). Indikatoren illustrerer den delen av kommunesektorens langsiktige gjeld der kommunesektoren må finansiere renter og avdrag med de frie inntektene.

### **Netto renteekspontert gjeld**

Netto renteekspontert gjeld tar utgangspunkt i renteekspontert gjeld, men korrigerer i tillegg for rentebærende fordringer (bankinnskudd, sertifikater og obligasjoner). Indikatoren illustrerer omfanget av kommunenes netto forpliktelser/netto fordringer som vil bli påvirket av en renteendring.

## **6.2 Primærbalanse og gjeldsstabilisering**

I kapittel 8 i utvalgets rapport fra høsten 2017 så utvalget nærmere på om kommunesektoren er i stand til å stabilisere nettogjelden, i betydning nettogjeld uten arbeidsgivers reserver målt som andel av totaler inntekter, på det nivået den ligger på. Dette er et ytterligere kriterium for økonomisk bærekraft. Utvalget gikk i den forbindelse også inn på hvordan dette stod seg opp mot kommunelovens økonomibestemmelser og utvalgets anbefaling om et netto driftsresultat på 2 pst.

De siste årene har driftsresultatene vært solide, og i 2019 lå driftsresultatet på anbefalt nivå. Selv om gjeldsveksten de siste årene har avtatt noe, har gjelden økt over tid. I lys av denne utviklingen gjorde utvalget noen betraktninger rundt utviklingen i gjeldsgraden og forholdet mellom inntekter og utgifter. Over tid er sektoren avhengig av å balansere utgifter mot inntekter, og utvalget skisserte hva denne primærbalansen i sektoren må ligge på for at nettogjelden skal stabiliseres under ulike forutsetninger om rentenivå og inntektsvekst.

Primærbalansen er differansen mellom sektorens samlede inntekter og utgifter i drifts- og investeringsregnskapet når lånetransaksjoner og renter holdes utenfor.<sup>21</sup> For at nettogjeldsgraden<sup>22</sup> skal holdes konstant, må primærbalansen som andel av inntekt tilsvare differansen mellom rente og inntektsvekst multiplisert med gjeldsgraden i forrige periode (som altså skal holdes uforandret):

$$\frac{\text{Primærbalanse}_t}{\text{Inntekt}_t} \approx (\text{rente} - \text{inntektsvekst}) \frac{\text{Nettogjeld}_{t-1}}{\text{Inntekt}_{t-1}}$$

Så lenge inntektsveksten er høyere enn renten, kan sektoren ha varig høyere utgifter (eks. renteutgifter) enn inntekter, og dermed et underskudd på primærbalansen, uten at nettogjeldsgraden øker. Jo høyere nettogjeldsgraden er, desto større kan også underskuddet på primærbalansen være, uten at nettogjeldsgraden øker.

Hvis utviklingen derimot snur og renten blir høyere enn inntektsveksten, må kommunesektoren gå fra å ha høyere utgifter enn inntekter til å ha lavere utgifter enn inntekter. Denne endringen blir større jo høyere nettogjeldsgraden er. Høyere gjeldsgrad gjør altså kommunene mer sårbare for renteøkninger og lavere inntektsvekst i den forstand at økningen i primærbalansen må være større for å stabilisere nettogjeldsgraden.

Historisk har renten normalt vært høyere enn inntektsveksten. Dette skiller seg fra trenden de siste 15–20 årene, og i de siste ti årene har sektorens inntekter nominelt vokst med i snitt nærmere 6 pst. årlig, mens renten for kommunene i snitt lå på knapt 3 pst. Selv om kommunesektoren har hatt solide resultater og fått drahjelp fra høy inntektsvekst og lav rente i denne perioden, fortsatte gjeldsgraden lenge å øke for de mest relevante gjeldsbegrepene som følge av et høyt investeringsnivå. Ved utgangen av 2019 utgjorde sektorens nettogjeld utenom arbeidsgivers reserver 46,1 pst. av inntektene.

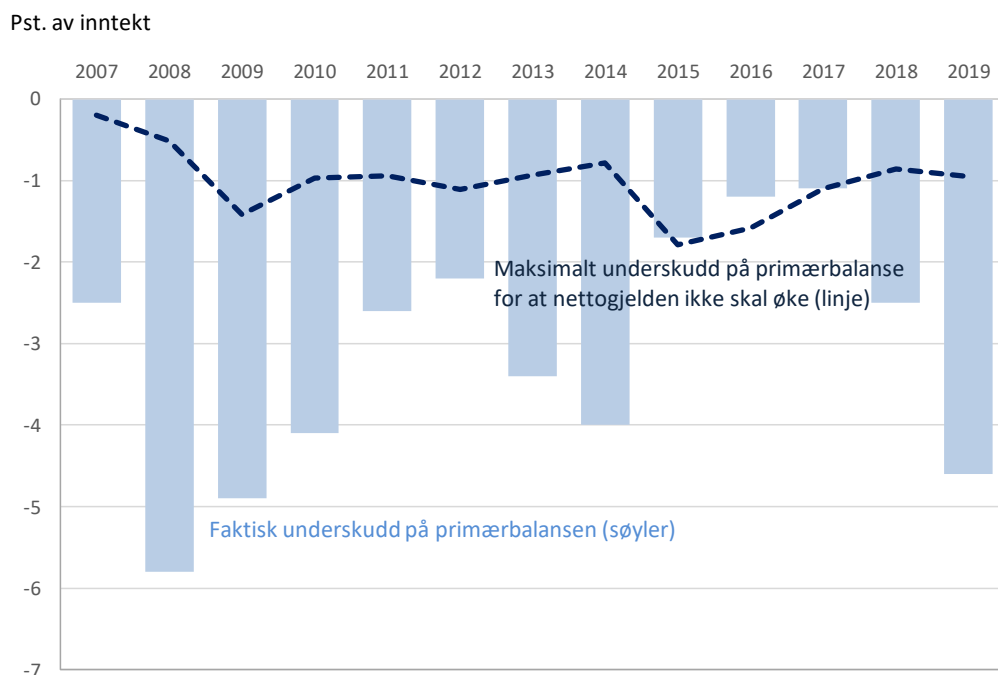
Etter flere år der nettogjeldsgraden økte, var den relativt stabil i årene 2015–2017, og for noen av øvrige gjeldsbegrepene var det også en nedgang, jf. figur 6.1A. Som vist i figur 6.2, avvek primærunderskuddene i disse tre årene lite fra det beregnede kravet for hva som var nødvendig for at nettogjeldsgraden skulle stabiliseres. Det nærmere tallgrunnlaget er også vist i vedlegg 13. Dette var imidlertid tre år med relativt høy inntektsvekst og et lavt rentenivå. I 2018 og 2019 var inntektsveksten lavere og primærunderskuddet større, noe som økte nettogjeldsgraden igjen.

Framover er det grunn til å tro at renten vil gå svakt oppover og at inntektsveksten kan bli noe lavere enn hva den har vært de siste årene. Da vil i så fall også kravet til primærbalansen bli strengere. Nominell rente på fem- og tiårige statsobligasjoner lå på henholdsvis 0,4 og 0,6 pst. i oktober 2020. Dette tilsier en rente på 1½–2 pst. for

---

<sup>21</sup> Tilsvarende også nettofinansinvesteringer fratrukket netto renteutgifter.

<sup>22</sup> Nettogjeld eks. arbeidsgivers reserver. Se tabell 2.1, figur 2.1C og figur 6.1A og boks 6.1, samt vedlegg 19, for nærmere omtale og definisjon av begrepet.



**Figur 6.2** Kravet til primærbalansen for å stabilisere nettogjelden på foregående års nivå versus faktisk primærbalanse. Pst. av inntekt.

Kilde: Teknisk beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi

kommunesektoren i samme periode. For illustrasjonens del tas det utgangspunkt i at veksten i kommunesektorens inntekter over tid vil ligge på samme nivå som veksten i økonomien for øvrig. Norges Bank anslo i Pengepolitisk rapport 3/20 det langsiktige vekstpotensialet i økonomien til 1,2 pst. Dette kan tilsi en årlig nominell inntektsvekst i størrelsesorden 4 pst.<sup>23</sup>

Med disse forutsetningene om rentenivå og inntektsvekst vil kommunesektoren de nærmeste årene fortsatt få hjelp av at rentenivået er lavere enn inntektsveksten, men primærbalansen må likevel bedres for at gjeldsgraden ikke skal øke. Dette talleksempelen og dagens gjeldsgrad på rundt 50 pst. av inntektene innebærer at et primærunderskudd større enn 1–1¼ pst. vil medføre en økning i gjeldsgraden fra dagens nivå. Til sammenligning lå primærunderskuddet i snitt på i overkant av 3 pst. i perioden 2007–2019, tilsvarende 1¾–2 prosentpoeng svakere enn dette kravet. Om gjeldsgraden skal stabiliseres på dagens nivå, må da driftsresultatene bedres eller investeringene reduseres tilsvarende, begge målt som andel av inntektene.

I årene 2015–2018 lå netto driftsresultat klart over TBUAs anbefalte nivå på 2 pst. Et netto driftsresultat på 2 pst., slik som i 2019, i kombinasjon med dagens investeringsnivå, målt som andel av inntekt, vil medføre at nettogjeldsgraden øker. For at ikke gjeldsgraden skal

<sup>23</sup> I Pengepolitisk rapport 3/20 anslås det en nominell lønnsvekst på 2,8 pst. i 2023 (siste året i prognoseperioden). Med utgangspunkt i en konsumprisindeks på 2 pst., hvor differansen mellom KPI og relevante priser for kommunene i snitt har vært om lag ½ prosent, kan det tilsi en kommunal deflator på om lag 2,7 pst. En realvekst på 1,2 pst. og en pris- og lønnsvekst på 2,7 kan tilsi en nominell inntektsvekst på rundt 4 pst.

øke fra dagens nivå, vil et netto driftsresultat på to pst. innebære at nettoinvesteringene vil måtte reduseres tilsvarende  $1\frac{3}{4}$ –3 pst. av inntektene.<sup>24</sup>

Gjeldsgraden har vært økende samtidig som netto driftsresultat for sektoren som helhet har ligget over eller rundt utvalgets anbefalte nivå på 2 pst. av inntektene. Kommuneøkonomien har altså vært i balanse og i tråd med prinsippet om formuesbevaring til tross for økende gjeldsgrad. Det skyldes at stabilisering av gjeldsgraden vanligvis vil være et strengere krav enn formuesbevaring. Det har sammenheng med at økt gjeld motsvares av investeringer som bidrar til å trekke realformuen opp.

Verken utvalgets anbefalte nivå for netto driftsresultat eller kommunelovens balansekrav, regulerer gjeldsnivået direkte. Så lenge den løpende driften (driftsbudsjettet- og regnskapet) går i balanse, vil gjeldsbelastningen gjenspeile hvordan kommunestyret og fylkestinget har prioritert investeringer med tilhørende renter og avdrag opp mot behovet for å styrke driften av tjenestene på andre områder. Utviklingen de siste årene, med en relativt sterk investeringsvekst og en noe svakere utvikling i sysselsettingen, indikerer at kommunesektoren har prioritert investeringer framfor drift. Økt gjeldsgrad kan være forenelig med både økonomisk balanse og formuesbevaring, men bidrar til å gjøre kommuneøkonomien mer sårbar for renteøkninger.

De samme resonnementene rundt hva som skal til for å stabilisere gjelden, kan også gjøres for den enkelte kommune og fylkeskommune. Beregninger for den enkelte kommune og fylkeskommune finnes i vedlegg 13.

---

<sup>24</sup> Det enkle regnestykket bak er som følger: I 2019 utgjorde netto avdrag vel  $3\frac{1}{2}$  pst. og netto renteutgifter om lag  $1\frac{1}{4}$  pst. av samlede inntekter, jf. vedlegg 1 og 2. Hvis renten går opp fra rundt  $1\frac{1}{2}$  pst., som er nivået i 2020, til 2 pst., og netto renteutgifter øker relativt sett like mye, vil sistnevnte tilsvare  $1\frac{3}{4}$  pst. av driftsinntektene. Et netto driftsresultat på 2 pst. tilsvarer da en "primærbalanse drift" på  $7\frac{1}{4}$  pst. ( $=2 + 3\frac{1}{2} + 1\frac{3}{4}$ ), mens kravet til primærbalanse er et maksimalt underskudd i størrelsesorden  $\frac{3}{4}$ – $1\frac{1}{4}$  pst. Det innebærer at dersom netto investeringsutgifter ("primærbalanse investering") er større enn  $8$ – $8\frac{1}{2}$  pst. av inntektene, vil gjeldsgraden øke. I 2019 utgjorde netto investeringsutgifter nærmere  $10\frac{1}{2}$  pst. av inntektene. Dvs. at investeringsnivået må reduseres tilsvarende  $2$ – $2\frac{1}{2}$  pst. av inntektene for at gjeldsgraden skal stabiliseres på 2019-nivå.

I eksemplet her er det summert de ulike prosentatsene, selv om nevneren ikke er helt identisk for alle, men ettersom investeringsinntektene er relativt små, har dette liten betydning for regnestykket. Dette er uansett ment å være en enkel illustrasjon.

## 7 Inntekter og tjenesteproduksjon i grupper av kommuner

*I de foregående kapitlene har vi vist utviklingen i kommunesektorens frie inntekter, tjenesteproduksjon samt andre indikatorer for den økonomiske situasjonen. I dette kapitlet presenterer utvalget tall som viser kommunevise forskjeller for slike størrelser i 2019.*

*Det framgår at de minste kommunene har de høyeste inntektene pr. innbygger, også når det korrigeres for forskjeller i utgiftsbehovet som følger av forhold som alderssammensetning, reiseavstander og smådriftsulemper. Dette må ses i sammenheng med at mange mindre kommuner har betydelige regionalpolitiske tilskudd samt at flere av dem også har høye inntekter knyttet til naturressurser samt fordel av differensiert arbeidsgiveravgift. Samtidig er det også betydelige variasjoner mellom kommunene innenfor kommunegruppene.*

*I kapitlet vises en produksjonsindeks for kommunale tjenester. Indeksen er ment å vise hvor godt tjenestetilbud som blir gitt til innbyggerne i ulike målgrupper. Analysene viser en nokså klar sammenheng mellom produksjonsindeksen og inntektsnivå. Kommuner med høye korrigerede inntekter har gjennomgående høyere verdi på produksjonsindeksen enn kommuner med lave korrigerede inntekter.*

*Det er til dels store forskjeller mellom kommunenes økonomiske situasjon. Kommunene hadde samlet et netto driftsresultat på 1,9 pst. og disposisjonsfond på 11,9 pst. av driftsinntektene, men bak de nasjonale tallene skjuler det seg store variasjoner mellom kommunene.*

### 7.1 Frie inntekter i kommunene

Frie inntekter er inntekter som kommunene kan disponere uten andre bindinger enn gjeldende lover og forskrifter. Summen av ordinære skatter på inntekt og formue, eiendomsskatt, naturressursskatt m.m. og rammetilskudd inkluderes vanligvis i inntektsbegrepet frie inntekter. Inntekter fra konsesjons- og hjemfallsinntekter, havbruksfondet og fordel av differensiert arbeidsgiveravgift er også midler som i prinsippet kan disponeres på samme måte som frie inntekter og er derfor også inkludert i inntektsbegrepet i dette avsnittet, se boks 7.1 bakerst i avsnitt 7.2.

#### De frie inntekter er klart høyest i de minste kommunene

I dette avsnittet ser vi først på forskjeller i frie inntekter pr. innbygger. I gjennomsnitt har kommunene frie inntekter på om lag 61 000 kroner per innbygger. Figur 7.1A viser nivået på kommunenes frie inntekter der kommunene er gruppert etter innbyggertall. De minste kommunene har frie inntekter per innbygger på 112 000 kroner, det vil si over 80 pst. høyere enn landsgjennomsnittet. Inntekter fra eiendomsskatt, konsesjonskraft- og hjemfallsinntekter, inntekter fra havbruksfondet og fordel av differensiert arbeidsgiveravgift bidrar til å løfte inntektene i disse kommunene vesentlig, men også uten slike inntekter har de frie inntekter per innbygger som ligger langt over landsgjennomsnittet. Kommunegrupper med kommuner som har flere enn 5 000 innbyggere har et nivå på frie inntekter per innbygger som ligger nær landsgjennomsnittet.

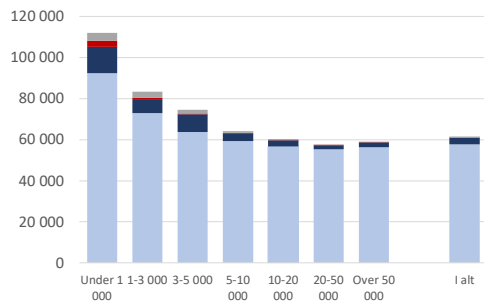
#### Forskjellene i frie inntekter bli mindre når inntektene korrigeres for utgiftsbehov

Det er imidlertid variasjoner i hvilke tjenester innbyggerne har behov for og hvilke utgifter kommunene har ved å gi disse tjenestene. De minste kommunene har eksempelvis ofte en alderssammensetning med blant annet en høy andel eldre som kan tilsi at behovet for kommunale tjenester også er høyere enn i andre kommuner. Samtidig har de ofte

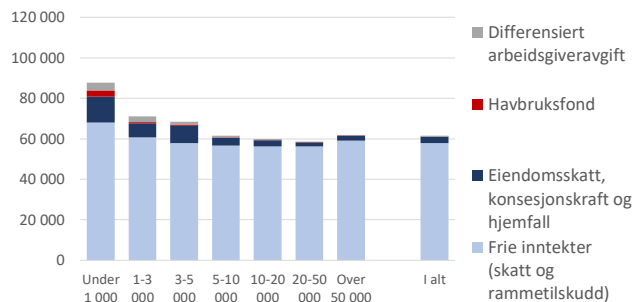


**A. Frie inntekter per innbygger. 2019. Kommuner gruppert etter antall innbyggere.**

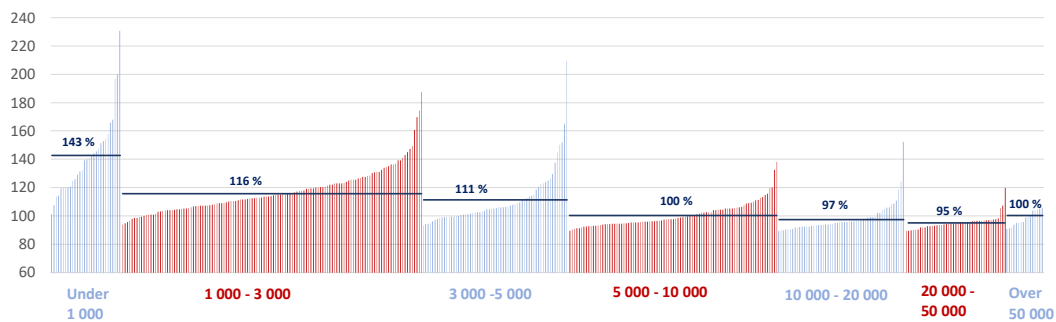
**1. Frie inntekter**



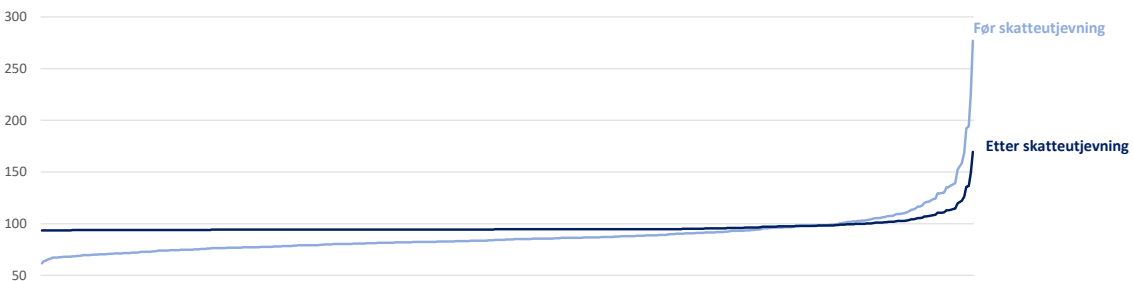
**2. Frie inntekter, korrigert for variasjoner i utgiftsbehov**



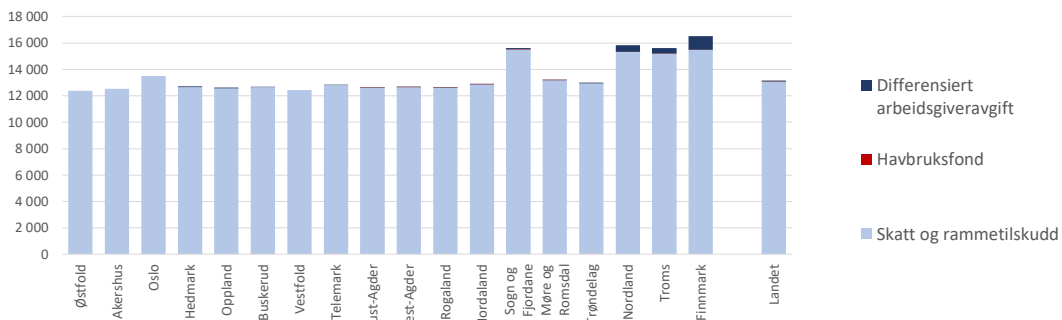
**B. Kommunenes korrigerte frie inntekter per innbygger inkl. inntekter fra eiendomsskatt, konsesjonskraft, hjemfall og havbruksfond samt fordelten av differensiert arbeidsgiveravgift. 2019. Landet = 100. Kommuner gruppert etter antall innbyggere, deretter sortert stigende etter nivå.**



**C. Kommunenes inntekter i 2019 fra skatt på inntekt og formue samt naturressursskatt før og etter utjevning. Tall per innbygger i prosent av landsgjennomsnittet. Kommuner sortert stigende etter nivå.<sup>1</sup>**



**D. Fylkeskommunenes frie inntekter etter det er korrigert for variasjoner i utgiftsbehov. Inkl. konsesjonskraft, hjemfallsinntekter, havbruksfond og fordelten av differensiert arbeidsgiveravgift. Kroner per innbygger. 2019.**



**Figur 7.1 Inntektsvariasjoner mellom kommunene og mellom fylkeskommunene**

Kilde: Teknisk beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi og Kommunal- og moderniseringsdepartementet

smådriftsulemper og større reiseavstander noe som tilsier at det er det er mer kostnadskrevenende å tilby tjenester. Når man skal sammenlikne inntektsnivået mellom kommunene, kan det derfor være hensiktsmessig å ta hensyn til at utgiftsbehovet varierer mellom kommunene. Dette gjør vi når vi sammenlikner korrigerede frie inntekter. Det korrigeres da for at utgiftsbehovet knyttet til nasjonale velferdstjenester og tjenester av nasjonal karakter er forskjellig mellom kommunene. Se boks 7.2. for en nærmere forklaring av begrepet korrigerede frie inntekter.

Vi ser av figur 7.1A at når vi tar utgangspunkt i frie inntekter som er korrigeret for variasjoner i utgiftsbehovet, blir inntektsforskjellene mindre enn når vi ser på frie inntekter uten å korrigere. Fortsatt har de minste kommunene over 40 pst. høyere inntekter enn landsgjennomsnittet, inntekter som blant annet kan brukes til å tilby høyere kvalitet og mer omfattende tjenester enn andre kommuner. Høyere korrigerede frie inntekter i de minste kommunene må ses i sammenheng med betydelige regionalpolitiske tilskudd samt at flere mindre kommuner har høye inntekter knyttet til naturressurser samt fordel av differensiert arbeidsgiveravgift.

### **Store inntektsvariasjoner mellom kommunene, også innenfor kommunegrupper**

Figur 7.1B viser de frie inntektene korrigeret for variasjoner i utgiftsbehovet for enkeltkommuner. Vi ser at de aller fleste kommunene i kommunegruppene med inntil 5000 innbyggere har korrigerede inntekter pr. innbygger som ligger over landsgjennomsnittet, kommunegrupper som dekker 220 av landets 422 kommuner i 2019. Enkeltkommuner har sågar inntekter som ligger over det dobbelte av landsgjennomsnittet. De fleste av kommunene med spesielt høye inntekter er kommuner med inntekter fra naturressurser. For kommunegrupper med antall innbyggere utover 5 000 er det en langt større andel som har inntekter under landsgjennomsnittet.

### **Også betydelige forskjeller i inntekter mellom fylkeskommunene**

De korrigerede frie inntektene varierer fra 94 pst. av landsgjennomsnittet for kommunene i Vestfold til 125 pst. for kommunene i Finnmark, se figur 7.1D.

## **7.2 Forskjeller i kommunenes skatteinntekter**

I avsnitt 7.1. så vi på forskjeller i kommunenes frie inntekter. I de frie inntektene inngår også kommunenes og fylkeskommunenes skatteinntekter etter skatteutjevning. Skatteinntekter fra inntekt og formue samt naturressursskatt er gjenstand for skatteutjevning, mens inntekter fra eiendomsskatt jf. kapittel 3, blir ikke utjevnet. Dette avsnittet ser nærmere på forskjeller i kommunenes skatteinntekter. Som vi så i kapittel 3, utgjør skatteinntektene samlet om lag 40 pst. av kommunesektorens samlede inntekter. De skatteinntektene som er gjenstand for skatteutjevning, utgjorde 170 mrd. kroner, tilsvarende 31 900 kroner per innbygger, i 2019.

### **Forskjeller i skatteinntektene utjevnes**

Figur 7.1C viser forskjellene i kommunens skatteinntekter før og etter skatteutjevning. Forskjellene mellom kommunene og mellom fylkeskommunene reduseres betydelig gjennom systemet for utjevning av skatt på inntekt og formue. For kommunene innebærer ordningen at kommuner med skatteinngang under landsgjennomsnittet i første omgang blir kompensert for 60 pst. av differansen mellom egen skatteinngang og landsgjennomsnittet. Kommuner med skatteinngang over landsgjennomsnittet blir tilsvarende trukket for differansen mellom egen skatteinngang og landsgjennomsnittet.

Kommuner med skatteinngang under 90 pst. av landsgjennomsnittet blir ytterligere kompensert for 35 pst. av differansen mellom egne skatteinntekter og landsgjennomsnittet. Stor økning eller nedgang i skatteinngangen for den enkelte kommune vil dermed gjennom skatteutjevningen gi langt mindre utslag i kommunenes inntekter enn endring i skatteinntekter isolert skulle tilsi. Skatteutjevningen fungerer dermed også som en sikring mot variasjon i egen skatteinngang. Skatteutjevningen bidro til at kommunen med lavest skatteinntekt per innbygger i 2019 hadde 93 pst. av landsgjennomsnittet i skatteinntekter etter utjevning.

### **Nærmere om forskjeller i inntekter fra eiendomsskatt**

Som vi så i kapittel 3, utgjorde kommunenes inntekter fra eiendomsskatt om lag 14,7 mrd. kroner i 2019.

319 av 356 kommuner har eiendomsskatt i 2020. Utvalget anslår at om lag 4,38 millioner innbyggere bor i en kommune med eiendomsskatt i 2020, en økning på 138 00 fra 2019.

I gjennomsnitt betaler en eier av en enebolig på 120 kvadratmeter i områder med eiendomsskatt 3 901 kroner i eiendomsskatt i 2020, mot 4 204 kroner i 2019. Høyeste rapporterte skattebeløp på slike eiendommer i 2019 var om lag 7 800 kroner, og det laveste 230 kroner. Som vi ser av figur 7.1A, utgjorde eiendomsskatten en størst andel av de frie inntektene i kommunegrupper med færrest innbyggere.

I 2020 er den gjennomsnittlige generelle skattesatsen 5,8 promille, opp fra 5,7 promille i 2019. Noen kommuner vil ha egne, differensierte skattesatser for boliger og fritidseiendommer. Gjeldende maksimalsats etter eiendomsskatteloven var til og med 2019 på 7 promille og ble redusert til 5 promille i 2020 for bolig- og fritidsbolig. Innenfor denne rammen er det kommunene som bestemmer nivået på skattesatsen. Kommuner som har innført eiendomsskatt kan velge å bruke Skatteetatens beregnede markedsverdi for boligeiendommer som grunnlag for beregning av eiendomsskatt eller den kan estimere en markedsverdi selv. For å fastsette skattegrunnlaget reduseres taksten for boligen med en gitt pst. (reduksjonsfaktor), og i tillegg kan kommunen selv redusere eiendomsskattegrunnlaget ytterligere ved bruk av lokal reduksjonsfaktor og/eller et årlig bunnfradrag. Stortinget har vedtatt at den obligatoriske reduksjonsfaktoren i eiendomsskattetakstene skulle være 30 pst. for alle bolig- og fritidseiendommer fra 2020. Det innebærer at skattegrunnlaget skal settes til maksimalt 70 pst. av taksten for boligen.

F.o.m. 2020 ble maksimalsatsen for bolig- og fritidsbolig altså redusert fra syv til fem promille. I forslaget til statsbudsjett for 2021 er det foreslått at maksimal eiendomsskattesats for bolig og fritidsbolig skal reduseres fra 5 til 4 promille fra 2021.

62 kommuner en eiendomsskattesats på boliger og fritidseiendom som ligger over 4 promille i 2020. Disse kommunene må redusere skattesatsen f.o.m. 2021 eller 2022, men de økonomiske konsekvensene av lavere sats vil i mange tilfeller helt eller delvis kunne motvirkes av endringer i takst, reduksjonsfaktor eller bunnfradrag. Samtidig vil reduserte eiendomsskatteinntekter, for en gitt vekst i frie inntekter, motsvares av økt skatt på inntekt og formue for kommunesektoren som helhet. Det skyldes at eiendomsskatt inngår ved beregning av skatteandelen.

153 kommuner valgte å benytte muligheten til differensiere skattesatsen mellom boliger og fritidseiendommer og annen eiendomsskatt i 2020. 77 kommuner har et bunnfradrag for boliger og fritidseiendommer. Fritak fra eiendomsskatt for nye boliger blir benyttet av 99 kommuner i 2020.

Begrepet frie inntekter som benyttes i kommuneproposisjonen og statsbudsjettet i dag, og som Stortinget tar hensyn til når kommunesektorens rammer vedtas, omfatter de inntektene som ligger inne i kommuneopplegget. Dette er rammetilskudd, skatt på inntekt og formue, naturressursskatt og eiendomsskatt. Det som regnes som frie inntekter innenfor kommuneopplegget, er altså inntekter som direkte eller indirekte innebærer budsjettvedtak i Stortinget.

For å belyse årsaker til forskjeller i de korrigerede frie inntektene viser vi i dette kapitlet korrigerede frie inntekter med følgende inntektskomponenter:

korrigerede frie inntekter, inkludert eiendomsskatt, konsesjons- og hjemfallsinntekter (EIKON) inntekter fra havbruksfondet (Hav) samt fordel av differensiert arbeidsgiveravgift (DAA).

Kommunesektorens inntekter fra eiendomsskatt utgjorde om lag 14,7 mrd. kroner i 2019. Dette er en frivillig skatt, og den inngår ikke i skatteutjevningen. Den er likevel en del av de frie inntektene.

Inntekter fra hjemfalls- og konsesjonskraftinntekter<sup>25</sup> og havbruksinntekter inngår definisjonsmessig ikke i begrepet frie inntekter, men kan anvendes på samme måte som de frie inntektene. Disse inntektene omfattes ikke av skatteutjevningen. Samlet utgjorde hjemfalls- og konsesjonskraftinntektene 2,6 mrd. kroner i 2019. I forbindelse med revidert nasjonalbudsjett 2020 ble det vedtatt at havbrukskommunene og -fylkeskommunene skal tilføres 2,25 mrd. kroner i 2020 og 1 mrd. kroner i 2021 gjennom Havbruksfondet. Av salgs- og auksjonsinntekter fra økt kapasitet og nye tillatelser fra og med 2022 tilfaller 60 pst. staten og 40 pst. kommuner og fylkeskommuner. I tillegg har regjeringen i statsbudsjettet for 2021 lagt frem forslag om å innføre en produksjonsavgift på laks, ørret og regnbueørret med virkning fra 1. januar 2021 med et anslått proveny på om lag 500 mill. kroner. Avgiften utbetales til havbrukskommuner og -fylkeskommuner gjennom Havbruksfondet i 2022. I 2018 og 2019 mottok kommunesektoren henholdsvis 2,8 mrd. kroner og 0,5 mrd. kroner gjennom Havbruksfondet.

Eiere av større vannkraftverk må avstå konsesjonskraft til utbyggingskommunen, og eventuelt fylkeskommunen. Verdien av konsesjonskraften bestemmes av differansen mellom kraftpris og konsesjonskraftpris. Kommunene kan selv velge om konsesjonskraften skal selges med profittformål, eller om den skal holdes utenom kommunebudsjettene og kun komme innbyggerne til gode i form av lavere strømpriser.

Eiendomsskatt og konsesjonskraftinntektene er en lokalpolitisk avgjørelse. Kommunene kan selv velge om konsesjonskraften skal selges med profittformål, eller om den skal holdes utenom kommunebudsjettene og kun komme innbyggerne til gode i form av lavere strømpriser.

Den differensierte arbeidsgiveravgiften er det mest omfattende distriktpolitiske virkemiddelet i Norge. Differensiert arbeidsgiveravgift virker ved at den reduserer kostnaden ved å ansette personer i distriktene direkte, også til offentlig forvaltning. Fordelen av differensiert arbeidsgiveravgift er beregnet som differansen mellom beregnet full sats og faktisk innkrevd arbeidsgiveravgift.

<sup>25</sup> Inkluderer ikke konsesjonsavgift som er en øremerket ordning til næringsutvikling.

**Utvalget har foretatt en avgrensning mot følgende inntekter som ikke inkluderes i inntektsbegrepet frie inntekter i dette kapitlet:**

*Utbytteinntekter med mer.* Store deler av utbytteinntektene stammer fra kraftsektoren. Dette er imidlertid inntekter som kommunene har rett til gjennom sitt eierskap. Verdiene er skapt gjennom de strategier som er fulgt og de investeringer som kommunen har gjort gjennom historien, og er en konsekvens av kommunens og de andre eiernes egne valg og eierpolitikk. Det prinsipielle skillet går etter utvalgets vurdering mellom de inntektsbringende rettighetene som kommunen har i kraft av å være offentlig myndighet og selvstendig forvaltningsnivå og de frie inntektene kommunen skaffer til veie på lik linje med private aktører gjennom sparing investeringer, som f.eks. eierskap i bedrifter, egen forretningsvirksomhet, finansforvaltning, utleie av lokaler og idrettshaller.

Det å begrense en eventuell utvidelse av begrepet frie inntekter til kun å omfatte utbytteinntekter vil heller ikke gi et riktig bilde av kommunens økonomiske rammebetingelser. Kommuner som har solgt seg ut av kraftverkene, sitter på tilsvarende verdier, men har i de fleste tilfellene valgt å forvalte disse i finansmarkedet. I prinsippet bør ikke denne avkastningen (enten den er positiv eller negativ) behandles forskjellig fra utbytteinntekter. Finansiell avkastning på kommunens finansplasseringer skiller seg heller ikke fra ordinære renteinntekter på kommunens øvrige likviditet.

## **Boks 7.2 Frie inntekter korrigert for variasjoner i utgiftsbehov**

### **Om korrigeringen for variasjoner i utgiftsbehov**

Inntektene som inngår i de frie inntektene i dette kapitlet er rammetilskudd, skatteinntekter fra inntekt, formue og naturressursskatt, inntekter fra eiendomsskatt, konsesjonskraft- og hjemfallsinntekter, inntekter fra Havbruksfondet og fordel av differensiert arbeidsgiveravgift, se boks 7.1.

Det er til dels store forskjeller mellom kommunene i befolkningssammensetning, geografi og kommunestørrelse. Dette gir variasjoner i hvilke tjenester innbyggerne har behov for og hvilke utgifter kommunene har ved å gi disse tjenestene.

Når man skal sammenlikne inntektsnivået mellom kommunene, er det derfor relevant å ta hensyn til at kommunene har ulike utgiftsbehov.

Utgiftsutjevningen i inntektssystemet korrigerer i prinsippet for kostnadsforskjeller kommunene ikke selv kan påvirke med hensyn til å tilby et likeverdig tjenestetilbud innenfor de nasjonale velferdstjenestene og tjenester av nasjonal karakter.

I beregningen tas det utgangspunkt i summen av rammetilskudd og skatteinntekter, som sammen utgjør de frie inntektene. I 2019 utgjorde de frie inntektene over 70 pst. av de samlede inntektene i kommunesektoren. Den delen av de frie inntektene som inngår i et beregnet samlet utgiftsbehov for sektorene som inngår i utgiftsutjevningen blir korrigert ved hjelp av mekanismene for utgiftsutjevningen i inntektssystemet, kostnadsnøkkelen. Frie inntekter for 2019 er korrigert med kostnadsnøkkelen for 2019. Driftsutgifter til barnehage, skole, pleie og omsorg, helse- og sosialtjenester, administrasjon og miljø inngår i kommunenes utgiftsbehov, og det korrigeres for

variasjonen i kostnadene til drift av disse tjenestene. De resterende inntektene blir deretter lagt til i beregningen.

Kommuner med et lavt beregnet utgiftsbehov — som er lite kostnadskrevenne å drifte — vil få justert opp sine inntekter, mens kommuner med et høyt beregnet utgiftsbehov — som er kostnadskrevenne å drifte — vil få justert ned sine inntekter.

Det er elementer i inntektssystemet og finansieringen av kommunesektoren som fører til ulikt inntektsnivå mellom kommuner også etter utgiftsutjevningen. Regionalpolitiske tilskudd i inntektssystemet og skjønnstilskuddet er ulikt fordelt mellom kommunene, og fører til forskjeller i inntektsnivå. Samtidig kommer en betydelig andel av kommunesektorens inntekter gjennom skatt på inntekt, formue og naturressursskatt, og forskjeller i skattenivå utjevnes kun delvis i inntektssystemet. Det er også store forskjeller i eiendomsskatt, konsesjonskraft- og hjemfallsinntekter, inntekter fra Havbruksfondet og fordel av differensiert arbeidsgiveravgift – inntekter som ikke er gjenstand for utjevning.

For å få et mål på de korrigerede frie inntektene som er mest mulig sammenliknbar, er blant annet skjønnstilskudd til å dekke utgifter som følge av ekstraordinære hendelser som naturskader o.l. holdt utenom beregningen.

Det er visse begrensninger ved å bruke korrigerede frie inntekter når man sammenlikner inntektsnivået mellom kommuner. Betydelige inntektskomponenter som øremerkede tilskudd og gebyrer er ikke med i beregningene, og det er mindre sektorer som ikke er dekket i utgiftsutjevningen.

I beregningen av kommunenes utgiftsbehov for 2019 er det brukt innbyggertall per 1. juli 2018, siden det ble benyttet tilsvarende innbyggertall ved beregningen av utgiftsbehovet og fordelingen av rammetilskudd i 2019. Når vi beregner korrigerede frie inntekter per innbygger for 2019, er det brukt innbyggertall per 1. januar 2019.

### **Kommentarer til beregningsgrunnlaget**

For eiendomsskatt har vi benyttet 2019-tall som ble publisert i juni i år i år. Det ble da ikke rapportert inn foreløpige tall for eiendomsskatt for 3 kommuner, og for disse kommunene er det benyttet 2018-tall.

Kommunene Hobøl, Lillesand, Os (Hordaland), Stjørdal, Spydeberg og Selbu er i perioden 2016–2019 med i et forsøk med statlig finansiering av omsorgstjenestene. Disse kommunene fikk derfor et betydelig uttrekk fra rammetilskuddet i 2019. Med det skisserte beregningsopplegget for korrigerede frie inntekter ville disse kommunene fått et svært lavt nivå på korrigerede frie inntekter, og tallene ville ikke vært sammenliknbare med øvrige kommuner. Vi har valgt å korrigere for forsøket ved å legge trekket tilbake i rammetilskuddet i beregningene. Selv om forsøksmidlene egentlig ikke er frie inntekter, gir dette et rimelig bilde av nivået på korrigerede frie inntekter for disse kommunene. Det er ikke korrigert for andre forsøk eller saker med særskilt fordeling.

Oslo har foruten rent kommunale oppgaver også fylkeskommunale og delegerte statlige oppgaver. Inntektsnivået for Oslo fylkeskommune er ikke direkte sammenliknbar med inntektsnivået for de øvrige fylkeskommunene. Vi har derfor valgt å ikke presentere tall for korrigerede frie inntekter for Oslo som fylkeskommune i 2019. Inntektsnivået for Oslo er beregnet med utgangspunkt i Oslos rent kommunale oppgaver.

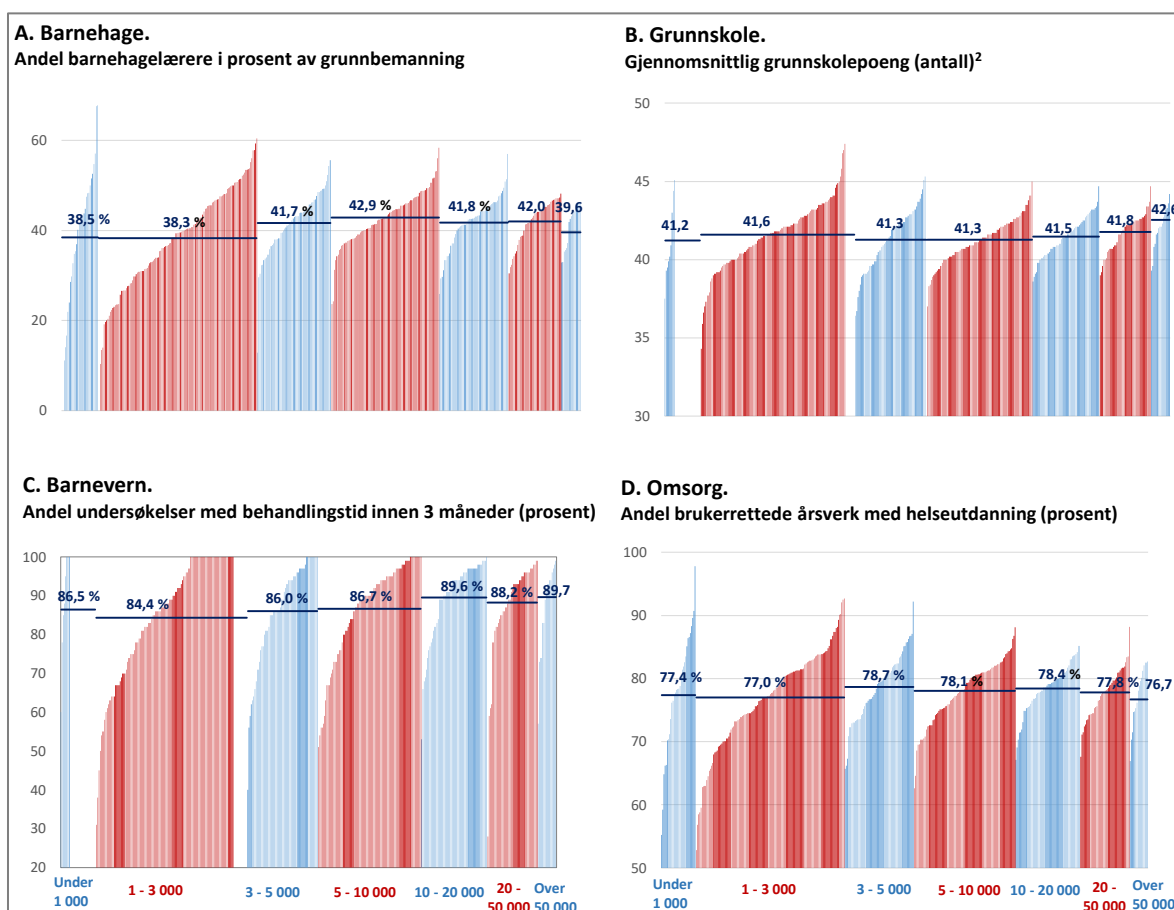
## 7.3 Tjenester

I kapittel 4 viser vi utviklingen i kvalitet og omfang av tjenester over tid. I dette avsnittet ser vi på forskjeller i noen av tjenestene mellom kommunene samt produksjonsindeksene som sier noe om nivået på produksjonen i forhold til størrelsen på målgruppen for tjenestene.

### Eksempler på forskjeller i tjenesteproduksjonen mellom kommunene

I figur 7.2 er det vist noen enkelte tjenesteindikatorer for alle kommunene for 2019. Kommunene er gruppert etter innbyggertall og deretter sortert etter nivå på indikatorene, og de blå horisontale linjene viser det veide snittet innen hver kommunegruppe.

Indikatorene tjener bare som noen utvalgte eksempler for å illustrere variasjonene mellom kommunene. Generelt er verdiene i gjennomsnitt relativt stabile på tvers av kommunestørrelse, enten det dreier seg om ansatte med fagutdanning, gjennomsnittlige grunnskolepoeng eller saksbehandlingstiden i barnevernet, men variasjonen er gjennomgående større i de mindre kommunene enn i de større. For eksempel varierte gjennomsnittlige grunnskolepoeng fra 34 i kommunen med de svakeste resultatene til vel 47 i kommunen med de beste resultatene. Innenfor omsorgstjenestene varierte andelen ansatte med helsefaglig utdanning fra 53 pst. til 98 pst.



Figur 7.2 Utvalgte tjenesteindikatorer for enkeltkommuner. Kommunene gruppert etter innbyggertall, deretter sortert etter nivå på indikatoren<sup>1</sup>

<sup>1</sup> Veide gruppesnitt vist med mørkeblå linje. For indikatorene for grunnskolepoeng og andel undersøkelser innen barnevernet med behandlingstid innen tre måneder er populasjonen i flere av de mindre kommunene for liten til at Statistisk sentralbyrå kunne publisere resultatene.

<sup>2</sup> Ikke korrigert for sosioøkonomiske faktorer.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

## Produksjonsindekser for kommunale tjenester 2019

I dette avsnittet presenteres beregninger av en produksjonsindeks for kommunale tjenester for 2019. Produksjonsindeksen er et samlemål for kommunenes tjenestetilbud basert på produksjonsindikatorer for utvalgte sektorer og sier noe om nivået på produksjonen i forhold til størrelsen på målgruppen for tjenestene. Indeksen er ment å vise hvor godt tjenestetilbud som blir gitt til innbyggerne i ulike målgrupper. En indeks for det samlede tjenestetilbudet kan også være et nyttig supplement til mer detaljerte studier av tjenesteproduksjonen i enkeltsektorer. Eksempelvis vil produksjonsindeksen være mindre følsom for forskjeller i prioritering enn produksjonsindikatorer for de enkelte tjenester.

Produksjonsindeksen oppdateres årlig med beregning av delindekser for barnehage, grunnskole, primærhelsetjeneste, pleie og omsorg, barnevern, sosialkontortjenester og kultur, i tillegg til en samlet produksjonsindeks som omfatter alle disse tjenestene. I alt 344 kommuner har levert tilstrekkelige data til å inngå i beregningene for 2019. Manglende data for læringsmiljø i grunnskolen er den viktigste enkeltårsaken til at produksjonsindeksen ikke kan beregnes for mer enn 82 pst. av kommunene.

Vedlegg 14 presenterer tidligere års utviklingsarbeid med produksjonsindeksen. I årets produksjonsindeks er det gjort endringer i grunnskole og pleie og omsorg ved å inkludere såkalte skolebidragsindikatorer som mål på læringsutbytte i grunnskolen og en supplerende indikator for aktivisering og hjemmebaserte tjenester i pleie og omsorg.

Det er særlig små kommuner, målt etter innbyggertall, som ikke inngår med beregnet produksjonsindeks. Blant kommuner med innbyggertall under 1000 er det beregnet en indeksverdi kun for 1 av totalt 30 kommuner, mens andelen er 47 og 92 pst. for kommunene med henholdsvis 1000–2000 og 2000–3000 innbyggere. For større kommuner er det beregnet verdi for 97 pst. av kommunene. For representativitet med hensyn til fylke er det lavest andel kommuner med indeksverdi i Finnmark (47 pst.), Nordland (61 pst.) og Troms (71 pst.). I tidligere Akershus, Oppland og Telemark, samt for Oslo, er det beregnet en indeksverdi for samtlige kommuner. Sammenhengen mellom korrigert inntekt og om en kommune har en beregnet produksjonsindeksverdi er klart negativ. Blant kommunene med korrigert inntekt lavere enn 100, er det beregnet en indeksverdi for de aller fleste kommuner, mens andelen er henholdsvis 71 og 45 pst. for kommuner med korrigert inntekt mellom 110–125 og over 125.

Tabell 7.1 viser produksjonsindeksen og delindeksene for kommunene gruppert etter korrigert inntekt per innbygger. Inntektene omfatter inntekts- og formuesskatt, rammeoverføringer, eiendomsskatt, konsesjonskraft-/hjemfallsinntekter, inntekter fra Havbruksfondet og fordel av differensiert arbeidsgiveravgift. Kostnadsnøklene i inntektssystemet er benyttet for å korrigere for forskjeller i beregnet utgiftsbehov. Både indeksene og korrigert inntekt er normalisert slik at veide gjennomsnitt (innbyggertall som vekt) er lik 100 for kommunene som inngår i analysen.

For barnehage og grunnskole beregnes det relativt små forskjeller i indeksen mellom kommuner ettersom henholdsvis 69 og 90 pst. av kommunene får en beregnet verdi som er mindre enn 5 pst. fra landsgjennomsnittet. I øvrige sektorer er denne andelen klart lavere, og 50 pst. av kommunene har en samlet indeksverdi i intervallet [95,105].

I tråd med resultatene fra tidligere år viser analysene en nokså klar sammenheng mellom produksjonsindeksen og økonomiske rammebetingelser. Kommuner med høy korrigert inntekt har gjennomgående høyere verdi på produksjonsindeksen enn kommuner med lav korrigert inntekt. Korrelasjonen med korrigert inntekt er klart høyere for samlet



Tabell 7.1 Produksjonsindekser for kommunene gruppert etter korrigert inntekt, 2019

	Barne- hage	Grunn- skole	Primær- helsetj.	Omsorg	Barne- vern	Sosial	Kultur	Samlet	Korr. innt.
Under 95	101,1	99,1	96,7	93,7	106,8	97,2	87,1	96,8	92,1
95-100	101,5	99,9	98,5	102,2	101,5	101,8	93,9	100,8	96,6
100-105	96,8	101,7	104,6	97,2	88,6	97,6	106,5	98,9	102,6
105-110	100,5	99,7	102,4	106,9	97,6	105,3	102	103	106,1
110-125	101,1	97,6	98,9	113,6	118,7	103,7	140,8	107,7	115,9
Over 125	101,2	97,9	93,9	118,1	116,4	105,2	176,3	111	143,3
Standardavvik	5,4	2,3	11,5	19,8	27,5	17,0	67,5	8,8	15,3
Andel i intervallet [95,105]	69%	90%	36%	25%	18%	25%	13%	50%	44%
Korrelasjon korr. innt.	-0,08	-0,09	-0,06	0,32*	0,12*	0,09	0,42*	0,44*	1,00
Antall kommuner	344	344	344	344	344	344	344	344	344

Merknad: Produksjonsindekser og korrigert inntekt er normalisert slik at de veide gjennomsnittene (med antall innbyggere som vekter) for kommunene som inngår er lik 100.

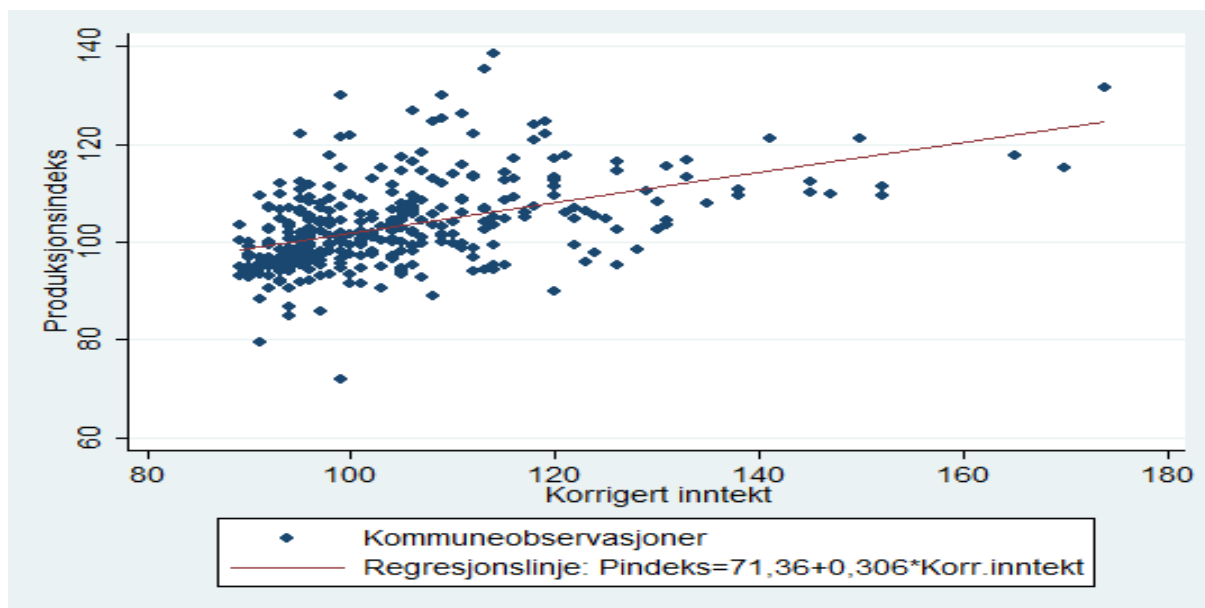
Kilde: Senter for økonomisk forskning (SØF)

produksjonsindeks enn gjennomsnittlig korrelasjon for delindeksene. Det har sammenheng med at kommunevise forskjeller i prioritering slår sterkere ut i delindeksene enn i totalindeksen. Dette kommer også til uttrykk ved at standardavviket til totalindeksen er lavere enn gjennomsnittlig standardavvik for delindeksene.

Det er delindeksene for pleie og omsorg og kultur som viser sterkest sammenheng med korrigert inntekt. Det er innenfor disse tjenestene at kommuneøkonomien er avgjørende for tjenestetilbudet. Delindeksene for barnehage, grunnskole, primærhelsetjenesten og sosialkontor er praktisk talt ukorrelert med korrigert inntekt. Blant annet har innføring av rett til barnehageplass fra 2011 medført at barnehagedekningen i stor grad er blitt frikoblet fra kommunale inntekter. For barnevern har relativt svak korrelasjon med korrigert inntekt trolig sammenheng med at tilbudet i større grad er styrt av behov enn av økonomiske rammebetingelser.

Sammenhengen mellom produksjonsindeks og korrigert inntekt er også illustrert i figur 7.3 hvor produksjonsindeksen er plottet mot korrigert inntekt. Den rette linja i figuren er regresjonslinja og den positive helningen viser en klar sammenheng mellom produksjonsindeksen og økonomiske rammebetingelser målt ved korrigert inntekt. Samtidig er det betydelig variasjon rundt regresjonslinja, det vil si at produksjonsindeksen varierer mye mellom kommuner med om lag samme nivå på korrigert inntekt.

I enkelte sammenhenger har variasjonen i produksjonsindeksen mellom kommuner med om lag samme inntektsnivå blitt tolket som en indikasjon på effektivitetsforskjeller kommunene imellom. Utvalget vil påpeke at det er betydelig usikkerhet rundt dette. I praksis er det svakheter ved produksjonsindeksen og ved korrigert inntekt. Det har sammenheng med at produksjonsindeksen ikke fanger opp alle aspekter ved tjenestetilbudet, samt at det ikke er fullt samsvar mellom hvilke inntekter som inngår i korrigert inntekt (omfatter kun frie inntekter) og finansieringen av de tjenester som inngår i produksjonsindeksen (omfatter også tjenester som finansieres av øremerkede tilskudd og brukerbetaling). I tillegg kan tjenestetilbudet være holdt oppe av et svakt driftsresultat.



Figur 7.3 Produksjonsindekser for kommunene gruppert etter korrigert inntekt, 2019

Kilde: Senter for økonomisk forskning (SØF)

Utviklingen i samlet produksjonsindeks over årene 2017 til 2019 er studert mer nøye. Endring i produksjonsindeksen over tid gir uttrykk for utviklingen i den enkelte kommune i forhold til gjennomsnittsutviklingen. En stabil verdi på produksjonsindeksen betyr ikke at produksjonen har vært stabil, men at produksjonsøkningen har vært den samme som i de øvrige kommunene. Økende verdi på produksjonsindeksen over tid betyr at kommunens produksjon har økt raskere enn i de øvrige kommuner. Det kan ikke tolkes som uttrykk for økt effektivitet. Økt verdi på produksjonsindeksen kan skyldes raskere inntektsvekst enn de øvrige kommuner eller sterkere prioritering av de tjenester som omfattes av produksjonsindeksen, som ikke har noe med effektivitet å gjøre.

Det er en klar tendens til at kommuner som skårer høyt på produksjonsindeksen i 2017 også skårer høyt i 2018 og 2019, og at de som skårer lavt ett år også skårer lavt de øvrige år. Dette kommer til uttrykk ved at produksjonsindeksene for de enkelte år er sterkt positivt korrelert.

Korrelasjonen mellom produksjonsindeksene for 2017 og de to siste årene er henholdsvis 0,83 og 0,75. En litt svakere sammenheng mellom indeksen over tid kan dels også skyldes små justeringer av indikatorsettene over tid. I år ble det blant annet foretatt en revisjon av indikatorsettet innen barnehage.

Endringen i produksjonsindeks fra 2017 til 2019 er nærmere illustrert i tabell 7.2. Det er 274 kommuner som det er beregnet en samlet produksjonsindikator for i begge årene 2017 og 2019. Her er kommunene gruppert etter verdien på produksjonsindeksen i de to årene. Stabiliteten over tid kommer her til uttrykk ved at 130 av de 274 kommunene tilhører samme gruppe i 2019 som i 2017. Det er 32 kommuner (12 pst.) som verken tilhører samme gruppe eller "nabogruppen" i 2019. I fjorårets produksjonsindeks ble det foretatt tilsvarende sammenlikning for årene 2016 og 2018. Forskjellene fra den gang er minimale.

Tabell 7.2 Utviklingen i produksjonsindeks fra 2017 til 2019

		Produksjonsindeks 2019						
		Under 90	90-95	95-100	100-105	105-110	110-125	Over 125
Produksjonsindeks 2017	Under 90	4	0	1	0	0	0	0
	90-95	1	19	12	6	0	0	0
	95-100	1	9	40	14	0	2	0
	100-105	0	1	19	20	17	3	0
	105-110	0	2	4	15	20	8	2
	110-125	0	0	2	8	10	24	1
	Over 125	0	0	0	0	0	6	3

Kilde: Senter for økonomisk forskning (SØF)

Tabell 7.2 viser også at en del enkeltkommuner har hatt veldig stor endring i verdien på produksjonsindeksen. Maksimal endring er 39 prosentpoeng. Det er i alt 24 kommuner (9 pst.) som hadde en endring i produksjonsindeksen på mer enn 10 prosentpoeng fra 2017 til 2019. På den andre siden er det 188 kommuner (69 pst.) som hadde en endring i produksjonsindeksen på mindre enn 5 prosentpoeng fra 2017 til 2019.

I vedlegg 14 gjøres det nærmere rede for oppbyggingen av produksjonsindeksen, og det rapporteres produksjonsindekser for enkeltkommuner og fylkesvise gjennomsnitt. Tall for enkeltkommuner vil også bli lagt ut på Kommunal- og moderniseringsdepartementets nettsider på [www.regjeringen.no/kommunedata](http://www.regjeringen.no/kommunedata).

## 7.4 Netto driftsresultat, disposisjonsfond og gjeld

I tidligere kapitler har vi sett på utviklingen samlet for landet for netto driftsresultat, disposisjonsfond og gjeld. Her viser vi forskjellene mellom kommunene.

Det er til dels store forskjeller mellom kommunenes økonomiske situasjon. Kommunene hadde samlet et netto driftsresultat på 1,9 pst. og disposisjonsfond på 11,9 pst. av driftsinntektene, men bak de nasjonale tallene skjuler det seg store variasjoner mellom kommunene.

### 44 pst. av kommunene hadde et negativt netto driftsresultat i 2019

Driftsresultatene var jevnt over bedre og variasjonen mellom kommunene mindre blant de store kommunene enn i de små og mellomstore, jf. figur 7.4A. I kommunene med over 50 000 innbyggere var driftsresultatet i snitt 3,7 pst. Også innad i denne kommunegruppen var likevel variasjonen ganske stor, og det var særlig resultatene i de mest folkerike kommunene som trakk snittet opp. Kommunene med 5–10 000 innbyggere hadde samlet sett negative driftsresultater. I de øvrige kommunegruppene varierte gjennomsnittet for netto driftsresultat fra 0,3 til 1,1 pst. Om lag 44 pst. av kommunene hadde et negativt netto driftsresultat i 2019, jf. også omtale i avsnitt 5.2. For enkelte kommuner var også disse driftsunderskuddene store. For mange svekket altså den økonomiske situasjonen seg gjennom 2019.

## **Mange kommuner har spart seg opp en solid driftsbuffer**

Over tid kan ikke en kommune ha negative driftsresultater uten å komme i ROBEK, men i mange kommuner var disposisjonsfondene solide. Dette er vist i figur 7.4B, og som viser disposisjonsfondene for alle kommunene etter at eventuelle regnskapsmessige merforbruk er trukket fra. Hvis verdien er negativ, innebærer det at kommunen har et akkumulert merforbruk som ikke kan dekkes ved hjelp av tilgjengelige disposisjonsfond. Hvis dette merforbruket er større enn tre pst., eller ikke dekkes inn i løpet av to år etter at det oppsto, tilsier det normalt sett at kommunen har blitt eller vil bli meldt inn i ROBEK.

I om lag tre av fire kommuner tilsvarte disposisjonsfondene mer enn fem pst. av inntektene. De minste kommunene hadde de største disposisjonsfondene, tilsvarende rundt 20 pst. av de årlige driftsinntektene, og ingen av dem hadde akkumulerte merforbruk.

## **Gjeldsbelastningen varierer mye mellom kommunene**

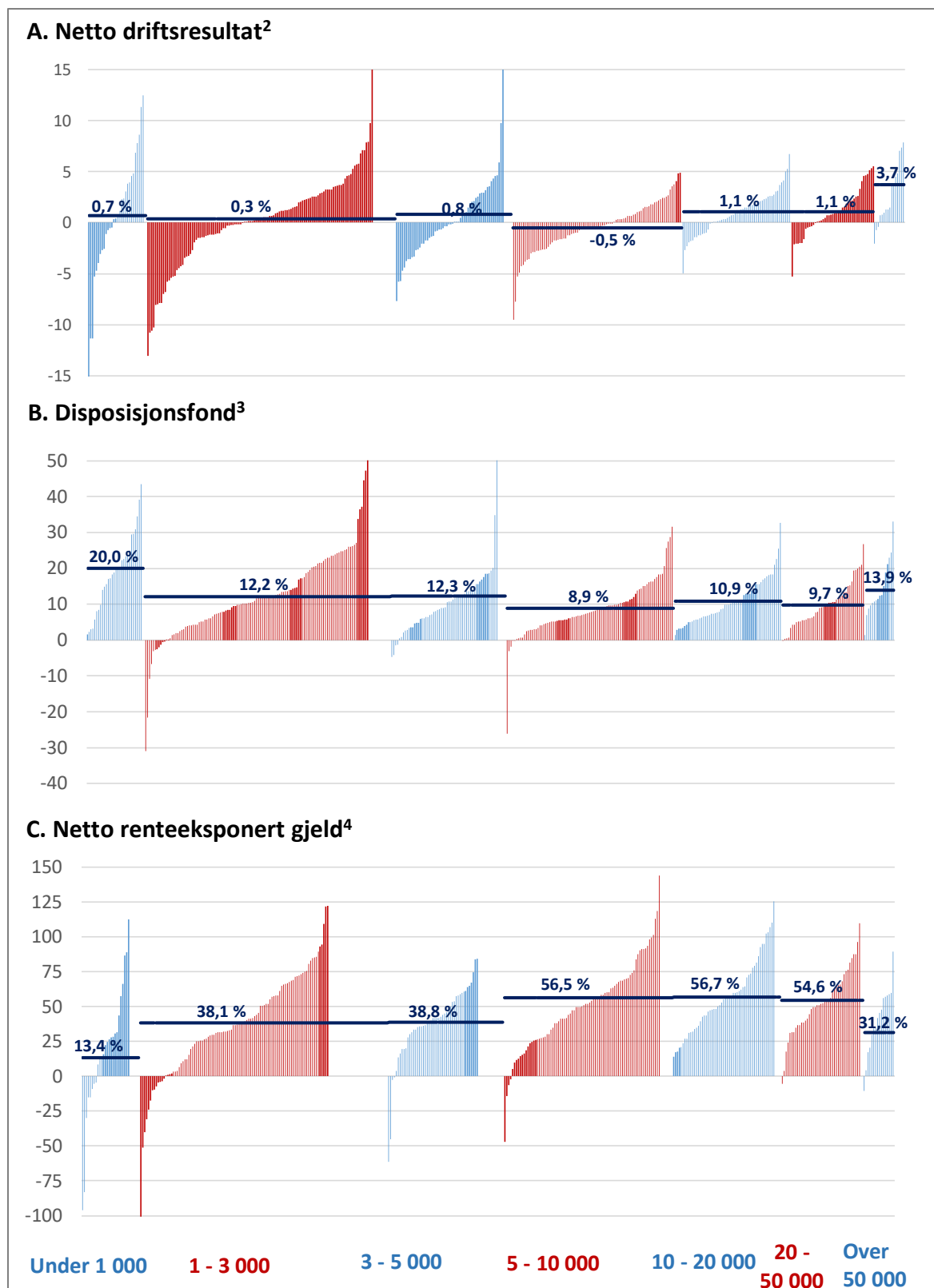
Figur 7.4C viser hver enkelt kommunes renteeksponering, målt som andel av driftsinntektene, og kommunene er sortert stigende etter innbyggertall. Eksempelvis vil en renteeksponering på 50 pst. innebære at ved en økning i renten på ett prosentpoeng vil kommunens netto renteutgifter øke tilsvarende 0,5 pst. av driftsinntektene, før det tas hensyn til rentebindinger og eventuelt andre inntekter som kan være knyttet til renten (for eksempel utleieboliger der leieinntektene dekker rentene). Kommuner med en negativ verdi vil i utgangspunktet tjene på en renteoppgang.

De minste kommunene hadde lavest renteeksponering, tilsvarende i underkant av 10 pst. av driftsinntektene, og kommuner med 5 000–50 000 innbyggere hadde høyest. Gjeldsgraden varierte mer blant kommunene med under 3 000 innbyggere, mens spredningen var relativt lik for de øvrige kommunegruppene. Også blant de aller største kommunene var det store forskjeller i gjeldsgraden.

## **Store variasjoner også mellom fylkeskommunene**

Også blant fylkeskommunene var det store variasjoner, både i driftsresultatene, størrelsen på disposisjonsfondene og på den netto renteeksponerte gjelden, jf. figur 7.5. Disposisjonsfondene er solide i de fleste fylkeskommunene. Finnmark hadde som eneste fylkeskommune et akkumulert merforbruk ved utgangen av 2019.

Øremerkede tilskudd og andre bundne inntekter inntektsføres det året de er kjent, mens utgiftene kan påløpe i andre regnskapsår. Midlene settes i mellomtiden av i bundne fond. Når en sammenlikner resultatene på kommune- og fylkeskommunenivå bør en derfor være oppmerksom på at resultatene i større eller mindre grad kan være påvirket av at inntekt og bruk av slike tilskudd skjer i ulike år.



Figur 7.4 Finansielle indikatorer for kommunene. 2019. I pst. av brutto driftsinntekter. Kommunene gruppert etter innbyggertall, deretter sortert etter nivå indikatoren.<sup>1</sup>

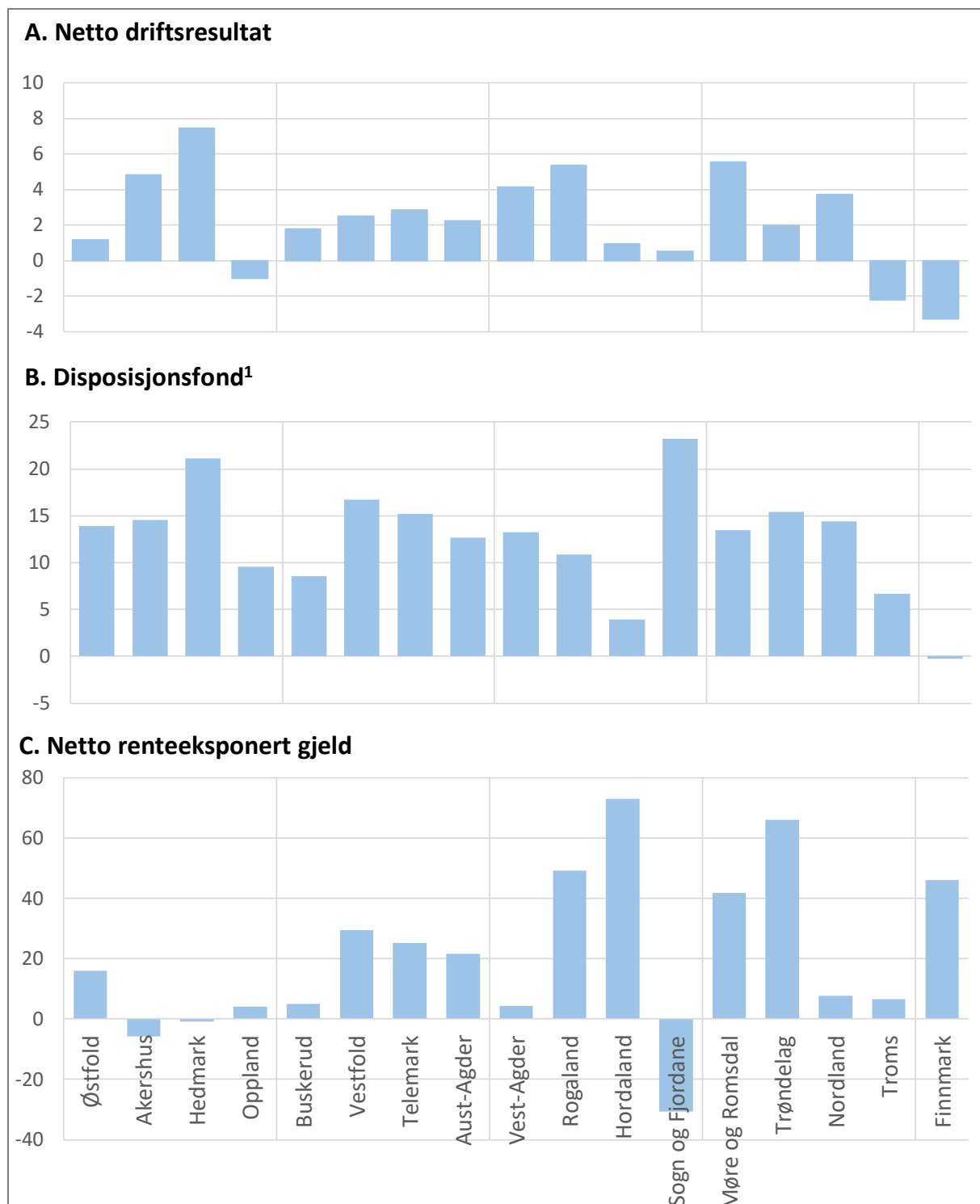
<sup>1</sup> Veide gruppesnitt vist med mørkeblå linje.

<sup>2</sup> To kommuner (Hjartdal og Aukra) hadde høyere og én kommune (Torsken) lavere driftsresultat enn skalaen for y-aksen.

<sup>3</sup> Inkl. akkumulert regnskapsmessig mer- og mindreforbruk. To kommuner (Lurøy og Aukra) hadde høyere verdier enn skalaen for y-aksen.

<sup>4</sup> Mangler tall for i alt 24 kommuner. Én kommune (Beiarn) hadde lavere verdi enn skalaen for y-aksen.

Kilde: Statistisk sentralbyrå



Figur 7.5 Finansielle indikatorer for fylkeskommunene. 2019. I pst. av brutto driftsinntekter.

<sup>1</sup> Inkl. akkumulert regnskapsmessig mer- og mindreforbruk.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

## 8 Konsekvenser av høyere rente og fall i boligverdier, aksjeverdier og kraftpriser – stresstester

*Analysene i dette kapitlet er ett bidrag til å belyse konsekvensene som gitte endringer i rente (økning på 1 prosentpoeng), aksjeverdier (fall på 40 pst.), boligpriser (fall på 25 pst.) og kraftpriser (fall på 75 pst.) kan få for tjenestene i kommunene og fylkeskommunene.*

*For sektoren samlet vil effektene ved de hendelsene som er sett på her, være høyest ved et fall i aksjemarkedet. Effekten på konsesjonskraftsinntekter av lavere kraftpriser ser ut til å være beskjeden når en ser på sektoren samlet, men kan slå betydelig ut for enkeltkommuner. En renteøkning vil ramme bredere. Effekten som lavere boligpriser kan ha for eiendomsskatteinntektene, ser ut til å være marginal, og det vil i tillegg ta noe tid før denne effekten slår inn.*

*Det understrekes at dette er stiliserte beregninger rundt gitte hendelser. Effekten av disse hendelsene vil slå ut over ulik tidshorisont, og de er ikke nødvendigvis konsistente seg imellom.*

### 8.1 Bakgrunn og forutsetninger

Store deler av kommunenes inntekter og utgifter vil ha et relativt stabilt preg, og endringer i eksterne faktorer som rentenivå, aksjeverdier, boligprisfall og kraftpriser vil normalt kun ha begrenset betydning for kommunenes økonomi.

Inntektsrammene for sektoren er i stor grad fastsatt av staten sentralt, og inntektssystemet fordeler rammetilskudd og omfordeler skatteinntekter mellom kommunene. Utslag av en lokal skattesvikt vil for alle kommuner dempes av skatteutjevningen, men kompensasjonsgraden vil variere i henhold til den enkelte kommunes forhold til landsgjennomsnittet. For skattesvake kommuner (under 90 pst. av landssnittet) vil konsekvensene av rent lokale forhold på skattesiden i liten grad påvirke kommunens skatteinntekter, fordi om lag 95 pst. av en lokal skattesvikt vil bli kompensert for disse kommunene.<sup>26</sup> I alt 285 kommuner hadde i 2019 skatteinntekter under 90 pst. av landsgjennomsnittet. For øvrige kommuner vil kompensasjonsgraden være lavere og avhengig av den enkelte kommunes situasjon i forhold til landsgjennomsnittet før og etter svikten. Alle kommuner vil få minst 60 pst. av en skattesvikt kompensert. Kompensasjonsgraden vil økes dersom kommunen kommer under 90 pst. av landsgjennomsnittet etter svikten.

I høstrapporten 2019 startet utvalget med å publisere analyser av endringer i økonomiske rammebetingelser for kommuner og fylkeskommuner.<sup>27</sup> Blant annet gikk utvalget nærmere inn på hvordan endringer i rentenivå, aksjepriser (gjennom avkastningen på kommunenes og fylkeskommunenes aksjeplasseringer), kraftpriser (gjennom konsesjonskraftsinntektene) og eiendomspriser (gjennom eiendomsskatten) kunne slå inn i kommunenes og fylkeskommunenes driftsregnskaper. Det ble ikke sett nærmere på konsesjonsavgift og eiendomsskatt fra kraftanlegg, som er knyttet til kraftproduksjon og kraftprisene over flere år. Her vil årlige endringer i prisene utjevnes, mens mer permanente skift vil slå gradvis inn. Det samme gjelder for avkastningen på pensjonsmidlene. Det vil påvirke pensjonspremiene. Lav avkastning vil gi høyere premier, men effekten fases også her inn over flere år gjennom at

---

<sup>26</sup> Som en illustrasjon innebærer det at for en skattesvak kommune hvor skatteinntektene f.eks. utgjør 25 pst. av de samlede brutto driftsinntektene (for kommunene samlet var andelen 35 pst. i 2019), vil effekten av en særskilt lokal skattesvikt på 10 pst. tilsvare om lag 0,1 pst. av kommunens samlede driftsinntekter (=10 pst. skattesvikt \* 5 pst. som ikke utjevnes \* 25 pst. skatteandel).

<sup>27</sup> Høstrapporten 2019 kapittel 8.

kommunene gis anledning til å amortisere avviket mellom premiene og en beregnet pensjonskostnad over syv år. Det ble heller ikke sett på sekundære effekter av de gitte forutsetningene, slik som for eksempel virkningene som en lavkonjunktur kan ha på skatteinntekter, sosialhjelpsutgifter o.l.

Analysene i dette kapittelet er en videreføring av utvalgets analyser i høstrapporten 2019 hvor en ser på endringer fra 2019-nivå. Som følge av andre forutsetninger for stresstestene enn det som lå til grunn i høstrapporten 2019, er ikke resultatene i de to rapportene direkte sammenlignbare.

### **Effektene vil i ulik grad slå inn et enkelt år eller vedvare, og de vil ha ulik tidshorisont**

Forholdene utvalget så på, vil slå ut over litt ulik tidshorisont. Det vil også variere i hvilken grad effekten kun slår inn i et enkelt år eller om utgiftsøkningen eller inntektsbortfallet vil vedvare over tid:

- Fall i aksjeverdier kan skje raskt og vil slå inn i kommuneregnskapene umiddelbart, men vil slå inn som en engangsutgift.
- Lavere kraftpriser kan slå inn raskt i form av lavere inntekter fra konsesjonskraft, og vil gi et vedvarende inntektsbortfall til prisene tar seg opp igjen.
- En større renteøkning og et større fall i boligprisene i den størrelsesorden, vil normalt skje over en lengre periode, men vil innebære vedvarende økte utgifter/lavere inntekter med mindre utviklingen snur. Ved at fallet i boligpriser også først virker inn på eiendomsskatten to år i etterkant av prisfallet, vil ikke konsekvensene være like umiddelbare som for fall i aksjeverdier og kraftpriser.

For å belyse hvordan endringer i eksterne faktorer som har betydning for kommunenes og fylkeskommunenes økonomi, gjøres såkalte stresstester. Stresstestene måler effekten for kommunene og fylkeskommunene av forhåndsdefinerte markedssjokk og analyserer sårbarhet for ulike ekstreme, men ikke usannsynlige, sjokk i økonomien.

Stresstesten er ment som en indikasjon på om et økonomisk sjokk leder til utilbørlige kutt i tjenestene. Ved solide resultater kan økonomiske sjokk dekkes innenfor den løpende driften eller gjennom å tære på disposisjonsfond, og ikke få umiddelbare konsekvenser for tjenestene. Ved svake driftsresultater eller lave eller negativ driftsbuffer, vil tap slå raskere inn på tjenestene.

Scenariene som er lagt til grunn for stresstestene. Forutsetningene som legges inn i ulike stresstester, vil bero på hva en ønsker å måle. Utvalget har valgt å se på endringer med utgangspunkt i følgende endringer fra 2019-nivå:

- Fall i aksjeverdier på 40 pst.
- Renteøkning på 1 prosentpoeng.
- Fall i boligprisene på 25 pst.
- Fall i kraftprisene på 75 pst.

### **Stresstestene er best egnet til å si noe om hvordan hendelsene hver for seg, ikke samlet, slår ut**

Disse forutsetningene er ikke nødvendigvis internt konsistente. Analysene er derfor best egnet til å gi indikasjoner på hvordan de enkelte hendelsene hver for seg kan påvirke



kommunenes økonomi. For renter, aksjer og boligverdier er forutsetningene tilnærmet likt de som Finanstilsynet benyttet i sine stresstester for pensjonsforetak fra 2019<sup>28</sup>. For kraftpriser tilsvarer nedgangen at prisene faller fra 2019-nivået til nivået så langt i 2020. Prisene i 2020 har vært unormalt lave så langt, og har i snitt ligget rundt den av OED fastsatte konsesjonsprisen, det vil si prisen som kommunene i de fleste tilfeller må betale for konsesjonskraften<sup>29</sup>. Ved hjelp av balanseregnskapene og driftsregnskapene til kommunene kan en gjøre noen grove vurderinger av hvordan dette kan slå ut på driftsinntektene for den enkelte kommune. Formålet er å gi noen betraktninger rundt i hvilken grad slike hendelser kan få konsekvenser for tjenesteproduksjonen og hvor mye utgiftene må tilpasses.

Det kan derfor være av like stor interesse å se på hendelsene hver for seg og med andre tallstørrelser lagt inn i forutsetningene for stresstestene. Men for å kunne si noe om hvor sårbare kommunene og fylkeskommunene er for endringer i aksjeverdi, renteøkning og fall i boligpriser og kraftpriser, tas det utgangspunkt forutsetningene nevnt ovenfor i den videre omtalen, selv om dette vil være en grovmaske tilnærming.

### **Stresstestene tar ikke hensyn til fastpriser og rentebindinger**

Kommunene kan sikre seg for svingninger gjennom å binde renten eller inngå fastpris på salg av kraft. Endringer i eiendomsskatten kan helt eller delvis motvirkes gjennom endringer i sats, bunnfradrag, reduksjonsfaktor e.l. Slike forhold har det ikke gått inn på her.

For alle indikatorene som betraktes, er det antatt at en endring i tråd med scenariet vil slå forholdsmessig ut, målt som andel av inntekt. Hvis f.eks. eiendomsskatteinntektene fra bolig utgjør 2 pst. av kommunens samlede driftsinntekter, anslås et fall i boligprisene på 25 pst. å gi kommunen et inntektsbortfall på 25 pst. tilsvarende 0,5 pst. av driftsinntektene.

For å belyse hvordan sektoren påvirkes av *endringer i rentenivået* har utvalget illustrert renterisikoen gjennom indikatoren for netto renteeksponering, jf. omtale i avsnitt 6.1 og 7.3.

For å beskrive verdien av et *fall i aksjeverdiene* er det tatt utgangspunkt i aksjer og andeler som er ført som omløpsmidler i balanseregnskapene. Disse føres til virkelig verdi i regnskapet, dvs. at verdiendringer føres årlig som en inntekt eller utgift i driftsregnskapet. Aksjer i selskaper der kommunen er inne som aktiv eier (føres i balanseregnskapet som finansielle anleggsmidler), er ikke tatt med ettersom endringer i disse verdiene ikke påvirker driftsregnskapene.

For å illustrere effekten av et *fall i boligverdiene* er det i analysene lagt til grunn at boligprisfall påvirker kun kommuner som benytter Skatteetatens formuesgrunnlag og ikke kommuner med lokal takst. Det skyldes at effekten vil slå inn raskere i førstnevnte tilfelle, selv om det også for disse kommunene vil ta to år før boligprisfallet blir synlig i regnskapene. I tillegg er det kun sett på boliger og fritidsboliger. Næringseiendom er tatt med av hensyn til hvilken statistikk som er tilgjengelig i kommunenes regnskaper. For

---

<sup>28</sup> For renten er det i stresstestene for pensjonsforetakene spesifisert en relativ endring i rentekurven for både renteøkning og rentenedgang, der den relative endringen avtar med økende løpetid. For en rentebinding på 3 mnd. er f.eks. relativ endring 0,70. Det vil si at for en 3-måneders rente som i utgangspunktet er 1,4 pst., slik den var for kommunesektoren i 2. kvartal 2020, vil renten i stresstestscenariet øke fra 1,4 pst. til  $1,4 \cdot (1 + 0,70) = 2,4$  pst. For en rente på 2,4, slik den var i 4. kvartal 2019, tilsvarer det en renteøkning på 1,6 prosentpoeng.

<sup>29</sup> I 2019 var konsesjonsprisen 10,99 øre/kWh, mens spotprisen i snitt var 38,3 øre/kWh. I 2020 er konsesjonsprisen satt til 11,27 øre/kWh, mens et uveid, månedlig spotpris i januar-oktober 2020 har ligget i størrelsesorden 9-10 øre/kWh.

sammenslåingskommuner er det forutsatt at takstgrunnlag, formuesgrunnlag eller lokal takst, i den største av sammenslåingskommunene videreføres.

For effekten av *fall i kraftprisene* er det tatt utgangspunkt i kommunenes og fylkeskommunenes netto inntekter fra salg av konsesjonskraft, kraftrettigheter og annen kraft for videresalg. En nedgang i prisen på 75 pst. fra 2019-nivå tilsvarer om lag at kraften videreselges til kostpris og at kommunene og fylkeskommunene ikke tjener på konsesjonskraften. I regnestykket er det derfor lagt til grunn at kommunenes og fylkeskommunenes netto inntekter blir null.<sup>30</sup>

## 8.2 Resultater

Netto renteeksponering utgjorde ved utgangen av 2019 i alt 233 mrd. kroner, tilsvarende 41,3 pst. av sektorens samlede driftsinntekter. For hvert prosentpoeng renten øker vil det isolert sett belaste kommuneøkonomien med om lag 2,3 mrd. kroner, eller vel 0,4 pst. av driftsinntektene. På kort sikt vil utslagene av en renteendring dempes fordi kommunesektoren har bundet renten på deler av gjelden.

Verdien av kommunenes og fylkeskommunenes aksjeplasseringer utgjorde ved utgangen av 2019 i alt 18,1 mrd. kroner, tilsvarende 3,2 pst. av de samlede driftsinntektene. For hver tiende prosentpoeng aksjeverdierne faller fra 2019-nivå, vil det utgiftsførte tapet i kommunenes og fylkeskommunenes driftsregnskaper utgjøre om lag 1,8 mrd. kroner, tilsvarende 0,3 pst. av driftsinntektene.

For kommunene som baserer seg på Skatteetatens formuesgrunnlag i eiendomsbeskatningen i egen kommune, utgjorde eiendomsskatteinntektene om lag 0,4 pst. av driftsinntektene i 2019. På landsbasis vil et fall i formuesgrunnlaget ha relativt små konsekvenser. En boligprisnedgang på 10 pst. vil innebære at eiendomsskatteinntektene reduseres med om lag 0,2 mrd. kroner to år i etterkant, alt annet likt.

Kommunenes og fylkeskommunenes nettoinntekter fra konsesjonskraft var i 2019 rundt 2,0 mrd. kroner, tilsvarende 0,4 pst. av sektorens samlede driftsinntekter. For hver tiende pst. kraftprisene faller, anslås det å gi reduserte inntekter i størrelsesorden 0,3 mrd. kroner.

### **Et fall i aksjemarkedet gir størst utslag på kort sikt, men vil være en engangseffekt**

Med hendelsene som er angitt i stressscenariet, vil et fall i aksjeverdierne på 40 pst. innebære et verditap tilsvarende 1,3 pst. av sektorens brutto driftsinntekter, jf. tabell 8.1. Både en renteøkning på 1 prosentpoeng og et fall i kraftprisene på 75 pst. vil tilsvare henholdsvis økte utgifter og reduserte utgifter på om lag 0,4 pst. av driftsinntektene. Men mens et fall i aksjeverdierne vil være en engangsutgift i kommuneregnskapene, kan en renteøkning og et fall i kraftprisene gi vedvarende høyere utgifter eller lavere inntekter inntil renten faller eller kraftprisene øker igjen. Et fall i boligprisene på 25 pst. anslås kun å medføre en reduksjon i inntektene fra eiendomsskatt tilsvarende 0,1 pst. av driftsinntektene.

---

<sup>30</sup> I høstrapporten fra 2019 ble det tatt utgangspunkt i *brutto* inntekter fra salg av konsesjonskraft, kraftrettigheter og annen kraft for videresalg. I makro gir de to metodene (75 pst. nedgang i bruttoinntektene og 100 pst. nedgang i nettoinntektene) tilnærmet det samme utslaget. Oppgjøret mellom kraftleverandøren og kommunen eller fylkeskommunen kan skje på ulike måter, enten ved levering av fysisk kraft (som kjøpes og selges) eller ved et finansielt oppgjør (differansen mellom kjøps- og salgsprisen). I sistnevnte tilfelle vil brutto- og nettoinntekten være det samme i kommunens regnskaper (gjelder 56 av 191 kommuner), og for bedre å fange opp effekten for disse kommunene, er beregningene gjort med utgangspunkt i nettoinntekten.

**Tabell 8.1 Anslåtte konsekvenser for kommunesektoren av 1 prosentpoeng høyere rente, 40 pst. fall i aksjeverdiene, 25 pst. fall i boligprisene og 75 pst. fall i kraftprisene fra 2019-nivå. Pst. av brutto driftsinntekter.**

	Berørte størrelser				Anslåtte effekter			
	Netto rente-eksponering 2019	Aksjer (omløpsmidler) 2019	Eiendomsskatt fra boliger 2019 <sup>1</sup>	Konsejnskraft-inntekter 2019	Økte rente-utgifter	Verditap aksjer	Inntektsbortfall eiendomsskatt	Inntektsbortfall konsejnskraft
Kommunene	43,8	3,4	0,5	0,3	0,4	1,4	0,1	0,3
Fylkeskommunene eks. Oslo	26,7	2,1		0,6	0,3	0,9		0,4
<b>Sektoren samlet</b>	<b>41,6</b>	<b>3,2</b>	<b>0,4</b>	<b>0,4</b>	<b>0,4</b>	<b>1,3</b>	<b>0,1</b>	<b>0,4</b>

<sup>1</sup> Kun for kommuner som benytter Skatteetatens formuesgrunnlag.

Kilde: Teknisk beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi

Fylkeskommunene hadde relativt sett mindre beløp plassert i aksjer og har ikke anledning til å skrive ut eiendomsskatt, men ellers er utslagene er relativt like for kommunene og fylkeskommunene.

### Mer aksjer og mindre gjeld i de aller minste og de aller største kommunene

I tabell 8.2 er kommunene gruppert etter innbyggertall. De minste kommunene (under 1 000 innbyggere) har som gruppe en bedre økonomisk situasjon gjennom høyere inntektsnivå som følge av kraftinntekter, lavere gjeld, bedre driftsresultater samt større driftsbuffer og likviditet. Likviditeten som er plassert i aksjer, er større enn innen de øvrige gruppene. Kommunene er følgelig også mindre eksponert for endringer i rentenivå, men mer eksponert for endringer i kraftprisen og aksjeverdiene.

De øvrige kommunene under 5 000 innbyggere har inntekter fra konsejnskraft, en gjeld rundt landsgjennomsnittet og lavere aksjebeholdninger og inntekter fra eiendomsskatt.

**Tabell 8.2 Anslåtte konsekvenser for kommunegrupper av 1 prosentpoeng høyere rente, 40 pst. fall i aksjeverdiene, 25 pst. fall i boligverdiene og 75 pst. fall i kraftprisene fra 2019-nivå. Pst. av brutto driftsinntekter.**

Innbyggertall per 1.1.20	Antall kommuner	Berørte størrelser				Anslåtte effekter				Finansiell situasjon	
		Netto rente-eksponering 2019	Aksjer (omløpsmidler) 2019	Eiendomsskatt fra boliger 2019 <sup>1</sup>	Konsejnskraft-inntekter 2019	Økte rente-utgifter	Verditap aksjer	Inntektsbortfall eiendomsskatt	Inntektsbortfall konsejnskraft	Netto dr.res. 2019	Disposisjonsfond <sup>2</sup>
Under 1 000	21	-7,9	9,5	0,2	2,8	-0,1	3,8	0,0	2,8	3,6	24,4
1 000-2 999	107	41,9	0,8	0,3	1,5	0,4	0,3	0,1	1,5	0,9	12,5
3 000-4 999	46	39,2	1,9	0,3	1,9	0,4	0,8	0,1	1,9	1,5	13,3
5 000-9 999	69	57,9	2,5	0,4	0,7	0,6	1,0	0,1	0,7	0,1	9,8
10 000-19 999	51	57,5	3,8	0,3	0,4	0,6	1,5	0,1	0,4	0,7	10,4
20 000-49 999	43	54,4	2,9	0,4	0,1	0,5	1,2	0,1	0,1	0,9	10,1
Over 50 000	19	34,0	4,1	0,7	0,0	0,3	1,6	0,2	0,0	3,2	13,1
<b>Landet</b>	<b>356</b>	<b>43,8</b>	<b>3,4</b>	<b>0,5</b>	<b>0,3</b>	<b>0,4</b>	<b>1,4</b>	<b>0,1</b>	<b>0,3</b>	<b>1,9</b>	<b>11,8</b>
<b>Minimum</b>		-111,3	0,0	0,0	0,0	-1,1	0,0	0,0	-0,5	-13,0	-29,5
<b>Maksimum</b>		144,1	56,7	4,4	17,9	1,4	22,7	1,1	11,3	27,2	107,5

<sup>1</sup> Kun for kommuner som benytter Skatteetatens formuesgrunnlag.

<sup>2</sup> Summen av disposisjonsfond og regnskapsmessig mindreforbruk fratrukket akkumulert merforbruk. Indikatoren gjenspeiler kommunenes oppsparte, frie driftsinntekter.

Kilde: Teknisk beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi

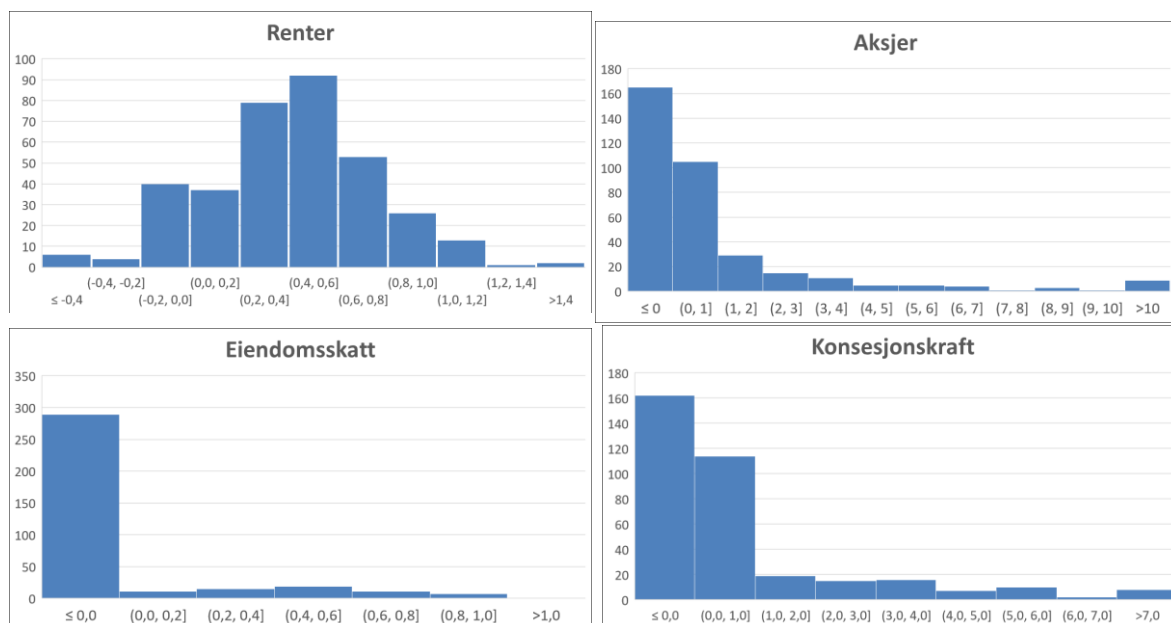
De større kommunene har mindre og avtakende grad inntekter fra kraft. Gjelden er jevnt over høyere, med unntak av de aller største (over 50 000 innbyggere), og de disponerer større aksjeplasseringer enn de mellomstore kommunene.

### Lavere kraftpriser kan slå betydelig ut for enkeltkommuner

Figur 8.1 viser hvordan stressscenariet slår ut for enkeltkommuner. Langs den horisontale x-aksen måles utslagene for den enkelte kommune ved de ulike stressscenariene. Antall kommuner innenfor de ulike intervallene vises langs den vertikale aksene.

For de fleste kommuner vil hendelsene i stressscenariet ha små konsekvenser for kommunens økonomi. Dette framgår for eksempel av figurene for aksjer, eiendomsskatt og konsesjonskraft ved at de høyeste søylene vil ligge til venstre i figurene, hvor kommunene som får de minste utslagene av de angitte stressscenariene, er gruppert. For eksempel hadde om lag 160 kommuner i 2019 henholdsvis ingen aksjeplasseringer eller ingen konsesjonskraft, og de vil da ikke bli berørt av de angitte stressscenariene. Mens høyere rente og lavere boligverdier i relativt beskjeden grad slår inn økonomien, kan fall i aksjeverdier og kraftprisene gi kraftigere utslag for enkeltkommuner. For i underkant av ti kommuner kan et aksjefall innebære en tap tilsvarende over 10 pst. av brutto driftsinntekter, mens for et tilsvarende antall kommuner kan lavere kraftpriser innebære et inntektsbortfall tilsvarende mer enn 7 pst. av driftsinntektene (søylene helt til høyre i de to figurene).

Også lavere kraftpriser kan gi relativt store utslag for enkelte kommuner. Disse kommunene vil også ha andre store inntekter fra kraft (eiendomsskatt og naturressursskatt) og et inntektsnivå godt over landsgjennomsnittet. For mange er også den økonomiske situasjonen god, men for enkelte vil inntektsbortfallet kunne være større enn driftsbufferen.



**Figur 8.1** Konsekvenser i kommunene av 1 prosentpoeng høyere rente, 40 pst. fall i aksjeverdiene, 25 pst. fall i boligverdiene og 60 pst. fall i kraftprisene fra 2019-nivå. Anslått utgiftsøkning eller inntektsbortfall i pst. brutto driftsinntekter (horisontal akse) og antall kommuner i hvert intervall (vertikal akse)

Kilde: Teknisk beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi

## Mindre utslag i fylkeskommunene enn i kommunene

For fylkeskommunene er både utslagene og variasjonene mindre enn for kommunene. Den netto renteeksponerte gjelden er lavere og aksjeholdningene er mindre. Troms og Finnmark og Nordland vil nesten være uberørt, mens Rogaland, med gjeld godt over landsgjennomsnittet, aksjeplasseringer og inntekter fra konsesjonskraft, vil tilsynelatende få de største utslagene. De aller fleste fylkeskommunene hadde solide disposisjonsfond i 2019.

Tabell 8.3 Anslåtte konsekvenser for fylkeskommunene av 1 prosentpoeng høyere rente, 40 pst. fall i aksjeverdiene og 75 pst. fall i kraftprisene fra 2019-nivå. Pst. av brutto driftsinntekter.

	Berørte størrelser			Anslåtte effekter			Finansiell situasjon	
	Netto renteeksponering 2019	Aksjer (omløpsmidler) 2019	Konsesjonskraftinntekter 2019	Økte renteutgifter	Verditap aksjer	Inntektsbortfall konsesjonskraft	Netto dr.res. 2019	Disposisjonsfond <sup>1</sup>
Viken	2,2	3,7	0,0	0,0	1,5	0,0	3,2	13,6
Innlandet	1,7	2,1	0,0	0,0	0,8	0,0	3,2	15,9
Vestfold og Telemark	27,6	0,0	0,0	0,3	0,0	0,0	2,7	16,6
Agder	11,5	2,0	1,7	0,1	0,8	1,7	3,4	13,5
Rogaland	49,2	7,4	1,2	0,5	2,9	1,2	5,3	11,4
Vestland	46,4	0,0	1,7	0,5	0,0	1,7	0,8	9,1
Møre og Romsdal	41,9	0,6	0,4	0,4	0,3	0,4	5,5	13,9
Trøndelag	66,1	0,0	0,1	0,7	0,0	0,1	2,0	15,8
Nordland	7,7	4,8	0,0	0,1	1,9	0,0	3,7	14,6
Troms og Finnmark	19,5	0,0	0,0	0,2	0,0	0,0	-2,6	4,5
<b>Landet uten Oslo</b>	<b>26,7</b>	<b>2,1</b>	<b>0,5</b>	<b>0,3</b>	<b>0,9</b>	<b>0,5</b>	<b>2,6</b>	<b>12,8</b>

<sup>1</sup> Inkl. regnskapsmessig mindreforbruk og fratrukket akkumulert merforbruk. Indikatoren gjenspeiler kommunenes oppsparte, frie driftsinntekter.

Kilde: Teknisk beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi

## 9 Effektivitet i kommunale tjenester 2018–2019

*Rundt 1/5 av de sysselsatte i Norge jobber i kommunesektoren og kommunesektoren bringer til veie en betydelig del av offentlige tjenester som er svært viktig for innbyggerne. Det er derfor viktig at kommunene bruker ressursene sine riktig og til det beste for innbyggerne. Behovet for kommunale tjenester som omsorgstjenester vil framover bli stadig større samtidig som det vil være begrenset rom for økning i kommunale budsjetter. Gjennom effektivisering kan den kommunale tjenesteproduksjonen økes utover det som følger av inntektsveksten.*

*Dette kapitlet presenterer oppdaterte beregninger av effektivitet i kommunale tjenester ved bruk av DEA-analyse, som er en ofte anvendt metode for analyse av effektivitet i offentlig sektor. I tillegg til sektorvise analyser av barnehage, grunnskole og pleie og omsorg, beregnes det en indikator for samlet effektivitet i alle tre sektorer. Analysene indikerer at det fra 2018 til 2019 var nedgang i samlet effektivitet på 1,4 pst.*

*Det er vanskelig å måle produksjonen av tjenester som ikke omsettes i et marked og hvor kvaliteten ikke er gitt. Generelt kan det i denne type analyser være et motsetningsforhold i tolkningen av resultatene om i hvilken grad de indikerer høy effektivitet eller lav kvalitet. Dette problemet antas å være minst i grunnskolen, hvor det finnes gode mål på læringsutbytte, men større i barnehage og pleie og omsorg hvor det i mindre grad finnes gode mål på kvalitet. Lover og forskrifter stiller imidlertid krav om minstestandarder for enkelte tjenester.*

*Effektivitetsanalysen gir et utgangspunkt for vurdering av effektivitet i kommunene samlet og i enkeltkommuner. For at den enkelte kommune skal få en riktig forståelse av potensialet for effektivisering i fremskaffelsen av tilbudte tjenester, må med egne vurderinger og andre tilnærminger komme i tillegg.*

### 9.1 Innledning

Effektivisering av produksjonen og bruken av ressurser har i alle tider vært en ønsket aktivitet. Moderne teknologi og annen kunnskap har gjort potensialet for slike gevinster større over tid. Det gjøres allerede i dag et betydelig omstillings- og effektiviseringsarbeid for å frigjøre ressurser for å kunne gi innbyggerne flere og bedre tjenester. Samtidig er produksjon vanskelig å måle i offentlig sektor og effektivitet enda vanskeligere. Det har blant annet sammenheng med at det for de fleste offentlige tjenester ikke er noe marked hvor kjøpere indikerer hvor mye de verdsetter produktene gjennom den prisen de er villige til å betale.

Utvalget initierte vinteren 2010 et prosjekt om effektivitet i kommunale tjenester. Formålet var å få mer kunnskap om effektiviteten og effektivitetsutviklingen for de kommunale tjenestene, samt å utvikle et beregningsopplegg for sektorovergrepene effektivitet. Beregningsopplegget skulle kunne oppdateres årlig, både for de enkelte kommunene og kommunene samlet. Prosjektet ble utført av Senter for økonomisk forskning (SØF) ved NTNU og ble oppsummert i utvalgets rapport fra november 2010. Utvalget har i senere rapporter publisert oppdaterte analyser. I dette kapitlet presenteres analyser basert på data for 2018 og 2019.

For kommunene blir resultatene først interessante når det blir presentert tall for hver enkelt kommune. Kommunene kan se hvordan de ligger an i forhold til sammenlignbare kommuner. Kommunene kan bruke resultatene som ett av flere utgangspunkt for diskusjon i sitt effektiviseringsarbeid og sine vurderinger av egne tjenester. Tall for enkeltkommuner er publisert i vedlegg 15 og legges ut på Kommunal- og moderniseringsdepartementets

nettsider på [www.regjeringen.no/kommunedata](http://www.regjeringen.no/kommunedata). Det vises til en kommende SØF-rapport for mer detaljer.

## 9.2 DEA-metoden

DEA-analyse (Data Envelopment Analysis) er den mest utbredte analyseteknikken i studier av offentlig sektors effektivitet. Beste observerte praksis identifiseres og de andre enhetene måles mot denne. Metoden beregner relativ effektivitet mellom enheter hvor produksjonsprosessen inkluderer flere innsatsfaktorer og flere produkter, og hvor det er vanskelig å fordele innsatsfaktorbruken mellom de ulike produktene. Metoden tillater også at man automatisk tar høyde for at ulik kommunestørrelse påvirker ressursbruken.

### Måler beste observerte praksis

Enhetenes effektivitet vurderes mot hverandre ved at de enhetene med høyest målt effektivitet (beste observerte praksis) utgjør et referansesett som de andre enhetene måles mot. Effektivitetsscorene ligger mellom 0 og 1, og en verdi på 1 betyr at enheten representerer beste observerte praksis. Metoden gir ikke informasjon om hvor produktive de mest effektive enhetene er i en større kontekst, men sier noe om effektiviseringspotensialet til de øvrige enhetene.

### Tar hensyn til stordriftsfordeler og smådriftsulemper

I analyser av kommunesektoren er det av stor betydning om det tas hensyn til stordriftsfordeler og smådriftsulemper, dvs. om det antas konstant eller variabelt skalautbytte. Det har sammenheng med at kommunene er av svært ulik størrelse, og at små kommuner kan oppleve skalaulemper i tjenesteproduksjonen. I inntektssystemet for kommunene legges det for eksempel til grunn at små kommuner har skalaulemper innen administrasjon, grunnskole, primærhelsetjeneste og pleie og omsorg. Dersom det antas konstant skalautbytte, vil det derfor være en tendens til at små kommuner kommer ut som ineffektive fordi de er små. Det skyldes at det beregnede effektiviseringspotensialet både vil reflektere gevinsten ved at den enkelte kommune utnytter ressursene mer effektivt og gevinsten ved at kommunestrukturen endres slik at smådriftsulempene kan elimineres. I analysene fokuseres det på i hvilken grad den enkelte kommune utnytter ressursene effektivt, og det antas derfor variabelt skalautbytte.

### Begrensninger og svakheter

Som alle andre metoder har også DEA-metoden begrensninger og svakheter:

For det første vil datakvaliteten begrense kvaliteten på analysene.

For det andre har DEA-metoden den egenskap at det beregnede effektiviseringspotensialet reduseres når antall produkter og/eller innsatsfaktorer øker. Det er derfor en fare for at effektiviseringspotensialet underestimeres dersom det formuleres en svært rik modell med mange produkter og innsatsfaktorer. På den andre siden kan effektiviseringspotensialet bli overestimert dersom viktige produkter og innsatsfaktorer utelates fra analysen. Det må derfor foretas en avveining mellom potensiell undervurdering av effektiviseringspotensialet ved å ha en svært fleksibel modellformulering og en overvurdering av effektiviseringspotensialet ved å ha en svært restriktiv modellformulering. Valg av modellformulering blir derfor viktig når DEA-metoden skal anvendes i praksis.

For det tredje er DEA-metoden følsom for ekstreme observasjoner og målefeil. Betrakt for eksempel en kommune som kommer ut som effektiv (observert beste praksis), men hvor innsatsfaktorbruken er undervurdert på grunn av målefeil. Det største problemet er ikke at effektiviteten i denne kommunen overvurderes, men at effektiviteten i andre kommuner undervurderes fordi referansefronten feilaktig flyttes utover.

For det fjerde er det i flere sektorer krevende å finne gode indikatorer som er anvendelige og reflekterer effektene av tjenestene på brukerne og/eller kvaliteten i tjenestene. Innen grunnskole er det gode produktmål som tar utgangspunkt i reelle resultater av undervisningen slik som skolebidrag og læringsmiljø, slik at analysen sier noe om hvilken effekt tjenestetilbudet har på brukerne. I barnehage og pleie og omsorg finnes det foreløpig ikke tilsvarende data.

### Analyse basert på data for 2018 og 2019

Analyseopplegget innebærer at det først utføres sektorvise DEA-analyser basert på data for 2018 og 2019 innenfor de tre sektorene barnehage, grunnskole og pleie og omsorg. Det beregnes en felles referansefront for de to årene, det vil si at fronten inneholder observasjoner fra begge år. Hver enkelt kommune vil da få beregnet en effektivitetsscore for hvert av de to årene. Videre kan det med utgangspunkt i de sektorvise effektivitetsscorene beregnes en indikator for samlet effektivitet for den enkelte kommune. Indikatoren for samlet effektivitet vil være et veid gjennomsnitt av de sektorvise effektivitetsscorene med sektorenes budsjettandeler som vektorer. Siden effektivitetsscorene er beregnet i forhold til samme referansefront, vil endringen i effektivitetsscore gi uttrykk for kommunens endring i beregnet effektivitet fra ett år til det neste.

Tabell 9.1 gir en oversikt over de innsatsfaktorer og produkter for de ulike sektorene som inngår i analysen. Produktmålene i barnehage og grunnskole omfatter kun barn i kommunale barnehager og elever i kommunale grunnskoler. Av den grunn benyttes et utgiftsbegrep (korrigerede brutto driftsutgifter) som bare omfatter kommunale virksomheter. Produktindikatorene i pleie og omsorg omfatter all virksomhet finansiert av kommunen, og det er derfor ikke gjort tilsvarende korrigerende der.

Tabell 9.1 Innsatsfaktorer og produkter i de sektorvise DEA-analysene

Sektor	Innsatsfaktorer	Produkter
Barnehage	Korrigerede brutto driftsutgifter fratrukket arbeidsgiveravgift og avskrivninger	Oppholdstimer 0-2 år i kommunale barnehager Oppholdstimer 3-5 år i kommunale barnehager
Grunnskole	Korrigerede brutto driftsutgifter fratrukket arbeidsgiveravgift og avskrivninger (Utgiftene er korrigerede for bosettingsmønster ved bruk av delkostnadsnøkkelen i inntektssystemet)	Skolebidrag småskoletrinnet Skolebidrag mellomtrinnet Skolebidrag ungdomstrinnet Læringsmiljø (Alle produkter er multiplisert med antall elever i kommunale grunnskoler)
Omsorg	Brutto driftsutgifter fratrukket arbeidsgiveravgift og avskrivninger (Utgiftene er korrigerede for bosettingsmønster ved bruk av delkostnadsnøkkelen i inntektssystemet)	Liggedøgn i institusjoner Institusjonsbeboere med omfattende bistandsbehov Enerom i institusjon Timer til hjemmesykepleie Timer til praktisk bistand

Kilde: Senter for økonomisk forskning



Sammenliknet med tidligere års analyser er det to viktige forskjeller. For det første benyttes nå driftsutgifter som eneste innsatsfaktor, mens det tidligere ble skilt mellom ulike typer av arbeidskraft og andre driftsutgifter enn lønn. For det andre rapporteres såkalt skjevhetsskorrigerte effektivitetsscorer, som gjennomgående er lavere enn de ordinære effektivitetsscorene. Begge forhold trekker i retning av lavere effektivitetsscore i årets analyser enn i tidligere års analyser.<sup>31,32</sup>

### 9.3 Resultater

Resultatene fra DEA-analysene av de tre sektorene barnehage, grunnskole og pleie og omsorg og samlet effektivitet er vist i tabell 9.2. Det veide gjennomsnittet for samlet effektivitet er 0,79 i 2018 og 0,78 i 2019. Det kan tolkes som at ressursbruken kan reduseres med litt over 20 pst. uten at målt produksjon reduseres.

Tabellen viser at samlet effektivitet ble noe redusert fra 2018 til 2019. Barnehage og pleie og omsorg har bidratt til lavere effektivitet, mens effektiviteten i grunnskole har vært stabil. Det gis en nærmere beskrivelse av utviklingen over tid i avsnitt 9.5.

Figur 9.1 viser fordelingene av effektivitetsscorene for enkeltsektorene og samlet effektivitet. Det framgår at variasjonen er minst i barnehage og grunnskole og størst i pleie og omsorg. Videre er variasjonen mellom kommunene betydelig mindre for samlet effektivitet enn for de sektorvise effektivitetsscorene. Lavere variasjon i samlet effektivitet er et uttrykk for at det er få kommuner som er “dårlige i alt” og få kommuner som er “gode i alt”.

Tabell 9.2 Deskriptiv statistikk for samlet effektivitet og de underliggende DEA-analyser

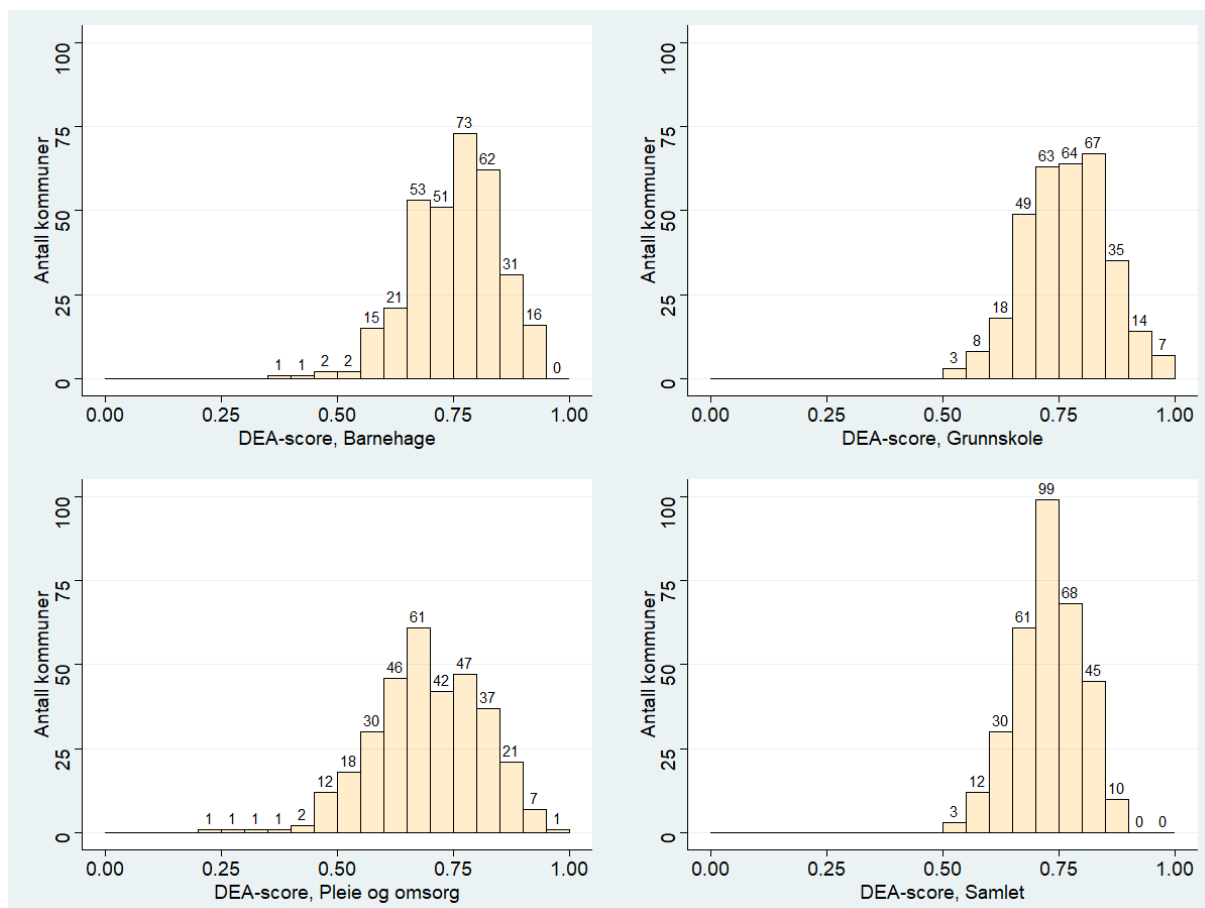
Sektor	År	Antall komm.	Uveid snitt	Veid Snitt	Min	1. kvartil	3. kvartil	Maks
Barnehage	2018	328	0,778	0,818	0,464	0,717	0,840	0,971
	2019	328	0,755	0,797	0,376	0,693	0,824	0,946
Grunnskole	2018	328	0,769	0,821	0,518	0,707	0,834	0,962
	2019	328	0,767	0,820	0,510	0,709	0,830	0,978
Omsorg	2018	328	0,709	0,766	0,418	0,634	0,799	0,953
	2019	328	0,694	0,753	0,201	0,616	0,775	0,952
Samlet	2018	328	0,742	0,793	0,543	0,694	0,794	0,881
	2019	328	0,729	0,782	0,514	0,686	0,782	0,899

Merknad: Samlet effektivitet er et veid gjennomsnitt av effektivitetsscorene for barnehage, grunnskole og pleie og omsorg med gjennomsnittlige budsjettandeler som vektor. Beregningene omfatter de 328 kommunene som har rapportert tilstrekkelig med data til å få beregnet effektivitet i de tre sektorene for begge år.

Kilde: Senter for økonomisk forskning

<sup>31</sup> Med utgifter som eneste innsatsfaktor kan effektivitetsbegrepet tolkes som kostnadseffektivitet. Dette er et strengere effektivitetskrav enn teknisk effektivitet som lå til grunn i tidligere års analyser. Med et strengere effektivitetsbegrep vil gjennomsnittlig effektivitet bli lavere. Rent teknisk skyldes dette at antall innsatsfaktorer reduseres, jf. diskusjonen i kapittel 9.2.

<sup>32</sup> Skjevhetsskorrigeringen tar blant hensyn til at det er lettere å ligge på effektivitetsfronten og få en målt effektivitet på 1 når det er få sammenliknbare kommuner. Alle kommuner har skjevhetsskorrigert effektivitetsscore mindre enn 1, mens det ikke er tilfelle for de ordinære effektivitetsscorene. I fjorårets rapport ble skjevhetsskorrigeringen behandlet i kapittel 9.5.



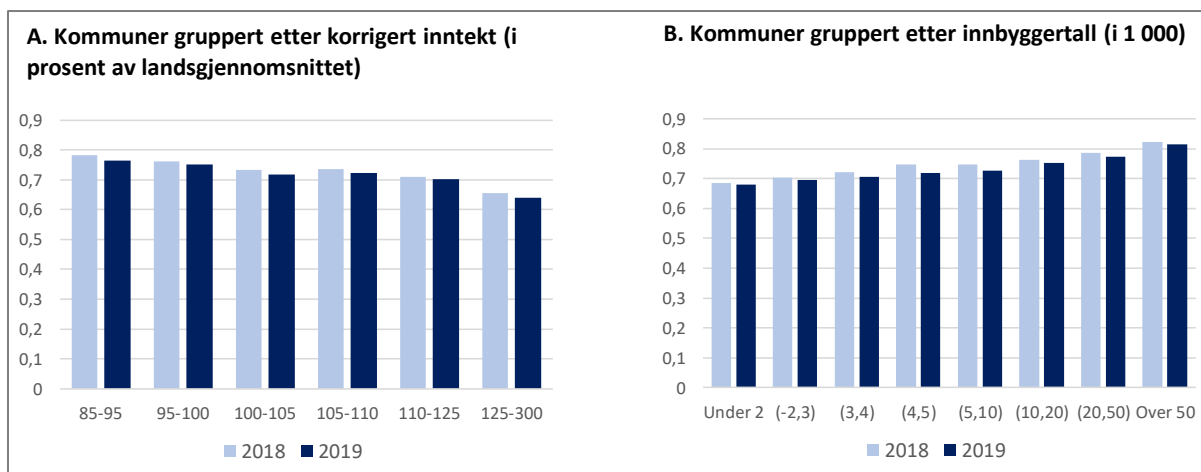
Figur 9.1 Frekvensfordeling for samlet effektivitet og de underliggende DEA-analysene, 2019

Kilde: Senter for økonomisk forskning

## 9.4 Målt effektivitet etter korrigert inntekt og innbyggertall

Figur 9.2A viser samlet effektivitet for kommunene gruppert etter inntektsnivå. Det inntektsbegrepet som benyttes er korrigerte frie inntekter inklusive eiendomsskatt, konsesjonskraft- og hjemfallsinntekter og fordel av differensiert arbeidsgiveravgift. Det vises til kapittel 7 for en nærmere beskrivelse av dette inntektsbegrepet. Dersom dette inntektsbegrepet legges til grunn, er kommuner med lavt inntektsnivå gjennomgående mer effektive enn kommuner med høyt inntektsnivå, både i 2018 og 2019. Det er flere mulige forklaringer på denne sammenhengen. En forklaring kan være at kommuner med lavt inntektsnivå tvinges til å mer effektive for at innbyggerne skal få et rimelig godt tjenestetilbud. En annen kommuner med høyt kan prioritere høy kvalitet som i liten grad fanges opp av produktindikatorene.

Figur 9.2B viser samlet effektivitet for kommunene gruppert etter antall innbyggere. Det er en tendens til at beregnet effektivitet øker med økende innbyggertall, både i 2018 og 2019. At effektiviteten gjennomgående øker med økende innbyggertall, er ikke et resultat av stordriftsfordeler siden det tas hensyn til variabelt skalautbytte i de underliggende DEA-analysene. Tolkningen er snarere at det er mindre variasjon i effektivitet blant de største kommunene enn i de små. For eksempel kan varierende kapasitetsutnyttelse som følge av endringer i barnehage- eller skolekullene være viktigere i små kommuner enn i store.

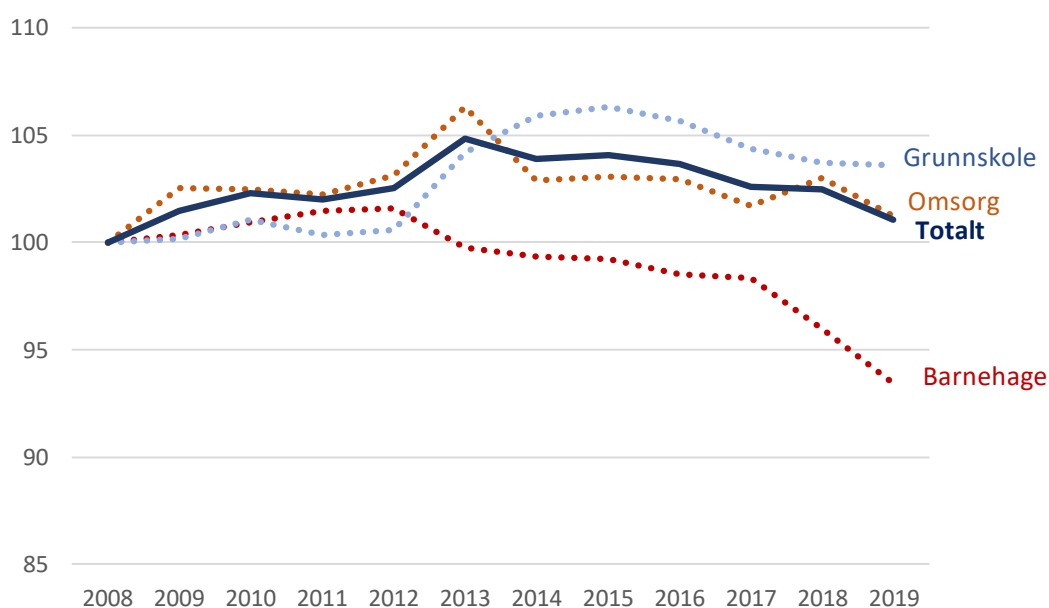


Figur 9.2 Gjennomsnittlig skjevhetsjustert DEA-score i 2018 og 2019 for grupper av kommuner

Kilde: Senter for økonomisk forskning

## 9.5 Endring i effektivitet over tid

Figur 9.3 viser utviklingen i beregnet effektivitet i perioden 2008–2019<sup>33</sup>. Fra 2018 til 2019 var det en nedgang i samlet effektivitet på 1,4 pst. Reduksjonen var spesielt sterk i barnehagesektoren med en nedgang på 2,6 pst. I pleie og omsorg var reduksjonen på 1,7 pst. I grunnskolen var det kun en marginal reduksjon i beregnet effektivitet fra 2018 til 2019.



Figur 9.3 Beregnet effektivitet 2008–2019, 2008=100

Kilde: Senter for økonomisk forskning

<sup>33</sup> Med veide gjennomsnitt (med antall innbyggere som vektor). Dette anses som den beste indikatoren for den nasjonale utviklingen

For perioden sett under ett har det vært en liten økning i samlet effektivitet. Det har i første rekke sammenheng med utviklingen i grunnskolen, men også pleie- og omsorgssektoren har høyere effektivitet i 2019 enn i 2008. Målt effektivitet i barnehagene er i 2019 lavere enn i 2008.

Trolig har den negative utviklingen for barnehager sammenheng økt bemanning med sikte på å øke kvaliteten, men den kan også være et resultat av manglende tilpasning til færre barn. Innføring av bemanningsnorm fra 1. august 2018 og pedagognorm fra 1. august 2019 aktualiserer behovet for å inkludere bedre og mer objektive indikatorer for kvalitet og læringsutbytte i barnehagene. Utdanningsdirektoratet har publisert tall for foreldretilfredshet med barnehagene for 2019 i et utvalg kommuner. Undersøkelsen viser at foreldrene gjennomgående er godt fornøyde med barnehagetilbudet. Forskjellen mellom kommuner er ikke store, men tilfredsheten er svakt negativt korrelert med beregnet effektivitetsscore. Dette indikerer at høy effektivitet, slik det beregnes her, i noen grad går på bekostning av høy kvalitet målt ved foreldretilfredshet.

I grunnskolen er det de senere årene bevilget øremerkede midler for å øke lærertettheten og fra høsten 2018 ble det en innført en norm for lærertetthet. Det forventes at økt lærertetthet skal bidra til bedre læring. I den grad det slår til, er det grunn til å tro at det vil ta noe tid før økt lærertetthet får effekt. Dette kan forklare den negative utviklingen fra 2015.

## 9.6 Andre tilnærminger

SØFs effektivitetsanalyse kan være et utgangspunkt for en diskusjon om effektivitet i kommunene. For den enkelte kommune vil andre tilnærminger og egne vurderinger måtte komme i tillegg for å få en god forståelse av effektiviteten i produksjonen av egne tjenester. Det er blant annet pekt på at kvaliteten i enkelte av tjenestene i begrenset grad inngår i analysene. Dette bør tas med i betraktning når resultatene for den enkelte kommune skal vurderes.

Data for produkter og innsatsfaktorer i SØFs DEA-analyser er hentet fra KOSTRA, GSI, elevundersøkelsen og skolebidragsindikatorer som alle er offentlig tilgjengelig. Effektivitetsscorene som kommer ut av DEA-analysen er basert på en sammenvekting av produkter og innsatsfaktorer. Vektene varierer mellom kommuner, noe som kan gjøre metoden vanskelig å forstå. Styrken til DEA-analysen er basert på en metode som er spesielt utviklet for å analysere effektivitetsforskjeller mellom kommuner og effektivitetsutvikling over tid.

En enklere tilnærming er systematisk sammenlikning mellom kommuner, såkalt benchmarking. Benchmarking tar utgangspunkt i nøkkeltall for den enkelte kommune og sammenlikner med tilsvarende nøkkeltall i andre kommuner, enten fra KOSTRA eller andre datakilder. Eksempler på nøkkeltall fra kan være utgifter per innbygger i administrasjon, utgifter per elev i grunnskolen, utgift per time i hjemmebasert omsorg, utgifter per institusjonsplass, utgifter per undersøkelse/tiltak i barnevernet eller utgifter per kilometer kommunal veg. Ved å benchmarker mot sammenliknbare kommuner i forhold til innbyggertall, bosettingsmønster eller KOSTRA-grupper kan det under en del forutsetninger gjøres en beregning av effektiviseringspotensialet i den aktuelle kommunen. Sammenliknet med DEA-analyse har benchmarking to viktige ulemper. For det første kan den ikke håndtere tilfeller hvor det produseres flere produkter og hvor det er umulig å fordele utgiftene mellom produkter. For det andre kontrolleres det ikke eksplisitt for skalaulemper. Ved å sammenlikne med andre kommuner med omtrent samme innbyggertall, er det imidlertid til en viss grad mulig å kontrollere for skalaulemper.

Ved bruk av sammenliknbare data (benchmarking) og offentlighet om resultatene kan det skapes en bevissthet om hvem som oppnår best resultater og hvor mye ressurser som anvendes. Produktivitetskommissjonen pekte på at økt offentlighet og oppmerksomhet om resultatindikatorer og ressursbruk kan fungere som insentiv til forbedringsarbeid. Statistisk sentralbyrå publiserer informasjon om økonomien og tjenestene både på kommune-, fylkes- og nasjonalt nivå (KOSTRA). I tillegg til KOSTRA bidrar flere nettsider til å beskrive tjenestene i kommunene. For eksempel har KS og Kommuneforlagets bedrekommune.no vist resultater fra brukerundersøkelser som er gjort i enkelte kommuner. Direktoratet for forvaltning og IKT (Difi) sin siste innbyggerundersøkelse fra 2017 gir økt innsikt i brukernes oppfatninger av tjenester innen områdene utdanning og kultur, helse, omsorg og myndighetsorganer. KS lanserte i 2018 Innovasjonsbarometeret for kommunal sektor, som er en undersøkelse som gir status om innovasjon innen sektorene helse og omsorg, oppvekst og utdanning.

Kommunal- og moderniseringsdepartementets nettportal [kommunedata.no](http://kommunedata.no) har også nyttig informasjon om landets kommuner samlet på ett sted, med blant annet historiske befolkningstall og befolkningsframskrivninger, anslag på framtidig tjeneste- og arbeidskraftbehov og analyser av produktivitet og effektivitet i den enkelte kommune. På [kommunedata.no](http://kommunedata.no) ligger også produksjonsindeksen for de enkelte kommunene. Indeksen er beregnet av SØF på oppdrag fra Teknisk beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi (TBU), og er ment å si noe om omfang og kvalitet på tjenestetilbudet som blir gitt til innbyggerne innenfor barnehage, grunnskole, primærhelsetjenesten, pleie og omsorg, barnevern, sosialkontortjenester og kultur. Indeksen kan være et nyttig supplement til mer detaljerte studier av tjenesteproduksjonen i enkeltsektorer. Det må understrekes at produksjonsindeksene i seg selv ikke sier noe om hvor effektiv den enkelte kommune er uten at de relateres til bruk av ressurser. KS har utviklet en produksjonsindeks for de største kommunene i landet, og ved å relatere utviklingen i produksjon til utvikling i ressursbruk benyttes den til å analysere effektivitetsutviklingen. Produksjonsindekser tar heller ikke hensyn til mulige skalaulempet. Men på samme måte som benchmarking, er det til en viss grad mulig å kontrollere for skalaulempet ved å sammenlikne effektivitetsnivået med andre kommuner med omtrent samme innbyggertall.

## 10 Befolkningsutvikling og kommunesektorens utgifter

*Endringer i behovet for mange av tjenestene kommunesektoren har ansvaret for, som barnehager, skoler og helse- og omsorg, henger tett sammen med befolkningsutviklingen. Kommunesektorens merutgifter som følge av den demografiske utviklingen sier noe om hva det vil koste å opprettholde tjenestetilbudet og påvirker sektorens handlingsrom innenfor de økonomiske rammene staten setter.*

*TBU anslo i juni 2020 kommunesektorens merutgifter som følge av den demografiske utviklingen til om lag 1,4 mrd. 2020-kroner i 2021. Merutgiftene til demografi i 2021 i kommunene knytter seg særlig til omsorgstjenestene i kommunene. Også i fylkeskommunene anslås utgiftene å øke, og det knytter seg særlig til flere 16–18-åringer og økt behov i videregående skole. I dette kapitlet viser vi hvordan merutgiftene fordeler seg på tjenestesektorer og geografisk på fylkene. Det gis også en oversikt over utviklingen i merutgiftene fra 2006–2020, både utvalgets anslag og resultat av etterberegningene.*

*Utvalget gir i denne rapporten et første, foreløpig anslag for merutgiftene som følger av demografiendringer i 2022. Anslaget er på 1,5 mrd. kroner samlet for kommunesektoren.*

*Utvalget har også gjort framskrivninger av årlige endringer i kommunesektorens utgiftsbehov som følge av endringer i befolkningen lenger frem i tid for å gi en grov indikasjon på hva demografiendringer innebærer. Merkostnadene til eldre vil i tråd med den demografiske utviklingen øke i betydning framover.*

### 10.1 TBUs anslag for merutgifter til demografi 2006–2020

De anslåtte merutgiftene knyttet til demografiske endringer er et uttrykk for hva det vil koste kommunesektoren å opprettholde tjenestetilbudet til den enkelte innbygger. Det legges til grunn konstante gjennomsnittskostnader per innbygger i de ulike aldersgruppene, det vil si uendret standard og uendret produktivitet i tjenesteproduksjonen. Det tas ikke hensyn til regionale forskjeller i kostnadsstruktur, standarder og dekningsgrader. Videre legges det til grunn konstante dekningsgrader for de ulike tjenestene, slik at eventuelle trendmessige endringer i underliggende behov framover ikke hensyntas. Aldersgruppene er grove, slik at kostnadene knyttet til en 50-åring er de samme som til en 66-åring, mens kostnadene til en 90-åring er nær det dobbelte av en 89-åring. Det er ingen oppdeling knyttet til kjønn eller etter innvandrings-/landbakgrunn.<sup>34</sup>

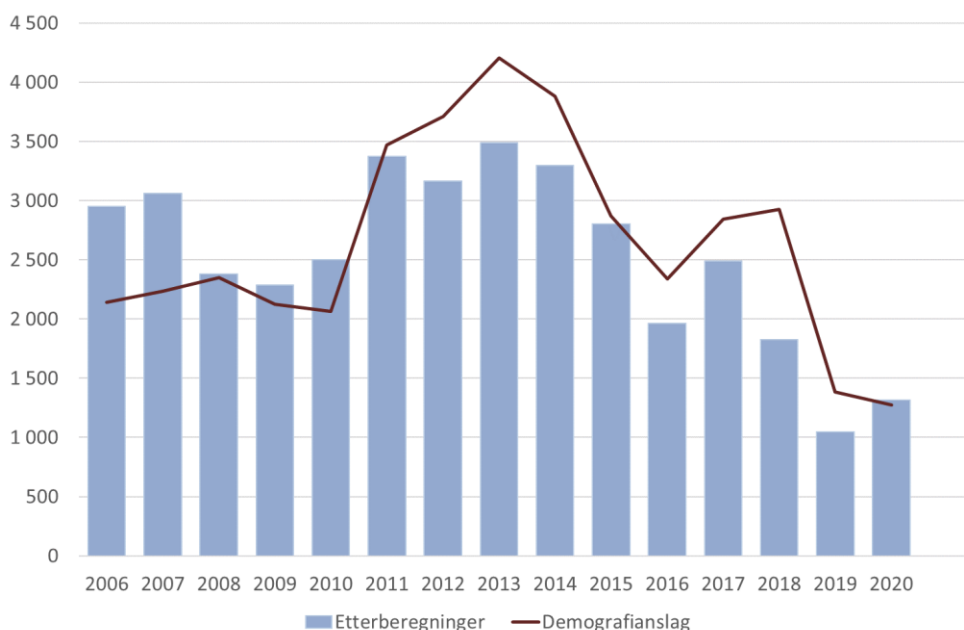
Beregningene tar utgangspunkt i beregnet utgiftsnivå fordelt på ulike aldersgrupper fra året før året ("budsjettåret") en beregner merkostnadene for. De anslåtte utgiftene per person i hver aldersgruppe multipliseres så med tall for endringen i antall personer i de ulike aldersgrupper for å komme fram til en beregnet mer- eller mindreutgift. De demografiske endringene som legges til grunn for anslagene for det enkelte budsjettår, er endringene fra 1. januar året før til 1. januar i budsjettåret.

I figur 10.1 er utvalgets anslag utarbeidet året før budsjettåret vist med den røde linjen, og dette anslaget er lagt til grunn i forslagene til statsbudsjett for hvordan befolkningsutviklingen isolert sett påvirker kommunesektorens utgifter. Anslagene utarbeides normalt på våren før budsjettforslaget presenteres, altså året før budsjettåret. Anslagene baseres på Statistisk sentralbyrås siste framskrivninger av befolkningsutviklingen, men tok i 2020 hensyn til ny

---

<sup>34</sup> Det er den samme metodikken det tas utgangspunkt i når utvalget i kapittel 3 anslår den historiske utviklingen i kommunesektorens inntekter justert for endring i antall innbyggere og alderssammensetning.

informasjon om den demografiske utviklingen jf. utvalgets vårrapport fra 2019 som beskriver beregningene i mer detalj.<sup>35</sup>



Figur 10.1 Beregnede merkostnader for kommunesektoren som følge av befolkningsendringene fra 1.1 året før budsjettåret til 1.1. i budsjettåret. Demografianslaget er basert på SSBs befolkningsframskrivninger og etterberegninger er basert på de faktiske endringene i befolkningen i samme tidsperiode. Mill. 2020-kroner.

Kilde: Teknisk beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi

Ett år senere, dvs. på våren i budsjettåret, er det klart hvordan befolkningsutviklingen gjennom året før budsjettåret faktisk ble<sup>36</sup>. På bakgrunn av dette gjør utvalget nye beregninger. De blå søylene i figur 10.1 viser resultatet av disse beregningene.

### Utvalget undervurderte demografikostnadene i budsjettene for 2006–2010 – overvurderte dem i 2012–2019

Som det framgår av figuren, innebar utvalgets endelige tall for kommunesektorens merkostnader som følge av befolkningsutviklingen betydelig oppjusteringer for både 2006 og 2007. Det må særlig ses i sammenheng med at nettoinnvandringen ble klart høyere enn forventet i disse årene, jf. også vedlegg 17. Utslaget ble dempet av at befolkningsveksten i hovedsak kom i aldersgruppen 19–66 år, hvor beregnet utgift per innbygger for kommunesektoren er lav.

For årene 2012–2019 ble merkostnadene for kommunesektoren lavere enn ventet. Det skyldtes først og fremst færre fødsler enn forventet i framskrivingene, men også en nedgang i nettoinnvandringen. Færre fødsler slår hurtig inn i kommuneøkonomien i form av lavere utgifter til blant annet barnehager. Avvikene var særlig store i 2018.

<sup>35</sup> Etersom Statistisk sentralbyrå publiserte nye befolkningsframskrivninger i juni 2020, baserer utvalgets siste anslag for 2021 på disse og en justering har derfor ikke vært aktuelt.

<sup>36</sup> Det benyttes imidlertid ikke ny informasjon om kostnadene, slik at forskjellene mellom demografianslag og etterberegninger skyldes at befolkningsutviklingen ble forskjellig fra det som er lagt til grunn.

For 2020 traff TBUs anslag våren 2019 godt med etterberegningene som viste en merutgift som følge av demografiendringer på 1,3 mrd. 2019- kroner.

## 10.2 TBUs anslag for merutgifter til demografi i 2021

I utvalgets vårrapport i 2020 ble det gitt anslag for kommunesektorens merutgifter knyttet til endringer i befolkningen fra 1.1. 2020 til 1.1.2021, merkostnadene i 2021. Anslagene var basert på Statistisk sentralbyrås nye befolkningsframskrivninger fra juni 2020. I dette avsnittet utdypes beregningene med anslag på tjeneste- og fylkesnivå.

### Merutgiftene anslått til 1,4 mrd. kroner i 2021

I utvalgets rapport fra juni 2020 anslo TBU kommunesektorens merutgifter i 2021 som følge av den demografiske utviklingen til om lag 1,4 mrd. 2020-kroner. Anslaget er basert på Statistisk sentralbyrås middelalternativ for fruktbarhet, levealder og innvandring (MMM). Disse anslagene er ikke endret i denne rapporten. Detaljer fra disse beregningene er gjengitt i tabell 10.1. Merutgiftene kan hovedsakelig henføres til de eldre aldersgruppene.

I tillegg til beregninger på SSBs middelalternativ foretok utvalget alternative utgiftsberegninger med utgangspunkt i hhv. lav og høy nettoinnvandring. Med alternativene for lav og høy nettoinnvandring ble tallene hhv. 0,9 mrd. og 2,1 mrd. kroner, noe som understreker at det er betydelig usikkerhet knyttet til anslagene.

Deler av merutgiftene vil dekkes av økte brukerbetalinger, andre av øremerking o.l., og disse utgiftene belaster ikke de frie inntektene. Merutgiftene som belastes de frie inntektene, forutsatt MMM-alternativet, ble av utvalget anslått til 1,1 mrd. kroner for 2021.

Tabell 10.1 Kommunesektorens brutto driftsutgifter som følge av demografiske endringer fra 2020 til 2021. Basert på hovedalternativ (alt. MMM) i SSBs befolkningsframskrivninger fra juni 2020.<sup>1</sup>

				TBUs anslag for 2021	
				(basert på SSBs befolkningsframskrivninger fra juni 2020)	
	Kostnadsnøkkel	Samlede utg. (mrd. 2020-kr) <sup>1</sup>	Utgift per innb. (2020-kroner)	Anslått endring i folketall 2020-2021	Mer-/mindreutgift (mill. 2020-kr)
0-1 år	0,023	9,5	85 955	-704	-61
2-5 år	0,137	55,6	231 415	-4 334	-1 003
6-15 år	0,271	110,2	171 562	-1 109	-190
16-18 år	0,115	46,9	248 793	505	126
19-20 år	0,011	4,4	33 323	-2 800	-93
21-22 år	0,010	4,1	30 750	-314	-10
23-29 år	0,029	11,9	23 235	-6 176	-143
30-34 år	0,026	10,5	28 103	6 027	169
35-49 år	0,075	30,4	28 103	-2 615	-73
50-66 år	0,073	29,5	26 224	14 013	367
67-79 år	0,091	37,1	62 182	16 655	1 036
80-89 år	0,094	38,1	205 170	4 679	960
90 år og over	0,045	18,2	403 326	754	304
<b>Samlet</b>	<b>1,000</b>	<b>406,5</b>	<b>75 732</b>	<b>24 581</b>	<b>1 389</b>

<sup>1</sup> Beregning av mer-/mindreutgifter for 2021 tar utgangspunkt i anslått utgiftsnivå for kommunesektoren i 2020. Fordelingen av kommunesektorens utgifter på de ulike aldersgruppene er videre basert på kriterier i kostnadsnøkkelene i inntektssystemet for 2020 som knytter seg til bestemt aldersgrupper. Se notat til 1. konsultasjonsmøte mellom staten og kommunesektoren for nærmere redegjørelse for beregningsmetode.

Kilde: Teknisk beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi



## Merutgiftene øker både i kommunene og i fylkeskommunene

Tabell 10.2 viser beregningene i tabell 10.1 fordelt på kommunene og fylkeskommunene. For kommunene er det økningen i antall personer i aldersgruppene over 50 år som særlig bidrar til merutgifter i 2021. En nedgang i antall barn i barnehagealder trekker i motsatt retning. For fylkeskommunene knytter merutgiftene seg særlig til en økning i antall 16–18-åringene, mens enkelte andre aldersgrupper også er med på å trekke utgiftene svakt opp.

Tabell 10.2 TBUs anslag for merutgifter som følge av befolkningsendringer i ulike aldersgrupper, splittet på kommuner og fylkeskommuner. Endring fra 2020 til 2021. Basert på hovedalternativ (alt. MMM) i SSBs befolkningsframskrivninger fra juni 2020.

		Kommuner	Fylkeskommuner
	Anslått endring i folketall 2020-2021	Mer-/mindreutgift (mill. 2020-kr)	Mer-/mindreutgift (mill. 2020-kr)
0-1 år	-704	-59	-2
2-5 år	-4 334	-992	-11
6-15 år	-1 109	-187	-3
16-18 år	505	12	114
19-20 år	-2 800	-71	-23
21-22 år	-314	-8	-2
23-29 år	-6 176	-109	-34
30-34 år	6 027	136	33
35-49 år	-2 615	-59	-14
50-66 år	14 013	290	77
67-79 år	16 655	1 026	10
80-89 år	4 679	957	3
90 år og over	754	304	0
<b>Sum</b>	<b>24 581</b>	<b>1 240</b>	<b>148</b>

Kilde: Teknisk beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi

## Omsorgstjenester trekker opp utgiftsbehovet i 2021

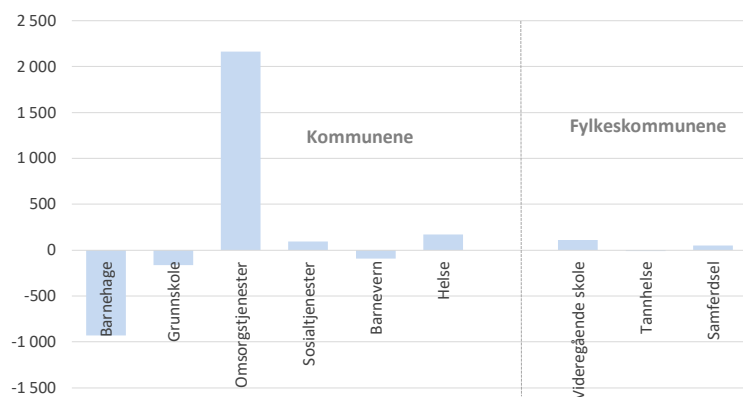
I dette avsnittet brytes utvalgets demografianslag ned på ulike tjenesteområder vist i figur 10.2. Det forutsettes fortsatt uendret dekningsgrad, produktivitet og standard innen den enkelte tjenestekategori.

Figur 10.2A viser at merutgiftene i kommunene i 2021 særlig knytter seg til omsorgstjenestene. Merutgiftene innenfor omsorgstjenestene skyldes i første rekke økningen i antall eldre mellom 67 og 89 år. Nedgang i aldersgruppen 2–5 år bidrar til reduserte utgifter innen barnehage.

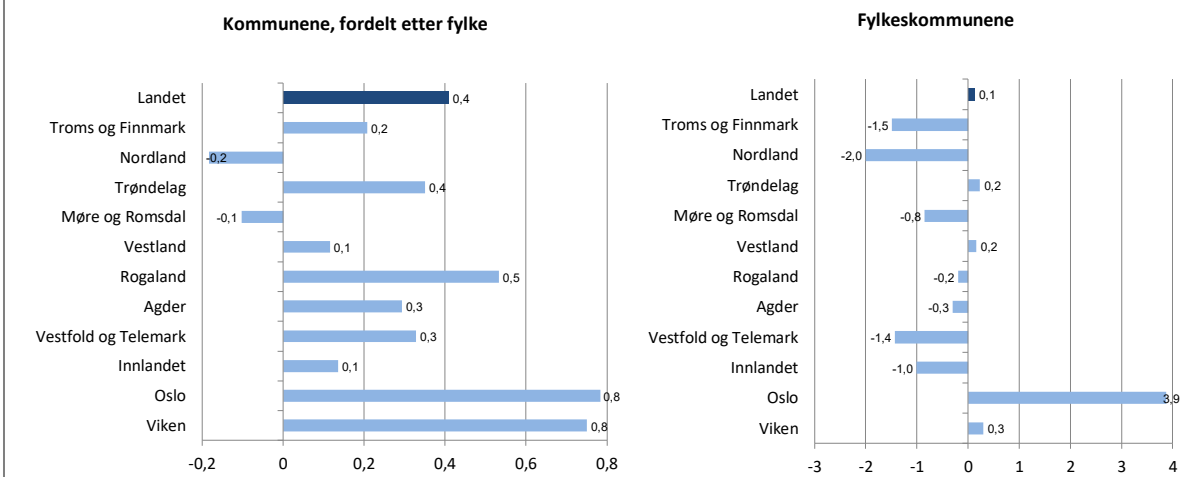
For kommunene samlet utgjør merutgiftene til demografi i 0,4 pst. av driftsutgiftene i 2021. Målt som andel av beregnet utgiftsbehov for tjenesteområdet i 2020 utgjør merutgiftene i om lag 1,7 pst. innenfor omsorgstjenestene i 2021. For øvrige sektorer er tilsvarende merutgifter: helse 0,8 pst., sosialtjenester 0,4 pst., grunnskole -0,2 pst., barnevern -0,6 pst. og barnehage -1,7 pst.

For fylkeskommunene samlet utgjør merutgiftene til demografi 0,2 pst. av driftsutgiftene i 2021. Merutgiftene i fylkeskommunene knytter seg til en økning innen videregående skole som følge av flere 16–18-åringene, mens det anslås at en liten merutgift innen samferdsel. I pst. av beregnet utgiftsbehov utgjorde merutgiftene 0,3 pst. innen videregående skole, 0,2 pst. innen samferdsel og -0,2 pst. innen tannhelse for 2021.

**A. Beregnede demografikostnader i 2021 fordelt på tjenester under bestemte forutsetninger. Mill. 2020-kroner.**



**B. Anslåtte merutgifter i 2021 i prosent av beregnet utgiftsbehov i 2020. Basert på hovedalternativet (MMM) i SSB regionale befolkningsframskrivinger fra august 2020.**



**Figur 10.2 Kommunesektorens anslåtte merutgifter til demografi i 2021**

Kilde: Teknisk beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi

For kommunesektoren totalt sett utgjør merutgiftene til demografi 0,3 pst. av driftsutgiftene, noe som er litt lavere enn den anslåtte befolkningsveksten. Dette indikerer at i 2021 blir gjennomsnittinnbyggerne litt mindre kostnadskrevene for kommunesektoren, dvs. at mye av veksten i antall innbyggere fortsatt kommer i aldersgrupper der behovet for tjenester fra kommunesektoren er relativt lite.

**Oslo og kommunene i Viken får sterkest vekst i utgiftsbehovet i 2021<sup>37</sup>**

Det er klare forskjeller mellom fylkene med hensyn til endringer i utgiftsbehovet i kommunene som følge av befolkningsendringene fra 2020 til 2021, se figur 10.2B og vedlegg 17. Utviklingen både i antall innbyggere og fordelingen på aldersgrupper er forskjellig. Oslo og

<sup>37</sup> SSB har publisert både nasjonale befolkningsframskrivinger og regionale befolkningsframskrivinger. De to framskrivingene baserer seg på ulikt modellapparat og gir ikke helt lik utvikling i befolkningen for landet samlet sett. Omtalen i dette avsnittet er basert på de regionale befolkningsframskrivingene. Demografikostandene for landet vil derfor avvike noe i dette avsnittet sammenliknet med anslaget i resten av kapittelet. Dette gjelder blant annet samlet for fylkeskommunene og videregående skole, jf. vedlegg 17.

kommunene i Viken anslås å få sterkest vekst i utgiftsbehovet i 2021. I tillegg er veksten forholdsvis sterk i kommunene i Rogaland. Økningen er sterkest innen omsorgstjenestene, mens det er nedgang i behovet for barnehagetjenester, se mer i vedlegg 17.

For kommunene i Nordland og Møre og Romsdal anslås det en nedgang i utgiftsbehovet i 2021 som følge av demografiendringer. For kommunene både i Nordland og i Møre og Romsdal vil en økning i de eldste aldersgruppene trekke i retning av økt behov for omsorgstjenester, mens en reduksjon i de yngste aldersgruppene trekker i retning av lavere behov innenfor barnehage og grunnskole.

Variasjonene mellom fylkeskommunene mht. merutgifter som følge av demografiendringer i 2020 er store, jf. figur 10.2B. For landet under ett er det en liten økning i utgiftsbehov i 2021. Det er særlig Oslo kommune (fylkeskommunedel) som ventes å få en sterk vekst i utgiftsbehovet i 2021, noe som skyldes vekst i antall 16–18-åringer. Også Viken, Vestland og Trøndelag har vekst i utgiftsbehovet. I de øvrige fylkeskommunene trekker nedgangen blant personer i alderen 16–18 år utgiftsbehovet for videregående skole klart ned, og dermed trekkes også , merutgiftene ned. Nordland og Troms og Finnmark har den største nedgangen i utgiftsbehovet med en nedgang på henholdsvis 2,0 og 1,5 pst.

### **10.3 Et første, foreløpig anslag for merutgifter til demografi i 2022**

Utvalget vil til 1. konsultasjonsmøte mellom staten og kommunesektoren tidlig i 2021 utarbeide et anslag for merutgiftene som den demografiske utviklingen vil gi kommunesektoren i 2022. Flere faktorer som inngår i utvalgets beregningsopplegg foreligger imidlertid allerede. Dette omfatter blant annet regnskapstall for kommunenes og fylkeskommunenes driftsutgifter i 2019, anslått vekst i frie inntekter fra 2019 til 2021, kostnadsnøklerne for 2021 og forventet befolkningsøkning fra 1.1.2021 til 1.1.2022. I beregningene til 1. konsultasjonsmøte vil utvalget også kunne ta hensyn til endelige befolkningstall per 1.1.2021 i. Disse befolkningstallene vil være klare i februar 2021.

#### **De samlede merutgiftene i 2022 anslås til 1,5 mrd. kroner**

For å kunne gi et første, foreløpig anslag på merutgiftene i 2022, har utvalget benyttet forskjellen mellom anslåtte befolkningstall per 1.1.2021 og 1.1.2022, slik de framgår av hovedalternativet i SSBs befolkningsframskrivninger fra juni 2020.<sup>38</sup>

Når dette legges til grunn, kan merutgiftene i 2022 anslås til om lag 1,5 mrd. kroner 2021-kroner. Merutgiftene i kommunene kan anslås til om lag 1,1 mrd. kroner, mens merutgiftene i fylkeskommunene anslås til lag 0,5 mrd. kroner.

Merutgiftene i kommunene kan hovedsakelig henføres til de eldre aldersgruppene mellom 67 og 89 år. For fylkeskommunene er det særlig økningen i antall 16–18-åringer som slår ut.

Av merutgiftene på 1,5 mrd. kroner vil rundt 1,2 mrd. kroner belaste kommunesektorens frie inntekter. Av dette kan merutgiftene som kan henføres til kommunene, anslås til om lag 0,8 mrd. kroner, mens merutgiftene i fylkeskommunene anslås til lag 0,4 mrd. kroner.

---

<sup>38</sup> Statistisk sentralbyrå publiserer vanligvis nye nasjonale befolkningsframskrivninger i juni annethvert år. Utvalget vil derfor benytte framskrivingene fra juni 2020, justert for faktisk befolkningsutvikling, fram til det foreligger nye befolkningsframskrivninger, trolig i juni 2022. Anslagene for merutgifter i 2020 som utvalget utarbeider til 1. konsultasjonsmøte i mars 2021, vil derfor normalt ikke justeres i juni 2021, slik tilfellet var med anslagene for merutgifter i 2021.

Tabell 10.3 Kommunesektorens driftsutgifter fordelt på aldersgrupper. Endring fra 2021 til 2022. Basert på hovedalternativ (alt. MMM) i SSBs befolkningsframskrivninger fra juni 2020.

	Uavhengig av finansiering		Belaster de frie inntektene
	Anslått endring i folketall 2021–2022	Mer-/mindreutgift (mill. 2021-kr)	Mer-/mindreutgift (mill. 2021-kr)
0-1 år	-254	-22	-19
2-5 år	-4 923	-1 159	-1 023
6-15 år	-1 111	-193	-166
16-18 år	1 805	472	405
19-20 år	-3 965	-136	-108
21-22 år	1 212	38	31
23-29 år	-4 935	-119	-95
30-34 år	3 814	110	89
35-49 år	-2 280	-66	-53
50-66 år	13 934	376	303
67-79 år	17 920	1 155	937
80-89 år	3 875	823	671
90 år og over	624	260	213
<b>Sum</b>	<b>25 716</b>	<b>1 539</b>	<b>1 184</b>

Kilde: Teknisk beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi

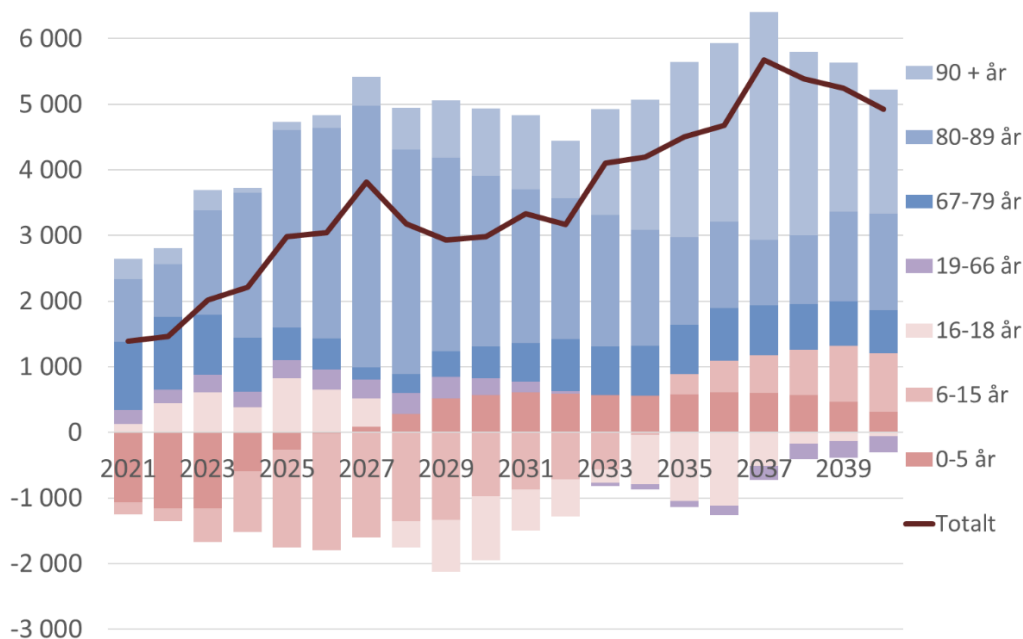
## 10.4 Utgifter som følge av befolkningsendringer på lengre sikt

I tillegg til å anslå kommunesektorens merutgifter som følge av befolkningsutviklingen for 2021, illustrerer utvalget slike demografiske merkostnader fram til 2040. Metodikken er den samme uavhengig av tidshorisont. For å rendyrke de demografiske merkostnadene, må andre forhold som påvirker kostnader per bruker og brukernes andel av befolkningen holdes uendret. Dette innebærer at anslåtte nivåer for standard, produktivitet og dekningsgrad for 2020 holdes fast. Sannsynligvis vil det skje endringer i disse størrelsene framover, for eksempel som følge av endret helsetilstand for en gitt alder, teknologisk framgang, økt lærertetthet, bedre helse- og omsorgstilbud m.m.

Beregningene av de isolerte effektene av demografiske endringer mot 2040 må derfor ikke forveksles med en prognose for den mest sannsynlige utviklingen, men er ment å gi en pekepinn på grove utviklingstrekk framover.

Figur 10.3 viser økningen i kommunesektorens driftsutgifter sammenliknet med året før, som følge av demografiske endringer. I likhet med bildet tegnet i regjeringens perspektivmelding fra 2017 og flere analyser fra SSB er det store bildet at som følge av en kraftig vekst i befolkningen som er 80 år eller eldre fra rundt 2023, vil merkostnadene til eldre utgjøre en stadig større andel av de totale merkostnadene. Da metodikken og forutsetningene i TBUs framskriving vil kunne avvike fra framskrivingene i Perspektivmeldingen og analyser fra SSB, og informasjonsgrunnet stadig endres, vil utviklingen i figur 10.5 likevel avvike noe fra disse framskrivingene.

Målt i milliarder 2020-kroner vil de årlige merutgiftene samlet sett øke fra om lag 1,4 mrd. 2020-kroner i 2021 til nær 4 mrd. kroner allerede fra 2025. Deretter varierer merutgiftene, men ligger over 5. mrd. kroner når man nærmer seg 2040.



**Figur 10.3 Økningen i kommunesektorens brutto driftsutgifter fra året før som følge av den demografiske utviklingen, fordelt på aldersgrupper.<sup>1</sup> Mill. 2020-kroner.**

<sup>1</sup> Basert på hovedalternativ (alt. MMM) i SSBs befolkningsframskrivninger fra juni 2020.

Kilde: Teknisk beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi

Deler av merutgiftene vil dekkes av økte brukerbetaling og øremerkede statlige overføringer. Målt i 2020-kroner forventes de årlige merutgiftene som belaster de frie inntektene å øke fra om lag 1,1 mrd. kroner i 2021 til 2,4–4,7 mrd. kroner i årene fra 2025 til 2040.

Anslagene er usikre og det skyldes særlig usikkerhet knyttet til utvandring og dødelighet blant de eldste. Når framskrivingsperioden gjøres så lang at fødselstall og innvandring i kommende år får betydning for antall eldre, blir framskrivingene for denne gruppen vesentlig mer usikre. Usikkerheten i anslagene som knytter seg til antall eldre er beskjeden selv med et tidsperspektiv fram til 2040. Det er dagens 65-åringene som vil være 85 år i 2040 og det er svært lav dødelighet før 70-års alder. Samtidig vil innvandringen fram mot 2040 i liten grad påvirke antall eldre over 70 år som er storforbrukerne av helse- og omsorgstjenester innenfor denne tidshorisonen, med mindre man får en sterk økning i alderen på innvandrere

Utvalgets framskrivninger forutsetter konstante gjennomsnittskostnader per tjenestebruker i de ulike aldersgruppene, det vil si uendret standard og uendret produktivitet i tjenesteproduksjonen. I tillegg forutsettes det uendret forhold mellom brukere av kommunalt finansierte tjenester og personer i hver aldersgruppe. Dette kan tolkes som at den helsetilstanden for en gitt alder er konstant, samtidig som den ulønnede familieomsorgen øker i takt med den kommunale omsorgen. Forutsetningen om konstant helsetilstand for en gitt alder er omdiskutert i faglitteraturen. Den vurderingen som synes å stå sterkest i konkrete framskrivninger er at økende levealder blant eldre reflekterer bedre aldersspesifikk behov/helsetilstand, men at denne bedringen dermed også forlenger perioden hvor gjennomsnittspersonen er en tung bruker av helse- og omsorgstjenester, se

Perspektivmeldingen 2017 og framskrivinger fra Hjemås mfl.<sup>39</sup> Den sterke realveksten i helse- og omsorgsutgifter per innbygger gjennom flere tiår tilsier at også andre forhold en eldres fremtidige behov/helsetilstand har stor betydning for både brukerandeler og kostnader per bruker. Spesielt gjelder dette den markerte økningen i andelen yngre brukere av hjemmetjenesten.

---

<sup>39</sup> Geir Hjemås, Erling Holmøy og Fatima Haugstveit. *Framskrivinger av etterspørselen etter arbeidskraft i helse- og omsorg mot 2060*. SSB 2019/12.

# Vedlegg

# Vedlegg 1      Inntekter og utgifter 2016–2021.

## Nasjonalregnskapets gruppering

Tabell 1 Inntekter og utgifter i kommuneforvaltningen i alt. Mill. kroner og endring i pst.

	Millioner kroner						Endring i pst.	
	2016	2017	2018	2019*	2020*	2021**	19/20**	20/21**
<b>A. INNETEKTER I ALT</b>	<b>528 277</b>	<b>555 657</b>	<b>577 461</b>	<b>603 445</b>	<b>623 624</b>	<b>626 532</b>	<b>3,3</b>	<b>0,5</b>
<b>Løpende inntekter</b>	<b>524 683</b>	<b>551 197</b>	<b>573 684</b>	<b>598 949</b>	<b>618 913</b>	<b>621 660</b>	<b>3,3</b>	<b>0,4</b>
Gebyrer	73 453	76 704	79 558	84 454	79 335	87 937	-6,1	10,8
<i>Bompenger</i>	3 325	3 378	3 642	4 100	4 166	4 278	1,6	2,7
Trygde- og pensjonspremier	3 021	3 675	3 615	3 615	3 759	3 901	4,0	3,8
Renter og utbytte mv.	14 722	14 554	16 950	21 148	18 580	16 899	-12,1	-9,0
<i>Eiendomsskatt</i>	12 285	13 611	14 205	14 750	14 803	14 796	0,4	-0,0
<i>Skatt på inntekt og formue</i>	181 199	188 932	195 987	205 264	204 100	218 200	-0,6	6,9
Overføringer fra staten	231 512	245 739	254 111	260 171	290 140	271 467	11,5	-6,4
<i>Bompenger</i>	627	1 097	2 615	1 405	1 445	1 501	2,8	3,9
Andre innenl. overføringer	5 771	5 074	6 455	6 569	5 115	5 381	-22,1	5,2
Bøter, inndragninger mv.	109	110	101	110	100	100	-9,1	-
Frie banktjenester	2 611	2 798	2 702	2 868	2 980	2 980	3,9	-
<b>Kapitalinntekter</b>	<b>3 594</b>	<b>4 460</b>	<b>3 777</b>	<b>4 496</b>	<b>4 712</b>	<b>4 872</b>	<b>4,8</b>	<b>3,4</b>
Salg av fast realkapital	143	3 448	2 777	3 496	3 712	3 872	6,2	4,3
Salg av fast eiendom	3 451	1 012	1 000	1 000	1 000	1 000	-	-
<b>B. UTGIFTER I ALT</b>	<b>541 553</b>	<b>568 421</b>	<b>597 959</b>	<b>636 291</b>	<b>646 203</b>	<b>662 869</b>	<b>1,6</b>	<b>2,6</b>
<b>Løpende utgifter</b>	<b>468 156</b>	<b>492 608</b>	<b>514 902</b>	<b>543 051</b>	<b>547 652</b>	<b>560 191</b>	<b>0,8</b>	<b>2,3</b>
Lønnskostnader	270 090	282 682	296 654	312 235	315 292	323 195	1,0	2,5
Produktinnsats	114 614	122 374	127 493	134 598	136 348	141 826	1,3	4,0
Produktkjøp husholdningene	24 618	25 582	26 701	27 846	28 575	29 133	2,6	2,0
Renter	12 381	12 083	12 192	14 007	11 857	9 548	-15,3	-19,5
Produksjonssubsidier mv.	7 965	8 126	9 010	9 978	10 239	10 439	2,6	2,0
Stønader til husholdningene	17 740	19 934	20 107	19 651	20 172	20 559	2,7	1,9
<i>Sosialhjelpsstønader</i>	6 239	6 594	7 003	7 020	7 211	7 344	2,7	1,8
<i>Andre stønader</i>	11 501	13 340	13 104	12 631	12 962	13 215	2,6	2,0
Overføringer ideelle org.	17 493	18 666	19 762	21 518	22 081	22 512	2,6	2,0
Overføringer til staten	3 020	2 915	2 754	2 975	2 842	2 733	-4,5	-3,8
Andre innenlandske overføringer	235	246	229	243	246	246	1,2	-
<b>Kapitalutgifter</b>	<b>73 397</b>	<b>75 813</b>	<b>83 057</b>	<b>93 240</b>	<b>98 551</b>	<b>102 678</b>	<b>5,7</b>	<b>4,2</b>
Anskaffelse fast realkapital	70 458	73 239	80 045	89 808	95 351	99 478	6,2	4,3
Kjøp av fast eiendom	1 074	974	1 000	1 000	1 000	1 000	-	-
Kapitaloverf. næringsv.	1 865	1 600	2 012	2 432	2 200	2 200	-9,5	-
<b>C. NETTOFINANSINVESTERING</b>	<b>-13 276</b>	<b>-12 764</b>	<b>-20 498</b>	<b>-32 846</b>	<b>-22 579</b>	<b>-36 336</b>	<b>-31,3</b>	<b>60,9</b>

\* Foreløpige tall

\*\* Anslag

Kilde: Statistisk sentralbyrå og Finansdepartementet



## Vedlegg 2    Inntekter og utgifter 2004–2019. Kommuneregnskapets gruppering

Tabell 1 Hovedtall for drift, investering og finansiering for kommunesektoren. Konserntall.<sup>1,2</sup> Mill. kroner.

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Endring 18-19 i pst.
1. Brutto driftsinntekter i alt	239 505	250 446	275 033	289 335	312 984	343 696	366 055	388 900	415 421	438 604	449 780	470 955	501 375	527 247	544 821	564 705	3,6
2. Brutto driftsutgifter i alt	236 255	246 189	263 206	283 924	311 708	338 144	358 105	380 421	404 429	428 354	447 049	459 640	483 230	510 665	533 971	561 294	5,1
<b>3. Brutto driftsresultat (1-2)</b>	<b>3 249</b>	<b>4 250</b>	<b>11 827</b>	<b>5 410</b>	<b>1 275</b>	<b>5 552</b>	<b>7 952</b>	<b>8 477</b>	<b>10 991</b>	<b>10 270</b>	<b>2 731</b>	<b>11 315</b>	<b>18 144</b>	<b>16 582</b>	<b>10 851</b>	<b>3 410</b>	..
4. Netto avdrag	6 569	7 002	7 699	8 268	8 792	9 679	10 770	11 824	12 865	13 552	14 265	15 429	17 955	19 488	19 813	20 666	4,3
5. Netto finans	-610	-1 794	-1 747	369	3 113	-1 861	-340	1 868	1 104	1 031	1 547	2 556	2 387	1 778	2 802	201	-92,8
6. Utlån	..	..	137	151	160	186	176	166	156	182	196	162	171	172	207	198	-4,2
7. Avskrivninger	9 965	10 932	11 667	12 234	13 131	14 231	15 616	16 895	17 623	18 840	20 253	22 038	23 396	25 241	27 099	28 871	6,5
<b>8. Netto driftsresultat (3-4-5-6+7)</b>	<b>7 235</b>	<b>9 981</b>	<b>17 405</b>	<b>8 851</b>	<b>2 337</b>	<b>11 773</b>	<b>12 961</b>	<b>11 510</b>	<b>14 483</b>	<b>14 337</b>	<b>6 971</b>	<b>15 206</b>	<b>21 028</b>	<b>20 383</b>	<b>15 127</b>	<b>11 216</b>	..
9. Brutto investeringsutgifter i alt	32 813	30 113	34 038	40 190	44 903	50 446	54 622	55 308	56 145	62 321	68 340	74 295	77 488	79 741	87 240	98 813	13,3
10. Tilskudd, refusjoner, salgsinntekter mv.	8 193	7 974	9 984	11 744	7 412	9 159	10 837	14 721	14 146	14 067	22 782	27 315	24 972	27 318	30 670	36 187	18,0
<b>11. Overskudd før lån og avsetninger (3-5+7-9+10)</b>	<b>-19 402</b>	<b>-4 844</b>	<b>-561</b>	<b>-10 808</b>	<b>-26 202</b>	<b>-19 649</b>	<b>-19 878</b>	<b>-17 087</b>	<b>-14 494</b>	<b>-20 181</b>	<b>-24 128</b>	<b>-16 184</b>	<b>-13 361</b>	<b>-12 381</b>	<b>-21 422</b>	<b>-30 545</b>	..
12. Bruk av lån (netto)	19 273	20 300	19 998	22 316	26 653	33 137	35 815	31 563	27 675	36 334	38 180	43 851	43 976	41 409	44 741	51 200	14,4
13. Bruk av fond/avsetning til fond (9-10-8-12)	-1 918	-8 142	-12 126	-2 751	8 474	-3 535	-4 796	-2 373	17	-2 352	209	-13 010	-12 948	-9 616	-2 981	512	..

<sup>1</sup> Konsern inkluderer kommunale og fylkeskommunale foretak (KF og FKF), interkommunale samarbeider (§27) og interkommunale selskaper (IKS).

<sup>2</sup> Beløpene er summen av kommunene og fylkeskommunene i henholdsvis tabell 2 og 3 i dette vedlegget. Det er ikke korrigert for overføringer mellom kommuner og fylkeskommuner.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Tabell 2 Hovedtall for drift, investering og finansiering for kommunene. Konserntall.<sup>1</sup> Mill. kroner.

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Endring 18-19 i pst.
1. Brutto driftsinntekter i alt	205 313	214 229	235 004	247 778	268 470	294 291	307 730	327 728	351 488	370 323	380 971	398 291	425 473	448 610	464 134	481 132	3,7
2. Brutto driftsutgifter i alt	202 661	210 420	224 533	243 006	267 074	289 891	303 712	321 473	343 157	363 157	379 198	389 121	410 001	434 304	454 819	478 038	5,1
<b>3. Brutto driftsresultat (1-2)</b>	<b>2 652</b>	<b>3 803</b>	<b>10 471</b>	<b>4 772</b>	<b>1 395</b>	<b>4 400</b>	<b>4 019</b>	<b>6 254</b>	<b>8 331</b>	<b>7 185</b>	<b>1 773</b>	<b>9 170</b>	<b>15 472</b>	<b>14 306</b>	<b>9 315</b>	<b>3 094</b>	..
4. Netto avdrag	5 914	6 293	6 941	7 431	7 839	8 579	9 463	10 301	10 939	11 653	12 223	13 187	15 417	16 795	17 028	17 812	4,6
5. Netto finans	-319	-1 398	-1 600	812	3 884	-1 440	131	2 334	1 117	1 020	1 476	2 381	2 085	1 309	2 420	-146	-106,0
6. Utlån		..	137	151	160	186	176	166	156	182	196	162	171	172	206	193	-6,1
7. Avskrivninger	8 696	9 582	10 249	10 810	11 570	12 484	13 619	14 587	15 065	15 957	16 961	18 409	19 403	20 952	22 405	23 812	6,3
<b>8. Netto driftsresultat (3-4-5-6+7)</b>	<b>5 753</b>	<b>8 497</b>	<b>15 242</b>	<b>7 182</b>	<b>1 078</b>	<b>9 553</b>	<b>7 867</b>	<b>8 035</b>	<b>11 179</b>	<b>10 280</b>	<b>4 834</b>	<b>11 849</b>	<b>17 202</b>	<b>16 982</b>	<b>12 067</b>	<b>9 046</b>	..
9. Brutto investeringsutgifter i alt	29 786	26 802	29 880	35 164	39 407	43 748	43 350	42 843	43 267	47 692	53 730	60 304	63 268	65 280	70 992	80 185	12,9
10. Tilskudd, refusjoner, salgsinntekter mv.	7 333	7 166	9 279	11 030	6 989	8 211	7 477	10 808	9 820	9 540	16 164	21 697	18 882	21 843	23 207	25 583	10,2
<b>11. Overskudd før lån og avsetninger (3-5+7-9+10)</b>	<b>-19 482</b>	<b>-4 615</b>	<b>118</b>	<b>-8 558</b>	<b>-23 342</b>	<b>-17 219</b>	<b>-18 367</b>	<b>-13 534</b>	<b>-11 173</b>	<b>-16 036</b>	<b>-20 314</b>	<b>-13 408</b>	<b>-11 594</b>	<b>-9 489</b>	<b>-18 484</b>	<b>-27 550</b>	..
12. Bruk av lån (netto)	18 432	18 506	17 141	19 138	23 142	28 191	31 104	26 103	21 579	30 714	31 865	38 323	37 288	34 910	37 376	44 942	20,2
13. Bruk av fond/avsetning til fond (9-10-8-12)	-1 733	-7 366	-10 557	-2 220	8 180	-2 118	-2 906	-1 991	866	-2 775	718	-11 993	-10 565	-8 703	-1 341	917	..

<sup>1</sup> Konsern inkluderer kommunale foretak (KF), interkommunale samarbeider (§27) og interkommunale selskaper (IKS).

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Tabell 3 Hovedtall for drift, investering og finansiering for fylkeskommunene. Konserntall.<sup>1</sup> Mill. kroner.

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Endring 18-19 i pst.
1. Brutto driftsinntekter i alt	34 192	36 217	40 029	41 557	44 514	49 405	58 325	61 172	63 933	68 281	68 809	72 664	75 902	78 637	80 687	83 573	3,6
2. Brutto driftsutgifter i alt	33 594	35 769	38 673	40 918	44 634	48 253	54 393	58 948	61 272	65 197	67 851	70 519	73 229	76 361	79 152	83 256	5,2
<b>3. Brutto driftsresultat (1-2)</b>	<b>597</b>	<b>447</b>	<b>1 356</b>	<b>638</b>	<b>-120</b>	<b>1 152</b>	<b>3 933</b>	<b>2 223</b>	<b>2 660</b>	<b>3 085</b>	<b>958</b>	<b>2 145</b>	<b>2 673</b>	<b>2 276</b>	<b>1 535</b>	<b>317</b>	..
4. Netto avdrag	655	709	758	837	953	1 100	1 307	1 523	1 926	1 899	2 042	2 242	2 537	2 693	2 786	2 853	2,4
5. Netto finans	-291	-396	-147	-443	-771	-421	-471	-466	-13	11	71	176	302	470	383	347	-9,4
6. Utlån	20	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	0	-	1	1	5	465,7
7. Avskrivninger	1 269	1 350	1 418	1 424	1 561	1 747	1 997	2 308	2 558	2 883	3 292	3 629	3 993	4 289	4 694	5 059	7,8
<b>8. Netto driftsresultat (3-4-5-6+7)</b>	<b>1 482</b>	<b>1 484</b>	<b>2 163</b>	<b>1 669</b>	<b>1 259</b>	<b>2 220</b>	<b>5 094</b>	<b>3 475</b>	<b>3 304</b>	<b>4 057</b>	<b>2 137</b>	<b>3 357</b>	<b>3 826</b>	<b>3 401</b>	<b>3 061</b>	<b>2 170</b>	..
9. Brutto investeringsutgifter i alt	3 027	3 311	4 158	5 026	5 496	6 698	11 272	12 465	12 878	14 629	14 610	13 991	14 221	14 462	16 248	18 627	14,6
10. Tilskudd, refusjoner, salgsinntekter mv.	860	808	705	714	423	948	3 360	3 913	4 326	4 527	6 618	5 617	6 090	5 475	7 462	10 604	42,1
<b>11. Overskudd før lån og avsetninger (3-5+7-9+10)</b>	<b>80</b>	<b>-229</b>	<b>-679</b>	<b>-2 250</b>	<b>-2 860</b>	<b>-2 430</b>	<b>-1 511</b>	<b>-3 553</b>	<b>-3 321</b>	<b>-4 145</b>	<b>-3 814</b>	<b>-2 775</b>	<b>-1 768</b>	<b>-2 891</b>	<b>-2 938</b>	<b>-2 995</b>	..
12. Bruk av lån (netto)	841	1 794	2 857	3 178	3 511	4 946	4 711	5 460	6 096	5 620	6 315	5 528	6 687	6 498	7 365	6 258	-15,0
13. Bruk av fond/avsetning til fond (9-10-8-12)	-185	-776	-1 569	-531	294	-1 417	-1 890	-382	-849	423	-509	-1 017	-2 382	-913	-1 640	-405	..

<sup>1</sup> Konsern inkluderer fylkeskommunale foretak (FKF), interkommunale samarbeider (§27) og interkommunale selskaper (IKS).

Kilde: Statistisk sentralbyrå

## Vedlegg 3 Kommuneforvaltningens samlede inntekter 2002–2021

Tabell 1 Kommuneforvaltningens inntekter i henhold til nasjonalregnskapets definisjoner. Alle tall er i millioner kroner i løpende priser, bortsett fra linje 9 og 10 som viser kommuneopplegget i faste 2021-priser.

	Regnskap																			Anslag	
	2002 <sup>4)</sup>	2003	2004 <sup>7)</sup>	2005	2006	2007 <sup>8)</sup>	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
1. Skatteinntekter	90 291	96 428	100 687	107 015	119 675	121 934	129 275	136 061	145 331	143 069	153 087	162 253	166 257	177 063	193 484	202 543	210 192	220 014	218 903	232 996	
1.1 Skatt på inntekt og formue	87 414	93 213	97 157	102 691	114 788	116 363	123 081	129 561	138 222	135 503	145 065	153 374	156 631	165 885	181 199	188 932	195 987	205 264	204 100	218 200	
1.2 Eiendomsskatt og andre prod.skatter	2 877	3 215	3 530	4 324	4 887	5 571	6 194	6 500	7 109	7 566	8 022	8 879	9 626	11 178	12 285	13 611	14 205	14 750	14 803	14 796	
2. Trygde- og pensjonspremier	1 351	1 416	1 465	1 526	1 634	1 774	1 950	2 094	2 211	2 356	2 498	2 636	2 740	2 883	3 021	3 675	3 615	3 723	3 918	3 919	
3. Overføringer fra staten <sup>1)</sup>	96 241	81 108	84 998	90 992	99 307	108 142	119 019	139 530	149 191	169 121	181 818	192 967	203 522	210 587	220 290	234 834	241 187	246 923	275 104	256 134	
3.1 Rammetilskudd	53 063	53 425	47 052	48 573	53 931	57 804	62 226	72 768	82 765	127 164	138 411	143 492	151 181	154 211	156 727	161 052	164 884	171 667	192 952	178 822	
3.2 Ørem. tilsk. innenf. k.opp. <sup>2)</sup>	13 531	16 583	20 497	22 917	27 668	31 863	35 309	37 110	39 776	15 415	16 335	17 785	20 464	22 595	24 049	29 196	31 389	31 561	40 694	37 019	
3.3 Øremerkede tilsk. utenf. k.oppl. <sup>3)</sup>	28 420	9 595	9 393	8 789	7 928	7 626	9 062	16 110	11 962	11 980	12 179	14 505	13 372	14 021	18 166	21 770	20 564	16 442	13 728	11 294	
3.4 Momskompensasjon	1 227	1 506	8 056	10 714	9 780	10 849	12 421	13 542	14 688	14 562	14 893	17 185	18 505	19 760	21 348	22 816	24 349	27 253	27 730	29 000	
4. Gebyrer (eks. bompenger)	30 874	32 407	34 298	35 839	36 604	41 718	46 178	49 134	52 654	56 020	59 182	61 814	64 493	68 342	70 128	73 326	75 916	80 354	75 170	83 607	
5. Renteinntekter mv.	14 121	16 254	15 533	15 111	15 278	18 596	16 652	15 390	14 103	18 810	16 610	16 628	18 866	18 618	17 333	17 352	19 652	24 016	21 560	19 879	
6. Andre innenlandske løpende overføringer	3 875	3 614	3 813	4 318	5 023	5 819	7 320	8 236	8 035	7 861	8 300	9 765	11 844	13 556	16 366	14 882	16 764	18 412	18 707	19 212	
7. Sum inntekter (1+2+3+4+5+6)	236 753	231 227	240 794	254 801	277 521	297 983	320 394	350 446	371 525	397 237	421 494	446 063	467 722	491 049	520 622	546 612	567 327	593 442	613 361	615 747	
8. Sum inntekter kommuneopplegget (7-3.3-5)	192 861	203 962	214 403	229 375	252 681	269 987	292 730	316 852	343 249	364 091	390 208	412 294	432 744	455 527	482 102	503 816	523 495	549 261	574 155	580 656	
9. Kommuneopplegget, faste 2021-priser <sup>4)</sup>	359 869	367 005	373 468	389 801	414 487	424 210	432 278	450 336	471 812	481 675	499 252	507 710	516 869	531 329	548 077	559 338	563 711	573 116	589 658	580 656	
10. Kroner per innbygger, faste 2021-priser <sup>5)</sup>	79 053	80 177	81 076	84 005	88 544	89 549	90 072	92 696	95 891	96 608	98 837	99 374	100 056	101 905	104 231	105 623	105 797	106 774	109 355	107 174	

1) Se også vedlegg 5

2) Inkluderer overføringer fra andre statsregnskap og 70-poster på statsbudsjettet.

3) Tilskuddene under pkt. 3.3 (tilskudd til arbeidsmarkeds tiltak, flyktninger, flom/hjemfall, kirkelov, sletting av sykehusgjeld m.v.) fastlegges ut fra andre vurderinger enn hensynet til kommunesektorens økonomi. De holdes derfor utenfor når veksten i kommunesektorens inntekter beregnes.

4) Prisveksten for kommunesektorens kjøp av varer og tjenester, se vedlegg 6.

5) Innbyggertallet som er lagt til grunn for 2020 og 2021, er hentet fra middelalternativet (MMMM) i SSBs befolkningsframskrivninger.

6) Inntektsnedgangen må ses i sammenheng med statens overtakelse av sykehusene. Engangsbevilgning på 21,6 mrd. kr til sletting av gjeld m.v. i forbindelse med sykehusreformen er holdt utenom kommuneopplegget (inngår i pkt. 3.3).

7) Reduksjonen i rammetilskuddet må bl.a. ses i sammenheng med at ansvaret for barnevern, familievern og rusomsorg ble overtatt av staten i 2004. Videre ble generell momskompensasjonsordning finansiert ved trekk i rammetilskuddet.

8) SSB publiserte i november og desember 2014 publiserte en tallrevisjon av offentlige finanser og nasjonalregnskapet, i tråd med internasjonale retningslinjer. Denne revisjonen innebar blant annet en viss omfangsutvidelse i definisjonen av kommuneforvaltningen i forhold til tidligere.

Blant annet anses kinodrift og mange kulturinstitusjoner nå som en del av kommuneforvaltningen, noe som har økt nivået på både «andre inntekter» og «gebyrer». Alle sektorendringene er tilbakeført til 2007. Dette gjør at det er et brudd i tallene mellom 2006 og 2007.

Tabell 2 Utviklingen i kommunesektorens frie inntekter 2002–2021

	Regnskap																		Anslag	
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
I. Frie innt. (tab.5.1 linje 1+3.1). Mill. kr	143 354	149 853	147 739	155 588	173 606	179 738	191 501	208 829	228 096	270 233	291 498	305 745	317 438	331 274	350 211	363 595	375 076	391 681	411 855	411 817
II. Skatteinntekter i pst. av frie inntekter	63,0	64,3	68,2	68,8	68,9	67,8	67,5	65,2	63,7	52,9	52,5	53,1	52,4	53,4	55,2	55,7	56,0	56,2	53,2	56,6
III. Rammetilskudd i pst. av frie inntekter	37,0	35,7	31,8	31,2	31,1	32,2	32,5	34,8	36,3	47,1	47,5	46,9	47,6	46,6	44,8	44,3	44,0	43,8	46,8	43,4
IV. Frie inntekter i pst. av samlede inntekter	74,3	73,5	68,9	67,8	68,7	66,6	65,4	65,9	66,5	74,2	74,7	74,2	73,4	72,7	72,6	72,2	71,6	71,3	71,7	70,9
V. Frie inntekter og mva-kompensasjon i pst. av samlede inntekter	75,0	74,2	72,7	72,5	72,6	70,6	69,7	70,2	70,7	78,2	78,5	78,3	77,6	77,1	77,1	76,7	76,3	76,3	76,6	75,9

Tabell 3 Endringer i kommunesektorens inntekter i prosent fra året før. 2003–2021 <sup>1)</sup>

	Regnskap																		Anslag	
	2003	2004 <sup>7)</sup>	2005	2006	2007 <sup>8)</sup>	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
1. Skatteinntekter	6,8	4,4	6,3	11,8	1,9	6,0	5,2	6,8	-1,6	7,0	6,0	2,5	6,5	9,3	4,7	3,8	4,7	-0,5	6,4	
1.1 Skatt på inntekt og formue	6,6	4,2	5,7	11,8	1,4	5,8	5,3	6,7	-2,0	7,1	5,7	2,1	5,9	9,2	4,3	3,7	4,7	-0,6	6,9	
1.2 Eiendomsskatt og andre prod.skatter	11,7	9,8	22,5	13,0	14,0	11,2	4,9	9,4	6,4	6,0	10,7	8,4	16,1	9,9	10,8	4,4	3,8	0,4	0,0	
2. Trygde- og pensjonspremier	-15,7	4,8	7,1	9,1	8,9	10,1	17,2	6,9	13,4	7,5	6,1	5,5	3,5	4,6	6,6	2,7	2,4	11,4	-6,9	
3. Overføringer fra staten <sup>1)</sup>	0,7	-11,9	3,2	11,0	7,2	7,7	16,9	13,7	53,6	8,8	3,7	5,4	2,0	1,6	2,8	2,4	4,1	12,4	-7,3	
3.1 Rammetilskudd	0,7	-11,9	3,2	11,0	7,2	7,7	16,9	13,7	53,6	8,8	3,7	5,4	2,0	1,6	2,8	2,4	4,1	12,4	-7,3	
3.2 Ørem. tilsk. innenf. k.opplegget <sup>2)</sup>	22,6	23,6	11,8	20,7	15,2	10,8	5,1	7,2	-61,2	6,0	8,9	15,1	10,4	6,4	21,4	7,5	0,5	28,9	-9,0	
3.3 Øremerkede tilsk. utenf. k.oppl. <sup>3)</sup>	-66,2	-2,1	-6,4	-9,8	-3,8	18,8	77,8	-25,7	0,1	1,7	19,1	-7,8	4,9	29,6	19,8	-5,5	-20,0	-16,5	-17,7	
3.4 Momskompensasjon	22,7	435,0	33,0	-8,7	10,9	14,5	9,0	8,5	-0,9	2,3	15,4	7,7	6,8	8,0	6,9	6,7	11,9	1,8	4,6	
4. Gebyrer (eks. bompenger)	5,0	5,8	4,5	2,1	14,0	10,7	6,4	7,2	6,4	5,6	4,4	4,3	6,0	2,6	4,6	3,5	5,8	-6,5	11,2	
5. Renteinntekter mv.	15,1	-4,4	-2,7	1,1	21,7	-10,5	-7,6	-8,4	33,4	-11,7	0,1	13,5	-1,3	-6,9	0,1	13,3	22,2	-10,2	-7,8	
6. Andre innenlandske løpende overføringer mv.	-6,7	5,5	13,2	16,3	15,9	25,8	12,5	-2,4	-2,2	5,6	17,7	21,3	14,5	20,7	-9,1	12,6	9,8	1,6	2,7	
7. Sum inntekter (1+2+3+4+5+6)	-2,3	4,1	5,8	8,9	7,4	7,5	9,4	6,0	6,9	6,1	5,8	4,9	5,0	6,0	5,0	3,8	4,6	3,4	0,4	
8. Sum inntekter kommuneopplegget (7-3.3-5)	5,8	5,1	7,0	10,2	6,8	8,4	8,2	8,3	6,1	7,2	5,7	5,0	5,3	5,8	4,5	3,9	4,9	4,5	1,1	
9. Kommuneopplegget, faste 2021-priser <sup>4)</sup>	2,0	1,8	4,4	6,3	2,3	1,9	4,2	4,8	2,1	3,6	1,7	1,8	2,8	3,2	2,1	0,8	1,7	2,9	-1,5	
10. Kroner per innbygger, faste 2021-priser <sup>5)</sup>	1,4	1,1	3,6	5,4	1,1	0,6	2,9	3,4	0,7	2,3	0,5	0,7	1,8	2,3	1,3	0,2	0,9	2,4	-2,0	

1) Se noter på tilsvarende tabelloppsett i tabell 1

## Vedlegg 4      Inntekter korrigert for befolkningsvekst og -sammensetning

Dette vedlegget omfatter tabeller til figurer og omtale i kapittel 3.

*Tabell 1 Samlede inntekter for kommunesektoren 2002–2020. Mrd. 2020-kroner.<sup>1</sup>*

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Sum inntekter kommuneopplegget	350,4	357,4	363,6	379,6	403,6	413,1	420,9	438,5	459,4	469,0	486,1	494,4	503,3	517,4	533,7	544,6	548,9	558,0	574,2

<sup>1</sup> Trekket som ble foretatt i rammetilskuddet f.o.m. 2004 til å finansiere mva-kompensasjonsreformen er inkludert i de samlede inntektene ut fra at kommunene får disse midlene tilbake gjennom mva-kompensasjonsordningen. Beregningene i denne tabellen er ikke korrigert for oppgaveoverføringer.

Kilde: Finansdepartementet og Teknisk beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi

*Tabell 2 Realutviklingen i kommunesektorens samlede inntekter 2002–2020 korrigert for oppgaveoverføringer, endringer i innbyggertallet og endringer i alderssammensetningen. Indeks. 2002=100.*

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Gj.snittlig årlig vekst (pst.)
Samlede inntekter	100,0	100,6	104,3	107,9	114,1	115,4	117,8	122,7	126,0	128,6	131,6	133,2	135,1	140,4	144,6	147,4	148,5	150,3	151,5	2,3
Samlede inntekter, per innbygger	100,0	100,0	103,1	106,0	111,3	111,5	112,5	115,7	117,4	118,3	119,4	119,3	119,7	122,9	125,4	126,8	126,9	127,6	127,7	1,4
Samlede inntekter, justert for befolkningsvekst og endringer i alderssammensetningen	100,0	99,6	102,4	104,9	109,9	110,0	111,3	114,9	117,0	118,3	119,9	120,1	120,6	124,3	127,4	129,1	129,4	130,6	130,8	1,5

Kilde: Finansdepartementet og Teknisk beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi

*Tabell 3 Kommunesektorens frie inntekter som andel av de samlede inntektene. 2002–2020. Prosent.*

År	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Frie inntekter som andel av samlede inntekter	74,8	73,5	68,9	67,8	68,7	66,6	65,4	65,9	66,5	74,2	74,7	74,2	73,4	72,7	72,6	72,2	71,6	71,3	71,7
Frie inntekter og mva-kompensasjon som andel av samlede inntekter	75,0	74,2	72,7	72,5	72,6	70,6	69,7	70,2	70,7	78,2	78,5	78,3	77,6	77,1	77,1	76,7	76,3	76,3	76,6

Kilde: Finansdepartementet og Teknisk beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi

Tabell 4 Realutviklingen i kommunesektorens frie inntekter 2002–2020, korrigert for oppgaveoverføringer og nye oppgaver. Indeks. 2002=100.

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Gj.snittlig årlig vekst (pst.)
Frie inntekter	100	99,6	103,0	105,8	112,5	111,6	111,6	115,0	117,7	119,0	121,5	122,2	123,0	127,4	130,9	132,8	133,0	134,5	133,6	1,6
Frie inntekter, per innbygger	100	99,0	101,8	103,9	109,6	107,9	106,6	108,5	109,6	109,4	110,3	109,5	109,0	111,6	113,6	114,2	113,6	114,2	112,6	0,7
Frie inntekter, justert for befolkningsvekst og endringer i alderssammensetningen	100	98,6	101,0	102,8	108,3	106,4	105,5	107,7	109,3	109,5	110,8	110,2	109,8	112,9	115,4	116,3	115,9	116,9	115,4	0,8

Kilde: Finansdepartementet og Teknisk beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi

Tabell 5 Realutviklingen i kommunenes og fylkeskommunenes frie inntekter i perioden 2002–2020, korrigert for oppgaveoverføringer og nye oppgaver. Indeks. 2002=100.<sup>1</sup>

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Gj.snittlig årlig vekst (pst.)
<b>Kommunene:</b>																				
Frie inntekter	100	99,6	103,0	105,8	112,5	111,6	111,6	115,0	117,7	119,0	121,5	122,2	123,0	127,4	130,9	132,8	133,0	134,5	133,6	1,6
Frie inntekter, per innbygger	100	99,0	101,8	103,9	109,6	107,9	106,6	108,5	109,6	109,4	110,3	109,5	109,0	111,6	113,6	114,2	113,6	114,2	112,6	0,7
Frie inntekter, korrigert for befolkningsvekst og endringer i alderssammensetningen	100	98,6	101,0	102,8	108,3	106,4	105,5	107,7	109,3	109,5	110,8	110,2	109,8	112,9	115,4	116,3	115,9	116,9	115,4	0,8
<b>Fylkeskommunene:</b>																				
Frie inntekter	100	100,4	104,0	108,2	114,7	114,3	114,6	118,3	122,2	122,3	125,0	125,3	126,1	129,8	131,9	131,9	131,0	132,0	130,6	1,5
Frie inntekter, per innbygger	100	99,8	102,7	106,3	111,9	110,4	109,5	111,5	113,8	112,4	113,4	112,3	111,7	113,7	114,5	113,5	111,9	112,1	110,1	0,5
Frie inntekter, korrigert for befolkningsvekst og endringer i alderssammensetningen	100	98,8	100,3	101,3	104,1	100,3	98,6	100,7	103,8	103,5	105,1	104,2	102,9	106,0	107,7	107,1	106,6	108,7	106,3	0,3

<sup>1</sup> Oslo er delt i en kommunedel og en fylkeskommunedel

Kilde: Finansdepartementet og Teknisk beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi

Tabell 6 Skatteinntektenes andel av kommunesektorens samlede inntekter. 2002–2020. Prosent.

År	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Skatteandel	46,8	47,3	47,0	49,0	49,4	47,1	46,0	42,9	42,3	39,3	39,2	39,4	38,4	38,9	40,1	40,2	40,1	38,1	
- herav eiendomsskatt og andre produksjonsskatter	1,5	1,6	1,6	1,9	1,9	2,1	2,1	2,1	2,1	2,1	2,1	2,2	2,2	2,5	2,5	2,7	2,7	2,7	2,6

Kilde: Finansdepartementet og Teknisk beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi

Tabell 7 Eiendomsskatt 2007/2020

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020 <sup>1</sup>
Antall mill. innbyggere i kommuner med eiendomsskatt	2,797	2,872	2,969	3,016	3,061	3,135	3,192	3,27	3,396	4,154	4,199	4,233	4,239	4,377 <sup>2</sup>
Kommuner med eiendomsskatt	272	291	299	309	316	324	330	341	355	365	367	370	371	319
- herav eiendomsskatt bare på kraftverk/-nett, vindkraftverk og petroleumsanlegg <sup>3</sup>	137	146	133	129	116	111	113	96	88	78	67	61	63	52
- herav eiendomsskatt på både kraftverk m.m. og områder utbygd på byvis	80	66	54	35	25	14	14	12	11	7	6	6	4	2
- herav eiendomsskatt i hele kommunen	55	79	112	145	163	174	177	199	221	240	254	261	260	229
Gjennomsnittlig eiendomsskatt på en enebolig på 120m (kr)	1 668	2 179	2 336	2 579	2 703	2 850	3 109	3 308	3 488	3 785	4 107	4 141	4204	3 901
Eiendomsskatt, totalt (mill. kr)	5 575	6 122	6 498	7 107	7 570	8 076	8 879	9 615	11 177	12 285	13 611	14 205	14 749	
- herav fra boliger og fritidseiendommer (mill. kr)	2 149	2 439	2 701	3 024	3 211	3 397	3 693	4 156	5 437	6 310	7 067	7 446	7 680	
- herav fra annen eiendom (mill. kr)	3 426	3 683	3 797	4 083	4 359	4 679	5 186	5 459	5 739	5 975	6 544	6 759	7 069	
Eiendomsskatt, totalt (pst. av brutto driftsinntekter)	2,2	2,3	2,2	2,3	2,3	2,3	2,4	2,5	2,8	2,9	3,0	3,1	3,1	
- herav fra boliger og fritidseiendommer (pst. av brutto driftsinntekter)	0,9	0,9	0,9	1,0	1,0	1,0	1,0	1,1	1,4	1,5	1,6	1,6	1,6	
- herav fra annen eiendom (pst. av brutto driftsinntekter)	1,4	1,4	1,3	1,3	1,3	1,3	1,4	1,4	1,4	1,4	1,5	1,5	1,5	

<sup>1</sup> Kun enkelte tall tilgjengelig på publiseringstidspunktet for utvalgets rapport. Vesentlig færre kommuner i 2020 enn i 2019.

<sup>2</sup> Estimert, mangler oppgaver for 3 kommuner.

<sup>3</sup> Har eiendomsskatt bare på kraftverk/-nett, vindkraftverk og petroleumsanlegg:

Brudd i tidsserien fra 2018 til 2019. Kategorien 'verk og bruk' er ikke lenger i bruk. Eiendom som fram til og med 2018 var definert som verk og bruk vil fra og med 2019 enten være definert som næringseiendom eller som kraftverk, vindkraftverk eller petroleumsanlegg.

Kilde: Statistisk sentralbyrå



## Vedlegg 5 Statlige overføringer til kommunesektoren i 2020

Tabell 1 Statlige overføringer til kommunesektoren i 2020. 1 000 kroner.

Kap.	Post	Navn	Saldert budsjett 2020	RNB 2020 og Prop. 127
<b>Øremerkede tilskudd</b>				
<i>Kunnskapsdepartementet</i>				
225		<b>Tiltak i grunnopplæringen</b>		
	60	Tilskudd til landslinjer	240 373	240 373
	63	Tilskudd til samisk i grunnopplæringen	80 107	80 107
	65	Rentekompensasjon for skole- og svømmeanlegg	248 556	165 704
	66	Tilskudd til skoleturer i forbindelse med handlingsplan mot antisemittisme	15 480	15 480
	67	Tilskudd til opplæring i kvensk eller finsk	8 967	8 967
	68	Tilskudd til opplæring i kriminalomsorgen	292 537	293 592
	69	Tilskudd for fullføring av videregående opplæring		671 000
226		<b>Kvalitetsutvikling i grunnopplæringen</b>		
	61	Tilskuddsordning til veiledning for nyutdannede nytilsatte lærere	61 920	61 920
	63	Forskning på effektene av økt lærertetthet	50 687	43 002
	64	Programfinansiering 0–24-samarbeidet	39 310	39 310
227		<b>Tilskudd til særskilte skoler</b>		
	63	Tilskudd til kommuner og fylkeskommuner	41 467	41 467
231		<b>Barnehager</b>		
	60	Tilskudd til bemanningsnorm i barnehage	111 210	111 210
	66	Tilskudd til økt barnehagedeltakelse for minoritetsspråklige barn	17 342	17 342
240		<b>Fagskoler</b>		
	60	Driftstilskudd til fagskoler	782 138	834 707
	61	Utviklingsmidler til fagskoler	43 204	43 204
286		<b>Regionale forskningsfond</b>		
	60	Regionale forskningsfond, tilskudd til forskning	189 119	219 119
		<b>Sum</b>	<b>2 222 417</b>	<b>2 886 504</b>
<i>Kulturdepartementet</i>				
323		<b>Musikk og scenekunst</b>		
	60	Landsdelsmusikerordningen i Nord-Norge	22 200	22 380
		<b>Sum</b>	<b>22 200</b>	<b>22 380</b>
<i>Justis- og beredskapsdepartementet</i>				
430		<b>Kriminalomsorgen</b>		
	60	Refusjoner til kommunene, forvaringsdømte mv.	83 608	83 608
474		<b>Konfliktråd</b>		
	60	Tilskudd til kommuner	13 202	13 202
		<b>Sum</b>	<b>96 810</b>	<b>96 810</b>
<i>Kommunal- og moderniseringsdepartementet</i>				
541		<b>IT- og ekopolitikk</b>		

Kap.	Post	Navn	Saldert budsjett 2020	RNB 2020 og Prop. 127
	60	Bredbåndsutbygging	256 142	406 142
<b>553</b>		<b>Regional- og distriktsutvikling</b>		
	61	Mobiliserende og kvalifiserende næringsutvikling	763 307	1 363 307
	62	Kompetansepiloter	16 411	16 411
	63	Interreg og Arktis 2030	101 404	101 404
	65	Omstilling	66 000	66 000
<b>567</b>		<b>Nasjonale minoriteter</b>		
	60	Rom	3 617	3 617
<b>575</b>		<b>Ressurskrevende tjenester</b>		
	60	Toppfinansieringsordning	10 767 694	10 767 694
<b>590</b>		<b>Planlegging og byutvikling</b>		
	61	Byvekstvtaler	21 348	21 348
	65	Områdesatsing i byer	62 235	63 235
		<b>Sum</b>	<b>12 058 158</b>	<b>12 809 158</b>
<b>Arbeids- og sosialdepartementet</b>				
<b>621</b>		<b>Tilskudd til sosiale tjenester og sosial inkludering</b>		
	63	Sosiale tjenester og tiltak for vanskeligstilte	151 460	151 460
		<b>Sum</b>	<b>151 460</b>	<b>151 460</b>
<b>Helse- og omsorgsdepartementet</b>				
<b>714</b>		<b>Folkehelse</b>		
	60	Kommunale tiltak	94 813	94 813
<b>740</b>		<b>Helsedirektoratet</b>		
	60	Gjesteinnbyggeroppgjør for fastleger	84 529	84 529
<b>761</b>		<b>Omsorgstjeneste</b>		
	60	Kommunale kompetansetiltak	10 449	10 449
	61	Vertskommuner	940 311	940 311
	63	Investeringsstilskudd – rehabilitering	4 035 632	3 993 332
	64	Kompensasjon for renter og avdrag	866 000	820 000
	65	Forsøk med statlig finansiering av omsorgstjenestene	1 518 382	1 502 082
	67	Utviklingstiltak	66 602	64 902
	68	Kompetanse og innovasjon	404 857	549 857
	69	Investeringsstilskudd – netto tilvekst	403 300	335 300
<b>762</b>		<b>Primærhelsetjeneste</b>		
	60	Forebyggende helsetjenester	453 458	453 458
	61	Fengselshelsetjeneste	181 184	181 594
	63	Allmennlegetjenester	322 781	244 281
	64	Opptappingsplan habilitering og rehabilitering	4 018	
<b>765</b>		<b>Psykisk helse, rus og vold</b>		
	60	Kommunale tjenester	238 690	236 090
	62	Rusarbeid	492 460	452 460
<b>783</b>		<b>Personell</b>		
	61	Tilskudd til kommuner	132 508	132 508
		<b>Sum</b>	<b>10 249 974</b>	<b>10 095 966</b>

Kap.	Post	Navn	Saldert budsjett 2020	RNB 2020 og Prop. 127
<b>Barne- og familiedepartementet</b>				
840		<b>Tiltak mot vold og overgrep</b>		
	61	Tilskudd til incest- og voldtektssentre	101 762	101 762
846		<b>Familie- og oppveksttiltak</b>		
	60	Barne- og ungdomstiltak i større bysamfunn	42 890	42 890
	61	Nasjonal tilskuddsordning for å inkludere barn og unge	358 969	411 969
	62	Utvikling i kommunene	111 842	112 092
854		<b>Tiltak i barne- og ungdomsvernet</b>		
	60	Kommunalt barnevern	800 000	800 000
	61	Utvikling i kommunene	53 871	56 511
	62	Tilskudd til barnevernsfaglig videreutdanning	25 900	25 900
855		<b>Statlig forvaltning av barnevernet</b>		
	60	Refusjon av kommunale utgifter til barneverntiltak	373 459	373 459
882		<b>Kirkebygg og gravplasser</b>		
	60	Rentekompensasjon – kirkebygg	60 741	60 741
	61	Tilskudd til fredete og verneverdige kirkebygg	20 000	71 100
		<b>Sum</b>	<b>1 949 434</b>	<b>2 056 424</b>
<b>Nærings- og fiskeridepartementet</b>				
919		<b>Diverse fiskeriformål</b>		
	60	Tilskudd til kommuner og fylkeskommuner		2 271 406
928		<b>Annen marin forskning og utvikling</b>		
	60	Blått kompetansesenter Sør	6 000	6 000
		<b>Sum</b>	<b>6 000</b>	<b>2 277 406</b>
<b>Landbruks- og matdepartementet</b>				
1142		<b>Landsbruksdirektoratet</b>		
	60	Tilskudd til veterinærdekning	170 286	170 286
		<b>Sum</b>	<b>170 286</b>	<b>170 286</b>
<b>Samferdselsdepartementet</b>				
1320		<b>Statens vegvesen</b>		
	61	Rentekompensasjon for transporttiltak i fylkene	254 300	254 300
	64	Utbedring på fylkesveger for tømmertransport	25 800	34 300
	65	Tilskudd til fylkesveier	100 000	91 500
1330		<b>Særskilte transporttiltak</b>		
	60	Utvidet TT-ordning for brukere med særskilte behov	249 500	249 500
	63	Særskilt tilskudd til store kollektivprosjekter	2 070 000	1 870 000
	65	Konkurransen Smartere transport	16 100	16 100
	66	Belønningsmidler til tilskuddsordninger i byområder	2 650 500	2 712 500
1360		<b>Kystverket</b>		
	60	Tilskudd til fiskerihavneanlegg	33 300	33 300
		<b>Sum</b>	<b>5 399 500</b>	<b>5 261 500</b>
<b>Klima- og miljødepartementet</b>				
1420		<b>Miljødirektoratet</b>		
	61	Tilskudd til klimatiltak og klimatilpassing	187 832	257 832
	63	Returordning for kasserte fritidsbåter	2 000	2 000

Kap.	Post	Navn	Saldert budsjett 2020	RNB 2020 og Prop. 127
	64	Skrantesykeprøver fra fallvilt	1 200	1 200
	65	Tiltak til kommuner med ulverevir i Hedmark, Akershus og Østfold	20 560	20 560
	69	Oppryddingstiltak	74 962	74 962
<b>1429</b>		<b>Riksantikvaren</b>		
	60	Kulturminnearbeid i kommunene	8 600	8 600
		<b>Sum</b>	<b>295 154</b>	<b>365 154</b>
<b>Olje- og energidepartementet</b>				
<b>1820</b>		<b>Norges vassdrags- og energidirektorat</b>		
	60	Tilskudd til flom- og skredforebygging	66 000	131 000
		<b>Sum</b>	<b>66 000</b>	<b>131 000</b>
<b>Folketrygden</b>				
<b>2755</b>		<b>Helsetjenester i kommunene mv.</b>		
	62	Fastlønnsordning fysioterapeuter	454 000	458 000
		<b>Sum</b>	<b>454 000</b>	<b>458 000</b>
<b>Sum øremerkede tilskudd (kommuneopplegget)</b>			<b>33 141 393</b>	<b>36 782 048</b>

### Øremerkede tilskudd til flyktninger og asylsøkere (utenfor kommuneopplegget)<sup>1)</sup>

<b>225</b>		<b>Tilskudd i grunnopplæringen</b>		
	64	Tilskudd til opplæring til barn og unge som søker opphold i Norge	62 111	52 343
<b>231</b>		<b>Barnehager</b>		
	63	Tilskudd til tiltak for å styrke den norskspråklige utviklingen for minoritetsspråklige barn i barnehage	144 549	144 549
<b>291</b>		<b>Bosetting av flyktninger og tiltak for innvandrere</b>		
	60	Integreringstilskudd	7 545 633	7 724 723
	61	Særskilt tilskudd ved bosetting av enslige, mindreårige flyktninger	1 714 150	1 691 303
	62	Kommunale innvandrertiltak	225 011	247 582
<b>292</b>		<b>Opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere</b>		
	60	Tilskudd til opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere	1 234 850	1 334 273
<b>490</b>		<b>Utlendingsdirektoratet</b>		
	60	Tilskudd til vertskommuner for asylmottak	163 510	161 770
		<b>Sum</b>	<b>11 089 814</b>	<b>11 356 543</b>

### Andre poster utenfor kommuneopplegget<sup>1)</sup>

<b>573</b>		<b>Kommunereform</b>		
	60	Kommunesammenslåing	871 786	871 786
<b>576</b>		<b>Vedlikehold og rehabilitering</b>		
	60	Vedlikehold og rehabilitering i kommuner		2 500 000
<b>1632</b>		<b>Kompensasjon for merverdiavgift</b>		
	61	Tilskudd til kommuner og fylkeskommuner	27 000 000	27 730 000
		<b>Sum</b>	<b>27 871 786</b>	<b>31 101 786</b>
<b>Sum øremerkede tilskudd utenfor kommuneopplegget</b>			<b>38 961 600</b>	<b>42 458 329</b>

Kap.	Post	Navn	Saldert budsjett 2020	RNB 2020 og Prop. 127
<b>Rammeoverføringer til kommunesektoren</b>				
571		<b>Rammetilskudd til kommuner</b>		
	60	Innbyggertilskudd	137 050 768	143 225 846
	61	Distriktstilskudd Sør-Norge	785 079	785 079
	62	Distriktstilskudd Nord-Norge	2 204 969	2 204 969
	64	Skjønnstilskudd	1 084 000	1 984 000
	65	Regionsentertilskudd	196 855	196 855
	66	Veksttilskudd	203 885	203 885
	67	Storbytilskudd	581 233	581 233
		<b>Sum rammeoverføringer kommuner</b>	<b>142 106 789</b>	<b>149 181 867</b>
572		<b>Rammetilskudd til fylkeskommuner</b>		
	60	Innbyggertilskudd	36 960 708	39 190 708
	62	Nord-Norge-tilskudd	697 702	697 702
	64	Skjønnstilskudd	382 000	1 882 000
		<b>Sum rammeoverføringer fylkeskommuner</b>	<b>38 040 410</b>	<b>41 770 410</b>
		<b>Sum rammeoverføringer</b>	<b>180 147 199</b>	<b>190 952 277</b>

1) Øremerkede tilskudd utenfor kommuneopplegget medregnes ikke ved beregning av vekst i kommunesektorens inntekter

## Vedlegg 6 Driftsutgifter 2019 etter funksjon og art

Tabell 1 Kommunene inkl. Oslo. Kommunekassene. 1 000 kroner.

	Lønn og sosiale utgifter	Kjøp av varer og tjenester til egenproduksjon	Kjøp som erstatter egenproduksjon	Mva. som gir rett til mva-kompensasjon	Overføringer	Avskrivninger	Korreksjon fordelte utgifter og internsalg	Refusjon sykkelønn	Mva-komp drift	Brutto driftsutgifter	Brukerbetaling	Andre salgs- og leieinntekter	Overføringer med krav til motytelse	Overføringer uten krav til motytelse	Netto driftsutgifter
	(010-099)	(100-285)	(300-380)	(429)	(400,430-480)	(590)	(690)	(710)	(729)	(=1+2+3+4+5+6-7-8-9)	(600)	(620-670)	(700,710,730-780)	(800-895)	(=10-11-12-13-14+8)
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
100 Politisk styring	1 655 669	547 182	79 370	57 832	153 043	7 670	13 786	3 331	58 387	2 425 262	145	3 167	54 463	2 719	2 368 099
110 Kontroll og revisjon	102 477	68 877	397 402	29 689	9 951	18	17 718	1 329	29 423	559 944	-	2 178	6 769	2 499	549 827
120 Administrasjon	13 996 907	5 798 611	1 672 762	1 018 326	377 142	1 038 272	934 864	358 238	1 019 252	21 589 666	3 724	737 776	1 665 367	164 241	19 376 796
121 Forvaltningsutgifter i eiendomsforvaltning	1 015 967	513 575	102 075	42 438	25 649	33 877	148 783	28 487	42 405	1 513 906	85	25 279	52 002	3 223	1 461 804
130 Administrasjonslokaler	537 396	1 237 417	114 205	277 469	36 999	422 255	98 595	24 006	277 291	2 225 849	795	198 778	58 357	1 668	1 990 257
<b>Administrasjon</b>	<b>17 308 416</b>	<b>8 165 662</b>	<b>2 365 814</b>	<b>1 425 754</b>	<b>602 784</b>	<b>1 502 092</b>	<b>1 213 746</b>	<b>415 391</b>	<b>1 426 758</b>	<b>28 314 627</b>	<b>4 749</b>	<b>967 178</b>	<b>1 836 958</b>	<b>174 350</b>	<b>25 746 783</b>
170 Årets premieavvik	-7 532 842	-367	16	7	-	-	-384	-	7	-7 532 809	-8	6	-	-	-7 532 807
171 Amortisering av tidligere års premieavvik	6 061 121	259	33	10	-	-	200	-	10	6 061 213	-	-	-	-	6 061 213
172 Pensjon	58 805	20 650	1 952	366	27 452	-	213	-	366	108 646	-	-	-	-	108 646
173 Premiefond	-5 320 066	-168	-	-	1	-	-1 540	-	-	-5 318 693	-	-	-	-	-5 318 693
180 Diverse fellesutgifter	332 220	532 095	40 284	55 172	23 624	35 916	166 859	7 201	52 352	792 899	800	38 135	214 095	42 470	504 600
190 Interne serviceenheter	2 100 261	1 137 627	21 223	221 305	14 084	31 848	2 909 738	76 042	219 062	321 506	1 564	203 303	119 655	70 160	2 866
<b>Fellesutgifter (intern service)</b>	<b>-4 300 501</b>	<b>1 690 096</b>	<b>63 508</b>	<b>276 860</b>	<b>65 161</b>	<b>67 764</b>	<b>3 075 086</b>	<b>83 243</b>	<b>271 797</b>	<b>-5 567 238</b>	<b>2 356</b>	<b>241 444</b>	<b>333 750</b>	<b>112 630</b>	<b>-6 174 175</b>
201 Førskole	24 497 967	2 012 563	21 771 581	222 391	570 559	71 850	172 372	1 480 969	222 695	47 270 875	4 059 967	230 055	2 525 044	278 580	41 658 198
211 Styrket tilbud til førskolebarn	3 298 773	422 668	710 889	12 586	76 648	746	187 564	184 237	12 524	4 137 985	2 594	2 388	408 983	45 265	3 862 992
221 Førskolelokaler og skuss	744 259	1 046 524	871 426	201 709	19 739	784 764	30 135	31 082	201 483	3 405 721	14	26 781	52 289	-2 193	3 359 912
<b>Barnehager</b>	<b>28 540 999</b>	<b>3 481 755</b>	<b>23 353 896</b>	<b>436 686</b>	<b>666 946</b>	<b>857 360</b>	<b>390 071</b>	<b>1 696 288</b>	<b>436 702</b>	<b>54 814 581</b>	<b>4 062 575</b>	<b>259 224</b>	<b>2 986 316</b>	<b>321 652</b>	<b>48 881 102</b>
202 Grunnskole	60 065 409	5 438 427	2 949 100	703 438	159 979	529 885	605 763	2 729 266	702 502	65 808 707	37 902	148 575	7 723 956	916 976	59 710 564
215 Skolefritidstilbud	4 910 802	375 958	46 807	48 217	30 425	1 169	100 547	244 842	48 175	5 019 814	3 333 309	63 477	303 277	3 418	1 561 175
222 Skolelokaler	3 343 790	4 163 024	3 340 619	833 718	546 824	3 876 249	178 595	152 729	833 610	14 939 290	1 034	82 510	289 167	10 898	14 708 410
223 Skoleskuss	6 884	1 436 549	14 763	150 782	222	168	1 570	44	150 699	1 457 055	4	431	28 096	204	1 428 364
383 Musikk- og kulturskoler	1 915 132	218 855	96 508	23 113	15 052	10 332	30 224	55 890	23 130	2 169 748	350 245	68 188	193 514	10 084	1 603 607
<b>Grunnskoler</b>	<b>70 242 017</b>	<b>11 632 813</b>	<b>6 447 797</b>	<b>1 759 268</b>	<b>752 502</b>	<b>4 417 803</b>	<b>916 699</b>	<b>3 182 771</b>	<b>1 758 116</b>	<b>89 394 614</b>	<b>3 722 494</b>	<b>363 181</b>	<b>8 538 010</b>	<b>941 580</b>	<b>79 012 120</b>
213 Voksenopplæring	3 143 132	675 298	432 751	97 130	67 879	27 075	156 041	124 961	97 107	4 065 156	37 308	113 093	1 772 161	195 443	2 072 112
<b>Voksenopplæring</b>	<b>3 143 132</b>	<b>675 298</b>	<b>432 751</b>	<b>97 130</b>	<b>67 879</b>	<b>27 075</b>	<b>156 041</b>	<b>124 961</b>	<b>97 107</b>	<b>4 065 156</b>	<b>37 308</b>	<b>113 093</b>	<b>1 772 161</b>	<b>195 443</b>	<b>2 072 112</b>
232 Forebygging, helsestasjons- og skolehelsetjeneste	4 145 465	590 259	125 259	79 361	6 502	20 177	46 277	173 168	79 367	4 668 211	26 580	31 931	701 752	141 112	3 940 004

	Lønn og sosiale utgifter	Kjøp av varer og tjenester til egenproduksjon	Kjøp som erstatter egenproduksjon	Mva. som gir rett til mva-kompensasjon	Overføringer	Avskrivninger	Korreksjon utgifter og internsalg	Refusjon sykkelønn	Mva-komp drift	Brutto driftsutgifter	Brukerbetaling	Andre salgs- og leieinntekter	Overføringer med krav til motytelse	Overføringer uten krav til motytelse	Netto driftsutgifter
	(010-099)	(100-285)	(300-380)	(429)	(400,430-480)	(590)	(690)	(710)	(729)	(=1+2+3+4+5+6-7-8-9)	(600)	(620-670)	(700,710,730-780)	(800-895)	(=10-11-12-13-14+8)
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
233 Annet forebyggende helsearbeid	1 277 244	310 532	141 617	36 027	207 341	8 983	32 297	45 261	36 019	1 868 167	43 162	85 971	312 496	135 683	1 336 116
241 Diagnose, behandling, re-/habilitering	7 505 557	1 695 031	5 102 165	192 564	268 083	88 305	119 262	295 637	193 711	14 243 095	461 702	282 914	2 659 522	124 067	11 010 527
<b>Kommunehelsetjenesten</b>	<b>12 928 266</b>	<b>2 595 822</b>	<b>5 369 041</b>	<b>307 952</b>	<b>481 926</b>	<b>117 465</b>	<b>197 836</b>	<b>514 066</b>	<b>309 097</b>	<b>20 779 473</b>	<b>531 444</b>	<b>400 816</b>	<b>3 673 770</b>	<b>400 862</b>	<b>16 286 647</b>
242 Råd, veiledning og sosialt forebyggende arbeid	4 747 634	1 177 089	587 593	150 016	521 459	33 828	169 409	242 215	148 199	6 657 796	10 914	211 526	961 983	170 132	5 545 456
243 Tilbud til personer med rusproblemer	1 999 349	433 892	516 458	39 512	121 605	7 537	33 996	93 964	39 498	2 950 895	126 270	12 652	361 294	66 798	2 477 845
273 Arbeidsrettede tiltak i kommunal regi	530 997	141 688	377 123	14 601	165 037	8 032	44 389	16 914	14 597	1 161 578	424	53 352	115 380	40 806	968 530
281 Ytelse til livsopphold	26 709	68 320	84 762	2 904	7 026 269	1 106	42 421	2 863	2 885	7 161 901	3 665	4 413	464 050	10 599	6 682 037
283 Bistand til etabl. og opprettholdelse av egen bolig	409 745	73 286	11 179	8 522	1 411 705	1 560	5 781	16 650	8 517	1 885 049	13	22 199	264 352	693 050	922 085
<b>Sosialtjenesten</b>	<b>7 714 434</b>	<b>1 894 275</b>	<b>1 577 115</b>	<b>215 555</b>	<b>9 246 075</b>	<b>52 063</b>	<b>295 996</b>	<b>372 606</b>	<b>213 696</b>	<b>19 817 219</b>	<b>141 286</b>	<b>304 142</b>	<b>2 167 059</b>	<b>981 385</b>	<b>16 595 953</b>
275 Introduksjonsordningen	3 242 784	277 174	149 544	17 456	98 304	1 238	72 411	35 698	17 441	3 660 950	56	29 223	191 452	203 282	3 272 635
<b>Introduksjonsordningen</b>	<b>3 242 784</b>	<b>277 174</b>	<b>149 544</b>	<b>17 456</b>	<b>98 304</b>	<b>1 238</b>	<b>72 411</b>	<b>35 698</b>	<b>17 441</b>	<b>3 660 950</b>	<b>56</b>	<b>29 223</b>	<b>191 452</b>	<b>203 282</b>	<b>3 272 635</b>
276 Kvalifiseringsordningen	1 385 141	42 460	13 419	2 877	23 943	46	6 443	16 606	2 878	1 441 959	42	4 498	31 001	1 301	1 421 723
<b>Kvalifiseringsordningen</b>	<b>1 385 141</b>	<b>42 460</b>	<b>13 419</b>	<b>2 877</b>	<b>23 943</b>	<b>46</b>	<b>6 443</b>	<b>16 606</b>	<b>2 878</b>	<b>1 441 959</b>	<b>42</b>	<b>4 498</b>	<b>31 001</b>	<b>1 301</b>	<b>1 421 723</b>
285 Tjenester utenfor ordinært kommunalt arbeidsområde	865 147	515 262	420 004	51 698	365 144	51 436	98 215	33 676	51 649	2 085 151	7 147	265 895	671 218	156 737	1 017 830
<b>Tjenester utenfor ordinært kommunalt arbeidsområde</b>	<b>865 147</b>	<b>515 262</b>	<b>420 004</b>	<b>51 698</b>	<b>365 144</b>	<b>51 436</b>	<b>98 215</b>	<b>33 676</b>	<b>51 649</b>	<b>2 085 151</b>	<b>7 147</b>	<b>265 895</b>	<b>671 218</b>	<b>156 737</b>	<b>1 017 830</b>
244 Barneverntjeneste	3 848 838	784 716	639 017	110 324	75 837	13 218	60 218	258 714	110 274	5 042 744	391	4 644	1 119 286	273 817	3 903 320
251 Barneverntiltak når barnet ikke er plassert i barnevernet	776 859	229 668	319 082	6 237	265 035	310	-3 432	27 104	6 226	1 567 293	1 373	1 446	99 521	18 488	1 473 569
252 Barneverntiltak når barnet er plassert i barnevernet	3 850 894	1 349 992	1 879 591	22 117	891 615	1 585	111 064	63 683	22 105	7 798 942	1 599	5 674	893 408	197 018	6 764 926
<b>Barnevern</b>	<b>8 476 591</b>	<b>2 364 376</b>	<b>2 837 690</b>	<b>138 678</b>	<b>1 232 487</b>	<b>15 113</b>	<b>167 850</b>	<b>349 501</b>	<b>138 605</b>	<b>14 408 979</b>	<b>3 363</b>	<b>11 764</b>	<b>2 112 215</b>	<b>489 323</b>	<b>12 141 815</b>
234 Aktiviserings- og servicetjenester overfor eldre og personer med funksjonsnedsettelse	4 708 784	1 476 910	913 521	163 357	139 231	78 074	125 950	178 122	160 888	7 014 917	295 456	473 118	675 732	81 886	5 666 847
253 Helse- og omsorgstjenester i institusjon	39 832 318	9 125 824	6 191 431	761 769	64 065	226 416	4 476 864	1 992 626	760 729	48 971 604	6 549 823	441 579	4 293 203	335 268	39 344 357
254 Helse- og omsorgstjenester til hjemmeboende	58 421 546	4 621 231	7 137 045	466 178	128 229	221 020	764 657	2 903 324	465 637	66 861 631	668 057	398 383	12 839 569	1 200 340	54 658 606
261 Institusjonslokaler	1 393 497	2 032 391	907 240	433 265	157 988	1 504 637	93 811	62 711	432 767	5 839 729	2 304	103 926	133 652	38 175	5 624 383
<b>Omsorgstjenester</b>	<b>104 356 145</b>	<b>17 256 356</b>	<b>15 149 237</b>	<b>1 824 569</b>	<b>489 513</b>	<b>2 030 147</b>	<b>5 461 282</b>	<b>5 136 783</b>	<b>1 820 021</b>	<b>128 687 881</b>	<b>7 515 640</b>	<b>1 417 006</b>	<b>17 942 156</b>	<b>1 655 669</b>	<b>105 294 193</b>
255 Medfinansiering somatiske tjenester	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
256 Akutt hjelp helse- og omsorgstjenester	596 460	109 569	260 971	12 540	13 841	5 487	21 782	31 020	12 540	933 526	1 334	2 343	128 401	85	832 383
<b>Samhandling</b>	<b>596 460</b>	<b>109 569</b>	<b>260 971</b>	<b>12 540</b>	<b>13 841</b>	<b>5 487</b>	<b>21 782</b>	<b>31 020</b>	<b>12 540</b>	<b>933 526</b>	<b>1 334</b>	<b>2 343</b>	<b>128 401</b>	<b>85</b>	<b>832 383</b>

	Lønn og sosiale utgifter	Kjøp av varer og tjenester til egenproduksjon	Kjøp som erstatter egenproduksjon	Mva. som gir rett til mva-kompensasjon	Overføringer	Avskrivninger	Korreksjon utgifter og internsalg	Refusjon sykelønn	Mva-komp drift	Brutto driftsutgifter	Brukerbetaling	Andre salgs- og leieinntekter	Overføringer med krav til motytelse	Overføringer uten krav til motytelse	Netto driftsutgifter
	(010-099)	(100-285)	(300-380)	(429)	(400,430-480)	(590)	(690)	(710)	(729)	(=1+2+3+4+5+6-7-8-9)	(600)	(620-670)	(700,710,730-780)	(800-895)	(=10-11-12-13-14+8)
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
265 Kommunalt disponerte boliger	644 901	3 353 026	481 777	372 478	127 394	1 388 892	138 137	21 538	371 712	5 837 081	11 787	5 622 783	135 830	33 367	54 852
<b>Kommunale boliger</b>	<b>644 901</b>	<b>3 353 026</b>	<b>481 777</b>	<b>372 478</b>	<b>127 394</b>	<b>1 388 892</b>	<b>138 137</b>	<b>21 538</b>	<b>371 712</b>	<b>5 837 081</b>	<b>11 787</b>	<b>5 622 783</b>	<b>135 830</b>	<b>33 367</b>	<b>54 852</b>
290 Interkommunale samarbeid (§ 27 - samarbeid)	2 506 125	1 055 330	264 924	132 578	183 076	2 219	683 557	95 019	132 904	3 232 772	24 810	268 308	2 893 555	154 227	-13 109
<b>Interkommunale samarbeid</b>	<b>2 506 125</b>	<b>1 055 330</b>	<b>264 924</b>	<b>132 578</b>	<b>183 076</b>	<b>2 219</b>	<b>683 557</b>	<b>95 019</b>	<b>132 904</b>	<b>3 232 772</b>	<b>24 810</b>	<b>268 308</b>	<b>2 893 555</b>	<b>154 227</b>	<b>-13 109</b>
301 Plansaksbehandling	1 501 997	463 387	51 633	88 513	20 527	34 168	27 672	55 702	88 448	1 988 403	1 909	256 918	201 426	16 322	1 567 530
302 Bygge- delings- og seksjoneringsarbeid	1 557 721	190 095	51 249	24 032	28 703	14 017	19 739	62 917	23 819	1 759 342	14 336	1 486 496	94 300	2 138	224 989
303 Kart og oppmåling	854 494	296 702	58 141	50 929	5 609	31 127	11 440	21 574	50 898	1 213 090	11 850	599 454	66 242	4 018	553 100
304 Bygge- og delsaksbehandling, ansvarsrett og utslippstillatelser	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
305 Eierseksjonering	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
315 Boligbygging og fysiske bilmiljøtiltak	94 804	86 844	14 577	6 897	24 101	93 921	9 014	2 525	6 897	302 708	385	128 051	15 655	4 956	156 186
335 Rekreasjon i tettsted	692 755	642 518	74 489	128 201	47 120	254 989	179 040	20 991	128 234	1 511 807	216	100 974	62 563	116 693	1 252 352
360 Naturforvaltning og friluftsliv	431 640	404 019	69 977	71 248	184 148	112 993	25 296	9 578	71 276	1 167 875	1 141	122 176	223 778	68 817	761 541
<b>Fysisk planlegging, miljø mv.</b>	<b>5 133 411</b>	<b>2 083 565</b>	<b>320 066</b>	<b>369 820</b>	<b>310 208</b>	<b>541 215</b>	<b>272 201</b>	<b>173 287</b>	<b>369 572</b>	<b>7 943 225</b>	<b>29 837</b>	<b>2 694 069</b>	<b>663 964</b>	<b>212 944</b>	<b>4 515 698</b>
320 Kommunal næringsvirksomhet	513 521	889 800	114 768	43 850	93 135	196 235	211 476	15 505	43 767	1 580 561	2 168	1 501 599	79 963	143 638	-131 302
321 Konesjonskraft, kraftrettigheter og annen kraft for videresalg	1 773	90 925	17 318	3 907	530 986	-	-	-	3 907	641 002	39	1 571 885	3 522	391 812	-1 326 256
325 Tilrettelegging og bistand for næringslivet	361 474	435 234	246 672	107 712	831 550	163 022	7 013	7 906	107 798	2 022 947	1 964	316 761	275 815	749 396	686 917
329 Landbruksforvaltning og landbruksbasert næringsutvikling	520 683	77 009	227 183	10 101	86 856	1 505	-1 908	11 534	10 099	903 612	1 173	26 576	240 013	32 245	615 139
Bistand næringsliv, landbruk mv.	<b>1 397 451</b>	<b>1 492 968</b>	<b>605 941</b>	<b>165 570</b>	<b>1 542 527</b>	<b>360 762</b>	<b>216 581</b>	<b>34 945</b>	<b>165 571</b>	<b>5 148 122</b>	<b>5 344</b>	<b>3 416 821</b>	<b>599 313</b>	<b>1 317 091</b>	<b>-155 502</b>
330 Samferdselsbedrifter/transporttiltak	334 273	364 610	38 958	24 879	83 545	181 760	6 863	12 225	24 869	984 068	18	1 250 098	51 088	88 741	-393 652
332 Kommunale veier	1 289 032	3 990 524	238 980	936 235	85 035	1 787 331	300 823	31 968	936 583	7 057 763	906	434 565	569 073	32 156	6 053 031
<b>Veier m.m.</b>	<b>1 623 305</b>	<b>4 355 134</b>	<b>277 938</b>	<b>961 114</b>	<b>168 580</b>	<b>1 969 091</b>	<b>307 686</b>	<b>44 193</b>	<b>961 452</b>	<b>8 041 831</b>	<b>924</b>	<b>1 684 663</b>	<b>620 161</b>	<b>120 897</b>	<b>5 659 379</b>
338 Forebygging av branner og andre ulykker	489 073	142 761	431 836	12 835	16 726	23 566	5 310	18 423	12 836	1 080 228	382	679 964	62 774	7 265	348 266
339 Beredskap mot branner og andre ulykker	2 065 748	561 216	1 964 277	108 094	235 536	190 777	63 405	39 140	108 319	4 914 784	58	258 466	268 403	12 705	4 414 292
<b>Brann- og ulykkesvern</b>	<b>2 554 821</b>	<b>703 977</b>	<b>2 396 113</b>	<b>120 929</b>	<b>252 262</b>	<b>214 343</b>	<b>68 715</b>	<b>57 563</b>	<b>121 155</b>	<b>5 995 012</b>	<b>440</b>	<b>938 430</b>	<b>331 177</b>	<b>19 970</b>	<b>4 762 558</b>
340 Produksjon av vann	431 174	614 048	654 849	380	5 085	426 485	-4 251	10 489	349	2 125 434	-17	526 934	29 962	-1 831	1 580 875
345 Distribusjon av vann	1 166 400	1 506 266	294 133	1 304	43 934	1 389 431	17 756	27 183	1 314	4 355 215	12	6 514 065	70 242	-2 177	-2 199 744
350 Avløpsrensing	542 794	837 920	1 360 540	668	20 932	618 750	26 507	14 670	668	3 339 759	4	851 474	56 643	1 364	2 444 944
353 Avløpsnett/innsamling av avløpsvann	1 168 444	1 486 833	310 452	1 773	45 180	1 573 350	14 227	25 893	1 701	4 544 211	4	7 831 362	81 809	9 182	-3 352 253
354 Tømming av slamavskillere	64 215	90 097	284 883	206	2 032	5 986	4 763	1 314	206	441 136	21	453 344	5 428	58	-16 401





	Lønn og sosiale utgifter (010-099)	Kjøp av varer og tjenester til egenproduksjon (100-285)	Kjøp som erstatter egenproduksjon (300-380)	Mva. som gir rett til mva-kompensasjon (429)	Overføringer (400,430-480)	Avskrivninger (590)	Korreksjon fordelte utgifter og internsalg (690)	Refusjon sykelønn (710)	Mva-komp drift (729)	Brutto driftsutgifter (=1+2+3+4+5+6-7-8-9)	Brukerbetaling (600)	Andre salgs- og leieinntekter (620-670)	Overføringer med krav til motytelse (700,710,730-780)	Overføringer uten krav til motytelse (800-895)	Netto driftsutgifter (=10-11-12-13-14+8)
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Administrasjon og fellesutgifter	13 007 915	9 855 758	2 429 322	1 702 614	667 945	1 569 856	4 288 832	498 634	1 698 555	22 747 389	7 105	1 208 622	2 170 708	286 980	19 572 608
Oppvekst (barnehage/skole)	101 926 148	15 789 866	30 234 444	2 293 084	1 487 327	5 302 238	1 462 811	5 004 020	2 291 925	148 274 351	7 822 377	735 498	13 296 487	1 458 675	129 965 334
Helse, sosial og eldreomsorg	138 699 821	24 540 032	25 357 017	2 519 627	11 586 089	2 221 559	6 223 600	6 456 280	2 514 278	189 729 987	8 193 165	2 169 792	26 246 054	3 731 907	155 845 349
Tekniske oppgaver mm.	13 452 521	12 640 738	9 272 201	1 457 396	859 480	6 959 266	1 024 342	375 639	1 457 619	41 784 002	31 249	26 488 899	1 917 987	366 426	13 355 080
Kirker og kultur	5 290 225	4 206 437	1 397 634	600 786	7 175 376	1 741 800	332 859	165 400	601 963	19 312 036	17 763	1 804 933	787 828	544 363	16 322 549
Bolig, næringsliv, IKS mm.	4 548 477	5 901 324	1 352 642	670 626	1 852 997	1 751 873	1 038 275	151 502	670 187	14 217 975	41 941	9 307 912	3 628 698	1 504 685	-113 759
Tjenester utenfor ordinært kommunalt arbeidsområde	865 147	515 262	420 004	51 698	365 144	51 436	98 215	33 676	51 649	2 085 151	7 147	265 895	671 218	156 737	1 017 830
<b>I alt</b>	<b>277 790 254</b>	<b>73 449 417</b>	<b>70 463 264</b>	<b>9 295 831</b>	<b>23 994 358</b>	<b>19 598 028</b>	<b>14 468 934</b>	<b>12 685 151</b>	<b>9 286 176</b>	<b>438 150 891</b>	<b>16 120 747</b>	<b>41 981 551</b>	<b>48 718 980</b>	<b>8 049 773</b>	<b>335 964 991</b>
Administrasjon og fellesutgifter	4,7 %	13,4 %	3,4 %	18,3 %	2,8 %	8,0 %	29,6 %	3,9 %	18,3 %	5,2 %	0,0 %	2,9 %	4,5 %	3,6 %	5,8 %
Oppvekst (barnehage/skole)	36,7 %	21,5 %	42,9 %	24,7 %	6,2 %	27,1 %	10,1 %	39,4 %	24,7 %	33,8 %	48,5 %	1,8 %	27,3 %	18,1 %	38,7 %
Helse, sosial og eldreomsorg	49,9 %	33,4 %	36,0 %	27,1 %	48,3 %	11,3 %	43,0 %	50,9 %	27,1 %	43,3 %	50,8 %	5,2 %	53,9 %	46,4 %	46,4 %
Tekniske oppgaver mm.	4,8 %	17,2 %	13,2 %	15,7 %	3,6 %	35,5 %	7,1 %	3,0 %	15,7 %	9,5 %	0,2 %	63,1 %	3,9 %	4,6 %	4,0 %
Kirker og kultur	1,9 %	5,7 %	2,0 %	6,5 %	29,9 %	8,9 %	2,3 %	1,3 %	6,5 %	4,4 %	0,1 %	4,3 %	1,6 %	6,8 %	4,9 %
Bolig, næringsliv, IKS mm.	1,6 %	8,0 %	1,9 %	7,2 %	7,7 %	8,9 %	7,2 %	1,2 %	7,2 %	3,2 %	0,3 %	22,2 %	7,4 %	18,7 %	0,0 %
Tjenester utenfor ordinært kommunalt arbeidsområde	0,3 %	0,7 %	0,6 %	0,6 %	1,5 %	0,3 %	0,7 %	0,3 %	0,6 %	0,5 %	0,0 %	0,6 %	1,4 %	1,9 %	0,3 %
<b>I alt</b>	<b>100,0 %</b>	<b>100,0 %</b>	<b>100,0 %</b>	<b>100,0 %</b>	<b>100,0 %</b>	<b>100,0 %</b>	<b>100,0 %</b>	<b>100,0 %</b>	<b>100,0 %</b>	<b>100,0 %</b>	<b>100,0 %</b>	<b>100,0 %</b>	<b>100,0 %</b>	<b>100,0 %</b>	<b>100,0 %</b>

Kilde: Statistisk sentralbyrå







## Vedlegg 7      Kostnadsdeflator for kommunene

Tabell 1 Beregning av samlet kommunal deflator. Prosentvis endring fra året før.

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019 <sup>1</sup>	2020 <sup>1</sup>	2021 <sup>1</sup>
Deflator	2,5	3,6	4,4	6,4	3,9	3,4	3,9	3,4	3,9	3,1	2,4	2,6	2,4	3,1	3,2	1,6	2,7
Sysselsetting, lønnsvekst og pensjonskostnader	3,0	3,5	5,2	7,2	5,0	3,5	4,7	4,7	4,6	3,5	2,5	2,4	2,4	2,6	3,7		
Årslønnsvekst	3,4	3,9	4,8	6,7	4,6	3,7	4,3	4,1	3,7	3,2	3,3	2,5	2,5	2,9	3,5	1,7	2,2
Bidrag fra pensjonskostnader	-0,4	-0,4	0,4	0,5	0,4	-0,2	0,4	0,6	0,9	0,3	-0,8	-0,1	-0,1	-0,3	0,2		
Kjøp av varer og tjenester, prisvekst	1,7	3,6	3,0	5,1	2,1	3,1	2,5	1,3	2,6	2,5	2,2	2,9	2,5	3,8	2,4		
Lønnsandel i pst.	63,8	64,7	63,7	62,6	62,8	62,4	61,7	63,3	62,9	62,7	61,9	61,8	61,6	61,2	59,5		

<sup>1</sup> Anslag i Nasjonalbudsjett 2021

Kilde: Finansdepartementet.

## Vedlegg 8 Lønn og lønnsutvikling

Lønnskostnadene er den klart største utgiftsposten i kommunesektoren. I dette vedlegget ses det nærmere på gjennomsnittlig årslønn og årslønnsvekst i kommunesektoren, men også årslønnsvekst for noen av de andre forhandlingsområdene.

Ifølge foreløpige nasjonalregnskapstall var veksten i gjennomsnittlig årslønn fra 2018 til 2019 for lønnstakere under ett 3,5 prosent. Årslønnsveksten i kommunal forvaltning i alt var også 3,5 prosent, mens årslønnsnivået i 2019 med 534 600 kroner lå 41 100 kroner lavere enn for økonomien i alt ifølge nasjonalregnskapet.

Tabell 1 Årslønnsvekst i prosent og lønn per årsverk 2019 for noen store forhandlingsområder.

Forhandlingsområde	Gjennomsnittlig årslønnsvekst pr år			Lønn per årsverk 2019	Lønn heltidsansatte 2019
	2009-2014	2014-2019	2019		
Nasjonalregnskapet - alle lønnstakere	3,8	2,6	3,5	575 700	
Industri i alt (NHO)	4,0	2,5	3,1	625 400	
Industriarbeidere (NHO)	3,7	2,6	3,1	496 400	
Industrifunksjonærer (NHO)	4,1	2,4	3,0	784 700	
Varehandel (Virke)	3,6	2,9	3,0		541 900
Finanstjenester	4,0	3,4	3,2		699 500
Statsansatte	3,9	2,8	3,8	612 200	
Kommunesektoren (KS inkl. bedr.medl) <sup>1</sup>	3,8	2,9	3,5	534 600	
Undervisningspersonell i komm.sekt <sup>1</sup>	3,5	2,9	3,0	584 300	
Øvrige ansatte i kommunesektoren	3,9	3,0	3,7	519 800	
Helseforetak (Spekter)	3,7	3,0	3,4	615 300	
Øvrige bedrifter (Spekter)	3,7	2,7	3,3	568 200	

<sup>1</sup> Omfatter ansatte i kommunene, fylkeskommunene og andre virksomheter som er medlemmer i KS, herunder bedriftsmedlemmer. Tallene omfatter også stillinger med hovedsakelig lokal lønnsdannelse og undervisningsstillinger med hovedsakelig sentral lønnsdannelse. Tallene for kommuneansatte omfatter også ansatte i Oslo kommune inkludert undervisningspersonell.

Kilde: Etter inntektsoppgjørene 2020, Rapport fra Det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppgjørene, juni 2020.

Av forhandlingsområdene i tabell 1 var det statsansatte, som hadde høyest årslønnsvekst med 3,8 prosent. Industrifunksjonærer(NHO), undervisningspersonell i kommunesektoren og ansatte i varehandelen(Virke) hadde lavest årslønnsvekst med 3,0 prosent.

I perioden 2014 til 2019 hadde ansatte innen finanstjenester en årslønnsvekst på i gjennomsnitt 3,4 prosent som var høyere enn de øvrige gruppene. Industrifunksjonærer hadde en litt lavere lønnsvekst enn andre områdene med et gjennomsnitt på 2,4 prosent. Kommunesektoren hadde i denne perioden en gjennomsnittlig årslønnsvekst på 2,9 prosent. Den gjennomsnittlige årslønnsvekst for hele økonomien var ifølge nasjonalregnskapet 2,6 prosent.

Både i 2019 og i perioden 2014 til 2019 var lønnsveksten i industrien i alt høyere enn for industriarbeidere og industrifunksjonærer. Det har sammenheng med at det i perioden ble relativt færre funksjonærer, som gjennomgående har høyere lønn enn industriarbeidere. Det motsatte var tilfellet i femårsperioden før.

I perioden 2008 til 2014 hadde industrifunksjonærer en høyere årslønnsvekst enn de øvrige gruppene med 4,1 prosent, mens ansatte innen undervisningspersonell hadde den laveste årslønnsveksten med 3,5 prosent.

Tabell 2 viser 12 \* månedslønnen per 1.12.2019, og prosentvis vekst i denne fra året før ned på enkelt sektorer.

I kommuneforvaltningen var gjennomsnittlig årslønn i desember 2019 høyest innenfor videregående skole med 593 400 og sentraladministrasjonen med 591 300, og lavest i barnehager med 470 100.

Tabell 2 Kommunal forvaltning. Antall avtalte årsverk og månedslønnen per 1. desember x 12.

	Årsverk per 1.12.19	Månedslønn x 12 året 2019	Datolønnsveksten fra desember 2018 til desember 2019.
<b>I alt</b>	<b>389 900</b>	<b>539 900</b>	<b>4,1</b>
Av dette:			
Sentraladministrasjon	25 900	591 300	4,0
Grunnskole	82 000	544 500	3,5
Videregående	30 000	593 400	3,5
Barnehager	38 500	470 100	4,8
Pleie og omsorg	152 600	534 400	4,6
Kultur	7 600	521 800	3,9
Teknisk	28 700	550 400	3,5

Kilde: Lønns- og personalstatistikk. PAI/KS

Den største lønnsøkningen fra 2018 til 2019 var innen barnehage med 4,8 prosent, mens den laveste årslønnsveksten hadde grunnskole, videregående og teknisk med 3,5 prosent.

Lønnsendringene reflekterer prioriteringene i fjorårets oppgjør, der de med 3- og 4-årig UH-utdanning ble løftet. Ansatte med denne utdannelsen er det mange av i barnehagene og i pleie og omsorg.



## Vedlegg 9 Skattesatser for kommuner og fylkeskommuner

Tabell 1 Maksimalskattøren på alminnelig inntekt fra personlige skattytere<sup>1</sup>

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002 <sup>2</sup>	2003	2004	2005	2006
Kommuner	13,50	13,50	13,00	12,25	11,75	11,50	10,75	11,50	11,20	12,20	12,40	13,00	13,20	13,20	13,30
Fylkeskommuner	7,50	7,50	7,25	7,00	7,00	6,75	6,25	6,60	6,45	6,90	1,90	3,24	2,60	3,00	2,90
Kommuneforvaltningen	21,00	21,00	20,25	19,25	18,75	18,25	17,00	18,10	17,65	19,10	14,30	16,24	15,80	16,20	16,20
Fellesskatt	7,00	7,00	7,75	8,75	9,25	9,75	11,00	9,90	10,35	8,90	13,70	11,76	12,20	11,80	11,80
Alminnelig inntekt	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021 <sup>3</sup>
Kommuner	12,25	12,05	12,80	12,80	11,30	11,60	11,60	11,40	11,35	11,80	11,80	11,80	11,55	11,10	12,15
Fylkeskommuner	2,70	2,65	2,65	2,65	2,65	2,65	2,65	2,65	2,60	2,65	2,65	2,65	2,60	2,45	2,70
Kommuneforvaltningen	14,95	14,70	15,45	15,45	13,95	14,25	14,25	14,05	13,95	14,45	14,45	14,45	14,15	13,55	14,85
Fellesskatt til staten <sup>4</sup>	13,05	13,30	12,55	12,55	14,05	13,75	13,75	12,95	13,05	10,55	9,55	8,55	7,85	8,45	7,15
Alminnelig inntekt	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	27,00	27,00	25,00	24,00	23,00	22,00	22,00	22,0

<sup>1</sup> Fra 1979 har maksimalsatsene vært brukt i samtlige kommuner og fylkeskommuner

<sup>2</sup> Den betydelige reduksjonen i den fylkeskommunale skattøren i 2002 er knyttet til sykehusreformen

<sup>3</sup> Forslag i Nasjonalbudsjettet 2021 og Prop. 1 LS (2020-2021) Skatter, avgifter og toll

<sup>4</sup> Skattesatsen på fellesskatt til staten for noen kommuner i Troms og Finnmark (tiltakssonen) var satt til 4,95 pst. i 2020.

Kilde: Finansdepartementet

Tabell 2 Maksimalkattøren på alminnelig inntekt fra etterskuddspliktige skattytere <sup>1</sup>

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998 <sup>2)</sup>
Kommuner	7,00	7,00	5,50	5,50	4,75	4,25	0,00
Fylkeskommuner	4,00	4,00	4,00	2,75	2,50	2,50	0,00
Kommuneforvaltning	11,00	11,00	9,50	8,25	7,25	6,75	0,00
Fellesskatt	17,00	17,00	18,50	19,75	20,75	21,25	28,00
Alminnelig inntekt	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00

<sup>1)</sup> Tidsangivelsen for etterskuddsskatter gjelder inntektsår. Innbetalingen av etterskuddsskatt foretas året etter inntektsåret

<sup>2)</sup> Kommunal/fylkeskommunal etterskuddsskatt ble omgjort til statlig skatt fra inntektsåret 1998 med budsjettvirkning i 1999.

Kilde: Finansdepartementet

## Vedlegg 10 Utvalgte hovedtall for kommuneforvaltningen 2000–2019

Tabell 1 Utgifter, bruttoprodukt og konsum i kommuneforvaltningen i pst. av bruttonasjonalprodukt for Fastlands-Norge.

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018*	2019*
Utgifter i alt	21,5	22,7	18,0	18,5	17,5	16,8	16,6	16,9	17,6	18,9	19,0	19,3	19,2	19,5	19,6	19,5	19,9	20,1	20,3	20,7
Bruttoprodukt	13,5	14,0	11,0	11,1	10,6	10,3	9,9	9,8	10,2	10,8	11,0	11,3	11,4	11,4	11,4	11,5	11,7	11,8	11,9	12,0
Konsum	15,5	16,4	12,9	13,3	12,7	12,3	12,1	11,7	12,3	13,3	13,3	13,6	13,6	13,7	13,8	14,0	14,2	14,4	14,5	14,6

\* Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Tabell 2 Sysselsetting i kommuneforvaltningen.

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018*	2019*
Utførte timeverk	637,0	655,4	518,7	511,7	519,4	524,3	533,7	555,5	576,9	591,9	603,5	620,0	626,2	630,9	634,5	644,6	660,9	672,7	686,4	694,2
I pst. av utførte timeverk i alt	18,9	19,7	15,9	16,1	16,1	16,1	15,9	15,9	16,0	16,7	17,0	17,1	17,0	17,1	17,0	17,1	17,5	17,7	17,8	17,7
Sysselsatte personer (1000)	536,1	562,9	451,9	451,7	447,5	446,0	453,9	462,2	471,5	480,9	487,2	497,6	505,7	512,8	515,8	521,7	528,2	538,3	546,7	552,4
Årsverk, heltidsekvivalenter, for lønnstakere og selvstendige (1000 årsverk)	409,2	424,9	337,4	339,8	339,3	345,0	356,6	371,7	387,2	398,3	403,1	412,2	416,7	423,0	425,6	430,6	439,4	450,1	458,7	464,8

\* Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå

## Vedlegg 11 Korrigert netto driftsresultat 2015–2019

Tabell 1 Beregning av korrigert netto driftsresultat<sup>1</sup>. Kommune- og fylkeskommunekonsern. Mill. kr.

	2015	2016	2017	2018	2019
<b>Netto driftsresultat</b>	<b>15 206</b>	<b>21 028</b>	<b>20 383</b>	<b>15 127</b>	<b>11 216</b>
+ Netto avdrag	15 429	17 955	19 488	19 813	20 666
= Netto driftsresultat eks. avdrag	30 635	38 982	39 872	34 941	31 882
- Kapitalslit	43 282	45 118	47 650	50 572	52 779
+ Inflasjonsgevinst	4 501	4 839	4 683	6 308	6 787
+ Bompenger	3 648	2 672	2 777	3 186	3 187
+ Mva.-kompensasjon investeringer	9 160	9 816	10 130	11 428	12 649
<b>= Korrigert netto driftsresultat</b>	<b>4 661</b>	<b>11 191</b>	<b>9 812</b>	<b>5 292</b>	<b>1 726</b>
<b>Avvik netto driftsres. - korr. netto driftsres.</b>	<b>10 545</b>	<b>9 836</b>	<b>10 572</b>	<b>9 836</b>	<b>9 490</b>

<sup>1</sup> Eventuelle avvik i regnestykkene skyldes avrunding

Kilde: Teknisk beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi

Tabell 2 Beregning av korrigert netto driftsresultat. Kommune- og fylkeskommunekonsern. Prosent av driftsinntektene.<sup>1</sup>

	2015	2016	2017	2018	2019	Gj.snitt
<b>Netto driftsresultat</b>	<b>3,2</b>	<b>4,2</b>	<b>3,9</b>	<b>2,8</b>	<b>2,0</b>	<b>3,2</b>
+ Netto avdrag	3,3	3,6	3,7	3,6	3,7	3,6
= Netto driftsresultat eks. avdrag	6,5	7,8	7,6	6,4	5,6	6,8
- Kapitalslit	9,2	9,0	9,0	9,3	9,3	9,2
+ Inflasjonsgevinst	1,0	1,0	0,9	1,2	1,2	1,0
+ Bompenger	0,8	0,5	0,5	0,6	0,6	0,6
+ Mva.-kompensasjon investeringer	1,9	2,0	1,9	2,1	2,2	2,0
<b>= Korrigert netto driftsresultat</b>	<b>1,0</b>	<b>2,2</b>	<b>1,9</b>	<b>1,0</b>	<b>0,3</b>	<b>1,3</b>
<b>Avvik netto driftsres. - korr. netto driftsres.</b>	<b>2,2</b>	<b>2,0</b>	<b>2,0</b>	<b>1,8</b>	<b>1,7</b>	<b>1,9</b>

<sup>1</sup> Eventuelle avvik i regnestykkene skyldes avrunding

Kilde: Teknisk beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi

Tabell 3 Beregning av korrigert netto driftsresultat. Kommunene inkl. Oslo. Prosent av driftsinntektene.<sup>1</sup>

	2015	2016	2017	2018	2019	Gj.snitt
<b>Netto driftsresultat</b>	<b>3,0</b>	<b>4,0</b>	<b>3,8</b>	<b>2,6</b>	<b>1,9</b>	<b>2,7</b>
+ Netto avdrag	3,3	3,6	3,7	3,7	3,7	3,4
= Netto driftsresultat eks. avdrag	6,3	7,7	7,5	6,3	5,6	6,1
- Kapitalslit	8,3	8,1	8,2	8,4	8,5	8,1
+ Inflasjonsgevinst	1,0	1,0	0,9	1,2	1,2	1,1
+ Mva.-komp investeringer	1,8	1,8	1,8	1,9	2,0	1,7
<b>= Korrigert netto driftsresultat</b>	<b>0,8</b>	<b>2,3</b>	<b>2,0</b>	<b>0,9</b>	<b>0,4</b>	<b>0,8</b>
<b>Avvik netto driftsres. - korr. netto driftsres.</b>	<b>2,2</b>	<b>1,7</b>	<b>1,8</b>	<b>1,7</b>	<b>1,5</b>	<b>1,8</b>

<sup>1</sup> Eventuelle avvik i regnestykkene skyldes avrunding

Kilde: Teknisk beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi

Tabell 4 Beregning av korrigert netto driftsresultat. Fylkeskommunene. Prosent av driftsinntektene.<sup>1</sup>

	2015	2016	2017	2018	2019	Gj.snitt
<b>Netto driftsresultat<sup>1</sup></b>	<b>4,6</b>	<b>5,0</b>	<b>4,3</b>	<b>3,8</b>	<b>2,6</b>	<b>4,1</b>
+ Netto avdrag	3,1	3,3	3,4	3,5	3,4	3,3
= Netto driftsresultat eks. avdrag	7,7	8,4	7,8	7,2	6,0	7,4
- Kapitalslit	14,1	14,1	14,0	14,4	14,4	14,2
+ Inflasjonsgevinst	0,8	0,8	0,8	1,0	1,2	0,9
+ Bompenger	5,0	3,5	3,5	3,9	3,8	4,0
+ Mva.-komp investeringer	2,9	3,0	2,9	3,3	3,4	3,1
<b>= Korrigert netto driftsresultat</b>	<b>2,3</b>	<b>1,6</b>	<b>0,9</b>	<b>1,1</b>	<b>-0,1</b>	<b>1,2</b>
<b>Avvik netto driftsres. - korr. netto driftsres.</b>	<b>2,4</b>	<b>3,4</b>	<b>3,4</b>	<b>2,7</b>	<b>2,7</b>	<b>2,9</b>

<sup>1</sup> Eventuelle avvik i regnestykkene skyldes avrunding.

Kilde: Teknisk beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi









	Finansielle nøkkeltall				Anslåtte utslag (stresstest)				Driftsresultat og -reserver	
	Netto rente-eksponering 2019	Aksjer (omløpsmidler) 2019	Eiendoms- skatt fra boliger (for dem som benytter formues- grunnlag) 2019	Netto inntekter fra konsesjons- kraft, kraft- rettigheter og annen kraft for videresalg 2019	Økte rente- utgifter	Verdi- tap aksjer	Inntekts- bortfall eiendoms- skatt	Inntekts- bortfall konse- sjonskraft	Netto drifts- resultat 2019	Disposisjons- fond (inkl. mer- og mindre- forbruk) 2019
<i>(alle tall i prosent av brutto driftsinntekter)</i>										
1130 Strand	19,8	0,4	0,0	0,2	0,2	0,2	0,0	0,2	0,4	12,5
1133 Hjelmeland	26,6	0,4	0,0	6,0	0,3	0,2	0,0	6,0	3,1	12,1
1134 Suldal	-45,1	4,3	0,0	6,0	-0,5	1,7	0,0	6,0	9,9	35,0
1135 Sauda	30,1	0,1	0,0	10,4	0,3	0,0	0,0	10,4	4,6	14,5
1144 Kvitsøy	-4,9	0,3	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,8	29,7
1145 Bokn	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	8,2	34,8
1146 Tysvær	31,2	0,0	0,0	0,0	0,3	0,0	0,0	0,0	5,4	23,7
1149 Karmøy	11,0	3,6	1,1	0,0	0,1	1,4	0,3	0,0	4,3	14,6
1151 Utsira	13,5	0,0	1,1	0,0	0,1	0,0	0,3	0,0	6,8	19,7
1160 Vindafjord	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,7	10,2
4601 Bergen	30,3	0,0	2,6	0,0	0,3	0,0	0,6	0,0	3,6	12,4
4602 Kinn	76,7	1,8	0,0	0,4	0,8	0,7	0,0	0,4	-0,2	3,3
4611 Etne	0,0	0,0	3,7	1,3	0,0	0,0	0,9	1,3	-0,1	15,4
4612 Sveio	18,9	0,9	0,0	0,0	0,2	0,4	0,0	0,0	1,6	19,6
4613 Bømlo	52,4	0,0	0,0	0,0	0,5	0,0	0,0	0,0	0,9	8,3
4614 Stord	60,1	1,9	0,0	0,0	0,6	0,7	0,0	0,0	2,6	3,3
4615 Fitjar	41,5	0,0	0,0	0,0	0,4	0,0	0,0	0,0	2,0	14,1
4616 Tysnes	32,4	0,0	0,0	0,0	0,3	0,0	0,0	0,0	2,1	21,5
4617 Kvinnherad	73,7	56,7	0,0	5,0	0,7	22,7	0,0	5,0	6,7	21,0
4618 Ullensvang	0,0	2,8	0,6	5,1	0,0	1,1	0,1	5,1	-1,3	6,8
4619 Eidfjord	-15,2	48,1	0,0	4,6	-0,2	19,2	0,0	4,6	4,8	24,9
4620 Ulvik	0,0	6,3	0,0	0,0	0,0	2,5	0,0	0,0	1,1	7,3
4621 Voss	20,2	0,0	0,0	0,9	0,2	0,0	0,0	0,9	-2,2	4,7
4622 Kvam	60,0	0,0	0,0	5,3	0,6	0,0	0,0	5,3	2,0	8,0
4623 Samnanger	58,0	0,0	2,2	2,4	0,6	0,0	0,6	2,4	-0,3	4,3
4624 Bjørnafjorden	50,3	7,5	0,0	0,0	0,5	3,0	0,0	0,0	2,4	22,2
4625 Austevoll	87,4	0,0	0,0	0,0	0,9	0,0	0,0	0,0	2,0	16,2
4626 Øygarden	0,0	8,6	0,0	0,0	0,0	3,4	0,0	0,0	-4,7	3,7
4627 Askøy	81,7	0,4	0,0	0,0	0,8	0,2	0,0	0,0	0,3	6,0
4628 Vaksdal	31,0	3,7	0,0	6,0	0,3	1,5	0,0	6,0	3,2	18,6
4629 Modalen	0,0	10,8	0,0	3,7	0,0	4,3	0,0	3,7	3,8	17,0
4630 Osterøy	49,4	8,0	3,6	0,0	0,5	3,2	0,9	0,0	-0,6	4,8
4631 Alver	49,7	6,3	0,0	0,0	0,5	2,5	0,0	0,0	-1,9	10,3
4632 Austrheim	61,0	0,0	0,0	0,0	0,6	0,0	0,0	0,0	2,4	0,1
4633 Fedje	8,4	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	-2,7	5,6
4634 Masfjorden	0,0	6,6	0,0	5,6	0,0	2,7	0,0	5,6	2,3	23,9
4635 Gulen	2,0	0,0	0,0	0,4	0,0	0,0	0,0	0,4	6,8	25,2
4636 Solund	52,0	0,0	1,5	0,0	0,5	0,0	0,4	0,0	1,2	20,1
4637 Hyllestad	65,6	3,6	0,0	0,4	0,7	1,5	0,0	0,4	1,0	9,1
4638 Høyanger	63,6	0,0	0,0	7,5	0,6	0,0	0,0	7,5	0,3	6,3
4639 Vik	58,1	0,0	0,0	3,3	0,6	0,0	0,0	3,3	2,7	10,0
4640 Sogndal	0,0	7,8	1,8	1,0	0,0	3,1	0,4	1,0	-4,7	8,5
4641 Aurland	27,9	16,2	0,0	10,3	0,3	6,5	0,0	10,3	3,4	23,9
4642 Lærdal	67,3	7,1	0,0	0,0	0,7	2,8	0,0	0,0	-1,2	4,1
4643 Årdal	35,2	0,0	0,0	0,0	0,4	0,0	0,0	0,0	-0,3	4,5
4644 Luster	27,0	10,7	1,1	3,8	0,3	4,3	0,3	3,8	5,0	17,9
4645 Askvoll	41,7	0,4	1,6	0,0	0,4	0,1	0,4	0,0	-0,2	11,3
4646 Fjaler	54,9	0,3	0,0	0,1	0,5	0,1	0,0	0,1	-1,4	6,1
4647 Sunnfjord	0,0	0,3	0,0	0,3	0,0	0,1	0,0	0,3	1,9	6,2
4648 Bremanger	41,5	0,0	1,5	3,6	0,4	0,0	0,4	3,6	2,8	-1,4
4649 Stad	81,1	4,6	2,0	0,0	0,8	1,8	0,5	0,0	1,1	10,0
4650 Gloppen	83,1	0,0	0,0	0,7	0,8	0,0	0,0	0,7	-1,5	0,2
4651 Stryn	53,3	2,5	0,0	0,0	0,5	1,0	0,0	0,0	-2,8	6,7
1505 Kristiansund	84,7	0,0	3,3	0,0	0,8	0,0	0,8	0,0	0,9	0,7
1506 Molde	104,1	0,0	0,2	0,4	1,0	0,0	0,1	0,4	-1,2	6,1
1507 Ålesund	0,0	5,0	2,0	0,0	0,0	2,0	0,5	0,0	-2,5	1,5
1511 Vanylven	35,1	0,0	0,0	0,4	0,4	0,0	0,0	0,4	-5,1	11,4
1514 Sande	68,7	20,2	0,0	0,0	0,7	8,1	0,0	0,0	-0,3	-1,1
1515 Herøy (Møre og	93,2	12,5	0,0	0,0	0,9	5,0	0,0	0,0	1,7	8,3

	Finansielle nøkkeltall				Anslåtte utslag (stresstest)				Driftsresultat og -reserver	
	Netto rente-eksponering 2019	Aksjer (omløpsmidler) 2019	Eiendoms-skatt fra boliger (for dem som benytter formuesgrunnlag) 2019	Netto inntekter fra konsesjonskraft, kraftrettigheter og annen kraft for videresalg 2019	Økte rente-utgifter	Verdi-tap aksjer	Inntekts-bortfall eiendoms-skatt	Inntekts-bortfall konsesjonskraft	Netto drifts-resultat 2019	Disposisjons-fond (inkl. mer- og mindre-forbruk) 2019
<i>(alle tall i prosent av brutto driftsinntekter)</i>										
1516 Ulstein	144,1	0,0	1,8	0,0	1,4	0,0	0,4	0,0	0,6	6,3
1517 Hareid	74,9	0,0	2,0	0,0	0,7	0,0	0,5	0,0	0,0	2,9
1520 Ørsta	72,7	0,0	1,9	0,6	0,7	0,0	0,5	0,6	-0,2	9,8
1525 Stranda	66,4	16,2	0,0	0,0	0,7	6,5	0,0	0,0	2,2	12,0
1528 Sykkylven	69,1	0,0	1,0	0,1	0,7	0,0	0,2	0,1	-0,3	4,5
1531 Sula	64,5	13,5	0,0	0,0	0,6	5,4	0,0	0,0	0,6	13,9
1532 Giske	112,8	26,6	2,1	0,0	1,1	10,7	0,5	0,0	-1,0	-1,8
1535 Vestnes	89,6	0,0	0,0	0,0	0,9	0,0	0,0	0,0	-0,5	3,0
1539 Rauma	66,9	0,0	0,0	1,4	0,7	0,0	0,0	1,4	-1,5	2,0
1547 Aukra	-62,0	13,2	0,0	0,0	-0,6	5,3	0,0	0,0	27,2	107,5
1554 Averøy	62,9	0,0	0,0	0,0	0,6	0,0	0,0	0,0	-0,7	5,6
1557 Gjemnes	33,6	0,0	0,0	0,0	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0	14,2
1560 Tingvoll	61,2	3,7	4,0	0,0	0,6	1,5	1,0	0,0	-2,7	11,6
1563 Sunndal	26,0	0,0	0,0	0,8	0,3	0,0	0,0	0,8	-3,8	17,5
1566 Surnadal	41,1	3,2	0,0	1,0	0,4	1,3	0,0	1,0	-2,6	2,9
1573 Smøla	41,6	0,0	0,0	0,0	0,4	0,0	0,0	0,0	-1,1	19,6
1576 Aure	19,5	0,0	0,0	0,0	0,2	0,0	0,0	0,0	-1,3	10,7
1577 Volda	89,9	15,8	1,5	0,2	0,9	6,3	0,4	0,2	-7,2	6,5
1578 Fjord	88,5	0,0	0,0	2,7	0,9	0,0	0,0	2,7	-4,6	0,4
1579 Hustadvika	52,8	2,9	2,4	0,0	0,5	1,2	0,6	0,0	-2,5	6,0
5001 Trondheim	35,1	7,8	0,0	0,0	0,4	3,1	0,0	0,0	3,5	11,0
5006 Steinkjer	75,2	0,0	0,0	0,2	0,8	0,0	0,0	0,2	0,2	9,9
5007 Namsos	45,5	0,3	0,0	0,1	0,5	0,1	0,0	0,1	1,4	12,9
5014 Frøya	99,5	31,2	0,0	0,0	1,0	12,5	0,0	0,0	-4,9	14,4
5020 Osen	24,8	0,2	0,0	0,0	0,2	0,1	0,0	0,0	3,9	22,5
5021 Oppdal	-14,2	0,0	0,0	3,3	-0,1	0,0	0,0	3,3	2,4	15,1
5022 Rennebu	38,7	0,0	3,8	3,2	0,4	0,0	0,9	3,2	4,6	13,8
5025 Røros	47,4	0,0	0,0	0,0	0,5	0,0	0,0	0,0	0,7	5,0
5026 Holtålen	71,3	0,0	0,0	0,0	0,7	0,0	0,0	0,0	-1,2	10,5
5027 Midtre Gauldal	54,2	8,0	0,0	0,5	0,5	3,2	0,0	0,5	0,1	5,5
5028 Melhus	55,8	13,7	0,0	0,3	0,6	5,5	0,0	0,3	2,8	14,4
5029 Skaun	67,4	6,2	2,9	0,0	0,7	2,5	0,7	0,0	1,1	20,6
5031 Malvik	62,0	0,0	0,0	0,0	0,6	0,0	0,0	0,0	0,3	7,5
5032 Selbu	62,4	0,0	0,0	1,2	0,6	0,0	0,0	1,2	0,7	9,0
5033 Tydal	-9,1	0,0	0,0	4,6	-0,1	0,0	0,0	4,6	2,3	17,2
5034 Meråker	19,8	0,0	0,0	4,5	0,2	0,0	0,0	4,5	3,2	16,2
5035 Stjørdal	61,5	10,5	0,0	0,0	0,6	4,2	0,0	0,0	5,1	9,8
5036 Frosta	68,4	0,0	2,1	0,0	0,7	0,0	0,5	0,0	-0,2	1,9
5037 Levanger	108,0	0,0	0,0	0,0	1,1	0,0	0,0	0,0	-0,6	4,3
5038 Verdal	64,0	0,0	0,0	0,0	0,6	0,0	0,0	0,0	0,8	5,0
5041 Snåase - Snåsa	54,1	0,0	0,0	0,3	0,5	0,0	0,0	0,3	2,3	10,3
5042 Lierne	29,5	0,0	0,0	1,1	0,3	0,0	0,0	1,1	0,5	8,2
5043 Raarvihke - Røyrvik	57,4	0,0	0,0	2,2	0,6	0,0	0,0	2,2	0,6	1,6
5044 Namsskogan	0,0	22,6	0,0	2,9	0,0	9,0	0,0	2,9	-0,5	23,4
5045 Grong	80,5	0,2	0,0	0,5	0,8	0,1	0,0	0,5	2,9	17,3
5046 Høylandet	43,3	0,2	0,0	0,0	0,4	0,1	0,0	0,0	0,6	12,0
5047 Overhalla	58,0	0,3	0,0	0,1	0,6	0,1	0,0	0,1	2,1	18,5
5049 Flatanger	85,0	0,2	0,0	0,0	0,8	0,1	0,0	0,0	1,2	9,5
5052 Leka	15,6	18,4	0,0	0,0	0,2	7,4	0,0	0,0	-4,0	30,9
5053 Inderøy	51,1	0,0	0,0	0,4	0,5	0,0	0,0	0,4	3,2	9,5
5054 Indre Fosen	90,0	0,0	0,0	0,0	0,9	0,0	0,0	0,0	-0,4	4,1
5055 Heim	27,3	0,0	0,0	0,6	0,3	0,0	0,0	0,6	-5,2	9,1
5056 Hitra	58,0	0,0	0,0	0,0	0,6	0,0	0,0	0,0	-2,1	13,4
5057 Ørland	100,2	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	-1,4	7,6
5058 Åfjord	45,3	0,1	0,0	0,3	0,5	0,0	0,0	0,3	1,8	16,6
5059 Orkland	44,1	1,3	0,6	0,1	0,4	0,5	0,1	0,1	0,1	17,1
5060 Nærøysund	63,7	0,2	0,0	0,0	0,6	0,1	0,0	0,0	-1,0	22,3
5061 Rindal	33,2	0,0	0,0	1,0	0,3	0,0	0,0	1,0	-0,3	11,7
1804 Bodø	58,1	3,2	0,0	0,8	0,6	1,3	0,0	0,8	1,0	7,8

Finansielle nøkkeltall					Anslåtte utslag (stresstest)				Driftsresultat og -reserver	
Netto rente-eksponering 2019	Aksjer (omløpsmidler) 2019	Eiendoms- skatt fra boliger (for dem som benytter formues- grunnlag) 2019	Netto inntekter fra konsesjons- kraft, kraft- rettigheter og annen kraft for videresalg 2019		Økte rente- utgifter	Verdi- tap aksjer	Inntekts- bortfall eiendoms- skatt	Inntekts- bortfall konse- sjonskraft	Netto drifts- resultat 2019	Disposisjons- fond (inkl. mer- og mindre- forbruk) 2019
<i>(alle tall i prosent av brutto driftsinntekter)</i>										
1806 Narvik	0,0	0,0	0,3	0,5	0,0	0,0	0,1	0,5	-1,1	3,2
1811 Bindal	31,7	0,2	1,4	3,9	0,3	0,1	0,4	3,9	3,7	36,4
1812 Sømna	25,5	0,0	1,8	0,0	0,3	0,0	0,5	0,0	-1,7	14,8
1813 Brønnøy	51,9	0,0	0,0	0,0	0,5	0,0	0,0	0,0	2,6	7,6
1815 Vega	107,0	0,0	0,0	0,0	1,1	0,0	0,0	0,0	0,2	6,0
1816 Vevelstad	-6,0	0,0	0,0	0,0	-0,1	0,0	0,0	0,0	12,5	34,5
1818 Herøy (Nordland)	38,1	0,0	0,0	0,0	0,4	0,0	0,0	0,0	-0,1	37,2
1820 Alstahaug	74,0	0,0	0,0	0,0	0,7	0,0	0,0	0,0	-0,5	5,0
1822 Leirfjord	31,7	0,0	0,0	0,0	0,3	0,0	0,0	0,0	0,5	7,5
1824 Vefsn	42,3	0,0	0,0	0,5	0,4	0,0	0,0	0,5	-0,1	13,8
1825 Grane	3,1	3,1	0,0	1,0	0,0	1,3	0,0	1,0	5,7	8,4
1826 Hattfjelldal	-24,0	0,0	0,0	2,7	-0,2	0,0	0,0	2,7	3,8	23,0
1827 Dønna	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	-1,1	19,0
1828 Nesna	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
1832 Hemnes	35,7	0,0	0,0	3,0	0,4	0,0	0,0	3,0	2,5	8,9
1833 Rana	17,5	0,0	0,0	1,7	0,2	0,0	0,0	1,7	5,0	20,4
1834 Lurøy	-51,3	0,0	0,0	0,0	-0,5	0,0	0,0	0,0	9,8	50,9
1835 Træna	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
1836 Rødøy	10,8	0,0	0,0	0,6	0,1	0,0	0,0	0,6	2,5	24,5
1837 Meløy	43,1	0,0	0,0	4,1	0,4	0,0	0,0	4,1	3,8	7,9
1838 Gildeskål	-38,2	0,0	0,0	1,7	-0,4	0,0	0,0	1,7	3,5	13,0
1839 Beiarn	-111,3	0,3	0,0	4,4	-1,1	0,1	0,0	4,4	8,1	21,7
1840 Saltdal	31,3	0,0	0,0	0,8	0,3	0,0	0,0	0,8	-0,3	0,4
1841 Fauske - Fuosko	143,7	8,2	0,0	3,0	1,4	3,3	0,0	3,0	-3,7	-6,8
1845 Sørfold	26,4	0,0	0,0	10,7	0,3	0,0	0,0	10,7	1,5	2,4
1848 Steigen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	1,4
1851 Lødingen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	-5,6	-5,1
1853 Evenes	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
1856 Røst	26,4	0,0	0,0	0,0	0,3	0,0	0,0	0,0	0,3	18,3
1857 Værøy	22,5	0,0	0,7	0,0	0,2	0,0	0,2	0,0	-1,1	2,2
1859 Flakstad	2,0	0,0	0,0	0,2	0,0	0,0	0,0	0,2	3,7	15,9
1860 Vestvågøy	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	-1,7	3,2
1865 Vågan	78,8	0,0	0,0	0,0	0,8	0,0	0,0	0,0	-2,8	10,7
1866 Hadsel	100,6	0,3	3,4	0,0	1,0	0,1	0,9	0,0	-0,2	4,4
1867 Bø	68,6	0,0	0,0	0,0	0,7	0,0	0,0	0,0	-1,5	2,3
1868 Øksnes	65,2	0,0	0,6	0,0	0,7	0,0	0,2	0,0	0,3	7,7
1870 Sortland - Suortá	54,5	0,2	0,0	0,1	0,5	0,1	0,0	0,1	0,4	11,3
1871 Andøy	34,2	0,0	0,0	0,0	0,3	0,0	0,0	0,0	-0,5	3,9
1874 Moskenes	0,0	0,0	2,9	0,3	0,0	0,0	0,7	0,3	-8,3	-29,5
1875 Hamarøy	0,0	0,0	0,0	3,1	0,0	0,0	0,0	3,1	-3,6	-11,6
5401 Tromsø	89,5	0,0	0,0	0,0	0,9	0,0	0,0	0,0	-2,3	1,2
5402 Harstad	64,3	0,0	2,4	0,0	0,6	0,0	0,6	0,0	0,2	13,3
5403 Alta	73,7	0,0	0,0	0,1	0,7	0,0	0,0	0,1	0,0	3,4
5404 Vardø	68,4	0,0	0,0	0,0	0,7	0,0	0,0	0,0	-0,8	21,5
5405 Vadsø	118,3	0,0	0,0	0,0	1,2	0,0	0,0	0,0	-0,2	7,4
5406 Hammerfest	117,0	2,4	0,5	0,1	1,2	0,9	0,1	0,1	2,2	9,5
5411 Kvæfjord	29,5	0,0	1,8	0,0	0,3	0,0	0,4	0,0	1,3	13,9
5412 Tjeldsund	69,7	0,0	0,0	0,3	0,7	0,0	0,0	0,3	-4,6	11,7
5413 Ibestad	85,4	0,0	0,0	0,2	0,9	0,0	0,0	0,2	-13,0	7,7
5414 Gratangen	36,4	0,0	0,0	0,1	0,4	0,0	0,0	0,1	-4,8	7,6
5415 Loabåk - Lavangen	53,3	0,0	0,0	0,0	0,5	0,0	0,0	0,0	-6,0	11,8
5416 Bardu	53,1	0,0	0,0	4,4	0,5	0,0	0,0	4,4	-2,6	3,3
5417 Salangen	56,9	0,0	0,0	0,0	0,6	0,0	0,0	0,0	0,4	10,7
5418 Målselv	56,3	0,0	0,0	0,7	0,6	0,0	0,0	0,7	1,5	5,1
5419 Sørreisa	61,3	0,0	0,0	0,0	0,6	0,0	0,0	0,0	-3,5	2,1
5420 Dyroy	42,4	0,0	0,0	0,0	0,4	0,0	0,0	0,0	-5,2	4,1
5421 Senja	0,0	0,3	0,0	0,1	0,0	0,1	0,0	0,1	-4,6	2,9
5422 Balsfjord	51,1	0,0	0,0	0,0	0,5	0,0	0,0	0,0	-1,0	5,9
5423 Karlsøy	51,8	0,0	0,0	0,0	0,5	0,0	0,0	0,0	-1,2	20,4

	Finansielle nøkkeltall				Anslåtte utslag (stresstest)				Driftsresultat og -reserver	
	Netto rente-eksponering 2019	Aksjer (omløpsmidler) 2019	Eiendoms-skatt fra boliger (for dem som benytter formuesgrunnlag) 2019	Netto inntekter fra konsesjons-kraft, kraft-rettigheter og annen kraft for videresalg 2019	Økte rente-utgifter	Verdi-tap aksjer	Inntekts-bortfall eiendoms-skatt	Inntekts-bortfall konse-sjonskraft	Netto drifts-resultat 2019	Disposisjons-fond (inkl. mer- og mindre-forbruk) 2019
<i>(alle tall i prosent av brutto driftsinntekter)</i>										
5424 Lyngen	121,1	0,0	0,0	0,1	1,2	0,0	0,0	0,1	0,5	10,4
5425 Storfjord - Omasvuotna	95,3	0,0	0,0	2,1	1,0	0,0	0,0	2,1	-5,5	4,3
5426 Gáivuotna - Káfjord -	92,8	0,0	0,0	1,9	0,9	0,0	0,0	1,9	-4,2	-2,8
5427 Skjervøy	63,5	0,0	0,0	0,0	0,6	0,0	0,0	0,0	-1,0	16,8
5428 Nordreisa	49,8	0,0	0,0	0,2	0,5	0,0	0,0	0,2	-3,6	4,0
5429 Kvænangen	74,2	0,0	0,0	2,3	0,7	0,0	0,0	2,3	-2,7	12,4
5430 Guovdageaidnu -	31,6	0,0	0,0	0,2	0,3	0,0	0,0	0,2	5,6	12,6
5432 Loppa	-29,8	0,0	0,3	0,0	-0,3	0,0	0,1	0,0	-2,6	22,3
5433 Hasvik	-7,3	0,0	0,0	0,0	-0,1	0,0	0,0	0,0	-1,1	26,3
5434 Måsøy	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	5,8	26,6
5435 Nordkapp	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	3,0	15,7
5436 Porsanger - Porsángu -	46,4	0,0	0,0	0,0	0,5	0,0	0,0	0,0	-0,1	-4,4
5437 Kárásjohka - Karasjok	39,7	0,0	0,0	0,0	0,4	0,0	0,0	0,0	-1,3	-4,2
5438 Lebesby	32,5	0,0	0,0	1,7	0,3	0,0	0,0	1,7	4,8	22,2
5439 Gamvik	51,0	0,0	0,0	0,0	0,5	0,0	0,0	0,0	-1,9	0,6
5440 Berlevåg	112,3	0,0	0,9	0,2	1,1	0,0	0,2	0,2	-0,7	18,9
5441 Deatnu-Tana	109,3	0,0	0,0	0,0	1,1	0,0	0,0	0,0	0,2	2,5
5442 Unjárga-Nesseby	27,6	0,0	0,0	0,1	0,3	0,0	0,0	0,1	3,1	20,1
5443 Båtsfjord	45,4	0,0	1,2	0,0	0,5	0,0	0,3	0,0	2,0	13,4
5444 Sør-Varanger	102,4	3,5	0,0	0,9	1,0	1,4	0,0	0,9	1,8	6,2
<b>Landet</b>	<b>43,8</b>	<b>3,4</b>	<b>0,5</b>	<b>0,3</b>	<b>0,4</b>	<b>1,4</b>	<b>0,1</b>	<b>0,3</b>	<b>1,9</b>	<b>11,8</b>
<b>Landet uten Oslo</b>	<b>48,0</b>	<b>3,9</b>	<b>0,4</b>	<b>0,4</b>	<b>0,5</b>	<b>1,6</b>	<b>0,1</b>	<b>0,4</b>	<b>1,5</b>	<b>12,0</b>

Kilde: Teknisk beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi og Statistisk sentralbyrå

## Vedlegg 13 Primærbalanse og gjeldsstabilisering

### Det teoretiske rammeverket

Gjeldsdynamikken kan framstilles ved å ta utgangspunkt i følgende definisjonssammenheng:<sup>40</sup>

$$B_t = (1+r)B_{t-1} + (G_t - Y_t) \quad (1)$$

der  $B_t$  er nettogjeld ved utgangen av periode t, Y er inntektene, G er summen av konsum og investeringer og r er renten.

Ved å dele på  $Y_t$  og utnytte at  $Y_t = (1+g)Y_{t-1}$ , dvs. at inntektene i år t er inntektene i år t-1 multiplisert med en vekstrate g, kan (1) omskrives til:

$$\frac{B_t}{Y_t} = \frac{(1+r)B_{t-1}}{(1+g)Y_{t-1}} + \frac{G_t - Y_t}{Y_t} \approx (1+r-g) \frac{B_{t-1}}{Y_{t-1}} + \frac{G_t - Y_t}{Y_t} \quad (2)$$

Høyre ledd i (2) er en forenklet tilnærming, der  $(1+r)/(1+g)$  for enkelhets skyld har blitt avrundet til  $(1+r-g)$ .<sup>41</sup>

Gjeldsdynamikken er da gitt ved:

$$\frac{B_t}{Y_t} - \frac{B_{t-1}}{Y_{t-1}} = \left( \frac{1+r}{1+g} - 1 \right) * \frac{B_{t-1}}{Y_{t-1}} + \frac{G_t - Y_t}{Y_t} \approx (r-g) \frac{B_{t-1}}{Y_{t-1}} + \frac{G_t - Y_t}{Y_t} \quad (3)$$
$$\frac{\text{Nettogjeld}_t}{\text{Inntekt}_t} - \frac{\text{Nettogjeld}_{t-1}}{\text{Inntekt}_{t-1}} \approx (\text{rente} - \text{vekst}) \frac{\text{Nettogjeld}_{t-1}}{\text{Inntekt}_{t-1}} + \frac{\text{Utgifter}_t - \text{Inntekter}_t}{\text{Inntekt}_t}$$

Y-G angir den såkalte primærbalansen, dvs. konsum og investeringer fratrukket inntekter. For å knytte det opp til mer kjente begreper som går igjen i rapportene fra utvalget, er dette det samme som nettofinansinvesteringer fratrukket netto renteutgifter. Likning (3) sier at økningen i gjeldsgrad er lik opprinnelig gjeldsgrad multiplisert med differansen mellom rente og vekst pluss årets primærunderskudd som andel av inntekten.

Stabilisering av gjeldsgraden krever følgende primærbalanse:

$$\frac{Y_t - G_t}{Y_t} = \left( \frac{1+r}{1+g} - 1 \right) * \frac{B_{t-1}}{Y_{t-1}} \approx (r-g) \frac{B_{t-1}}{Y_{t-1}} \quad (4)$$
$$\frac{\text{Primærbalanse}_t}{\text{Inntekt}_t} \approx (\text{rente} - \text{vekst}) \frac{\text{Nettogjeld}_{t-1}}{\text{Inntekt}_{t-1}}$$

Om inntektsveksten er høyere en renten, kan en ha varig høyere utgifter (eks. renter) enn inntekter, dvs. et underskudd på primærbalansen, uten at gjeldsgraden øker. For å holde gjelden som andel av inntekt konstant, er det tilstrekkelig med et underskudd som tilsvarer differansen mellom rente og vekst multiplisert med gjeldsgraden, jf. likning (4). Jo høyere

<sup>40</sup> Gitt at det ikke er omvurderinger av nettogjelden, eventuelt at omvurderinger er regnet inn i inntektene eller utgiftene.

<sup>41</sup> Så lenge r og g er små, vil avrundingen kun gi små utslag. Ved en høyere r og g vil avrundingen være mindre nøyaktig.

langsiktig gjeldsnivå en legger seg på, desto større kan også underskuddet på primærbalansen være, uten at gjeldsgraden øker.

Hvis utviklingen derimot snur og renten blir høyere enn inntektsveksten, må en gå fra å ha høyere utgifter enn inntekter til å ha lavere utgifter enn inntekter, noe som kan innebære en betydelig innstramming.

Leddene på høyre side av likhetstegnet i likning (4) sier altså noe belastningen som gjelden har på økonomien og hvor sårbar sektoren er for endringer i veksttakt og rentenivå. Jo høyere denne byrden er, desto mer sannsynlig er det at gjeldsgraden ikke er bærekraftig over tid.

Den nødvendige primærbalansen for å stabilisere gjelden ved ulike kombinasjoner av gjeldsnivå og avvik mellom rente og inntektsvekst er vist i tabell 1, og ulike indikatorer for kommunesektoren i perioden 2007–2019 er vist i tabell 2.

*Tabell 1 Stabiliseringskriterier for primærbalanse (pst. av inntekt) under ulike kombinasjoner av gjeldsnivå (nettogjeld i pst. av inntekt) og differanse mellom rentenivå og inntektsvekst. <sup>1</sup>*

Nettogjeld (pst. av inntekt)	Differanse rente – inntektsvekst (prosentpoeng)										
	-6	-5	-4	-3	-2	-1	0	1	2	3	4
-20	1,2	1,0	0,8	0,6	0,4	0,2	0,0	-0,2	-0,4	-0,6	-0,8
-10	0,6	0,5	0,4	0,3	0,2	0,1	0,0	-0,1	-0,2	-0,3	-0,4
0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
10	-0,6	-0,5	-0,4	-0,3	-0,2	-0,1	0,0	0,1	0,2	0,3	0,4
20	-1,2	-1,0	-0,8	-0,6	-0,4	-0,2	0,0	0,2	0,4	0,6	0,8
30	-1,8	-1,5	-1,2	-0,9	-0,6	-0,3	0,0	0,3	0,6	0,9	1,2
40	-2,4	-2,0	-1,6	-1,2	-0,8	-0,4	0,0	0,4	0,8	1,2	1,6
50	-3,0	-2,5	-2,0	-1,5	-1,0	-0,5	0,0	0,5	1,0	1,5	2,0
60	-3,6	-3,0	-2,4	-1,8	-1,2	-0,6	0,0	0,6	1,2	1,8	2,4
70	-4,2	-3,5	-2,8	-2,1	-1,4	-0,7	0,0	0,7	1,4	2,1	2,8
80	-4,8	-4,0	-3,2	-2,4	-1,6	-0,8	0,0	0,8	1,6	2,4	3,2
90	-5,4	-4,5	-3,6	-2,7	-1,8	-0,9	0,0	0,9	1,8	2,7	3,6
100	-6,0	-5,0	-4,0	-3,0	-2,0	-1,0	0,0	1,0	2,0	3,0	4,0
110	-6,6	-5,5	-4,4	-3,3	-2,2	-1,1	0,0	1,1	2,2	3,3	4,4
120	-7,2	-6,0	-4,8	-3,6	-2,4	-1,2	0,0	1,2	2,4	3,6	4,8

<sup>1</sup> Her er det som en forenklet tilnærming tatt utgangspunkt i at  $(1+r)/(1+g)$  er tilnærmet lik  $(r-g)$ , jf. høyre ledd i (2). Ved høyere rente eller høyere inntektsvekst vil kravet til primærbalanse avvike noe fra det som er oppgitt i tabellen.

**Tabell 2 Indikatorer for inntektsvekst, rente, primærbalanse og nettogjeld i kommunesektoren<sup>1</sup>**

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Snitt
Nominell inntektsvekst (pst.)	5,6	8,6	8,2	6,2	6,0	5,8	5,2	4,6	6,3	5,7	4,4	3,9	4,4	5,8
Nominell rente (pst.) <sup>2</sup>	4,5	5,7	3,2	3,1	3,3	2,9	2,7	2,6	2,2	2,0	1,8	1,8	2,2	2,9
Nettofinansinvesteringer (pst. av inntekter)	-4,0	-7,2	-6,4	-5,7	-4,3	-3,9	-5,0	-5,5	-3,1	-2,6	-2,4	-3,7	-5,8	-4,6
Netto renteutgifter (pst. av inntekter)	1,5	1,4	1,5	1,6	1,7	1,7	1,6	1,5	1,4	1,4	1,3	1,2	1,2	1,4
Primærbalanse (pst. av inntekter)	-2,5	-5,8	-4,9	-4,1	-2,6	-2,2	-3,4	-4,0	-1,7	-1,2	-1,1	-2,5	-4,6	-3,2
Nettogjeld uten pensjonsreserver (pst. av inntekter)	19,8	30,8	33,3	36,9	41,2	39,6	41,7	46,1	44,9	44,1	43,6	44,4	46,1	
Krav til primærbalanse for at gjelden ikke skulle ha økt fra foregående år (pst. av inntekt)	-0,2	-0,5	-1,4	-1,0	-0,9	-1,1	-1,0	-0,8	-1,8	-1,7	-1,2	-0,9	-1,0	-1,0
Differanse krav til primærbalanse – primærbalanse (prosentpoeng) <sup>3</sup>	2,3	5,3	3,5	3,1	1,7	1,1	2,4	3,2	-0,1	-0,5	-0,1	1,6	3,6	2,2
Økning nettogjeld (prosentpoeng) <sup>3</sup>		11,0	2,5	3,7	4,3	-0,4	1,8	4,4	0,1	-0,4	0,4	0,8	1,7	2,2

<sup>1</sup> Kilde for nettofinansinvesteringer og nettorenteutgifter er nasjonalregnskapet, for nominell inntektsvekst er avledet fra tallene i tabell 2.1 for hhv. realvekst i samlede inntekter og deflator.

<sup>2</sup> Her er det oppgitt rente for kommunelån. Her er det lagt til grunn nivået på lånerenten, dvs. renten på bruttogjelden, mens renten på innskudd på sin side vil være noe lavere. Renten på kommunens nettogjeld vil derfor i realiteten være litt høyere enn det som er oppgitt i tabellen.

<sup>3</sup> Det at det ikke nødvendigvis er fullt samsvar mellom differansen mellom primærbalanse og krav til primærbalanse på den ene siden og økningen i nettogjeld på den andre, kan skyldes som blant annet omvurderinger, at innskuddsrenten ikke er trukket inn i illustrasjonene (jf. fotnote 2) og at inntektsveksten er korrigert for oppgaveendringer.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

### Beregninger for kommuner og fylkeskommuner

For enkeltkommuner har en ikke helt samme de samme økonomiske størrelsene for nettofinansinvesteringer, nettogjeld osv. som i nasjonalregnskapet, som er benyttet i kapittel 6.

Analogien i kommuneregnskapet til nasjonalregnskapets nettofinansinvesteringer er overskudd før lån, jf. vedlegg 2, som er over- eller underskuddet i det samlede drifts- og investeringsregnskapet når låneopptak og avdrag holdes utenom. Disse størrelsene samsvarer også godt når de aggregeres opp til nasjonalt nivå, selv om det vil være noen mindre avvik som følge av at populasjonen er annerledes samt at gevinst/tap på aksjer behandles forskjellig. Ved å holde netto renteutgifter utenfor, kan en avlede en primærbalansen for kommunene og fylkeskommunene. Indikatoren for overskudd før lån publiseres i KOSTRA som andel av brutto driftsinntekter. For den enkelte kommune og fylkeskommune vil den typisk svinge mer fra år til år enn de nasjonale tallene som følge av at investeringsnivået varierer mer.

For inntektsvekst er det som en illustrasjon lagt til grunn gjennomsnittlig årlig vekst i brutto driftsinntekter i perioden 2009–2019. De kommende årene vil den mest sannsynlig være lavere enn hva den var de siste ti årene.

Når det gjelder rentenivå, er det lagt til grunn samme rente for alle kommuner. Selv om det vil kunne være noen forskjeller i hvilke renter kommunene får i sertifikat- og obligasjonsmarkedet (f.eks. hvis er i ROBEK, om de ratet osv.), og forskjeller mellom dette markedet og Kommunalbanken, vil lånerentene variere relativt lite mellom kommunene. De største kommunene, som i mindre grad har lån i Kommunalbanken, vil kunne avvike noe fra

illustrasjonsberegningene her, men utslagene av dette vil være relativt små. Rentene på plasseringer og innskudd antas også å være relativt like, men lavere enn lånerenten. Renten som kommunene står overfor på nettogjelden vil derfor variere ut fra størrelsen på fordringene. Det er ikke tatt hensyn til det i disse beregningene for enkeltkommuner og – fylkeskommuner, og i illustrasjonsberegningene er det her for enkelhets skyld lagt inn en rente fra 2019 på 1,8 pst. for alle kommuner, jf. tabell 2 i dette vedlegget.

Nettogjeld i nasjonalregnskapet har ikke en helt klar analog i KOSTRA. Netto renteeksponering, jf. kapittel 6, er benyttet i disse illustrasjonsberegningene. Da er også gjeld der kommunene kan legge rentekostnadene over på andre (selvkosttjenester og rentekompensasjon) tatt med.

Både rentekompensasjonen og selvkosttjenestene påvirker netto renteeksponert gjeld, som er benyttet på de kommunevise beregningene, men vil over tid ikke ha betydning for nettogjeld, som er benyttet når en ser på sektoren samlet i kapittel 6. Fordringene som knytter seg til investeringene der kommunene kan kreve rentekompensasjon, blir ikke balanseført (gir i utgangspunktet høyere nettogjeld), men rentekompensasjonen føres som en årlig inntekt i de etterfølgende regnskapene (bedrer primærbalansen og lavere nettogjeld). Tilsvarende vil investeringene på selvkosttjenester (svækker primærbalansen og gir høyere nettogjeld, selv om investeringen i realiteten blir dekket av innbyggerne) over tid motsvares av økte gebyrinntekter i de påfølgende årene (bedrer primærbalansen og reduserer nettogjelden). På sikt er altså sektorens nettogjeld upåvirket av disse faktorene.

Kortsiktige fordringer og gjeld, aksjer og andeler inngår ikke i dette gjeldsbegrepet, så det vil ikke være fullt samsvar mellom størrelsen på primæroverskuddet/-underskuddet og utviklingen i denne gjeldsindikatoren. Men det vil likevel være en betydelig sammenheng, og det er egnet til å belyse forskjellene mellom kommunene.

Utvalget har gjort noen enkle beregninger for alle kommuner og fylkeskommuner for å illustrere forskjellene mellom dem i gjeldsnivå og veksttakt, og skissere hvilken primærbalanse som er nødvendig for å stabilisere gjelden basert på forutsetningene. Disse er vist i tabell 4 og 5, og i tabell 3 er de samme indikatorene vist når kommunene er gruppert etter innbyggertall.

*Tabell 3 Primærbalanse 2017–2019, samt krav til primærbalansen for å stabilisere nettogjelden under ulike forutsetninger om rentenivå og inntektsvekst. Kommuner gruppert etter innbyggertall. Pst. av brutto driftsinntekter.*

Innbyggertall	Primærbalanse 2017	Primærbalanse 2018	Primærbalanse 2019	Krav til primærbalanse (inntektsvekst på nivå med 2009-2019 og rente på 1,8 pst.)	Krav til primærbalanse (inntektsvekst 1 pp lavere og rente 1 pp høyere)	Krav til primærbalanse (inntektsvekst 2 pp lavere og rente 3 pp høyere)	Gjennomsnittlig primærbalanse 2017-19	Avvik fra krav primærbalanse (inntektsvekst på nivå med 2009-2019 og rente på 1,8 pst.)
Under 3 000	-1,1	-1,7	-5,6	-0,6	0,1	1,0	-2,8	-2,3
3 000-5 000	-0,1	-0,3	-4,0	-0,8	-0,1	1,0	-1,5	-0,6
5 000-10 000	-1,5	-3,1	-7,5	-1,6	-0,5	1,1	-4,0	-2,5
10 000 - 20 000	-3,4	-3,9	-5,4	-1,7	-0,7	1,0	-4,2	-2,5
20 000-50 000	-1,9	-5,0	-5,6	-1,8	-0,8	0,7	-4,2	-2,4
Over 50 000	1,1	-1,3	-2,1	-1,0	-0,5	0,5	-0,8	0,3

Kilde: Teknisk beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi



Tabell 4 Primærbalanse 2017–2019, samt krav til primærbalansen for å stabilisere nettogjelden under ulike forutsetninger om rentenivå og inntektsvekst. Kommunene. Pst. av brutto driftsinntekter.

Kommune	Primærbalanse 2017	Primærbalanse 2018	Primærbalanse 2019	Netto rente-eksponert gjeld 2019	Krav til primærbalanse (inntektsvekst på nivå med 2009-2019 og rente på 1,8 pst.)	Krav til primærbalanse (inntektsvekst 1 pp lavere og rente 1 pp høyere)	Krav til primærbalanse (inntektsvekst 2 pp lavere og rente 3 pp høyere)
101 Halden	-2,6	-12,0	-0,1	54,7	-1,6	-0,6	1,0
104 Moss	0,2	-5,0	-10,6	56,2	-1,5	-0,4	1,2
105 Sarpsborg	3,0	0,9	0,8	45,5	-1,5	-0,6	0,7
106 Fredrikstad	2,2	3,9	-4,4	48,1	-1,4	-0,5	0,9
111 Hvaler	-6,9	-2,8	-6,1	44,0	-1,6	-0,8	0,5
118 Aremark	-16,3	-0,8	5,1	19,6	-0,2	0,2	0,7
119 Marker	4,0	1,0	-1,1	19,6	-0,5	-0,2	0,4
121 Rømskog	-6,9	-12,0	-26,4	31,7	-0,9	-0,3	0,6
122 Trøgstad	-39,1	0,9	-3,8	12,8	-0,4	-0,1	0,3
123 Spydeberg	-1,4	-1,9	-7,8	43,5	-1,2	-0,4	0,9
124 Askim	-2,1	3,1	-4,2	47,7	-1,7	-0,8	0,6
125 Eidsberg	5,2	1,1	-0,4	17,7	-0,5	-0,1	0,4
127 Skiptvet	-0,8	-1,2	-5,5	-0,7	0,0	0,0	0,0
128 Rakkestad	3,4	2,3	-3,4	55,3	-1,6	-0,6	1,0
135 Råde	-25,6	1,9	5,1	49,7	-1,8	-0,9	0,5
136 Rygge	3,6	1,8	-1,3	50,1	-1,3	-0,4	1,1
137 Våler	2,1	-4,8	-5,5	18,6	-0,8	-0,5	0,1
138 Hobøl	16,1	-1,6	-15,8	11,7	-0,5	-0,2	0,1
Østfold	0,0	-0,4	-3,4	45,1	-1,4	-0,5	0,8
211 Vestby	-2,4	-1,7	-3,0	42,5	-1,9	-1,1	0,1
213 Ski	-4,1	-11,9	-10,7	75,9	-2,7	-1,2	0,9
214 Ås	-10,4	-10,4	-4,0	52,9	-2,3	-1,3	0,2
215 Frogn	-22,5	-7,1	-17,5	106,0	-3,3	-1,3	1,8
216 Nesodden	0,3	-1,1	-15,6	46,8	-1,8	-0,9	0,5
217 Oppegård	6,2	-11,4	-9,9	49,5	-1,8	-0,9	0,5
219 Bærum	4,3	-1,6	-3,5	4,2	-0,1	-0,1	0,1
220 Asker	1,2	0,1	0,0	56,2	-2,2	-1,2	0,4
221 Aurskog-Høland	-19,2	-7,8	2,3	47,9	-1,9	-1,0	0,4
226 Sørum	-14,4	8,7	1,3	109,6	-4,0	-1,9	1,2
227 Fet	-13,4	-6,2	-10,5	94,3	-4,0	-2,2	0,5
228 Rælingen	-4,1	-13,9	-4,4	85,6	-3,2	-1,6	0,9
229 Enebakk	-19,6	-7,9	4,2	102,0	-3,0	-1,1	1,9
230 Lørenskog	3,3	-2,4	-6,2	86,9	-3,4	-1,7	0,8
231 Skedsmo	4,2	-4,7	-3,4	20,3	-0,8	-0,4	0,2
233 Nittedal	-2,5	-9,3	-12,7	36,4	-1,5	-0,8	0,3
234 Gjerdrum	10,8	5,1	7,8	24,5	-0,9	-0,4	0,3
235 Ullensaker	-7,4	-8,6	-8,6	96,1	-5,0	-3,2	-0,5
236 Nes (Akershus)	-10,7	-1,8	-4,8	31,1	-1,1	-0,5	0,4
237 Eidsvoll	-0,6	-9,6	-5,8	36,5	-1,5	-0,8	0,3
238 Nannestad	1,6	-7,9	2,8	45,2	-1,8	-0,9	0,4
239 Hurdal	7,5	4,9	-5,2	45,5	-1,2	-0,3	1,0
Akershus	-1,5	-4,5	-4,9	47,6	-1,8	-0,9	0,4
301 Oslo	0,1	-2,2	-4,7	17,3	-0,6	-0,3	0,2
402 Kongsvinger	-6,4	-9,1	-0,7	55,7	-1,8	-0,7	0,9
403 Hamar	4,9	3,1	-5,0	48,1	-1,9	-1,0	0,3
412 Ringsaker	-11,6	-11,9	-8,9	31,7	-1,1	-0,5	0,4
415 Løten	1,1	2,4	-2,4	15,5	-0,5	-0,2	0,2
417 Stange	-1,5	-2,3	-7,1	31,5	-1,1	-0,5	0,4
418 Nord-Odal	-11,5	-14,3	-19,5	93,6	-2,1	-0,3	2,4
419 Sør-Odal	3,2	-21,6	-18,4	70,5	-1,8	-0,5	1,6
420 Eidskog	2,5	0,2	0,4	59,5	-1,3	-0,1	1,6
423 Grue	7,3	3,8	1,7	53,5	-0,4	0,6	2,2
425 Åsnes	4,5	-6,1	-13,6	66,0	-1,2	0,1	2,1
426 Våler	0,1	-6,4	-4,7	40,4	-0,5	0,2	1,4
427 Elverum	-16,6	-15,0	0,0	85,6	-2,7	-1,1	1,4
428 Trysil	-2,5	-3,7	-3,8	17,6	-0,4	-0,1	0,4
429 Åmot	0,8	-1,7	7,1	66,9	-0,6	0,7	2,7
430 Stor-Elvdal	-1,1	4,3	0,5	23,7	-0,4	0,1	0,8
432 Rendalen	3,8	6,2	8,4	-13,0	0,1	-0,1	-0,5

Kommune	Primær- balanse 2017	Primær- balanse 2018	Primær- balanse 2019	Netto rente- eksponert gjeld 2019	Krav til primærbalanse (inntektsvekst på nivå med 2009-2019 og rente på 1,8 pst.)	Krav til primærbalanse (inntektsvekst 1 pp lavere og rente 1 pp høyere)	Krav til primærbalanse (inntektsvekst 2 pp lavere og rente 3 pp høyere)
434 Engerdal	-6,3	-12,7	-10,6	-4,9	0,1	0,0	-0,2
436 Tolga	7,5	-0,3	-15,0	30,4	-0,8	-0,2	0,7
437 Tynset	0,5	3,8	-0,1	15,4	-0,4	-0,1	0,4
438 Alvdal	-24,7	-24,3	3,8	67,8	-1,6	-0,4	1,6
439 Follidal	-0,3	-1,9	3,3	37,1	-0,6	0,1	1,2
441 Os	1,6	6,7	1,3	50,8	-1,0	0,0	1,5
Hedmark	-3,4	-5,5	-4,9	46,5	-1,4	-0,5	0,9
501 Lillehammer	-8,6	-11,8	-16,2	65,9	-2,2	-0,9	1,0
502 Gjøvik	2,7	-0,5	-3,5				
511 Dovre	1,8	1,3	3,3	32,1	-0,6	0,0	0,9
512 Lesja	-11,2	-7,9	-18,4	39,2	-0,6	0,1	1,3
513 Skjåk	-23,3	-9,5	2,7	3,5	0,0	0,0	0,1
514 Lom	-7,7	-3,9	0,9	21,8	-0,4	0,1	0,7
515 Vågå	-2,7	-0,4	2,5	36,1	-0,2	0,5	1,6
516 Nord-Fron	10,1	-4,5	-9,6	47,1	-1,1	-0,2	1,2
517 Sel	-4,0	-9,1	-1,2	30,1	-0,8	-0,2	0,7
519 Sør-Fron	2,7	-4,9	0,1	13,3	-0,3	0,0	0,4
520 Ringebu	-14,9	-5,2	-6,6	57,5	-2,0	-0,9	0,7
521 Øyer	9,3	5,5	4,4	39,4	-1,2	-0,4	0,7
522 Gausdal	-14,9	-0,9	-3,0	44,0	-0,9	-0,1	1,2
528 Østre Toten	-5,5	-20,1	-17,2	55,9	-1,6	-0,5	1,1
529 Vestre Toten	2,7	-14,4	-12,2	95,0	-3,1	-1,3	1,4
532 Jevnaker	-1,7	-17,2	-2,3	51,5	-1,7	-0,7	0,8
533 Lunner	0,6	-17,8	-22,1	90,1	-2,8	-1,1	1,5
534 Gran	-2,4	0,5	-4,4	42,8	-0,9	-0,1	1,1
536 Søndre Land	-3,5	-3,2	-20,4	28,2	-0,3	0,3	1,1
538 Nordre Land	2,1	-2,9	-4,8	9,6	-0,2	0,0	0,2
540 Sør-Aurdal	4,4	-4,6	-14,7	44,1	-0,9	0,0	1,3
541 Etnedal	-17,7	-4,8	1,1	12,2	-0,3	0,0	0,3
542 Nord-Aurdal	-0,7	-9,2	0,3	25,4	-0,9	-0,4	0,4
543 Vestre Slidre	7,8	7,9	0,5	6,5	-0,1	0,0	0,2
544 Øystre Slidre	-10,0	-6,4	-24,5	19,9	-0,5	-0,1	0,5
545 Vang	-1,5	4,5	-0,8	6,6	-0,1	0,1	0,3
Oppland	-2,5	-6,8	-8,3	44,8	-1,2	-0,4	1,0
602 Drammen	12,5	-2,3	-1,1	60,4	-2,0	-0,8	0,9
604 Kongsberg	-0,3	-4,9	-4,1	51,1	-1,4	-0,4	1,1
605 Ringerike	-10,0	-13,3	-11,7	38,2	-1,0	-0,3	0,8
612 Hole	9,3	5,4	-0,1	26,8	-0,8	-0,3	0,5
615 Flå	-13,9	-15,2	-1,4	36,8	-0,9	-0,2	0,9
616 Nes	-11,5	-8,7	-14,7	39,2	-0,9	-0,1	1,0
617 Gol	-6,3	3,8	3,9	39,6	-1,2	-0,5	0,7
618 Hemsedal	6,2	1,4	2,4	3,8	-0,1	-0,1	0,0
619 Ål	12,0	2,7	-8,8	42,2	-0,7	0,1	1,4
620 Hol	-0,7	-0,5	-0,3	3,9	0,0	0,0	0,1
621 Sigdal	6,1	-0,4	-1,7	-2,6	0,0	0,0	-0,1
622 Krødsherad	4,7	-7,1	-38,1	25,1	-1,0	-0,5	0,2
623 Modum	-9,2	6,8	0,4	19,7	-0,5	-0,1	0,4
624 Øvre Eiker	0,4	1,1	-1,3	33,7	-1,4	-0,7	0,2
625 Nedre Eiker	1,8	-2,0	-8,0	42,4	-1,5	-0,7	0,6
626 Lier	0,7	-0,5	-12,9	50,0	-1,9	-1,0	0,4
627 Røyken	0,3	-1,0	-2,6	-4,7	0,2	0,1	0,0
628 Hurum	-1,6	-10,9	-16,3	60,1	-1,8	-0,7	1,1
631 Flesberg	-7,9	-63,5	-34,3	94,2	-3,1	-1,3	1,4
632 Rollag	-2,5	2,4	-3,4	9,5	-0,1	0,1	0,3
633 Nore og Uvdal	2,8	0,1	-5,0	-1,9	0,0	0,0	0,0
Buskerud	2,0	-3,3	-5,6	40,2	-1,3	-0,5	0,7
701 Horten	-5,2	-4,1	-5,7	68,3	-1,7	-0,4	1,6
704 Tønsberg	-2,7	-4,8	-3,0	38,2	-1,3	-0,6	0,5
710 Sandefjord	4,0	1,5	0,5	-10,6	0,3	0,1	-0,2
711 Svelvik	1,0	-10,7	-18,2	58,5	-1,1	0,0	1,7
712 Larvik	-3,6	-1,6	-0,3	52,3	-1,4	-0,4	1,1
713 Sande (Vestfold)	-3,4	0,6	-0,8	46,2	-1,6	-0,7	0,6

Kommune	Primær- balanse 2017	Primær- balanse 2018	Primær- balanse 2019	Netto rente- eksponert gjeld 2019	Krav til primærbalanse (inntektsvekst på nivå med 2009-2019 og rente på 1,8 pst.)	Krav til primærbalanse (inntektsvekst 1 pp lavere og rente 1 pp høyere)	Krav til primærbalanse (inntektsvekst 2 pp lavere og rente 3 pp høyere)
715 Holmestrand	-6,4	-5,3	-10,0	39,8	-1,3	-0,5	0,6
716 Re	-7,5	-4,8	-0,2	70,0	-2,5	-1,1	0,9
729 Færder	-2,8	-1,2	-0,8	39,6	-1,2	-0,4	0,7
Vestfold	-1,8	-2,1	-2,2	34,4	-1,0	-0,3	0,7
805 Porsgrunn	0,3	-7,8	-6,2	51,6	-1,5	-0,5	1,0
806 Skien	1,4	0,8	-3,1	41,3	-1,0	-0,2	1,0
807 Notodden	0,3	-7,6	-4,2	55,2	-1,7	-0,7	0,9
811 Siljan	-1,3	2,3	7,0	-9,9	0,2	0,0	-0,2
814 Bamble	3,5	-3,2	-12,6	26,5	-0,6	-0,1	0,6
815 Kragerø	-2,2	-0,4	-0,5	77,8	-2,2	-0,7	1,6
817 Drangedal	3,5	1,5	-2,6	53,2	-1,6	-0,6	0,9
819 Nome	3,8	-0,7	0,4	56,3	-1,3	-0,2	1,5
821 Bø	5,8	0,4	-6,6	55,8	-2,3	-1,3	0,3
822 Sauherad	2,1	-3,4	-5,7	48,6	-1,1	-0,1	1,3
826 Tinn	2,0	-8,1	-5,9	5,2	0,0	0,1	0,2
827 Hjartdal	-6,9	-19,2	2,2	23,2	-0,5	0,0	0,6
828 Seljord	-3,4	-0,9	2,2	32,3	-1,0	-0,4	0,5
829 Kviteseid	-3,4	0,1	-14,5	18,1	-0,4	0,0	0,5
830 Nissedal	-5,3	-4,2	-24,9	26,1	-0,9	-0,4	0,3
831 Fyresdal	-1,1	3,9	-5,0	-4,5	0,1	0,0	-0,1
833 Tokke	6,2	-1,2	-2,8	12,0	-0,1	0,1	0,5
834 Vinje	-3,3	-6,0	-10,2	39,2	-0,9	-0,1	1,0
Telemark	0,9	-3,0	-4,9	42,9	-1,1	-0,3	1,0
901 Risør	-0,9	0,3	-0,1	53,0	-1,1	-0,1	1,5
904 Grimstad	3,2	-1,7	-1,2	34,7	-1,3	-0,6	0,4
906 Arendal	0,0	0,4	-1,3	63,1	-2,3	-1,1	0,8
911 Gjerstad	5,7	-10,6	-9,4	70,6	-2,4	-1,1	0,9
912 Vegårshei	-8,8	-8,1	-4,8	63,4	-1,9	-0,7	1,2
914 Tvedestrand	-1,3	-14,4	-17,9	52,6	-1,5	-0,5	1,0
919 Froland	-4,5	-3,6	-8,5	78,9	-3,2	-1,7	0,5
926 Lillesand	4,9	-1,5	-3,7	63,6	-2,4	-1,2	0,6
928 Birkenes	6,0	0,7	-5,4	67,4	-2,8	-1,5	0,4
929 Åmli	1,1	3,2	-1,3	49,8	-1,0	-0,1	1,4
935 Iveland	-0,1	0,1	-2,7	-10,5	0,2	0,0	-0,3
937 Evje og Hornes	-2,9	-1,1	-3,3	33,4	-1,1	-0,5	0,5
938 Bygland	4,8	1,0	-11,4	15,4	-0,2	0,1	0,5
940 Valle	7,5	-3,3	4,0	-17,5	0,1	-0,2	-0,7
941 Bykle	-1,8	-13,9	-15,8	-83,9	2,2	0,6	-1,9
Aust-Agder	1,0	-2,0	-3,6	49,3	-1,6	-0,7	0,7
1001 Kristiansand	3,5	-0,5	-0,8	62,6	-1,5	-0,3	1,5
1002 Mandal	2,5	2,7	-7,3	36,4	-1,3	-0,6	0,4
1003 Farsund	-2,0	-3,4	6,2	33,3	-1,1	-0,4	0,5
1004 Flekkefjord	2,2	2,5	1,0	47,2	-1,3	-0,4	1,0
1014 Vennesla	4,4	-3,9	-2,9	13,8	-0,5	-0,3	0,1
1017 Songdalen	5,2	-1,1	-6,2	37,9	-1,2	-0,5	0,6
1018 Søgne	4,7	-2,8	-13,7	31,9	-0,9	-0,3	0,6
1021 Marnardal	9,0	-12,1	-17,5	2,9	-0,1	0,0	0,0
1026 Åseral	5,4	13,9	-21,4	-89,9	1,5	-0,3	-2,9
1027 Audnedal	11,8	-7,5	-25,0	-9,8	0,3	0,1	-0,2
1029 Lindesnes	0,4	-5,1	-6,5	26,4	-1,0	-0,5	0,3
1032 Lyngdal	-2,9	-16,9	-38,9	88,9	-3,7	-2,0	0,5
1034 Hægebostad	-2,6	0,1	-3,9	39,0	-1,3	-0,5	0,6
1037 Kvinesdal	2,1	2,2	7,9	21,4	-0,6	-0,2	0,4
1046 Sirdal	2,5	-5,1	3,0	-31,0	0,5	-0,1	-1,1
Vest-Agder	2,9	-1,7	-4,2	44,8	-1,3	-0,4	0,9
1101 Eigersund	-2,2	-5,9	-4,0	23,8	-0,5	-0,1	0,6
1102 Sandnes	-2,5	-9,4	-6,2	55,4	-2,0	-0,9	0,7
1103 Stavanger	2,5	-0,4	6,0	34,6	-1,2	-0,5	0,5
1106 Haugesund	2,7	1,2	3,9	32,0	-1,0	-0,3	0,6
1111 Sokndal	8,6	4,1	3,8	36,0	-0,7	0,0	1,1
1112 Lund	-5,3	-7,7	-6,3	33,3	-0,3	0,3	1,3
1114 Bjerkreim	7,2	-0,9	0,8	-3,7	0,1	0,0	-0,1

Kommune	Primær- balanse 2017	Primær- balanse 2018	Primær- balanse 2019	Netto rente- eksponert gjeld 2019	Krav til primærbalanse (inntektsvekst på nivå med 2009-2019 og rente på 1,8 pst.)	Krav til primærbalanse (inntektsvekst 1 pp lavere og rente 1 pp høyere)	Krav til primærbalanse (inntektsvekst 2 pp lavere og rente 3 pp høyere)	
1119	Hå	-12,7	-5,1	2,2	34,7	-1,1	-0,5	0,5
1120	Klepp	2,0	-3,3	-3,1	30,7	-1,2	-0,6	0,3
1121	Time	-9,5	-6,1	-3,0	60,9	-2,1	-0,9	0,8
1122	Gjesdal	-3,4	0,9	-7,3	54,9	-2,2	-1,2	0,3
1124	Sola	4,0	-4,3	-7,0	48,9	-1,8	-0,8	0,6
1127	Randaberg	-20,8	-2,7	-3,9	91,8	-2,7	-1,0	1,7
1129	Forsand	11,3	-13,2	5,8	37,1	-1,3	-0,6	0,5
1130	Strand	-3,2	-12,6	-18,5	19,8	-0,7	-0,3	0,2
1133	Hjelmeland	4,7	6,7	2,7	26,6	-0,4	0,1	0,9
1134	Suldal	-2,7	2,2	4,5	-45,1	1,1	0,3	-1,0
1135	Sauda	0,3	-4,9	0,1	30,1	-0,5	0,1	1,0
1141	Finnøy	-4,2	9,6	-4,6	31,0	-0,9	-0,3	0,6
1142	Rennesøy	-5,0	-0,1	4,7	68,8	-2,0	-0,7	1,3
1144	Kvitsøy	-12,1	9,2	-4,0	-4,9	0,1	0,0	-0,2
1145	Bokn	-5,4	-17,3	9,1				
1146	Tysvær	-1,9	3,1	-0,1	31,2	-0,9	-0,3	0,6
1149	Karmøy	-0,5	2,2	1,0	11,0	-0,4	-0,1	0,2
1151	Utsira	-3,6	-2,6	-7,0	13,5	0,2	0,5	0,9
1160	Vindafjord	2,9	-4,1	-5,7				
	Rogaland	-0,8	-2,6	-0,1	36,6	-1,2	-0,5	0,6
1201	Bergen	1,4	3,5	3,7	30,3	-1,0	-0,4	0,5
1211	Etne	-15,0	-6,1	16,5				
1216	Sveio	2,7	3,7	-8,8	18,9	-0,6	-0,3	0,3
1219	Bømlo	-6,0	-0,3	-1,4	52,4	-1,7	-0,7	0,8
1221	Stord	-9,8	-13,9	-5,8	60,1	-2,0	-0,9	0,8
1222	Fitjar	1,3	5,5	-1,4	41,5	-1,6	-0,8	0,4
1223	Tysnes	7,4	11,6	0,9	32,4	-0,8	-0,2	0,8
1224	Kvinnherad	-5,2	-0,7	4,4	73,7	-1,6	-0,2	2,0
1227	Jondal	-2,3	-4,3	-21,1				
1228	Odda	-0,2	-1,4	-6,7	-2,0	0,0	0,0	-0,1
1231	Ullensvang	8,4	-5,3	-14,6	35,7	-1,0	-0,3	0,8
1232	Eidfjord	-31,5	-8,6	-15,9	-15,2	0,1	-0,2	-0,6
1233	Ulvik	-13,0	-18,2	-53,6				
1234	Granvin	-16,2	0,7	-5,9	12,1	-0,1	0,1	0,5
1235	Voss	-1,4	0,0	-1,3	20,8	-0,5	-0,1	0,5
1238	Kvam	-2,5	-4,6	-7,1	60,0	-1,7	-0,5	1,2
1241	Fusa	-2,9	-8,3	-25,3	77,8	-1,8	-0,3	2,0
1242	Samnanger	-5,8	5,1	-8,9	58,0	-1,3	-0,2	1,5
1243	Os	-5,0	4,5	-6,4	44,4	-2,4	-1,6	-0,3
1244	Austevoll	-8,4	0,2	-8,2	87,4	-3,0	-1,3	1,2
1245	Sund	-1,7	-9,5	-27,1				
1246	Fjell	-5,4	-13,6	-6,9	64,6	-2,8	-1,6	0,3
1247	Askøy	-3,4	-6,5	-3,8	81,7	-2,8	-1,2	1,1
1251	Vaksdal	3,7	-13,6	-25,7	31,0	-0,3	0,3	1,2
1252	Modalen	12,0	-3,4	-1,0				
1253	Osterøy	-1,3	-4,3	-6,5	49,4	-1,7	-0,8	0,6
1256	Meland	-11,6	-7,4	-18,2	59,3	-2,4	-1,3	0,4
1259	Øygarden	-9,6	-4,8	-32,4	27,4	-0,9	-0,4	0,4
1260	Radøy	-1,0	-2,5	-11,5	38,4	-1,7	-1,0	0,1
1263	Lindås	-2,2	-9,9	-10,8	49,5	-1,6	-0,6	0,8
1264	Austrheim	-3,9	-0,5	7,0	61,0	-1,3	-0,1	1,7
1265	Fedje	1,6	-15,2	-2,4	8,4	-0,1	0,0	0,3
1266	Masfjorden	3,8	4,2	-1,8				
	Hordaland	-1,3	-0,5	-1,9	40,5	-1,3	-0,5	0,6
1401	Flora	-3,9	-8,5	-3,6	79,2	-1,7	-0,2	2,1
1411	Gulen	-17,9	9,1	4,9	2,0	-0,1	0,0	0,0
1412	Solund	-5,3	10,1	-7,8	52,0	-1,2	-0,2	1,3
1413	Hyllestad	-3,8	-4,9	-6,7	65,6	-0,6	0,6	2,6
1416	Høyanger	-0,8	0,4	-0,5	63,6	-1,1	0,2	2,0
1417	Vik	-11,3	-3,9	-8,0	58,1	-0,8	0,3	2,1
1418	Balestrand	16,2	-5,5	-12,8				
1419	Leikanger	7,5	-7,4	-16,4	72,8	-2,1	-0,7	1,4

Kommune	Primær- balanse 2017	Primær- balanse 2018	Primær- balanse 2019	Netto rente- eksponert gjeld 2019	Krav til primærbalanse (inntektsvekst på nivå med 2009-2019 og rente på 1,8 pst.)	Krav til primærbalanse (inntektsvekst 1 pp lavere og rente 1 pp høyere)	Krav til primærbalanse (inntektsvekst 2 pp lavere og rente 3 pp høyere)
1420 Sogndal	4,4	-4,6	-4,9	24,5	-1,1	-0,7	0,0
1421 Aurland	-14,4	-2,7	-4,6	27,9	-0,5	0,0	0,8
1422 Lærdal	-12,5	-9,3	0,3	67,3	-0,2	1,2	3,2
1424 Årdal	4,5	4,7	-3,3	35,2	-0,4	0,3	1,4
1426 Luster	4,0	-0,5	2,3	27,0	-0,5	0,0	0,8
1428 Askvoll	0,1	1,2	-4,4	41,7	-0,8	0,0	1,3
1429 Fjaler	-6,2	-0,6	-8,5	54,9	-1,0	0,1	1,7
1430 Gaular	-1,2	2,0	-8,0	38,4	-1,1	-0,4	0,7
1431 Jølster	16,2	-7,4	-3,2	59,9	-1,5	-0,4	1,4
1432 Førde	5,8	-3,7	-2,0	59,8	-2,0	-0,8	0,9
1433 Naustdal	-9,2	-1,0	-0,5				
1438 Bremanger	-0,6	3,7	3,4	41,5	-0,7	0,1	1,4
1439 Vågsøy	-25,0	-2,1	1,2	71,3	-2,0	-0,6	1,5
1441 Selje	5,5	4,0	-12,7	56,7	-1,2	-0,1	1,6
1443 Eid	3,3	-5,8	1,3	91,8	-3,9	-2,2	0,4
1444 Hornindal	5,0	-19,4	-27,9	25,5	-0,3	0,2	1,0
1445 Gloppen	-3,7	-7,9	-8,1	83,1	-1,9	-0,3	2,2
1449 Stryn	0,1	-0,2	-8,3	53,3	-1,1	-0,1	1,5
Sogn og Fjordane	-1,1	-2,7	-3,8	56,4	-1,3	-0,3	1,4
1502 Molde	2,5	-3,8	-7,3	111,4	-2,9	-0,8	2,4
1504 Ålesund	5,8	0,4	-5,4	54,3	-1,9	-0,9	0,7
1505 Kristiansund	-7,5	-13,5	-7,0	84,7	-2,1	-0,5	2,0
1511 Vanylven	3,6	3,6	-6,4	35,1	-0,6	0,1	1,2
1514 Sande	2,1	-7,0	-2,4	68,7	-1,5	-0,2	1,8
1515 Herøy	1,9	3,3	-1,0	93,2	-2,1	-0,3	2,4
1516 Ulstein	-13,3	1,9	4,2	144,1	-5,7	-3,0	1,1
1517 Hareid	0,8	-8,8	-23,6	74,9	-2,6	-1,2	1,0
1519 Volda	-8,4	-8,1	-11,1	98,2	-4,2	-2,4	0,4
1520 Ørsta	-12,4	-16,6	-0,5	72,7	-2,1	-0,7	1,4
1523 Ørskog	-37,2	-15,9	-12,6				
1524 Norddal	15,1	2,5	-3,2	88,8	-0,2	1,5	4,2
1525 Stranda	8,9	8,7	2,3	66,4	-1,8	-0,5	1,4
1526 Stordal	-8,4	-6,9	-17,1	87,9	-2,1	-0,5	2,1
1528 Sykkylven	-3,9	1,0	-1,0	69,1	-1,6	-0,3	1,8
1529 Skodje	1,3	-11,6	-2,3				
1531 Sula	-9,4	-10,6	-0,5	64,5	-2,7	-1,5	0,4
1532 Giske	6,4	0,7	0,2	112,8	-4,6	-2,5	0,7
1534 Haram	0,2	16,0	-46,4	75,7	-1,5	0,0	2,2
1535 Vestnes	-3,6	-11,2	-18,6	89,6	-1,9	-0,1	2,5
1539 Rauma	-28,5	13,4	0,4	66,9	-1,8	-0,5	1,5
1543 Nesset	-5,7	-1,3	-2,4	65,2	-1,0	0,2	2,2
1545 Midsund	-7,0	-1,0	-26,4	79,1	-1,7	-0,2	2,1
1546 Sandøy	-46,3	-54,7	-11,3	84,1	0,4	2,1	4,7
1547 Aukra	-8,5	23,6	26,7	-62,0	2,1	1,0	-0,8
1548 Fræna	3,4	-7,9	-13,7	42,2	-1,2	-0,4	0,8
1551 Eide	-8,0	-11,0	5,6	82,1	-1,5	0,0	2,5
1554 Averøy	3,1	6,1	2,3	62,9	-1,8	-0,6	1,3
1557 Gjemnes	1,6	1,8	-6,9	33,6	-0,4	0,2	1,2
1560 Tingvoll	6,7	8,4	-3,2	61,2	-0,7	0,5	2,3
1563 Sunndal	0,0	-1,5	-4,7	26,0	-0,1	0,4	1,2
1566 Sunnadal	4,5	-4,4	-3,0	41,1	-0,8	0,0	1,2
1571 Halså	3,7	2,1	-17,2	50,9	-0,7	0,3	1,8
1573 Smøla	-19,1	12,8	-7,6	41,6	-0,6	0,2	1,5
1576 Aure	4,9	0,2	-5,5	19,5	-0,4	0,0	0,5
Møre og Romsdal	-2,0	-2,2	-6,0	71,0	-1,8	-0,5	1,6
5001 Trondheim	3,0	-2,0	-2,6	34,2	-1,1	-0,4	0,6
5004 Steinkjer	-2,8	-22,7	-21,3	75,3	-3,1	-1,7	0,4
5005 Namsos	3,8	6,3	2,2	31,4	-0,7	-0,1	0,8
5011 Hemne	2,5	-10,9	-8,1	15,8	-0,4	-0,1	0,4
5012 Snillfjord	-10,3	-11,2	-32,1	46,8	-0,9	0,0	1,4
5013 Hitra	1,3	7,8	-2,4	58,9	-1,9	-0,8	0,9
5014 Frøya	9,4	5,7	-21,0	99,5	-3,8	-2,0	0,9

Kommune	Primær- balanse 2017	Primær- balanse 2018	Primær- balanse 2019	Netto rente- eksponert gjeld 2019	Krav til primærbalanse (inntektsvekst på nivå med 2009-2019 og rente på 1,8 pst.)	Krav til primærbalanse (inntektsvekst 1 pp lavere og rente 1 pp høyere)	Krav til primærbalanse (inntektsvekst 2 pp lavere og rente 3 pp høyere)
5015 Ørland	-22,6	-21,8	-23,8	126,0	-3,5	-1,1	2,6
5016 Agdenes	-15,8	4,1	-34,4	-1,6	0,0	0,0	0,0
5017 Bjugn	12,7	5,4	-31,0	72,9	-2,4	-1,0	1,1
5018 Åfjord	12,2	3,1	-6,4	51,9	-1,6	-0,6	0,9
5019 Roan	11,5	14,0	-6,0	27,5	-0,8	-0,3	0,5
5020 Osen	0,6	4,0	-2,3	24,8	-0,5	0,0	0,8
5021 Oppdal	3,3	9,0	0,4	-14,2	0,4	0,2	-0,3
5022 Rennebu	-11,2	8,3	7,4	38,7	-0,8	0,0	1,1
5023 Meldal	4,3	3,6	-1,2	24,3	-0,3	0,2	0,9
5024 Orkdal	-0,6	-25,5	-27,3	59,1	-1,9	-0,7	1,0
5025 Røros	2,2	-0,3	-11,4	47,4	-1,3	-0,4	1,0
5026 Holtålen	2,4	-0,5	-16,7	71,3	-1,5	-0,1	1,9
5027 Midtre Gauldal	-0,3	7,1	-0,1	54,2	-1,3	-0,2	1,3
5028 Melhus	0,4	4,2	3,6	55,8	-1,9	-0,9	0,7
5029 Skaun	-0,9	-24,7	-6,5	67,4	-3,2	-1,9	0,0
5030 Klæbu	-6,1	-5,0	-36,1	63,2	-1,6	-0,4	1,4
5031 Malvik	-2,1	-4,8	-4,2	62,0	-2,2	-1,0	0,8
5032 Selbu	-0,4	15,2	-19,2	62,4	-0,7	0,5	2,3
5033 Tydal	1,1	1,8	4,2	-9,1	0,1	-0,1	-0,4
5034 Meråker	7,8	4,7	4,7	19,8	0,0	0,4	0,9
5035 Stjørdal	3,3	5,0	-2,2	61,5	-2,2	-1,0	0,8
5036 Frosta	2,1	0,1	-5,7	68,4	-1,5	-0,1	1,9
5037 Levanger	-5,4	2,5	-2,0	108,0	-2,9	-0,8	2,3
5038 Verdal	-0,4	1,8	-3,6	64,0	-1,6	-0,3	1,5
5039 Verran	-1,1	-0,4	3,4	74,2	-0,5	0,9	3,2
5040 Namdalseid	2,8	-8,8	-33,6	121,8	-2,2	0,2	3,8
5041 Snåase - Snåsa	3,4	7,4	-2,4	54,1	-0,7	0,3	1,9
5042 Lierne	-8,8	-0,6	7,2	29,5	-0,7	-0,1	0,8
5043 Raarvihke - Røyrvik	-43,0	-2,8	28,6	57,4	-1,2	-0,1	1,6
5044 Namsskogan	5,4	-1,4	24,1				
5045 Grong	-2,6	4,7	9,1	80,5	-2,2	-0,7	1,7
5046 Høylandet	-4,2	1,3	-27,4	43,3	-1,1	-0,3	1,0
5047 Overhalla	-6,6	6,3	-5,5	58,0	-1,9	-0,8	0,8
5048 Fosnes	-1,8	9,6	10,0	86,6	-2,2	-0,6	2,0
5049 Flatanger	-10,3	-13,9	11,3	85,0	-1,4	0,2	2,8
5050 Vikna	2,2	-0,3	-8,0	84,2	-3,9	-2,3	0,0
5051 Nærøy	8,6	7,3	-14,3	43,7	-1,5	-0,7	0,6
5052 Leka	-9,3	20,6	7,6	15,6	-0,5	-0,2	0,2
5053 Inderøy	2,3	9,2	5,8	51,1	-1,3	-0,4	1,1
5054 Indre Fosen	-5,8	-17,6	-15,4	90,0	-2,2	-0,5	2,1
5061 Rindal							
Trøndelag	0,9	-2,0	-5,9	51,3	-1,6	-0,6	0,9
1804 Bodø	-3,4	-11,0	-9,2	58,1	-1,8	-0,7	1,0
1805 Narvik	-3,6	-2,4	-24,6	70,6	-1,0	0,4	2,5
1811 Bindal	0,9	-15,0	-10,2	31,7	-0,5	0,1	1,1
1812 Sømna	6,8	5,8	0,9	25,5	-0,8	-0,3	0,4
1813 Brønnøy	6,0	4,4	2,7	51,9	-1,5	-0,5	1,0
1815 Vega	-12,4	-8,5	-15,3	107,0	-1,7	0,3	3,5
1816 Vevelstad	7,2	9,8	14,8	-6,0	0,2	0,1	-0,1
1818 Herøy	-7,5	20,2	4,2	38,1	-1,1	-0,4	0,8
1820 Alstahaug	-2,3	4,6	-3,2	74,0	-2,8	-1,4	0,7
1822 Leirfjord	-8,8	-2,9	-1,1	31,7	-1,6	-1,0	-0,1
1824 Vefsn	2,5	-2,2	0,8	42,3	-0,8	0,0	1,2
1825 Grane	-0,9	5,0	-16,5	3,1	0,1	0,1	0,2
1826 Hattfjelldal	2,1	2,4	-5,4	-24,0	-0,4	-0,8	-1,6
1827 Dønna	4,0	6,6	-13,7				
1828 Nesna	8,4	1,4					
1832 Hemnes	-5,3	-2,6	5,4	35,7	-0,4	0,3	1,4
1833 Rana	-2,0	1,1	0,2	17,5	-0,4	-0,1	0,4
1834 Lurøy	4,0	15,9	3,2	-51,3	1,1	0,1	-1,4
1835 Træna	11,9	11,9					
1836 Rødøy	2,0	19,9	-0,7	10,8	-0,1	0,1	0,4

Kommune	Primær- balanse 2017	Primær- balanse 2018	Primær- balanse 2019	Netto rente- eksponert gjeld 2019	Krav til primærbalanse (inntektsvekst på nivå med 2009-2019 og rente på 1,8 pst.)	Krav til primærbalanse (inntektsvekst 1 pp lavere og rente 1 pp høyere)	Krav til primærbalanse (inntektsvekst 2 pp lavere og rente 3 pp høyere)
1837 Meløy	-4,6	-5,1	-11,1	43,1	-0,8	0,0	1,3
1838 Gildeskål	3,5	-6,9	0,6	-38,2	0,0	-0,8	-1,9
1839 Beiarn	5,1	-16,3	13,6	-111,3	1,6	-0,6	-3,9
1840 Saltdal	4,5	-5,9	2,5	31,3	-0,6	0,0	1,0
1841 Fauske - Fuosko	-22,6	-18,6	-6,5	143,7	-2,8	-0,1	4,2
1845 Sørfold	3,1	-5,7	0,3	26,4	-0,3	0,2	1,0
1848 Steigen	6,0	6,8	1,6				
1849 Hamarøy - Håbmer	8,0	-0,7	1,0	25,7	-0,4	0,1	0,8
1850 Divtasvuodna - Tysfjord	-3,7	6,2	-0,3				
1851 Lødingen	-8,0	-18,8	-35,5				
1852 Tjeldsund	-18,1	-3,7	2,8	65,3	-0,2	1,1	3,0
1853 Evenes	-0,4	-0,2					
1854 Ballangen	8,3	5,4	-4,2				
1856 Røst	11,2	9,1	1,8	26,4	-0,4	0,1	0,9
1857 Værøy	5,1	-4,5	-0,7	22,5	-0,5	-0,1	0,6
1859 Flakstad	9,1	9,4	2,2	2,0	-0,1	0,0	0,0
1860 Vestvågøy	-4,1	-3,8	-5,7				
1865 Vågan	1,9	-3,5	-21,8	78,8	-2,6	-1,1	1,1
1866 Hadsel	-4,6	-3,7	-17,5	100,6	-2,8	-0,9	2,0
1867 Bø	-3,9	-3,5	-1,4	68,6	-0,6	0,8	2,8
1868 Øksnes	-5,0	-1,8	-1,5	65,2	-1,3	-0,1	1,8
1870 Sortland - Suortá	-0,2	-0,4	-0,9	54,5	-1,7	-0,7	0,9
1871 Andøy	-10,8	3,1	3,2	34,2	-0,6	0,0	1,1
1874 Moskenes	6,7	-1,0	-1,1				
Nordland	-2,0	-2,9	-6,0	51,3	-1,2	-0,2	1,3
1902 Tromsø	-15,6	-4,8	-4,2	89,5	-2,7	-1,0	1,6
1903 Harstad - Hárstták	-4,8	0,5	-2,6	64,3	-1,5	-0,2	1,6
1911 Kvæfjord	3,6	0,0	-10,9	29,5	-0,2	0,4	1,3
1913 Skånland	10,1	-7,8	-12,8	71,8	-1,8	-0,4	1,7
1917 Ibestad	0,8	15,3	-27,5	85,4	-1,8	-0,2	2,4
1919 Gratangen	-0,2	8,5	-4,2	36,4	-0,8	-0,1	1,0
1920 Loabák - Lavangen	2,9	-0,9	-19,3	53,3	-1,3	-0,2	1,3
1922 Bardu	0,7	-10,3	0,3	53,1	-0,6	0,4	2,0
1923 Salangen	6,4	5,5	4,4	56,9	-1,8	-0,7	1,0
1924 Målselv	-2,5	-12,0	-14,8	56,3	-1,1	0,0	1,6
1925 Sørreisa	3,0	-9,2	-6,9	61,3	-1,2	-0,1	1,7
1926 Dyrøy	-7,5	5,2	-12,4	42,4	-0,7	0,1	1,4
1927 Tranøy	0,7	1,0	-27,4				
1928 Torsken	32,8	0,7	-34,4	29,5			
1929 Berg	-0,1	-5,1	-8,5	66,9	-1,4	-0,2	1,8
1931 Lenvik	3,7	2,2	-10,5	81,6	-2,4	-0,9	1,5
1933 Balsfjord	1,5	3,7	1,8	51,1	-1,3	-0,3	1,2
1936 Karlsøy	3,1	6,4	9,8	51,8	-1,1	-0,1	1,4
1938 Lyngen	-8,2	-16,5	-6,9	121,1	-1,4	1,0	4,6
1939 Storfjord - Omasvuotna - Omasvuono	1,8	-10,5	-30,8	95,3	-1,5	0,4	3,2
1940 Gáivuotna - Káfjord - Kaivuono	-9,2	-52,3	19,2	92,8	-0,6	1,2	4,0
1941 Skjervøy	-1,6	4,5	-12,1	63,5	-1,4	-0,2	1,7
1942 Nordreisa - Ráisa - Raisi	6,1	2,1	-4,9	49,8	-1,2	-0,3	1,2
1943 Kvænangen	-0,4	-9,0	-37,5	74,2	-1,6	-0,1	2,0
Troms	-5,6	-3,3	-6,3	74,4	-1,8	-0,4	1,8
2002 Vardø	10,8	5,0	7,1	68,4	-0,7	0,7	2,7
2003 Vadsø	2,6	3,5	3,3	118,3	-1,5	0,8	4,3
2004 Hammerfest	-2,3	1,4	-5,3	125,1	-4,2	-1,8	1,8
2011 Guovdageaidnu - Kautokeino	2,8	6,8	4,8	31,6	-0,6	0,0	1,0
2012 Alta	-3,9	-18,7	-12,4	73,7	-2,4	-1,0	1,1
2014 Loppa	7,3	15,4	-12,4	-29,8	0,1	-0,5	-1,4
2015 Hasvik	11,3	-0,3	-7,8	-7,3	0,1	0,0	-0,2
2017 Kvalsund	0,1	3,3	-8,3	43,5	-1,1	-0,3	1,0
2018 Måsøy	3,1	12,9	6,3				
2019 Nordkapp	1,9	9,7	-6,4				
2020 Porsanger - Porsángu - Porsanki	-1,2	-2,7	-1,2	46,4	-1,0	-0,1	1,2
2021 Kárásjohka - Karasjok	-4,3	-5,9	-6,4	39,7	-0,6	0,1	1,3

Kommune	Primær- balanse 2017	Primær- balanse 2018	Primær- balanse 2019	Netto rente- eksponert gjeld 2019	Krav til primærbalanse (inntektsvekst på nivå med 2009-2019 og rente på 1,8 pst.)	Krav til primærbalanse (inntektsvekst 1 pp lavere og rente 1 pp høyere)	Krav til primærbalanse (inntektsvekst 2 pp lavere og rente 3 pp høyere)
2022 Lebesby	0,7	9,1	9,1	32,5	-0,7	-0,1	0,9
2023 Gamvik	-2,9	5,4	-4,3	51,0	-0,3	0,7	2,2
2024 Berlevåg	2,2	-27,4	-28,9	112,3	-3,1	-1,0	2,3
2025 Deatnu - Tana	-1,1	-14,4	-2,3	109,3	-2,2	-0,1	3,1
2027 Unjárga - Nesseby	-2,4	9,4	6,7	27,6	-0,6	0,0	0,8
2028 Båtsfjord	1,5	3,3	-5,5	45,4	-1,0	-0,1	1,2
2030 Sør-Varanger	-2,2	-5,5	-12,3	102,4	-2,4	-0,4	2,6
Finnmark	-0,7	-4,0	-6,1	79,3	-1,9	-0,4	1,9
Landet	-0,7	-2,7	-4,3	43,8	-1,4	-0,5	0,7

Kilde: Teknisk beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi

Tabell 5 Primærbalanse 2017–2019, samt krav til primærbalansen for å stabilisere nettogjelden under ulike forutsetninger om rentenivå og inntektsvekst. Fylkeskommunene. Pst. av brutto driftsinntekter.

Fylkeskommune	Primær- balanse 2017	Primær- balanse 2018	Primær- balanse 2019	Netto rente- eksponert gjeld 2019	Krav til primærbalanse (inntektsvekst på nivå med 2009-2019 og rente på 1,8 pst.)	Krav til primærbalanse (inntektsvekst 1 pp lavere og rente 1 pp høyere)	Krav til primærbalanse (inntektsvekst 2 pp lavere og rente 3 pp høyere)
Østfold	-0,8	-0,5	-3,5	16,0	-0,5	-0,2	0,3
Akershus	-5,9	3,8	0,0	-5,8	0,2	0,1	-0,0
Hedmark	-2,6	-2,8	-5,8	-0,8	0,0	0,0	-0,0
Oppland	0,0	-1,1	-9,6	4,2	-0,1	-0,0	0,1
Buskerud	-5,1	1,6	11,8	5,0	-0,2	-0,1	0,1
Vestfold	0,6	-4,6	4,1	29,5	-0,9	-0,3	0,5
Telemark	-4,4	-0,8	-1,5	25,2	-0,7	-0,2	0,5
Aust-Agder	-3,8	-9,5	-12,8	21,7	-0,8	-0,4	0,3
Vest-Agder	1,3	-0,4	-1,0	4,5	-0,1	-0,1	0,1
Rogaland	0,8	3,2	2,7	49,2	-1,3	-0,4	1,0
Hordaland	-7,2	-1,9	-2,7	73,1	-3,3	-1,9	0,1
Sogn og Fjordane	16,1	3,7	-8,3	-30,7	1,0	0,4	-0,5
Møre og Romsdal	-5,2	-3,7	-5,6	41,9	-2,0	-1,2	-0,1
Trøndelag	-7,2	-15,0	-3,0	66,1	-2,1	-0,9	1,0
Nordland	-0,2	-7,6	-4,6	7,7	-0,2	-0,1	0,1
Troms Romsa	-2,2	-3,4	-4,6	6,5	-0,2	-0,1	0,1
Finnmark Finnmark	-6,1	-0,5	-12,5	46,1	-1,3	-0,4	0,9
Landet	-2,7	-2,6	-2,5	26,7	-0,9	-0,4	0,4

Kilde: Teknisk beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi



## Vedlegg 14    Produksjonsindekser for kommunale tjenester 2018 og 2019

Det er i tidligere rapporter fra utvalget blitt presentert beregninger av en produksjonsindeks for kommunale tjenester basert på KOSTRA-data for årene 2000–2018.

Produksjonsindeksen er et samlemål på kommunenes tjenesteproduksjon basert på indikatorer for tjenestetilbudet for de ulike sektorer. Dette vedlegget rapporter oppdaterte beregninger av produksjonsindeksen basert på data for 2019.

Den produksjonsindeksen som beregnes er basert på delindekser for barnehage, grunnskole, primærhelsetjeneste, pleie og omsorg, barnevern, sosialkontortjenester og kultur. De øvrige sektorer (administrasjon, teknisk sektor, samferdsel, bolig og næring) er utelatt fordi det er vanskelig å finne gode indikatorer på tjenesteproduksjonen. De tjenestene som er inkludert i totalindeksen utgjorde om lag 73 prosent av kommunenes brutto driftsutgifter i 2019.

Tabell 1 gir en oversikt over kriterier og vekter i delindeksene og hvilken vekt de enkelte delindekser har i totalindeksen. Produksjonsindeksen som beregnes for 2019 består i hovedsak av de samme indikatorene som den nye og forbedrede produksjonsindeksen som først ble rapportert i utvalgets rapport fra april 2009 (kapittel 3), i tillegg til endringer gjort i produksjonsindeksen for rapporteringsårene 2012, 2015, 2016, 2017, 2018 og 2019 (dokumentert i denne rapporten og i utvalgets tidligere høstrapporter. Vektene i delindeksene og totalindeksen er oppdatert i forhold til utviklingen i budsjettandeler. I alt 344 kommuner har levert tilstrekkelige data til å kunne inngå i årets analyse. Det er lavere enn i tilsvarende analyse i fjor som omfattet 347 kommuner.

Tabell 2 rapporterer sektorindekser, samlet produksjonsindeks og korrigert inntekt for alle kommunene i 2019, samt fylkesvise gjennomsnitt. Kommuner uten verdi på en sektorindeks får ikke beregnet en verdi for samlet produksjon. Både sektorindekser, og samlet produksjonsindeks er normalisert slik at veide gjennomsnitt (med antall innbyggere som vekter) er lik 100 for kommunene som inngår i beregningen av samlet produksjon. Også de fylkesvise gjennomsnittene er veid med innbyggertall som vekter. I tillegg vises netto driftsresultat for 2019. For sektorindeksene og samlet produksjonsindeks indikerer en indeksverdi over 100 at tjenestetilbudet er bedre enn gjennomsnittet, mens en verdi lavere enn 100 indikerer at tjenestetilbudet er dårligere enn landsgjennomsnittet. En verdi på 110 indikerer for eksempel at tjenestetilbudet er 10 prosent bedre enn landsgjennomsnittet.

Tabell 3 viser utviklingen i samlet produksjonsindeks, korrigert inntekt og netto driftsresultat de tre siste årene.

Den første produksjonsindeksen ble utviklet av Borge mfl. (2001).<sup>42</sup> I utvalgets rapport fra april 2009 ble det presentert en ny og forbedret produksjonsindeks for kommunene basert på data for 2007. Produksjonsindeksen ble forbedret ved å inkludere flere kvalitetsindikatorer, ved å inkludere kultursektoren og ved å ta hensyn til flere etterspørselsfaktorer enn alder. I arbeidet med produksjonsindeksen for 2012 ble en indikator for somatiske helseundersøkelser av barn og svangerskapskontroller inkludert i indeksen for primærhelse, mens en indikator for kvalifikasjonsprogrammet ble inkludert i indeksen for sosiale tjenester.

---

<sup>42</sup> Borge, L.-E., T. Falch og P. Tovmo (2001): Produksjonsindeks for kommunale tjenester, Rapport, ALLFORSK.

I produksjonsindeksen for 2015 ble det foretatt en revisjon av indikatorsettene for pleie og omsorg og grunnskole. For pleie og omsorg ble tidligere indikatorer for hjemmetjenester erstattet med totalt antall timer per uke til hjemmesykepleie og praktisk bistand, mens tidligere indikator for beboere i institusjon ble erstattet med totalt antall oppholdsøgn i institusjon. For grunnskole ble nasjonale prøver på 8. trinn (korrigert for sosioøkonomiske faktorer) inkludert som ny indikator.

Høsten 2017 startet SSB med å publisere statistikk på forbruk av omsorgstjenester i løpet av året målt i døgn og timer etter tjenestetype. I produksjonsindeksen for 2016 ble derfor tidligere indikator for hjemmetjenester erstattet med ny tilgjengelig statistikk for praktisk bistand og hjemmesykepleie. I tillegg ble indikatoren for oppholdstid i barnehage erstattet med en ny indikator som baserte seg på en ny vektning hvor barn 0–2 år antas å ha en ressursinnsats/produksjon som er 60 prosent høyere enn barn 3–5 år. Videre ble indikatoren for timer utført av leger i primærhelsetjenesten erstattet med en indikator for fastlegekonsultasjoner (legens praksiskommune) for indeksen i 2017, i tillegg til at det ble inkludert to nye indikatorer i kultursektoren, henholdsvis timer åpne kommunale fritidssenter og barn i kulturskole.

I fjorårets produksjonsindeks ble det gjort endringer i grunnskole og pleie og omsorg. Utdanningsdirektoratet startet med å beregne såkalte skolebidragsindikatorer for grunnskolene. Hovedformålet med skolebidragsindikatorer er at de skal reflektere skolens og kommunenes bidrag til elevenes læringsutbytte, slik også tidligere indikatorer i indeksen har forsøkt å måle. Styrken til de nye skolebidragsindikatorerne er at beregningene er gjort på individnivå, slik at læringsutbytte er korrigert for hver elevs sosioøkonomiske/foreldrebakgrunn.<sup>43</sup> Det ble inkludert tre indikatorer som måler skolebidrag på henholdsvis småbarn-, mellom- og ungdomstrinnet. Disse erstattet tidligere indikatorer for korrigerede grunnskolepoeng og nasjonale prøver. I pleie og omsorg ble det inkludert en supplerende indikator for hjemmetjenester, som består av totalt antall timer til alt annet enn hjemmesykepleie og praktisk bistand. Mange av disse tjenestene er både komplementære tjenester og substitutter for hjemmesykepleie og praktisk bistand, og vil også fange opp deler av aktiviseringstjenester.

I årets produksjonsindeks er det gjort tilpasninger i sektorindeksen for barnehage. Tidligere indikator som målte leke- og oppholdsareal er utelatt fra produksjonsindeksen som følge av mangel på positiv korrelasjon med foreldres vurdering av fysiske attributter rapportert i spørreundersøkelser (Foreldreundersøkelsen i barnehage). I tillegg er antall ansatte med barnehagelærerutdanning nå relatert til korrigerede oppholdstimer istedenfor totalt antall ansatte.

Det bør understrekes at produksjonsindeksene sier noe om nivået på produksjonen i forhold til størrelsen på målgruppen, og at de i seg selv ikke sier noe om hvor effektiv den enkelte kommune er. For at totalindeksen skal si noe om effektivitet må den relateres til hvor store ressurser den enkelte kommune disponerer, og delindeksene kan bare si noe om effektivitet dersom de relateres til hvor store ressurser som er allokert til den enkelte sektor sett i forhold til målgruppen. En kommune med samlet produksjonsindeks lavere enn 100 vil kunne være effektiv dersom produksjonen er høy relativt til de ressurser kommunen

---

<sup>43</sup> Se <https://www.udir.no/tall-og-forskning/statistikk/statistikk-grunnskole/skolebidragsindikatorer-for-grunnskoler/hva-er-skolebidragsindikatorer-for-grunnskolen/> for en fyldigere beskrivelse av de nye skolebidragsindikatorerne.

disponerer, og en kommune med delindeks lavere enn 100 vil kunne være effektiv dersom produksjonen er høy relativt til mengden av ressurser som er allokert til sektoren.

Tabell 1: Oversikt over indikatorer og vektorer i delindeksene og samlet produksjonsindeks, 2019

Sektor / Indikator	Vekt
<b>Barnehage (BH)</b>	<b>0,156</b>
Korrigerte oppholdstimer i kom. og private barnehager i forhold til behovskorrigert innbyggertall	0,800
Ansatte med barnehagelærerutdanning i forhold til korrigerte oppholdstimer	0,200
<b>Grunnskole (GS)</b>	<b>0,256</b>
Skolebidrag småbartrinnet	0,250
Skolebidrag mellomtrinnet	0,251
Skolebidrag ungdomstrinnet	0,251
Læringsmiljø	0,188
Andel innbyggere i alderen 6-9 år med plass i kommunale SFO	0,030
Andel av brukerne av kommunale SFO med fulltidsplass	0,030
<b>Primærhelsetjeneste (PH)</b>	<b>0,060</b>
Antall fastlegekonsultasjoner (legens praksiskommune) i forhold til behovskorrigert innbyggertall	0,422
Fysioterapiårsverk (F233, 241 og 253) i forhold til behovskorrigert innbyggertall	0,356
Antall helseundersøkelser barn og svangerskapskontroller i forhold behovskorrigert innbyggertall	0,222
<b>Pleie og omsorg (PO)</b>	<b>0,368</b>
Timer hjemmesykepleie og praktisk bistand i forhold til behovskorrigert innbyggertall	0,460
Timer til annet enn hjemmesykepleie og praktisk bistand i forhold til behovskorrigert innbyggertall	0,115
Oppholdsdøgn i institusjon i alt i forhold til behovskorrigert innbyggertall	0,340
Andelen av institusjonsplasser som er i enerom	0,085
<b>Barnevern (BV)</b>	<b>0,041</b>
Barn omfattet av barnevernsundersøkelse i forhold til behovskorrigert innbyggertall	0,280
Barn 0-17 år omfattet av tiltak i forhold til behovskorrigert innbyggertall	0,520
Andel ansatte med fagutdanning	0,200
<b>Sosialkontortjenester (SK)</b>	<b>0,066</b>
Antall mottakere av økonomisk sosialhjelp i forhold til behovskorrigert innbyggertall	0,469
Gjennomsnittlig utbetaling per stønadsmåned	0,469
Nettoutgifter til kvalifiseringsordningen i forhold til behovskorrigert innbyggertall	0,062
<b>Kultur (KU)</b>	<b>0,053</b>
Bokbestand ved bibliotekene per innbygger	0,151
Utlån av bøker per innbygger	0,151
Antall kinoforestillinger per innbygger	0,040
Besøk kino per innbygger	0,040
Støtte til aktivitetstilbud til barn og unger per innbygger 6-18 år	0,127
Kommunale fritidssenter, timer åpen årlig per 1 000 innbyggere 6-20 år	0,127
Barn 6-15 år i kommunens kulturskole (prosent)	0,364

Note: Tilhørende sektorvekt er angitt med høyrejusterte, fete bokstaver















	Kommune	Barne- hage	Grunn- skole	Prim- helse	Omsorg	Barne- vern	Sosial	Kultur	Samlet	Korrigert inntekt	Nto. dr.res.
1917	Ibestad	102,9		59,8	102,8	255,1	111,3	244,6		116	-13,0
1919	Gratangen	92,9		92,1	132,2	109,4	183,7	183,4		125	-4,8
1920	Lavangen	111,2	98,8	80,0	144,2	171,2	97,5	192,3	124,1	118	-6,0
1922	Bardu	108,4	101,9	95,2	108,5	172,0	74,1	80,5	104,9	122	-2,6
1923	Salangen	105,8	99,2	91,6	143,5	180,6	124,2	117,9	122,1	112	0,4
1924	Målselv	103,5	98,9	95,4	135,2	163,8	85,3	121,7	115,7	111	1,5
1925	Sørreisa	107,9	98,5	85,0	88,4	123,3	100,1	66,0	94,9	103	-3,5
1926	Dyrøy	85,0			130,6	136,7	96,6	221,1		114	-5,2
1927	Tranøy	92,9	98,0		138,5	109,8	118,1	116,3		118	-11,4
1928	Torsken	95,7			138,9	113,2	101,9	1188,8		132	-21,1
1929	Berg	107,0			133,6	140,0	105,5	238,9		125	-11,2
1931	Lenvik	102,4	96,8	117,9	127,7	101,2	78,4	74,0	108,1	106	-1,2
1933	Balsfjord	95,9	93,8	78,6	120,4	96,0	96,7	60,8	101,5	109	-1,0
1936	Karlsøy	107,7	93,8	93,5	130,8	114,7	107,9	129,0	113,2	133	-1,2
1938	Lyngen	100,9	94,8	93,3	108,1	114,1	114,6	223,4	109,4	120	0,5
1939	Storfjord	94,0	100,1	79,6	121,6	152,4	120,7			139	-5,5
1940	Kåfjord	90,5	91,1	81,9	102,8	92,7	127,3	341,7	110,5	129	-4,2
1941	Skjervøy	96,3	95,3	111,1	135,9	201,4	80,6	138,3	117,0	120	-1,0
1942	Nordreisa	105,9	95,6	92,2	128,2	125,6	143,4	97,1	113,5	112	-3,6
1943	Kvænangen	100,7	95,4	95,7	127,0	139,7	111,8	126,7	112,4	145	-2,7
	Troms	103,5	99,2	106,0	114,5	105,0	104,4	106,7	106,9	108	
2002	Vardø	83,6	101,1	105,7	81,0	141,9	101,5	157,0	95,9	123	-0,8
2003	Vadsø	102,1	98,2	104,5	130,9	85,8	102,6	209,2	116,9	116	-0,2
2004	Hammerfest	102,2	99,6	99,4	121,8	109,2	127,5	115,6	111,2	152	3,0
2011	Kautokeino	111,8		97,4	169,4	74,0	122,9	65,1		127	5,6
2012	Alta	103,9	96,4	109,6	128,1	112,2	129,5	88,9	112,5	120	0,0
2014	Loppa	76,1		112,0	99,6	187,8	133,0	255,9		148	-2,6
2015	Hasvik	90,9		79,3	165,9	251,8	140,3	80,8		139	-1,1
2017	Kvalsund	88,4		97,9	117,9	168,7	155,3	535,5		166	-5,3
2018	Måsøy	84,6		71,1	106,7	166,7	144,2	267,1		143	5,8
2019	Nordkapp	97,5	96,8	83,4	71,2	123,6	91,3	145,6	90,0	120	3,0
2020	Porsanger	101,5	99,7	111,0	153,0	138,6	114,0	84,7	122,0	119	-0,1
2021	Karasjok	93,3		83,9	263,1	116,6	115,0	187,9		123	-1,3
2022	Lebesby	88,6		130,7	124,3	163,7	127,5	296,4		161	4,8
2023	Gamvik	92,2		56,3	142,2	163,6	129,1	109,3		137	-1,9
2024	Berlevåg	102,8		74,9	101,6	78,4	86,1	353,1		153	-0,7
2025	Tana	96,0	93,9	99,2	125,2	32,8	148,3	230,4	114,4	126	0,2
2027	Nesseby	107,7		52,2	72,3	120,8	164,5	250,8		143	3,1
2028	Båtsfjord	101,5	101,9	97,5	115,0	81,2	82,2	177,3	108,2	130	2,0
2030	Sør-Varanger	103,6	99,3	100,6	111,9	125,7	91,3	102,6	105,4	124	1,8
	Finmark	101,8	98,1	103,6	121,1	109,8	115,6	122,0	110,4	126	

<sup>1</sup> Fylkessnitt for netto driftsresultat er oppgitt for alle kommuner i fylket, ikke bare for kommunene som inngår i produksjonsindeksen.

Kilde: Senter for økonomisk forskning

Tabell 3 Samlet produksjonsindeks, frie inntekter per innbygger korrigert for variasjoner i utgiftsbehov og netto driftsresultat. Landsgjennomsnitt = 100 for produksjonsindekser og korrigert inntekt. Netto driftsresultat<sup>1</sup> oppgitt i pst. av brutto driftsinntekter. Tall for årene 2017–2019.

Kommune	Produksjonsindeks			Korrigert inntekt			Netto driftsresultat		
	2017	2018	2019	2017	2018	2019	2017	2018	2019
101 Halden	98,5	97,4	98,3	96	96	93	6,2	3,7	1,8
104 Moss	108,2	107,4	105,9	95	96	95	4,1	1,7	-0,3
105 Sarpsborg	97,7	99,0	99,1	96	97	96	2,4	1,5	1,5
106 Fredrikstad	96,0	96,7	95,3	96	96	95	2,6	0,4	0,8
111 Hvaler	112,6	108,8	107,2	108	108	106	3,9	2,4	-3,8
118 Aremark	112,0	95,7		107	106		-0,7	4,0	
119 Marker	106,3	99,4	101,2	99	99	98	6,5	2,9	4,6
122 Trøgstad	99,9	100,4	98,8	94	94	94	3,4	-1,6	-5,5
123 Spydeberg	103,7	107,1	107,0	95	95	94	1,5	-1,2	-5,1
124 Askim	96,8	98,8	97,5	95	95	94	3,1	2,1	0,0
125 Eidsberg	103,0	103,6		94	95		3,5	0,8	
127 Skiptvet	103,3	98,1	94,6	96	95	94	2,9	1,2	3,6
128 Rakkestad		97,4	98,5	96	96	95		3,5	2,7
135 Råde		95,9	96,1		95	94		1,8	1,2
136 Rygge	97,7	100,6	97,5	97	98	96	1,6	0,6	-1,1
137 Våler	106,1	110,8	108,2	97	98	96	4,8	-0,1	-1,8
138 Hobøl	101,8	109,3	106,2	97	96	95	17,3	-0,7	-9,5
211 Vestby	93,7	93,1	94,3	97	97	96	4,7	5,5	3,7
213 Ski	105,3	105,4	104,8	94	94	93	1,1	1,0	-1,9
214 Ås	94,9	97,5	98,1	96	97	95	2,1	1,2	-2,1
215 Frogn	96,7	94,3	96,6	97	97	96	2,7	0,5	-2,5
216 Nesodden	95,3	93,8	91,9	94	94	93	2,0	3,2	2,3
217 Oppegård	99,5	98,8	98,9	98	98	96	4,1	1,0	2,2
219 Bærum	97,0	96,0	95,4	107	106	106	9,4	5,3	7,3
220 Asker	101,0	102,6	102,9	104	104	104	8,5	3,8	7,0
221 Aurskog-Høland	94,9	94,3	93,1	93	93	92	4,3	1,3	2,2
226 Sørumsund	95,1	99,2	99,2	96	96	95	1,4	1,0	-1,3
227 Fet	84,1	87,7	85,7	97	97	97	1,6	-1,5	0,6
228 Rælingen	90,8	92,8	94,8	93	93	92	2,6	3,4	1,0
229 Enebakk	101,9	98,6	95,0	91	91	90	2,3	0,2	2,7
230 Lørenskog	93,3	92,6	93,4	98	98	98	3,3	3,4	2,6
231 Skedsmo	98,9	100,2	96,7	96	96	95	4,5	0,7	-0,6
233 Nittedal	97,7	97,7	98,0	98	98	97	3,9	2,0	4,7
234 Gjerdrum	102,7	99,3	97,6	99	97	95	7,4	3,2	3,6
235 Ullensaker	95,4	95,6	94,2	93	93	93	0,1	-0,9	0,9
236 Nes	99,3	95,7	94,9	93	93	93	0,1	-0,2	0,8
237 Eidsvoll	92,7	93,4	92,7	92	91	90	3,6	0,6	0,9
238 Nannestad	91,0	94,2	90,4	91	92	92	5,8	2,8	5,0
239 Hurdal	103,3	95,1	97,8	95	94	95	3,0	3,4	-3,5
301 Oslo	97,5	97,1	96,6	104	105	104	4,3	5,2	4,5
402 Kongsvinger	96,1	96,0	96,0	95	96	96	2,9	2,1	2,3
403 Hamar	109,8	108,0	107,1	99	99	97	5,4	3,2	1,5
412 Ringsaker	110,1	106,6	104,5	96	97	96	2,9	1,4	-1,6
415 Løten	93,3	95,0	96,0	95	96	94	4,7	5,2	3,7
417 Stange	100,5	98,2	97,9	96	97	95	3,8	1,5	1,5
418 Nord-Odal	100,0	94,9	97,5	99	98	100	-1,0	-2,6	-2,6
419 Sør-Odal		102,9	104,1		97	98		-0,2	0,0
420 Eidskog	109,7	106,8	108,9	97	97	98	1,9	1,0	-0,6
423 Grue	99,6	96,4		100	99		3,8	2,1	
425 Åsnes	104,0	102,4	102,1	94	95	97	4,8	-0,7	-1,0
426 Våler	108,2	106,1	107,2	98	98	99	1,2	-5,0	-0,4
427 Elverum	101,3	99,1	99,7	96	96	96	1,2	0,1	0,8
428 Trysil	108,5	108,1	110,2	102	102	104	1,1	-2,4	-0,7
429 Åmot	101,6	106,7	105,8	104	103	106	-2,6	-3,2	0,5
430 Stor-Elvdal	99,3		99,1	103		106	2,6		3,6
432 Rendalen	99,9	97,9	95,4	110	107	114	7,9	6,1	7,3
434 Engerdal		110,1	105,1		107	114		-4,7	-5,2
436 Tolga		102,1	104,3		102	107		2,1	3,3
437 Tynset	101,0	103,6	103,3	100	98	103	2,5	2,7	0,6
438 Alvdal		108,6	104,5		104	107		-0,1	-1,1
439 Folldal	104,3	107,5	99,9	103	103	109	0,2	-0,9	1,0
441 Os			108,9			111			0,7
501 Lillehammer	97,5	99,4	99,7	100	100	98	3,3	1,2	-2,0









	Kommune	Produksjonsindeks			Korrigert inntekt			Netto driftsresultat		
		2017	2018	2019	2017	2018	2019	2017	2018	2019
1849	Hamarøy		111,2			120			1,5	
1850	Tysfjord	117,7	125,8	103,5	119	119	131	-7,1	3,6	-3,3
1851	Lødingen		127,6	118,2		100	107		0,5	-5,6
1854	Ballangen	100,1	99,6	106,0	105	106	117	5,1	4,9	0,0
1860	Vestvågøy	92,4	103,3	101,2	97	97	102	-0,2	-0,2	-1,7
1865	Vågan	107,7	108,1	105,6	101	99	102	3,4	0,8	-2,8
1866	Hadsel		106,4	104,3		101	105		4,8	-0,2
1867	Bø		105,9	108,5		102	111		1,8	-1,5
1868	Øksnes	103,4	108,5	108,8	94	94	101	-0,2	5,6	0,3
1870	Sortland	109,7	105,5	105,2	101	101	105	2,0	1,8	0,4
1871	Andøy	106,2		100,4	100		103	1,3		-0,5
1902	Tromsø	104,6	106,1	106,2	104	104	105	1,5	-1,1	-2,3
1903	Harstad	98,6	101,1	100,9	103	103	107	4,2	4,1	0,2
1911	Kvæfjord	108,8		126,2	106		111	4,7		1,3
1913	Skånland	119,5	112,0	108,4	101	102	107	12,4	4,0	-7,8
1919	Gratangen	127,9			110			1,5		
1920	Lavangen		116,0	124,1		113	118		0,8	-6,0
1922	Bardu	95,1	101,0	104,9	116	119	122	0,4	-3,5	-2,6
1923	Salangen	137,2	120,3	122,1	109	108	112	4,5	4,5	0,4
1924	Målselv	122,0	114,8	115,7	108	107	111	-1,0	-0,2	1,5
1925	Sørreisa	97,9	94,0	94,9	100	99	103	2,4	-1,0	-3,5
1931	Lenvik	117,1		108,1	102		106	0,4		-1,2
1933	Balsfjord	103,1	108,1	101,5	103	103	109	2,4	3,1	-1,0
1936	Karlsøy	108,4		113,2	120		133	2,0		-1,2
1938	Lyngen	112,0	106,1	109,4	110	110	120	2,3	2,1	0,5
1939	Storfjord	107,9	111,6		123	118		3,4	1,2	
1940	Kåfjord	119,3		110,5	115		129	3,1		-4,2
1941	Skjervøy	119,3	114,9	117,0	110	110	120	1,6	8,3	-1,0
1942	Nordreisa	118,4	113,4	113,5	105	103	112	3,0	1,8	-3,6
1943	Kvænangen			112,4			145			-2,7
2002	Vardø	96,3		95,9	117		123	4,4		-0,8
2003	Vadsø	118,4	116,8	116,9	110	109	116	5,1	1,0	-0,2
2004	Hammerfest	112,1	112,0	111,2	143	142	152	6,6	6,7	3,0
2011	Kautokeino	133,2	130,9		117	117		2,7	6,1	
2012	Alta	115,2	112,7	112,5	111	111	120	0,7	1,4	0,0
2019	Nordkapp	95,8		90,0	110		120	2,7		3,0
2020	Porsanger	110,6	114,1	122,0	111	111	119	-3,4	-5,4	-0,1
2021	Karasjok	124,4			114			-3,2		
2022	Lebesby		125,4			142			8,5	
2025	Tana	120,1	119,4	114,4	117	117	126	2,0	-1,3	0,2
2028	Båtsfjord	105,6	103,7	108,2	119	121	130	3,1	1,2	2,0
2030	Sør-Varanger	111,5	105,7	105,4	115	116	124	-1,4	2,5	1,8

Kilde: Senter for økonomisk forskning



# Vedlegg 15 Effektivitetsverdier for kommunale tjenester 2018 og 2019

I analysene avhenger effektiviteten til en gitt kommune av avstanden til referansefronten. For alle kommuner under referansefronten vil dette forholdet representeres ved et tall (kalt effektivitetsscore) mellom 0 og 1, mens det for kommunene på referansefronten vil være lik 1.

En verdi på eksempelvis 0,88 betyr at kommunen vil ha et effektiviseringspotensial på 12 pst. – ressursbruken kan reduseres med 12 pst. uten at produksjonen reduseres dersom kommunen blir like effektiv som de mest effektive kommunene innen den tjenesten. Sammenliknet med tidligere års analyser er det to viktige forskjeller. For det første benyttes nå driftsutgifter som eneste innsatsfaktor, mens det tidligere ble skilt mellom ulike typer av arbeidskraft og andre driftsutgifter enn lønn. For det andre rapporteres såkalt skjevhetsskorrigerte effektivitetsscorer, som gjennomgående er lavere enn de ordinære effektivitetsscorene. Begge forhold trekker i retning av lavere effektivitetsscore i årets analyser enn i tidligere års analyser.

Med utgifter som eneste innsatsfaktor kan effektivitetsbegrepet tolkes som kostnadseffektivitet. Dette er et strengere effektivitetskrav enn teknisk effektivitet som lå til grunn i tidligere års analyser. Med et strengere effektivitetsbegrep vil gjennomsnittlig effektivitet bli lavere.

Skjevhetsskorrigeringen tar blant hensyn til at det er lettere å ligge på effektivitetsfronten og få en målt effektivitet på 1 når det er få sammenliknbare kommuner. Alle kommuner har skjevhetsskorrigert effektivitetsscore mindre enn 1, mens det ikke er tilfelle for de ordinære effektivitetsscorene.

I kolonnene står DEA for skjevhetssjustert DEA-score, NKI står for nedre konfidensintervall og ØKI står for øvre konfidensintervall.

Tabell 1 Samlet effektivitet og underliggende DEA-score, 2018 og 2019. (skjevhetsskorrigerte score).

Kommune	Barnehage						Grunnskole						Omsorg						Samlet		
	2018			2019			2018			2019			2018			2019			2018	2019	2018-19
	DEA	NKI	ØKI	DEA	NKI	ØKI	DEA	NKI	ØKI	DEA	NKI	ØKI	DEA	NKI	ØKI	DEA	NKI	ØKI	DEA	DEA	Endring
101 Halden	0,70	0,69	0,71	0,57	0,56	0,58	0,91	0,88	0,93	0,84	0,82	0,86	0,72	0,69	0,76	0,77	0,74	0,82	0,78	0,76	0,02
104 Moss	0,80	0,77	0,82	0,75	0,72	0,77	0,82	0,80	0,84	0,84	0,81	0,86	0,84	0,73	0,98	0,85	0,73	0,99	0,82	0,83	0,00
105 Sarpsborg	0,81	0,79	0,83	0,76	0,74	0,78	0,85	0,80	0,89	0,81	0,77	0,85	0,70	0,66	0,75	0,71	0,67	0,75	0,77	0,75	0,02
106 Fredrikstad	0,74	0,70	0,79	0,72	0,68	0,75	0,92	0,87	0,98	0,92	0,87	0,99	0,79	0,73	0,84	0,79	0,73	0,85	0,82	0,82	0,00
111 Hvaler	0,78	0,77	0,78	0,76	0,75	0,76	0,71	0,70	0,72	0,76	0,75	0,76	0,89	0,87	0,92	0,84	0,82	0,87	0,81	0,80	0,01
118 Aremark	0,76	0,75	0,77	0,86	0,84	0,87	0,78	0,75	0,81				0,64	0,61	0,67	0,65	0,62	0,69	0,71		
119 Marker	0,63	0,62	0,64	0,63	0,60	0,64	0,84	0,83	0,86	0,82	0,80	0,83	0,66	0,63	0,69	0,79	0,76	0,81	0,71	0,76	-0,05
121 Rømskog	0,64	0,61	0,67	0,59	0,56	0,63							0,70	0,67	0,74	0,66	0,63	0,70			
122 Trøgstad	0,79	0,78	0,80	0,76	0,75	0,77	0,73	0,72	0,74	0,70	0,69	0,71	0,76	0,74	0,81	0,70	0,68	0,74	0,76	0,71	0,05
123 Spydeberg	0,84	0,82	0,85	0,91	0,89	0,91	0,84	0,83	0,85	0,90	0,88	0,91	0,55	0,54	0,57	0,53	0,52	0,54	0,70	0,72	-0,02
124 Askim	0,81	0,79	0,82	0,82	0,80	0,84	0,90	0,88	0,92	0,92	0,90	0,93	0,71	0,68	0,74	0,68	0,65	0,71	0,79	0,78	0,01
125 Eidsberg	0,79	0,78	0,80	0,79	0,78	0,80	0,80	0,79	0,81	0,79	0,78	0,80	0,83	0,81	0,85	0,78	0,76	0,80	0,81	0,79	0,02
127 Skiptvet	0,81	0,79	0,83	0,77	0,76	0,78	0,84	0,83	0,86	0,76	0,74	0,77	0,84	0,82	0,87	0,84	0,82	0,86	0,84	0,80	0,04
128 Rakkestad	0,95	0,93	0,96	0,90	0,89	0,91	0,79	0,78	0,81	0,77	0,75	0,79	0,73	0,72	0,74	0,73	0,71	0,74	0,79	0,77	0,02
135 Råde	0,87	0,86	0,88	0,84	0,83	0,84	0,80	0,79	0,81	0,82	0,81	0,84	0,60	0,59	0,62	0,61	0,59	0,63	0,72	0,72	0,00
136 Rygge	0,76	0,75	0,77	0,79	0,78	0,79	0,84	0,82	0,85	0,79	0,78	0,80	0,70	0,67	0,72	0,68	0,64	0,72	0,75	0,74	0,02
137 Våler (Østf.)	0,94	0,92	0,96	0,92	0,90	0,94	0,73	0,72	0,74	0,68	0,67	0,70	0,69	0,67	0,72	0,67	0,64	0,70	0,75	0,73	0,03
138 Hobøl	0,95	0,94	0,97	0,87	0,85	0,87	0,82	0,80	0,84	0,78	0,77	0,80	0,65	0,63	0,69	0,65	0,62	0,68	0,76	0,73	0,03
211 Vestby	0,91	0,89	0,93	0,79	0,77	0,81	0,78	0,76	0,79	0,76	0,75	0,78	0,74	0,71	0,77	0,70	0,67	0,73	0,79	0,74	0,05
213 Ski	0,91	0,87	0,94	0,84	0,79	0,87	0,96	0,92	0,99	0,95	0,91	0,98	0,79	0,76	0,83	0,79	0,75	0,83	0,87	0,85	0,02
214 Ås	0,87	0,85	0,88	0,85	0,83	0,87	0,81	0,79	0,83	0,76	0,74	0,77	0,67	0,64	0,71	0,67	0,64	0,70	0,75	0,73	0,02
215 Frogn	0,89	0,87	0,90	0,77	0,76	0,78	0,83	0,81	0,85	0,86	0,84	0,87	0,85	0,81	0,90	0,84	0,80	0,88	0,85	0,83	0,02
216 Nesodden	0,90	0,87	0,93	0,90	0,86	0,92	0,82	0,80	0,84	0,81	0,79	0,82	0,72	0,68	0,76	0,72	0,69	0,77	0,79	0,78	0,00













Kommune	Barnehage						Grunnskole						Omsorg						Samlet		
	2018			2019			2018			2019			2018			2019			2018	2019	2018-19
	DEA	NKI	ØKI	DEA	NKI	ØKI	DEA	NKI	ØKI	DEA	NKI	ØKI	DEA	NKI	ØKI	DEA	NKI	ØKI	DEA	DEA	Endring
5053 Inderøy	<b>0,85</b>	0,83	0,86	<b>0,83</b>	0,81	0,84	<b>0,75</b>	0,74	0,76	<b>0,74</b>	0,73	0,75	<b>0,58</b>	0,57	0,60	<b>0,58</b>	0,57	0,61	<b>0,69</b>	<b>0,68</b>	<b>0,01</b>
5054 Indre Fosen	<b>0,78</b>	0,77	0,79	<b>0,71</b>	0,70	0,72				<b>0,80</b>	0,78	0,80	<b>0,92</b>	0,87	0,98	<b>0,92</b>	0,87	0,98		<b>0,84</b>	
5061 Rindal				<b>0,75</b>	0,74	0,76										<b>0,64</b>	0,62	0,67			

Note: DEA for skjevheitsjustert DEA-score, NKI står for nedre konfidensintervall og ØKI står for øvre konfidensintervall.

Kilde: Senter for økonomisk forskning



## Vedlegg 16 Konesjonskraft og eiendomsskatt 2002–2019

I dette vedlegget grupperes kommunene etter nivået på inntekter fra konesjonskraft og eiendomsskatt. Inntekter fra konesjonskraft er definert som summen av hjemfallsinntekter og konesjonskraftsinntekter som fritt kan benyttes til dekning av kommunale utgifter. Konesjonsavgifter som er bundet til næringsformål er holdt utenfor. Naturressursskatt er inkludert i skatt på inntekt og formue.

Tabell 1 Antall kommuner i hver gruppe når kommunene er gruppert etter nivå på eiendomsskatt og konesjonskraftsinntekter målt i pst. av landsgjennomsnittet<sup>1</sup> for ordinær skatt på inntekt og formue inkl. naturressursskatt. 2002–2019.

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009 <sup>3</sup>	2010 <sup>3</sup>	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018 <sup>4</sup>	2019
>100 pst.	6	7	6	9	10	14	16	15	14	16	17	15	17	16	16	15	13	14
50-100 pst.	13	15	18	15	20	25	25	25	25	32	27	25	23	23	22	21	23	25
25-50 pst.	21	23	21	28	31	30	33	37	36	34	34	39	43	51	46	48	55	56
10-25 pst.	46	54	54	53	58	73	74	82	94	109	119	119	141	144	160	165	160	159
5-10 pst.	68	68	66	72	63	64	72	78	82	80	74	84	80	87	91	92	93	89
0-5 pst.	119	109	116	122	120	100	97	92	82	66	74	67	48	44	37	35	36	37
0 pst.	160	157	152	133	128	124	112	100	96	92	83	78	75	62	55	49	41	41
<b>Totalt<sup>2</sup></b>	<b>433</b>	<b>433</b>	<b>433</b>	<b>432</b>	<b>430</b>	<b>430</b>	<b>429</b>	<b>429</b>	<b>429</b>	<b>429</b>	<b>428</b>	<b>427</b>	<b>427</b>	<b>427</b>	<b>427</b>	<b>425</b>	<b>421</b>	<b>421</b>

<sup>1</sup> Grupperingen er gjort i forhold til bruttoinntekter.

<sup>2</sup> Utenom Oslo

<sup>3</sup> Bruddet i tidsserien mellom 2009 og 2010 består i at konesjonsavgift ikke lenger inngår i "skatt på inntekt og formue". For alle kommuner med eiendomsskatt utgjør derfor denne nå et litt høyere relativt nivå enn i tidligere utgaver av TBUs høringsrapport. I alt 12 kommuner er av denne grunn flyttet opp én kategori, ettersom kommunen lå rett under kategorigrensen før inntektsdefinisjonen ble endret, men ligger rett over etter endringen. Antall kommuner med høyere andel enn 10 pst. på eiendomsskatt og konesjonskraftsinntekter (de 4 høyeste kategoriene) økte med 10. Uten endringen i inntektsdefinisjonen ville dette antallet økt med bare 4 kommuner (i 2010).

<sup>4</sup> Det er oppdateget feil i folketallskolonnen i høringsrapporten 2019, og 2018-kolonnen er korrigert til årets høringsrapport.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Tabell 2 Gjennomsnittlig kommunestørrelse når kommunene er gruppert etter nivå på eiendomsskatt og konesjonskraftsinntekter målt i pst. av landsgjennomsnittet<sup>1</sup> for ordinær skatt på inntekt og formue inkl. naturressursskatt. 2002–2019.

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009 <sup>3</sup>	2010 <sup>2</sup>	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018 <sup>4</sup>	2019
>100 pst.	1 467	1 518	1 610	1 729	1 647	1 744	1 791	1 751	1 977	2 167	2 180	2 040	2 330	1 983	2 069	1 936	2 319	2 015
50-100 pst.	2 552	2 615	2 583	3 231	3 680	3 915	3 765	3 932	3 847	3 535	3 808	3 770	3 645	4 232	3 996	4 039	3 496	3 450
25-50 pst.	4 220	3 853	3 502	3 284	2 803	2 704	3 273	3 497	3 459	3 676	3 604	4 513	3 708	3 969	3 276	3 577	3 601	3 591
10-25 pst.	4 973	5 315	7 100	9 386	9 980	10 170	11 191	9 484	10 354	11 674	10 599	10 617	11 036	12 699	12 424	12 296	12 873	12 100
5-10 pst.	19 288	20 054	20 042	18 265	19 848	19 581	17 253	14 314	13 423	11 245	12 512	11 265	11 094	11 696	11 222	11 576	11 134	12 868
0-5 pst.	7 704	7 819	7 416	7 583	8 178	7 581	7 324	10 482	11 304	12 789	13 747	15 133	13 336	7 065	9 215	8 226	8 765	8 724
0 pst.	8 898	8 876	8 944	8 894	8 704	9 479	10 403	11 113	10 648	11 269	10 912	11 575	14 774	16 607	16 981	18 862	22 020	22 916
<b>Totalt<sup>2</sup></b>	<b>9 264</b>	<b>9 318</b>	<b>9 366</b>	<b>9 436</b>	<b>9 539</b>	<b>9 611</b>	<b>9 736</b>	<b>9 846</b>	<b>9 957</b>	<b>10 072</b>	<b>10 216</b>	<b>10 368</b>	<b>10 479</b>	<b>10 581</b>	<b>10 581</b>	<b>10 804</b>	<b>10 979</b>	<b>11 038</b>

<sup>1</sup> Grupperingen er gjort i forhold til bruttoinntekter.

<sup>2</sup> Utenom Oslo.

<sup>3</sup> Brudd i tidsserien mellom 2009 og 2010: De ulike gruppenes folketall er bare i liten grad endret som følge av at kommuner har en annen kategori enn de ville hatt etter tidligere inntektsdefinisjon.

<sup>4</sup> Det er oppdaget feil i folketallskolonnen i høringsrapporten 2019, og 2018-kolonnen er korrigert til årets høringsrapport.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Tabell 3 Inntekter fra skatt på inntekt og formue (inkl. naturressursskatt), eiendomsskatt, konsesjonskraft og hjemfall samt rammetilskudd. 2019. Kroner per innbygger.

Kommune	Innbyggertall	Skatt inntekt og formue (inkl. naturressursskatt)	Eiendomsskatt verk og bruk (annen eiendom)	Eiendomsskatt boliger og fritids-eiendom	Konsesjonskraft- og hjemfallsinntekter	Sum skatt	Rammetilskudd	Sum inntekter	Eiendomsskatt og konsesjonskraft i pst. av landssnittet for skatt på inntekt og formue <sup>1</sup>
0101 Halden	31 177	24 630	1 153	1 389	-	27 172	30 645	57 817	9,01 %
0104 Moss	32 726	27 530	114	3 053	-	30 697	27 671	58 368	11,22 %
0105 Sarpsborg	55 997	25 294	1 272	2 543	58	29 167	30 654	59 821	13,72 %
0106 Fredrikstad	81 772	27 410	834	2 479	-	30 723	26 576	57 299	11,74 %
0111 Hvaler	4 599	34 315	-	8 019	-	42 333	21 954	64 287	28,42 %
0118 Aremark	1 357	26 972	343	3 370	51	30 736	45 432	76 168	13,34 %
0119 Marker	3 592	25 698	726	2 751	-	29 175	34 197	63 372	12,32 %
0121 Rømskog	673	29 942	-	1 982	-	31 924	56 978	88 902	7,02 %
0122 Trøgstad	5 347	25 514	-	1 162	124	26 800	33 652	60 452	4,56 %
0123 Spydeberg	6 042	28 986	1 111	-	587	30 684	20 986	51 670	6,02 %
0124 Askim	15 865	27 698	1 968	-	264	29 930	28 128	58 058	7,91 %
0125 Eidsberg	11 424	25 989	-	1 985	-	27 975	31 524	59 499	7,04 %
0127 Skiptvet	3 797	25 679	2 540	-	418	28 638	32 976	61 614	10,48 %
0128 Rakkestad	8 230	26 190	518	2 957	-	29 665	33 639	63 304	12,31 %
0135 Råde	7 542	27 726	351	2 545	-	30 623	27 524	58 147	10,27 %
0136 Rygge	16 145	29 520	540	2 569	-	32 630	24 200	56 830	11,02 %
0137 Våler	5 593	26 004	390	2 841	-	29 235	28 081	57 316	11,45 %
0138 Hobøl	5 642	27 743	327	1 678	-	29 748	9 414	39 162	7,11 %
0211 Vestby	17 824	31 455	1 802	-	-	33 257	24 142	57 399	6,39 %
0213 Ski	30 843	33 706	-	-	-	33 706	23 569	57 275	0,00 %
0214 Ås	20 335	30 082	1 705	-	-	31 787	22 721	54 509	6,04 %
0215 Frogg	15 761	38 806	-	-	-	38 806	17 304	56 110	0,00 %
0216 Nesodden	19 488	32 982	212	-	-	33 194	21 518	54 713	0,75 %
0217 Oppegård	27 394	38 652	-	-	-	38 652	19 520	58 173	0,00 %
0219 Bærum	126 841	53 824	-	-	-	53 824	11 382	65 207	0,00 %
0220 Asker	61 523	50 608	-	-	-	50 608	13 142	63 749	0,00 %
0221 Aurskog-Høland	16 500	24 867	-	1 350	-	26 217	29 903	56 120	4,78 %
0226 Sørums	18 263	30 754	275	1 430	86	32 546	25 232	57 778	6,35 %
0227 Fet	11 842	32 804	132	1 991	-	34 927	22 046	56 973	7,53 %
0228 Rælingen	18 161	31 936	-	-	-	31 936	22 666	54 602	0,00 %
0229 Enebakk	11 026	27 125	-	-	-	27 125	26 954	54 079	0,00 %
0230 Lørenskog	40 106	33 266	1 811	-	-	35 077	20 477	55 554	6,42 %
0231 Skedsmo	55 652	32 343	38	1 395	-	33 776	21 754	55 531	5,08 %
0233 Nittedal	24 089	33 582	403	1 896	-	35 881	22 466	58 348	8,15 %
0234 Gjerdrum	6 823	36 577	-	-	-	36 577	20 444	57 021	0,00 %
0235 Ullensaker	38 234	29 850	-	-	-	29 850	23 731	53 581	0,00 %
0236 Nes	21 885	26 947	239	1 202	60	28 449	26 653	55 102	5,32 %
0237 Eidsvoll	24 919	25 898	-	-	41	25 938	28 404	54 342	0,14 %
0238 Nannestad	13 682	27 535	-	-	3	27 538	26 806	54 344	0,01 %
0239 Hurdal	2 864	24 155	-	1 929	-	26 084	36 896	62 979	6,84 %
0301 Oslo <sup>1</sup>	681 071	49 063	1 055	678	-	50 796	14 479	65 275	
0402 Kongsvinger	17 823	26 538	447	2 198	201	29 384	30 820	60 204	10,08 %
0403 Hamar	31 144	29 149	295	4 332	-	33 776	25 641	59 418	16,40 %
0412 Ringsaker	34 488	25 776	541	3 224	45	29 586	28 296	57 882	13,50 %
0415 Løten	7 663	22 520	358	2 359	-	25 237	32 714	57 951	9,63 %
0417 Stange	20 916	24 861	37	3 432	46	28 376	29 139	57 515	12,46 %
0418 Nord-Odal	5 024	22 359	398	3 855	-	26 613	39 422	66 035	15,08 %
0419 Sør-Odal	7 879	25 474	672	2 338	-	28 484	29 681	58 165	10,66 %
0420 Eidskog	6 114	21 827	196	2 603	-	24 626	40 075	64 701	9,92 %
0423 Grue	4 646	23 267	138	2 953	-	26 358	40 617	66 975	10,95 %
0425 Åsnes	7 214	22 716	0	1 493	-	24 209	39 886	64 095	5,29 %
0426 Våler	3 705	22 761	383	2 382	580	26 106	39 394	65 500	11,85 %
0427 Elverum	21 191	25 273	232	3 634	-	29 139	30 439	59 578	13,70 %
0428 Trysil	6 607	26 340	317	5 461	780	32 898	35 979	68 877	23,24 %
0429 Åmot	4 407	24 483	2 989	1 395	2 352	31 219	37 772	68 991	23,87 %
0430 Stor-Elvdal	2 459	21 733	858	3 307	696	26 595	47 874	74 469	17,23 %
0432 Rendalen	1 791	23 741	6 966	-	1 237	31 945	50 676	82 621	29,07 %

Kommune	Innbyggertall	Skatt inntekt og formue (inkl. naturressurs-skatt)	Eiendoms-skatt verk og bruk (annen eiendom)	Eiendoms-skatt boliger og fritids-eiendom	Konsesjons-kraft- og hjemfalls-inntekter	Sum skatt	Ramme-tilskudd	Sum inntekter	Eiendoms-skatt og konsesjons-kraft i pst. av landssnittet for skatt på inntekt og formue <sup>1</sup>
0434 Engerdal	1 286	23 032	1 208	2 921	187	27 348	58 870	86 218	15,29 %
0436 Tolga	1 551	20 620	462	1 514	-	22 595	53 758	76 353	7,00 %
0437 Tynset	5 591	24 725	1 653	1 342	1 796	29 517	38 154	67 671	16,98 %
0438 Alvdal	2 418	24 491	3 018	1 934	1 103	30 545	43 259	73 805	21,46 %
0439 Folldal	1 577	22 583	877	2 171	1 424	27 055	51 650	78 705	15,85 %
0441 Os	1 912	24 442	582	3 476	-	28 501	45 366	73 867	14,38 %
0501 Lillehammer	28 023	29 852	1 174	3 568	-	34 594	24 757	59 351	16,81 %
0502 Gjøvik	30 676	27 242	678	2 603	32	30 556	26 508	57 063	11,74 %
0511 Dovre	2 615	23 838	379	1 128	-	25 345	41 767	67 113	5,34 %
0512 Lesja	2 009	24 834	804	-	7 571	33 209	47 570	80 779	29,68 %
0513 Skjåk	2 204	27 687	7 141	-	5 436	40 264	36 557	76 821	44,57 %
0514 Lom	2 293	24 109	1 014	670	6 128	31 921	41 595	73 515	27,68 %
0515 Vågå	3 589	25 056	2 691	1 944	1 563	31 254	39 188	70 442	21,96 %
0516 Nord-Fron	5 742	28 456	4 681	1 895	2 900	37 932	33 090	71 022	33,58 %
0517 Sel	5 789	21 074	2 152	2 778	153	26 157	41 819	67 977	18,01 %
0519 Sør-Fron	3 127	27 711	2 460	4 925	5 387	40 482	34 705	75 187	45,26 %
0520 Ringebu	4 425	26 820	786	7 888	-	35 494	35 158	70 651	30,74 %
0521 Øyer	5 119	30 443	1 583	5 890	288	38 203	29 096	67 299	27,50 %
0522 Gausdal	6 112	25 939	50	7 254	-	33 244	32 177	65 421	25,88 %
0528 Østre-Toten	14 948	25 912	-	2 450	-	28 362	29 900	58 262	8,68 %
0529 Vestre-Toten	13 384	24 678	975	3 010	-	28 663	29 547	58 210	14,12 %
0532 Jevnaker	6 846	25 201	307	1 760	71	27 339	29 766	57 105	7,58 %
0533 Lunner	9 051	27 975	181	2 032	-	30 188	27 740	57 929	7,84 %
0534 Gran	13 642	26 538	123	298	52	27 011	30 949	57 960	1,68 %
0536 Søndre Land	5 623	22 040	-	-	90	22 131	37 431	59 561	0,32 %
0538 Nordre Land	6 671	23 256	2 079	2 853	2 090	30 278	36 049	66 327	24,88 %
0540 Sør-Aurdal	2 981	24 972	2 445	4 338	-	31 756	46 845	78 601	24,04 %
0541 Etnedal	1 305	23 566	387	5 283	-	29 235	56 635	85 870	20,09 %
0542 Nord-Aurdal	6 418	27 628	1 958	2 581	1 810	33 977	31 298	65 275	22,50 %
0543 Vestre Slidre	2 135	31 710	2 139	4 907	2 728	41 484	34 379	75 863	34,64 %
0544 Øystre Slidre	3 208	31 668	1 676	4 954	3 007	41 305	31 470	72 776	34,15 %
0545 Vang	1 610	30 930	3 620	-	4 843	39 394	42 765	82 158	29,99 %
0602 Drammen	68 933	30 838	-	-	-	30 838	25 209	56 046	0,00 %
0604 Kongsberg	27 481	32 663	1 291	1 220	-	35 173	22 657	57 830	8,90 %
0605 Ringerike	30 442	27 598	659	1 205	130	29 592	26 764	56 356	7,06 %
0612 Hole	6 845	37 581	-	-	-	37 581	21 757	59 338	0,00 %
0615 Flå	1 052	31 388	2 904	5 932	4 224	44 448	47 342	91 790	46,28 %
0616 Nes	3 315	30 714	5 535	697	-	36 947	33 480	70 427	22,09 %
0617 Gol	4 576	31 493	2 263	2 710	6 082	42 547	31 782	74 329	39,18 %
0618 Hemsedal	2 481	36 193	2 147	-	-	38 339	28 458	66 798	7,61 %
0619 Ål	4 671	31 262	5 199	2 489	-	38 949	32 656	71 605	27,24 %
0620 Hol	4 473	44 494	8 129	5 392	9 131	67 146	18 110	85 256	80,27 %
0621 Sigdal	3 490	30 530	620	4 443	-	35 593	33 071	68 664	17,94 %
0622 Krødsherad	2 239	33 874	993	4 640	-	39 506	35 246	74 752	19,96 %
0623 Modum	13 980	27 860	1 283	-	-	29 143	28 271	57 413	4,55 %
0624 Øvre Eiker	19 117	29 083	-	-	-	29 083	25 649	54 732	0,00 %
0625 Nedre Eiker	24 963	26 639	-	-	99	26 738	28 096	54 834	0,35 %
0626 Lier	26 373	35 084	-	-	-	35 084	21 794	56 878	0,00 %
0627 Røyken	22 635	31 417	-	-	-	31 417	24 508	55 924	0,00 %
0628 Hurum	9 521	28 327	-	-	-	28 327	26 804	55 131	0,00 %
0631 Flesberg	2 694	31 366	968	4 126	836	37 297	34 631	71 928	21,02 %
0632 Rollag	1 419	29 236	2 470	5 772	3 334	40 813	47 187	87 999	41,02 %
0633 Nore og Uvdal	2 448	38 395	9 280	-	9 527	57 202	34 683	91 885	66,65 %
0701 Horten	27 334	25 327	-	-	-	25 327	29 697	55 024	0,00 %
0704 Tønsberg	45 976	31 118	-	-	-	31 118	24 022	55 140	0,00 %
0710 Sandefjord	63 271	28 102	-	-	-	28 102	26 723	54 826	0,00 %
0711 Svelvik	6 685	26 659	-	-	-	26 659	27 015	53 674	0,00 %
0712 Larvik	47 107	27 279	-	-	-	27 279	28 612	55 891	0,00 %
0713 Sande	9 904	29 064	-	2 770	-	31 835	27 271	59 105	9,82 %
0715 Holmestrand	14 371	26 741	-	-	0	26 741	28 326	55 067	0,00 %

Kommune	Innbyggertall	Skatt inntekt og formue (inkl. naturressurs-skatt)	Eiendoms-skatt verk og bruk (annen eiendom)	Eiendoms-skatt boliger og fritids-eiendom	Konsesjons-kraft- og hjemfalls-inntekter	Sum skatt	Ramme-tilskudd	Sum inntekter	Eiendoms-skatt og konsesjons-kraft i pst. av landssnittet for skatt på inntekt og formue <sup>1</sup>
0716 Re	9 730	26 114	-	1 746	-	27 860	30 214	58 075	6,19 %
0729 Færder	26 700	32 277	-	-	-	32 277	24 195	56 472	0,00 %
0805 Porsgrunn	36 224	28 439	1 723	2 522	-	32 683	25 729	58 413	15,04 %
0806 Skien	54 645	26 194	614	2 131	-	28 938	28 502	57 440	9,73 %
0807 Notodden	12 682	26 059	1 907	2 755	728	31 449	32 954	64 403	19,10 %
0811 Siljan	2 329	26 350	884	2 745	-	29 979	34 775	64 754	12,86 %
0814 Bamble	14 089	28 073	3 147	2 108	2	33 330	26 946	60 277	18,63 %
0815 Kragerø	10 406	25 819	559	4 067	184	30 629	32 417	63 046	17,04 %
0817 Drangedal	4 080	22 420	257	2 633	-	25 311	42 622	67 933	10,24 %
0819 Nome	6 538	24 671	990	2 524	833	29 018	35 146	64 164	15,40 %
0821 Bø	6 630	23 746	774	2 405	-	26 925	33 122	60 048	11,27 %
0822 Sauherad	4 293	25 211	446	2 471	-	28 128	34 595	62 723	10,34 %
0826 Tinn	5 780	35 486	12 360	-	7 962	55 808	29 557	85 365	72,02 %
0827 Hjartdal	1 572	30 564	5 233	5 852	3 842	45 492	43 303	88 795	52,90 %
0828 Seljord	2 934	27 232	2 756	-	2 752	32 740	38 493	71 233	19,52 %
0829 Kviteseid	2 403	27 179	1 528	-	1 119	29 826	39 915	69 741	9,38 %
0830 Nissedal	1 476	29 688	4 923	3 982	4 617	43 209	45 484	88 694	47,92 %
0831 Fyresdal	1 286	27 586	6 037	-	7 590	41 213	50 375	91 588	48,29 %
0833 Tokke	2 228	37 274	14 236	-	10 259	61 769	33 513	95 282	86,81 %
0834 Vinje	3 723	41 541	11 765	-	14 178	67 484	26 641	94 125	91,94 %
0901 Risør	6 848	25 923	185	2 983	-	29 091	33 690	62 781	11,23 %
0904 Grimstad	23 246	23 723	526	2 502	0	26 751	30 230	56 980	10,73 %
0906 Arendal	44 785	26 464	414	2 163	-	29 041	28 011	57 052	9,13 %
0911 Gjerstad	2 454	21 688	1 090	3 909	-	26 686	44 373	71 059	17,71 %
0912 Vegårshei	2 093	22 438	-	3 096	-	25 533	46 073	71 606	10,97 %
0914 Tvedestrand	6 069	26 516	-	3 988	-	30 504	33 816	64 320	14,13 %
0919 Froland	5 845	23 523	2 504	-	905	26 932	33 162	60 094	12,08 %
0926 Lillesand	10 990	28 332	424	1 041	-	29 798	11 012	40 810	5,19 %
0928 Birkenes	5 212	23 385	1 116	1 817	111	26 429	36 022	62 451	10,79 %
0929 Åmli	1 848	23 868	3 863	1 749	1 557	31 037	53 617	84 654	25,40 %
0935 Iveland	1 326	24 446	5 629	1 678	1 957	33 710	47 376	81 085	32,83 %
0937 EvjeogHornnes	3 638	23 004	800	-	168	23 972	39 388	63 360	3,43 %
0938 Bygland	1 192	26 237	6 574	-	4 583	37 393	52 924	90 317	39,54 %
0940 Valle	1 156	41 236	24 420	-	7 603	73 260	35 860	109 119	113,48 %
0941 Bykle	953	88 459	47 869	-	20 535	156 863	5 917	162 780	242,41 %
1001 Kristiansand	92 282	28 111	973	1 943	-	31 027	26 395	57 421	10,33 %
1002 Mandal	15 659	26 403	-	3 116	-	29 519	31 075	60 594	11,04 %
1003 Farsund	9 695	26 395	1 382	1 793	-	29 570	30 705	60 275	11,25 %
1004 Flekkefjord	9 066	27 385	1 469	1 883	350	31 086	33 537	64 623	13,12 %
1014 Vennesla	14 630	22 954	1 999	1 260	306	26 519	33 710	60 229	12,63 %
1017 Songdalen	6 706	21 774	785	1 523	-	24 082	35 856	59 938	8,18 %
1018 Søgne	11 403	27 342	195	1 466	-	29 003	26 866	55 868	5,89 %
1021 Mamardal	2 297	26 141	2 294	-	-	28 436	43 412	71 848	8,13 %
1026 Åseral	939	43 729	24 272	-	4 857	72 858	39 536	112 394	103,23 %
1027 Audnedal	1 780	23 669	1 070	1 128	252	26 118	47 633	73 751	8,68 %
1029 Lindesnes	4 953	24 656	2 336	2 684	59	29 737	37 267	67 003	18,00 %
1032 Lyngdal	8 609	23 249	-	-	-	23 249	35 754	59 002	0,00 %
1034 Hægebostad	1 683	25 297	-	-	9	25 306	47 002	72 308	0,03 %
1037 Kvinesdal	6 048	29 283	10 753	-	1 369	41 405	33 350	74 755	42,96 %
1046 Sirdal	1 839	61 058	47 027	-	-	108 085	20 119	128 204	166,65 %
1101 Eigersund	14 830	30 711	1 948	2 370	56	35 087	25 638	60 724	15,50 %
1102 Sandnes	77 246	31 475	-	-	-	31 475	23 441	54 915	0,00 %
1103 Stavanger	134 037	39 671	844	1 150	-	41 665	17 598	59 263	7,07 %
1106 Haugesund	37 250	30 928	1 201	2 117	-	34 245	24 474	58 720	11,76 %
1111 Sokndal	3 305	25 794	4 313	1 549	-	31 656	40 487	72 143	20,77 %
1112 Lund	3 213	25 748	768	1 258	737	28 510	36 672	65 182	9,79 %
1114 Bjerkreim	2 807	26 260	2 132	1 803	-	30 195	36 990	67 186	13,95 %
1119 Hå	18 814	26 592	-	-	-	26 592	28 153	54 745	0,00 %
1120 Klepp	19 354	29 379	-	-	101	29 480	25 237	54 717	0,36 %
1121 Time	18 795	29 871	-	-	102	29 973	25 158	55 131	0,36 %

Kommune	Innbyggertall	Skatt inntekt og formue (inkl. naturressurs-skatt)	Eiendoms-skatt verk og bruk (annen eiendom)	Eiendoms-skatt boliger og fritids-eiendom	Konsesjons-kraft- og hjemfalls-inntekter	Sum skatt	Ramme-tilskudd	Sum inntekter	Eiendoms-skatt og konsesjons-kraft i pst. av landssnittet for skatt på inntekt og formue <sup>1</sup>
1122 Gjesdal	11 899	27 572	509	876	549	29 507	27 959	57 466	6,86 %
1124 Sola	26 582	39 496	-	-	-	39 496	18 433	57 929	0,00 %
1127 Randaberg	11 053	34 122	744	881	-	35 747	22 674	58 421	5,76 %
1129 Forsand	1 193	43 236	41 037	-	16 325	100 598	39 572	140 169	203,28 %
1130 Strand	12 720	28 242	1 036	1 548	204	31 029	28 879	59 909	9,88 %
1133 Hjelmeland	2 684	35 658	9 359	2 262	7 636	54 915	35 096	90 011	68,24 %
1134 Suldal	3 794	41 358	29 911	-	9 855	81 124	29 840	110 964	140,92 %
1135 Sauda	4 597	32 714	7 847	2 054	12 617	55 232	33 746	88 978	79,80 %
1141 Finnøy	3 150	28 797	610	4 283	-	33 690	36 633	70 323	17,34 %
1142 Rennesøy	4 847	32 699	296	-	-	32 994	27 806	60 801	1,05 %
1144 Kvitsøy	516	27 221	1 010	-	-	28 231	67 254	95 484	3,58 %
1145 Bokn	840	27 638	14 005	-	-	41 643	56 737	98 380	49,63 %
1146 Tysvær	11 028	27 507	16 822	-	-	44 330	30 935	75 265	59,61 %
1149 Karmøy	42 161	27 274	2 483	847	-	30 604	27 241	57 845	11,80 %
1151 Utsira	196	29 128	4 352	2 362	-	35 842	140 199	176 041	23,79 %
1160 Vindafjord	8 743	35 131	983	2 172	-	38 286	27 360	65 646	11,18 %
1201 Bergen	281 190	34 314	1 368	2 098	-	37 780	20 705	58 485	12,28 %
1211 Etne	4 077	28 092	2 041	3 600	1 486	35 219	35 987	71 206	25,26 %
1216 Sveio	5 721	24 759	229	686	-	25 674	35 398	61 072	3,24 %
1219 Bømlo	11 960	27 787	418	2 306	-	30 511	31 349	61 859	9,65 %
1221 Stord	18 699	28 907	1 093	1 660	-	31 660	26 289	57 949	9,76 %
1222 Fitjar	3 201	28 292	4 622	1 157	-	34 071	34 025	68 095	20,48 %
1223 Tysnes	2 846	37 162	595	3 185	-	40 941	35 240	76 181	13,39 %
1224 Kvinnherad	13 137	29 309	4 242	1 087	4 945	39 583	31 450	71 033	36,41 %
1227 Jondal	1 087	30 130	3 705	-	8 101	41 936	52 284	94 220	41,84 %
1228 Odda	6 745	33 687	10 033	-	16 632	60 353	29 568	89 920	94,50 %
1231 Ullensvang	3 320	27 255	2 150	2 579	13 730	45 714	43 633	89 347	65,41 %
1232 Eidfjord	906	61 965	39 026	-	14 082	115 073	24 606	139 679	188,20 %
1233 Ulvik	1 093	32 860	6 879	-	-	39 739	49 521	89 260	24,38 %
1234 Granvin	937	24 707	2 943	1 904	-	29 554	52 838	82 392	17,18 %
1235 Voss	14 606	29 300	1 855	2 119	1 310	34 585	30 763	65 348	18,73 %
1238 Kvam	8 441	27 810	1 854	3 006	8 182	40 853	35 109	75 962	46,22 %
1241 Fusa	3 861	29 759	2 111	1 544	-	33 414	35 198	68 612	12,95 %
1242 Samnanger	2 465	27 334	2 981	2 099	3 537	35 951	36 551	72 501	30,54 %
1243 Os	20 804	28 420	-	-	-	28 420	15 608	44 029	0,00 %
1244 Austevoll	5 212	49 719	692	-	-	50 411	21 641	72 052	2,45 %
1245 Sund	7 062	26 468	88	1 492	-	28 047	32 192	60 240	5,60 %
1246 Fjell	26 166	29 731	32	-	-	29 763	23 630	53 393	0,11 %
1247 Askøy	29 275	26 307	(2)	-	-	26 305	29 483	55 789	-0,01 %
1251 Vaksdal	4 045	27 073	5 712	2 706	6 463	41 955	39 866	81 821	52,74 %
1252 Modalen	380	72 318	47 705	-	9 479	129 503	53 497	183 000	202,65 %
1253 Osterøy	8 120	25 164	834	3 090	13	29 100	30 117	59 217	13,95 %
1256 Meland	8 187	26 087	652	1 755	-	28 494	31 393	59 887	8,53 %
1259 Øygarden	4 889	25 264	32 510	-	-	57 774	35 272	93 046	115,21 %
1260 Radøy	5 091	24 510	1 141	1 855	-	27 506	35 498	63 004	10,62 %
1263 Lindås	15 812	28 777	9 655	-	16	38 447	28 508	66 955	34,27 %
1264 Austrheim	2 887	32 915	5 000	-	-	37 915	32 279	70 194	17,72 %
1265 Fedje	562	26 425	4 244	-	-	30 669	77 480	108 149	15,04 %
1266 Masfjorden	1 711	34 491	12 001	-	8 386	54 878	43 441	98 319	72,25 %
1401 Flora	11 852	30 932	273	3 461	870	35 535	29 473	65 008	16,31 %
1411 Gulen	2 322	32 544	6 080	3 773	581	42 979	42 568	85 547	36,98 %
1412 Solund	820	29 772	-	2 110	-	31 882	57 584	89 466	7,48 %
1413 Hyllestad	1 366	28 399	1 163	3 422	455	33 439	46 365	79 804	17,86 %
1416 Høyanger	4 091	31 268	7 997	1 679	23 753	64 698	34 194	98 891	118,47 %
1417 Vik	2 672	34 568	5 063	3 540	6 665	49 836	38 714	88 551	54,11 %
1418 Balestrand	1 279	26 712	4 644	-	17 026	48 382	53 224	101 607	76,79 %
1419 Leikanger	2 331	28 371	1 926	1 912	-	32 208	34 825	67 034	13,60 %
1420 Sogndal	8 191	27 467	2 889	2 746	234	33 335	28 069	61 404	20,80 %
1421 Aurland	1 764	48 718	22 062	-	23 901	94 681	22 489	117 170	162,88 %
1422 Lærdal	2 151	34 961	5 507	-	-	40 468	33 321	73 789	19,51 %

Kommune	Innbyggertall	Skatt inntekt og formue (inkl. naturressurs-skatt)	Eiendoms-skatt verk og bruk (annen eiendom)	Eiendoms-skatt boliger og fritids-eiendom	Konsesjons-kraft- og hjemfalls-inntekter	Sum skatt	Ramme-tilskudd	Sum inntekter	Eiendoms-skatt og konsesjons-kraft i pst. av landssnittet for skatt på inntekt og formue <sup>1</sup>
1424 Årdal	5 245	34 790	10 150	2 774	-	47 714	27 282	74 996	45,80 %
1426 Luster	5 195	30 815	8 366	1 291	4 271	44 743	33 607	78 350	49,36 %
1428 Askvoll	3 038	26 022	596	1 746	-	28 363	42 839	71 203	8,30 %
1429 Fjaler	2 770	24 279	832	2 089	158	27 358	49 669	77 027	10,91 %
1430 Gaular	3 027	25 335	815	1 599	1 195	28 944	42 914	71 858	12,79 %
1431 Jølster	3 047	27 760	3 386	1 837	1 386	34 368	38 680	73 049	23,42 %
1432 Førde	13 092	31 231	1 509	1 477	84	34 301	26 778	61 079	10,88 %
1433 Naustdal	2 793	25 598	245	3 359	-	29 202	43 571	72 773	12,77 %
1438 Bremanger	3 705	29 222	10 255	2 003	6 718	48 198	42 332	90 530	67,25 %
1439 Vågsøy	5 970	30 567	768	1 613	-	32 948	32 466	65 414	8,44 %
1441 Selje	2 747	28 257	-	1 963	39	30 258	40 707	70 965	7,09 %
1443 Eid	6 151	25 667	-	2 137	36	27 840	34 867	62 708	7,70 %
1444 Hornindal	1 152	24 429	-	-	1 061	25 490	50 763	76 253	3,76 %
1445 Gloppen	5 836	26 842	1 303	1 648	736	30 529	39 329	69 858	13,07 %
1449 Stryn	7 167	26 580	281	2 183	4	29 048	35 152	64 200	8,75 %
1502 Molde	27 001	29 604	58	3 561	-	33 222	25 555	58 778	12,82 %
1504 Ålesund	47 998	32 487	333	2 047	-	34 868	21 556	56 423	8,44 %
1505 Kristiansund-Frei	24 274	27 326	1 208	2 872	-	31 406	27 789	59 195	14,46 %
1511 Vanylven	3 163	28 129	-	-	395	28 524	38 886	67 410	1,40 %
1514 Sande	2 493	30 238	-	-	-	30 238	38 322	68 560	0,00 %
1515 Herøy	8 927	33 969	-	-	-	33 969	23 322	57 291	0,00 %
1516 Ulstein	8 609	32 028	-	1 582	-	33 610	24 461	58 071	5,61 %
1517 Hareid	5 155	25 326	-	1 700	-	27 027	33 278	60 305	6,02 %
1519 Volda	9 197	24 712	418	1 711	90	26 930	32 691	59 622	7,86 %
1520 Ørsta	10 857	26 347	492	1 593	524	28 956	30 844	59 800	9,25 %
1523 Ørskog	2 250	27 850	-	-	-	27 850	36 409	64 259	0,00 %
1524 Norddal	1 645	28 230	8 913	-	8 618	45 760	47 726	93 487	62,12 %
1525 Stranda	4 565	28 189	1 692	1 692	-	31 573	33 263	64 836	11,99 %
1526 Stordal	947	23 691	-	-	-	23 691	59 940	83 630	0,00 %
1528 Sykkylven	7 657	26 635	-	706	94	27 434	29 769	57 204	2,83 %
1529 Skodje	4 764	27 127	197	1 660	-	28 984	29 985	58 969	6,58 %
1531 Sula	9 271	26 105	-	-	-	26 105	32 598	58 703	0,00 %
1532 Giske	8 398	28 772	121	1 650	-	30 543	27 816	58 358	6,28 %
1534 Haram	9 383	28 303	-	-	-	28 303	27 908	56 211	0,00 %
1535 Vestnes	6 536	29 712	654	2 362	-	32 728	28 445	61 172	10,69 %
1539 Rauma	7 487	28 660	1 921	2 213	2 223	35 017	31 613	66 631	22,53 %
1543 Nesset	2 956	28 765	3 986	2 482	4 491	39 725	36 696	76 421	38,84 %
1545 Midsund	2 019	30 740	-	-	-	30 740	40 568	71 308	0,00 %
1546 Sandøy	1 238	34 870	-	1 447	-	36 317	43 067	79 384	5,13 %
1547 Aukra	3 539	30 062	72 846	-	-	102 908	32 313	135 221	258,15 %
1548 Fræna	9 800	26 291	2 393	2 257	-	30 941	32 692	63 632	16,48 %
1551 Eide	3 433	25 848	437	1 941	-	28 226	36 610	64 836	8,43 %
1554 Averøy	5 849	27 894	1 636	3 944	-	33 474	28 956	62 430	19,77 %
1557 Gjemnes	2 641	24 704	1 097	2 670	-	28 471	39 662	68 133	13,35 %
1560 Tingvoll	3 045	24 954	613	4 130	-	29 698	43 233	72 930	16,81 %
1563 Sunndal	7 106	29 246	9 611	782	844	40 483	32 055	72 538	39,82 %
1566 Surnadal	5 928	25 543	1 867	2 000	959	30 369	34 365	64 734	17,10 %
1571 Halså	1 574	25 363	1 353	1 803	-	28 518	48 155	76 673	11,18 %
1573 Smøla	2 134	26 276	5 848	-	-	32 123	43 373	75 496	20,72 %
1576 Aure	3 553	26 525	6 892	-	-	33 417	47 117	80 534	24,42 %
1804 Bodø	52 024	30 810	895	2 910	1 090	35 705	24 400	60 105	17,35 %
1805 Narvik	18 630	28 151	4 479	1 561	-	34 192	28 984	63 176	21,41 %
1811 Bindal	1 450	26 876	8 513	1 973	5 410	42 772	50 884	93 656	56,33 %
1812 Sømna	2 014	23 278	386	2 115	-	25 779	50 327	76 105	8,86 %
1813 Brønnøy	7 916	25 166	768	3 367	-	29 302	37 045	66 347	14,66 %
1815 Vega	1 232	22 663	210	1 563	-	24 436	53 098	77 534	6,28 %
1816 Vevelstad	497	27 288	1 266	-	-	28 553	82 920	111 473	4,48 %
1818 Herøy	1 780	28 898	728	2 271	-	31 897	43 017	74 914	10,63 %
1820 Alstahaug	7 415	26 131	1 484	2 684	-	30 299	34 127	64 426	14,77 %
1822 Leirfjord	2 320	21 574	1 369	1 698	-	24 642	49 947	74 589	10,87 %

Kommune	Innbyggertall	Skatt inntekt og formue (inkl. naturressurs-skatt)	Eiendoms-skatt verk og bruk (annen eiendom)	Eiendoms-skatt boliger og fritids-eiendom	Konsesjonskraft- og hjemfalls-inntekter	Sum skatt	Rammetilskudd	Sum inntekter	Eiendoms-skatt og konsesjonskraft i pst. av landssnittet for skatt på inntekt og formue <sup>1</sup>
1824 Vefsn	13 403	26 405	2 345	1 934	497	31 181	32 591	63 772	16,93 %
1825 Grane	1 493	23 922	3 332	1 622	1 945	30 821	52 197	83 018	24,45 %
1826 Hattfjelldal	1 359	21 749	2 314	1 636	9 710	35 410	59 878	95 288	48,41 %
1827 Dønna	1 391	31 230	711	3 682	-	35 623	49 649	85 272	15,57 %
1828 Nesna	1 792	24 417	580	1 647	-	26 643	47 934	74 577	7,89 %
1832 Hemnes	4 501	29 197	9 418	-	7 147	45 762	36 915	82 676	58,70 %
1833 Rana	26 315	27 070	2 407	1 042	2 511	33 030	29 079	62 108	21,12 %
1834 Lurøy	1 904	41 308	1 319	2 644	-	45 272	59 974	105 246	14,04 %
1835 Træna	456	27 371	-	-	-	27 371	75 461	102 831	0,00 %
1836 Rødøy	1 238	24 486	8 175	-	1 104	33 766	66 565	100 331	32,88 %
1837 Meløy	6 331	29 454	8 250	-	4 844	42 547	37 474	80 021	46,40 %
1838 Gildeskål	1 978	26 708	5 307	3 814	2 183	38 012	49 810	87 822	40,06 %
1839 Beiarn	1 022	27 218	10 698	-	6 419	44 335	57 089	101 424	60,66 %
1840 Saltdal	4 657	23 844	1 035	2 034	885	27 798	40 213	68 011	14,01 %
1841 Fauske	9 760	27 257	2 472	1 872	4 084	35 684	30 035	65 719	29,87 %
1845 Sørfold	1 975	30 370	14 722	-	14 991	60 083	43 624	103 707	105,30 %
1848 Steigen	2 576	25 713	2 573	2 913	-	31 200	47 520	78 720	19,44 %
1849 Hamarøy	1 747	29 109	4 706	3 050	4 816	41 680	51 633	93 313	44,55 %
1850 Tysfjord	1 925	22 713	5 405	2 621	7 272	38 010	55 362	93 372	54,21 %
1851 Lødingen	2 077	25 208	696	766	-	26 671	48 117	74 788	5,18 %
1852 Tjeldsund	1 259	21 940	551	-	-	22 492	57 510	80 002	1,95 %
1853 Evenes	1 387	22 179	1 528	-	821	24 528	61 242	85 770	8,33 %
1854 Ballangen	2 470	21 421	1 652	2 570	2 480	28 123	48 801	76 924	23,75 %
1856 Røst	508	36 366	1 344	1 565	-	39 276	65 230	104 506	10,31 %
1857 Værøy	732	31 343	873	906	-	33 122	61 642	94 764	6,30 %
1859 Flakstad	1 292	31 384	666	3 058	218	35 327	46 260	81 587	13,97 %
1860 Vestvågøy	11 480	25 284	553	1 417	-	27 253	34 019	61 273	6,98 %
1865 Vågan	9 595	28 980	96	2 498	-	31 574	29 975	61 549	9,19 %
1866 Hadsel	8 091	24 626	772	3 458	-	28 856	35 691	64 547	14,99 %
1867 Bø	2 616	24 682	542	2 285	-	27 509	47 248	74 757	10,02 %
1868 Øksnes	4 449	28 329	832	568	-	29 729	33 967	63 696	4,96 %
1870 Sortland	10 518	26 556	1 310	2 164	78	30 108	31 328	61 437	12,59 %
1871 Andøy	4 771	26 713	717	2 722	-	30 153	37 366	67 519	12,19 %
1874 Moskenes	1 039	32 725	2 718	3 954	459	39 856	49 118	88 974	25,27 %
1902 Tromsø	76 649	31 108	1 086	1 458	9	33 660	23 163	56 823	9,04 %
1903 Harstad	24 827	27 844	1 229	2 192	33	31 298	30 258	61 556	12,24 %
1911 Kvæfjord	2 858	22 258	291	2 641	-	25 189	50 052	75 242	10,39 %
1913 Skånland	3 009	24 363	473	-	489	25 326	44 770	70 096	3,41 %
1917 Ibestad	1 375	26 275	266	1 185	265	27 991	54 823	82 814	6,08 %
1919 Gratangen	1 105	25 627	1 567	-	129	27 322	56 922	84 244	6,01 %
1920 Lavangen	1 042	21 421	780	-	-	22 202	69 917	92 119	2,76 %
1922 Bardu	4 030	31 565	4 971	-	8 300	44 836	31 794	76 630	47,03 %
1923 Salangen	2 183	26 101	685	2 781	-	29 567	42 338	71 905	12,28 %
1924 Målselv	<b>6 805</b>	<b>28 739</b>	<b>(1)</b>	<b>5 185</b>	<b>1 198</b>	<b>35 122</b>	<b>32 656</b>	<b>67 778</b>	<b>22,62 %</b>
1925 Sørreisa	3 489	26 019	-	-	-	26 019	35 686	61 705	0,00 %
1926 Dyrøy	1 129	22 309	-	-	-	22 309	65 605	87 914	0,00 %
1927 Tranøy	1 513	22 771	963	1 367	-	25 101	61 273	86 374	8,26 %
1928 Torsken	931	22 709	1 484	1 841	363	26 397	73 579	99 976	13,07 %
1929 Berg	888	29 014	2 492	1 324	1 310	34 140	57 340	91 480	18,17 %
1931 Lenvik	11 679	26 642	508	1 677	35	28 862	37 571	66 433	7,87 %
1933 Balsfjord	5 625	22 628	1 878	2 909	-	27 415	43 126	70 540	16,96 %
1936 Karlsøy	2 252	25 942	3 905	3 915	-	33 762	51 190	84 952	27,71 %
1938 Lyngen	2 847	22 885	703	1 739	111	25 437	56 554	81 991	9,05 %
1939 Storfjord	1 841	27 646	3 603	-	5 340	36 589	53 259	89 848	31,69 %
1940 Gaivuotna-Kåfjord	2 097	24 518	2 122	-	5 837	32 477	52 093	84 570	28,20 %
1941 Skjervøy	2 917	24 358	24	2 553	-	26 935	46 006	72 940	9,13 %
1942 Nordreisa	4 909	23 741	379	3 230	-	27 350	39 767	67 117	12,79 %
1943 Kvænangen	1 202	27 260	4 750	-	9 009	41 019	68 383	109 402	48,76 %
2002 Vardø	2 081	23 003	36	537	-	23 577	53 711	77 287	2,03 %
2003 Vadsø	5 894	25 993	492	2 480	-	28 965	38 593	67 558	10,53 %

Kommune	Innbyggertall	Skatt inntekt og formue (inkl. naturressurs-skatt)	Eiendoms-skatt verk og bruk (annen eiendom)	Eiendoms-skatt boliger og fritids-eiendom	Konsesjons-kraft- og hjemfalls-inntekter	Sum skatt	Ramme-tilskudd	Sum inntekter	Eiendoms-skatt og konsesjons-kraft i pst. av landssnittet for skatt på inntekt og formue <sup>1</sup>
2004 Hammerfest	10 536	30 000	20 525	722	-	51 247	35 321	86 568	75,30 %
2011 Guovdageaidnu-Kautokeino	2 924	19 669	1 019	437	328	21 453	60 956	82 409	6,32 %
2012 Alta	20 665	27 506	1 701	1 576	79	30 863	37 584	68 447	11,90 %
2014 Loppa	917	22 381	468	508	-	23 357	80 943	104 300	3,46 %
2015 Hasvik	1 045	22 433	-	-	-	22 433	69 477	91 909	0,00 %
2017 Kvalsund	988	24 800	4 041	4 087	1 447	34 376	74 835	109 211	33,93 %
2018 Måsøy	1 235	26 949	1 082	1 033	-	29 064	62 436	91 500	7,50 %
2019 Nordkapp	3 218	27 547	2	2 937	-	30 487	40 943	71 429	10,42 %
2020 Porsanger	3 944	25 561	917	2 672	-	29 150	41 667	70 817	12,72 %
2021 Karasjohka-Karasjok	2 673	22 376	-	-	-	22 376	54 071	76 447	0,00 %
2022 Lebesby	1 328	26 923	8 546	1 086	5 310	41 865	68 474	110 340	52,95 %
2023 Gamvik	1 169	24 026	498	903	-	25 427	63 714	89 141	4,97 %
2024 Berlevåg	981	27 245	6 304	1 526	691	35 766	65 748	101 514	30,20 %
2025 Deatnu-Tana	2 900	25 760	843	1 626	25	28 253	51 284	79 537	8,84 %
2027 Unjarga-Nesseby	941	21 200	882	-	240	22 322	80 335	102 657	3,98 %
2028 Båtsfjord	2 270	27 325	2 126	1 255	-	30 705	45 160	75 865	11,98 %
2030 Sør-Varanger	10 156	26 741	2 443	3 838	1 408	34 429	35 942	70 371	27,25 %
5001 Trondheim	196 159	32 145	937	2 567	1	35 650	19 611	55 261	12,42 %
5004 Steinkjer	22 090	23 616	813	1 459	56	25 944	33 517	59 461	8,25 %
5005 Namsos	13 113	25 794	63	3 069	89	29 014	33 572	62 586	11,41 %
5011 Hemne	4 228	27 912	2 292	1 336	1 161	32 702	31 986	64 688	16,97 %
5012 Snillfjord	999	33 212	3 609	-	-	36 821	52 918	89 739	12,79 %
5013 Hitra	4 694	26 109	3 130	-	-	29 239	33 272	62 512	11,09 %
5014 Frøya	5 068	39 168	1 410	-	-	40 579	23 190	63 769	5,00 %
5015 Ørland	5 334	27 061	-	-	-	27 061	30 840	57 901	0,00 %
5016 Agdenes	1 693	23 314	-	-	-	23 314	56 383	79 697	0,00 %
5017 Bjugn	4 904	23 878	1 347	-	-	25 225	38 690	63 915	4,77 %
5018 Åfjord	3 340	26 373	1 078	-	377	27 829	39 148	66 977	5,16 %
5019 Roan	957	25 032	23 813	(2)	-	48 843	55 446	104 289	84,38 %
5020 Osen	947	23 637	356	899	-	24 891	61 992	86 883	4,45 %
5021 Oppdal	6 975	26 316	827	3 342	3 173	33 658	30 854	64 513	26,02 %
5022 Rennebu	2 501	24 031	2 856	4 329	3 656	34 872	42 580	77 452	38,42 %
5023 Meldal	3 905	24 161	378	2 608	-	27 147	38 198	65 345	10,58 %
5024 Orkdal	12 086	25 607	53	-	196	25 857	30 600	56 457	0,88 %
5025 Rørås	5 610	27 148	1 044	5 018	-	33 211	31 393	64 604	21,49 %
5026 Holtålen	2 025	22 182	592	3 211	-	25 984	44 032	70 016	13,48 %
5027 Midtre Gauldal	6 246	22 839	775	1 648	749	26 011	36 572	62 582	11,24 %
5028 Melhus	16 562	25 636	633	685	317	27 271	30 211	57 482	5,79 %
5029 Skaun	8 231	24 569	329	2 377	-	27 275	32 228	59 503	9,59 %
5030 Klæbu	6 076	26 461	1 414	1 957	-	29 833	29 786	59 618	11,95 %
5031 Malvik	14 040	29 356	293	2 082	-	31 732	24 711	56 443	8,42 %
5032 Selbu	4 088	24 513	2 617	-	2 920	30 051	30 133	60 184	19,63 %
5033 Tydal	794	44 149	22 513	(43)	13 207	79 825	38 844	118 669	126,43 %
5034 Meråker	2 432	23 575	4 601	-	7 547	35 723	44 282	80 006	43,05 %
5035 Stjørdal	24 028	25 602	-	-	10	25 613	15 927	41 540	0,04 %
5036 Frosta	2 632	21 838	-	1 892	-	23 729	42 138	65 867	6,70 %
5037 Levanger	20 254	25 459	159	2 125	-	27 743	29 825	57 568	8,09 %
5038 Verdal	14 933	23 064	806	1 906	-	25 776	33 221	58 997	9,61 %
5039 Verran	2 449	21 605	2 906	2 254	1 512	28 278	45 772	74 050	23,65 %
5040 Namdalseid	1 576	22 810	1 557	2 494	-	26 862	57 517	84 379	14,36 %
5041 Snåase - Snåsa	2 100	21 446	2 415	1 645	291	25 798	48 347	74 145	15,42 %
5042 Lierne	1 386	24 330	2 763	3 126	3 253	33 473	60 589	94 062	32,40 %
5043 Raarvika - Røyrvik	482	24 624	4 822	-	5 863	35 309	84 923	120 232	37,86 %
5044 Namsskogan	871	33 664	15 433	1 139	7 657	57 892	61 837	119 729	85,86 %
5045 Grong	2 374	27 082	3 207	2 268	1 795	34 352	43 854	78 206	25,76 %
5046 Høylandet	1 254	21 931	1 336	1 033	-	24 300	65 175	89 474	8,39 %
5047 Overhalla	3 879	24 082	788	2 171	76	27 117	40 063	67 180	10,76 %
5048 Fosnes	605	20 349	1 296	3 663	-	25 307	72 729	98 036	17,57 %
5049 Flatanger	1 103	29 666	1 635	3 527	-	34 828	46 446	81 274	18,29 %
5050 Vikna	4 578	31 320	1 070	1 765	-	34 156	34 018	68 174	10,05 %



Kommune	Innbyggertall	Skatt inntekt og formue (inkl. naturressurs-skatt)	Eiendoms-skatt verk og bruk (annen eiendom)	Eiendoms-skatt boliger og fritids-eiendom	Konsesjons-kraft- og hjemfalls-inntekter	Sum skatt	Ramme-tilskudd	Sum inntekter	Eiendoms-skatt og konsesjons-kraft i pst. av landssnittet for skatt på inntekt og formue <sup>1</sup>
5051 Nærøy	5 072	26 013	1 369	1 779	-	29 161	38 802	67 963	11,16 %
5052 Leka	567	23 919	827	1 081	-	25 827	72 414	98 242	6,76 %
5053 Inderøy	6 804	23 992	434	1 901	364	26 691	37 992	64 683	9,56 %
5054 Indre Fosen	9 988	23 260	55	-	-	23 315	40 612	63 927	0,20 %
5061 Rindal	2 028	24 733	2 007	3 130	1 059	30 929	42 576	73 505	21,96 %

<sup>1</sup> Landsgjennomsnittet for skatt på inntekt og formue (høyre kolonne i tabellen) er eks. Oslo.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

## Vedlegg 17 TBUs demografianslag

Tabell 1 Avvik mellom TBUs anslag på merutgifter til demografi basert på SSBs befolkningsframskrivinger (hovedalternativet MMMM) og TBUs anslag (etterberegning) basert på faktisk befolkningsutvikling. Gruppert etter alder. Antall innbyggere (tabellen øverst) og mill. 2 020-kroner (tabellen nederst).

nnb.	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
0-5	2 119	2 702	373	1 121	2 413	-1 100	-2 545	-1 511	-4 308	-1 136	-2 599	-1 438	-4 882	-1 649	-1 277
6-15	403	-40	114	-937	-1 252	-459	-1 399	-992	-926	-923	1	762	-824	-200	133
16-18	160	-32	-319	-555	16	476	-237	-229	30	-15	352	876	-58	-128	-219
19-66	5 072	7 417	15 454	5 544	-1 151	7 193	4 611	3 076	-3 233	-839	-8 306	-12 605	-14 317	-1 689	5 803
67-79	521	845	-263	198	601	232	212	-111	19	374	251	406	144	182	-40
80-89	1 262	906	-198	545	402	357	137	-106	76	612	394	287	217	0	71
90 år og over	133	262	-181	161	361	-345	126	-482	238	255	6	-521	-522	-117	140
<b>Sum</b>	<b>9 670</b>	<b>12 060</b>	<b>14 980</b>	<b>6 077</b>	<b>1 390</b>	<b>6 354</b>	<b>905</b>	<b>-355</b>	<b>-8 104</b>	<b>-1 672</b>	<b>-9 901</b>	<b>-12 233</b>	<b>-20 242</b>	<b>-3 601</b>	<b>4 611</b>

Mill. 2020-kr	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
0-5	202	273	41	135	325	-161	-392	-230	-495	-149	-337	-198	-464	-199	-130
6-15	73	-6	21	-173	-241	-90	-282	-198	-156	-156	0	132	-141	-34	23
16-18	33	-8	-72	-118	4	122	-59	-61	6	-3	83	214	-14	-30	-51
19-66	69	102	216	70	-17	104	81	57	-74	-23	-212	-327	-342	-45	134
67-79	38	65	-21	16	50	20	10	-6	1	26	15	23	9	11	-2
80-89	321	244	-54	144	113	107	23	-20	14	116	72	54	43	0	14
90 år og over	74	157	-106	89	203	-198	68	-262	115	124	3	-250	-196	-44	53
<b>Sum</b>	<b>811</b>	<b>827</b>	<b>26</b>	<b>164</b>	<b>439</b>	<b>-95</b>	<b>-550</b>	<b>-720</b>	<b>-589</b>	<b>-65</b>	<b>-377</b>	<b>-352</b>	<b>-1 104</b>	<b>-340</b>	<b>40</b>

<sup>1</sup> Avviket viser (anslaget basert på) den faktiske befolkningsutviklingen fratrukket (anslaget basert på) SSBs befolkningsframskrivinger. Positivt avvik innebærer at befolkningsframskrivingene til SSB viste seg å bli lavere enn den faktiske befolkningsveksten. Negativt avvik innebærer at befolkningsframskrivingene til SSB viste seg å bli høyere enn den faktiske befolkningsveksten.

Kilde: Teknisk beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi og Statistisk sentralbyrå

Tabell 2 Anslag på kommunesektorens merutgifter i 2021 som følge av demografiske endringer, fordelt på fylker og tjenester. Anslått prosentvis vekst fra beregnet utgiftsbehov for 2020.

	Kommune- sektoren i alt	Kommuner i alt	Grunn- skole	Omsorgs- tjenester	Barne- hager	Øvrig	Fylkeskom- muner i alt	Videre- gående	Lokale ruter
Viken	0,7	0,8	0,1	2,1	-1,1	0,7	0,3	0,1	0,7
Oslo	1,3	0,8	1,3	1,4	-1,3	1,0	3,9	6,3	0,8
Innlandet	0,0	0,1	-0,8	1,6	-2,3	-0,2	-1,0	-1,4	-0,3
Vestfold og Telemark	0,1	0,3	-0,7	1,6	-1,1	0,0	-1,4	-2,1	-0,1
Agder	0,2	0,3	-0,3	1,8	-1,8	0,1	-0,3	-0,5	0,2
Rogaland	0,4	0,5	0,5	2,0	-1,9	0,3	-0,2	-0,4	0,2
Vestland	0,1	0,1	-0,4	1,4	-1,9	0,0	0,2	0,3	0,0
Møre og Romsdal	-0,2	-0,1	-1,4	1,4	-1,5	-0,3	-0,8	-1,1	-0,3
Trøndelag	0,3	0,4	0,0	1,7	-2,1	0,3	0,2	0,3	0,2
Nordland	-0,5	-0,2	-1,1	1,6	-2,9	-0,7	-2,0	-2,5	-1,0
Troms og Finnmark	-0,1	0,2	-1,2	2,2	-1,9	-0,3	-1,5	-2,0	-0,5
<b>Sum</b>	0,4	0,4	-0,1	1,7	-1,6	0,3	0,1	0,1	0,2

Kilde: Teknisk beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi. Basert på Statistisk sentralbyrås regionale befolkningsframskrivninger (MMMM).

# Vedlegg 18 Kommuneregnskapet og nasjonalregnskapet

## 1 Innledning

Offentlig forvaltning og offentlige og private foretak fører sine regnskaper etter ulike regnskapsforskrifter. Ved å konvertere regnskapstallene over til definisjonene i nasjonalregnskapet (NR) oppnår man en felles inndeling som gjør det mulig å sammenstille de ulike delene av økonomien. En oppstilling av kommuneforvaltningens inntekter og utgifter i NR er derfor nødvendig, f.eks. for å sammenlikne med utviklingen i øvrige deler av offentlig sektor eller privat sektor.

For å vurdere utviklingen i kommuneforvaltningen over tid, kan det også være en fordel å bruke NR. NR blir, i tillegg til løpende priser, også utarbeidet i faste priser. Dermed får man tidsserier for volumutviklingen av investeringer, produktinnsats, lønnskostnader mv. I tillegg kan det i NR være korrigert for endringer i kommuneregnskapsforskriftene som ellers ikke vil gi sammenlignbare tall over tid.

Tabellene etter kommuneregnskapets oppstillingsmåte gir tall etter de samme begrep som finnes i den enkelte kommunes og fylkeskommunes regnskap. Disse tabellene gir derfor endringstall som kan sammenlignes med utviklingen i egen kommune. Med forbehold om virkningen av de ulikheter i omfang mv. som nevnes nedenfor, gir de to tabellsettene opplysninger som kan utfylle hverandre i beskrivelse og analyse av utviklingen i kommunal økonomi.

## 2 Omfang av kommuneforvaltningen

I NR omfatter kommuneforvaltningen kommuner og fylkeskommuner, samt kommuneforetak (KF), fylkeskommunale foretak (FKF) og interkommunale samarbeid (IKS) som driver ikke-markedsrettet virksomhet. Det vil si at KF, FKF og IKS som driver markedsrettet/næringsrettet virksomhet, for eksempel innen eiendomsdrift eller håndtering av næringsavfall, holdes utenfor kommuneforvaltningen i NR. På den annen side inkluderer kommuneforvaltningen i NR også alle kirkelige fellesting og om lag 100 kommunale museer og teatre organisert som stiftelser eller aksjeselskaper.

## 3 Sammenhengen mellom artsinndelingen i NR og KOSTRAs arter

For at den enkelte kommune- og fylkeskommune også skal kunne sammenlikne utviklingen i egen kommune med tall etter nasjonalregnskapets gruppering gis det her en oversikt over sammenhengen mellom de to grupperingene.

*Lønnskostnader:* Artene 010 – 099 i KOSTRA, fratrukket 710 (sykelønnsrefusjoner).

*Produktinnsats:* Artene 100 – 270 i KOSTRA, med unntak for artene 200 (inventar og utstyr) og 209 (medisinsk utstyr) som i nasjonalregnskapets defineres som investeringer. I tillegg trekkes art 690 (fordelte utgifter) fra. Enkelte av artene i 200-serien behandles som investeringer dersom de stammer fra investeringsregnskapet (kontoklasse 0). I tillegg inkluderer produktinnsats den beregnede størrelsen *indirekte målte finansielle tjenester*.

*Gebyrer:* Artene 600 – 650 i KOSTRA. Salg av driftsmidler (art 660) behandles i nasjonalregnskapet som salg av realkapital.

Andre nasjonalregnskapsarter vil være vanskeligere å følge. Når det gjelder overføringer til private (art 470) skiller nasjonalregnskapet mellom flere ulike overføringstyper, og hvilken funksjon som er brukt vil da være med å bestemme overføringstype. I andre tilfeller vil kontoklasse være med å bestemme omkodingene til nasjonalregnskapsarter.

#### 4 Ulike underskuddsbegrep

I tabeller etter NRs gruppering er *nettofinansinvesteringer* (tidligere benevnt overskudd før lånetransaksjoner) en viktig indikator ved vurdering av den økonomiske utviklingen. Dette resultatbegrepet er definert som samlede inntekter fratrukket samlede utgifter, der utgifter til bruttorealinvesteringer er medregnet, mens lån og avdrag er holdt utenom. I oppstillinger etter kommuneregnskapets føringsmåte er det sammenlignbare begrepet *underskudd før lån og avsetning*.

#### 5 Ulike gjeldsbegrep

I NR lages også statistikk over fordringer og gjeld, benevnt *finansielle sektorregnskaper*. Denne gir et avstemt og helhetlig bilde av institusjonelle sektors finansielle eiendeler, gjeld og finanstransaksjoner, samt en beskrivelse av fordrings- og gjeldsforholdene sektorene imellom. Statistikken benyttes i denne rapportens del 2 for å belyse gjeldsutviklingen i kommuneforvaltningen.

Finansregnskapet baseres på en rekke datakilder: regnskapsstatistikk for finansielle foretak og stats- og kommuneforvaltningen, utenriksregnskap, statistikk for verdipapirer registrert i VPS, samt ulike typer av registerstatistikk.

Oppstillingen under viser hvilke objekter som inngår i finansregnskapet og hvilke kapitler i kommuneregnskapene som disse tilsvarer. Legg merke til at fordringer og gjeld tilknyttet pensjoner, det vil si kapittel 2.19/5.19, 2.20/5.20, 2.39/5.39 og 2.40/5.40 i kommuneregnskapet, ikke inngår i finansregnskapet.

Fordringer:		Gjeld:	
NRs gruppering	Kapittel i kommuneregnskapet	NRs gruppering	Kapittel i kommuneregnskapet
F2 Sedler, mynt og bankinnskudd	2.10 / 5.10		
F31 Sertifikater	2.12 / 5.12	G31 Sertifikater	2.43 / 5.43
F32 Obligasjoner	2.11 / 5.11	G32 Obligasjoner	2.41 / 5.41
F4 Utlån	2.22 / 5.22	G4 Lån	2.31 / 5.31 og 2.45 / 5.45
F5 Aksjer og fondsandeler	2.18 / 5.18 og 2.21 / 5.21		
F6 Forsikringstekniske reserver	Finnes ikke i kommuneregnskapet		
F8 Andre fordringer	2.13 / 5.13	G8 Annen gjeld	2.32 / 5.32

Nettofordringer eller nettogjeld er differansen mellom fordringer og gjeld. Avvik mellom finansregnskapet og kommuneregnskapet vil være forklart av ulike definisjoner og verdsettelsesprinsipper, samt forskjeller i sektoromfang beskrevet i punkt 2. Også feil og mangler i statistikkene kan forårsake avvik.

6 *Hvor finner man mer informasjon om nasjonalregnskapet?*

- Årlig og kvartalsvis nasjonalregnskap gir informasjon om produksjon, anvendelse og sysselsetting i Norge: [www.ssb.no/nr](http://www.ssb.no/nr) og [www.ssb.no/knr](http://www.ssb.no/knr)
- Inntekts- og kapitalregnskapet beskriver inntekts- og utgiftstransaksjoner, sparing og nettofinansinvesteringer for alle sektorene i økonomien: [www.ssb.no/nri](http://www.ssb.no/nri)
- Finansielle sektorregnskaper har statistikk over fordrings- og gjeldsforholdene: [www.ssb.no/finsek](http://www.ssb.no/finsek)
- Statistikk om offentlige finanser gir oppstillinger over inntekter og utgifter, samt fordringer og gjeld, i stats- og kommuneforvaltningen: [www.ssb.no/offinnut](http://www.ssb.no/offinnut) og [www.ssb.no/offogjeld](http://www.ssb.no/offogjeld)

## Vedlegg 19 Definisjonskatalog

### Akkumulert regnskapsmessig merforbruk

Det akkumulerte regnskapsmessige merforbruket viser ikke bare årets merforbruk, men også kommunenes og fylkeskommunenes merforbruk fra tidligere år som ikke er dekket inn. Se også "regnskapsmessig merforbruk" for nærmere omtale. Et akkumulert regnskapsmessig merforbruk innebærer at egenkapitalen som knytter seg til frie driftsinntekter er negativ ("et negativt disposisjonsfond"). En kommune vil normalt ha ett beløp på enten disposisjonsfond eller akkumulert regnskapsmessig merforbruk. Et akkumulert regnskapsmessig merforbruk sier noe om hvilket omstillingsbehov kommunen eller fylkeskommunen har for den løpende driften og som de må dekke inn gjennom positive netto driftsresultater i framtiden. Indikatoren er hentet fra balanseregnskapet til kommunene og fylkeskommunene.

### Aktivitetsutvikling

For å måle utviklingen i den samlede aktiviteten i kommuneforvaltningen bruker utvalget endringer i sysselsetting målt i timeverk, produktinnsats i faste priser og brutto realinvesteringer i faste priser der disse veies sammen. Som vekter brukes de andelene som lønnskostnader (inkludert pensjonsutgifter), produktinnsats og brutto realinvesteringer utgjør av samlede utgifter for de tre kostnadsartene. Den nevnte indikatoren fanger ikke opp endringer i andre utgiftsarter enn de som er nevnt ovenfor, for eksempel overføringer til private og renteutgifter.

### Arbeidskapital

Arbeidskapitalen er lik omløpsmidler fratrukket kortsiktig gjeld (inklusive premieavvik). Arbeidskapitalen gir uttrykk for kommunenes og fylkeskommunenes likviditet, det vil si deres evne til å betale forpliktelsene etter hvert som de forfaller. Arbeidskapitalen omfatter bankinnskudd, verdipapirer (aksjer, sertifikater og liknende) og kortsiktige fordringer, fratrukket kassakredittlån, sertifikatlån og leverandørgjeld. Premieavvik er regnskapsteknisk definert under kortsiktige fordringer/gjeld, men er i realiteten bare en periodiseringspost. Indikatoren vises derfor som regel eksklusiv premieavvik for å få et bedre mål på likviditeten. Utviklingen i arbeidskapital bestemmes av forskjellen mellom årets tilgang og bruk av midler, korrigert for årets endring i ubrukte lånemidler.

### Avskrivninger

Avskrivninger, som er et uttrykk for verdiforringelsen på kommunale anleggsmidler, føres i driftsregnskapet, men blir eliminert før regnskapsmessig resultat fastsettes. I brutto driftsresultat gis imidlertid avskrivningene resultateffekt, og kan følgelig brukes for sammenligning med det resultatorienterte regnskapssystem, som primært brukes i privat næringsliv. I KOSTRA blir det benyttet en lineær avskrivningsfunksjon der verdsettingen av kapitalen er basert på anskaffelseskostnaden. Det blir ikke korrigert for at inflasjon påvirker verdien av kapital som er anskaffet på forskjellige tidspunkt. I KOSTRA belastes avskrivninger den enkelte funksjonen (Kontoklasse 1, art 590). Avskrivningene har en motpost (funksjon 860, art 990), slik at de ikke får virkning for beregning av netto driftsresultat.

## Brutto driftsinntekter

Driftsinntektene er summen av skatteinntekter, rammetilskudd, øremerkede tilskudd til løpende drift samt gebyrer og salgs- og leieinntekter. Det korrigeres for dobbeltføringer som skyldes viderefordeling av utgifter/internkjøp mv (690 og 790). Driftsinntektene er kontoklasse 1 (driftsregnskapet), alle funksjoner og artene ((600... 890) – 690 – 790)". Art 690 er 'Fordelte utgifter' og art 790 er 'Internsalg'. Definisjonen bygger på Kostra.

## Brutto driftsresultat

Driftsinntekter fratrukket driftsutgifter (inkl. avskrivninger) eksklusive renter og avdrag. Brutto driftsresultat bygger på regnskapsoppstillingen i kommuneregnskapene. Se også begrepet "netto driftsresultat".

Brutto driftsresultat = Brutto driftsinntekter - brutto driftsutgifter

Brutto driftsinntekter = Kontoklasse 1, alle funksjoner, artene (600..890)–690–790).

Brutto driftsutgifter = Kontoklasse 1, alle funksjoner, artene (((010..480)+590)–690–790).

## Brutto driftsutgifter

Brutto driftsutgifter i alt gir uttrykk for (fylkes-)kommunens samlede utgifter til alle tjenestene. Begrepet omfatter også avskrivninger og det korrigeres for viderefordeling av utgifter.

Definisjonen bygger på KOSTRA.

Brutto driftsutgifter *i alt* er i KOSTRA definert som Kontoklasse 1 (driftsregnskapet), alle funksjoner, artene [(010..480, 590)–(690)] + kontoklasse 3, alle funksjoner, artene [(010..370, 400..470, 590) – (690, 775, 780, 880, 895)]. Driftsutgiftene (brutto) viser således de samlede driftsutgiftene inkludert avskrivninger korrigerert for dobbeltføringer som skyldes viderefordeling av utgifter/internkjøp.

Brutto driftsutgifter på den enkelte funksjon/tjenesteområde viser hvor mye den enkelte tjenesten koster i løpet av et år. Begrepet omfatter de løpende utgiftene til tjenesten inkludert avskrivninger korrigerert for viderefordeling av utgifter samt sykkelønnsrefusjon og mva-kompensasjon.

Brutto driftsutgifter *på funksjon/tjenesteområde* er i KOSTRA definert som kontoklasse 1 (driftsregnskapet), funksjonene innen det enkelte tjenesteområdet, artene [(010..480, 590) – (690, 710, 729)] + kontoklasse 3, funksjonene innen det enkelte tjenesteområdet, artene [(010..370, 400..470, 590) – (690, 710, 729, 775, 780, 880, 895)].

## Bruttonasjonalprodukt for Fastlands-Norge (BNP)

Verdiskapningen i samfunnet måles i nasjonalregnskapet ved bruttonasjonalproduktet. Ved internasjonale sammenlikninger benyttes vanligvis BNP pr. innbygger som en indikator for velstandsnivået i et land. Med BNP i Fastlands-Norge menes bruttoproduktet for all innenlandsk produksjonsaktivitet utenom næringene utvinning av råolje og naturgass, rørtransport og utenriks sjøfart.



## Brutto investering i fast realkapital

Anskaffelser av ny fast realkapital, pluss kjøp minus salg av eksisterende fast realkapital. Fast realkapital består av realkapital som boliger andre bygg, anlegg, transportmidler, maskiner, annet produksjonsutstyr, livdyr- og frukttrebestand mv. og immateriell realkapital (eng: intellectual property products (IPP)), som leting etter mineraler inklusive råolje og naturgass, forsknings- og utviklingskostnader, programvare og originalverk innen kunst.

## Brutto investeringsutgifter

Begrepet omfatter kommunenes og fylkeskommunenes utgifter i forbindelse med investeringer i fast eiendom og anlegg. Begrepet skal si noe om prioritering av nybygging, større utviklingstiltak og andre investeringer innen de enkelte tjenesteområdene og totalt. Definisjonen i KOSTRA er kontoklasse 0 (investeringsregnskapet (fylkes)-kommuneregnskapet), alle tjenestefunksjonene (100..790), artene [(010..501) – (690)] + kontoklasse 4 (investeringsregnskapet KF/FKF/IKS), alle tjenestefunksjonene (100..790), artene [(010..500) – (690, 901)]

## Deflator

Veid samlet prisendring i kommunesektoren i pst. fra året før. I deflatoren inngår endringer i lønnskostnader, produktinnsats og bruttoinvesteringer. Deflatoren benyttes av Finansdepartementet og TBU ved beregning av realvekst i kommunesektorens inntekter.

## Disposisjonsfond

Disposisjonsfond er oppsparte midler som fritt kan benyttes til finansiering av drifts- eller investeringsutgifter. Midlene stammer fra positive netto driftsresultater som ikke er bundet til særskilte formål (f.eks. vil øremerkede tilskudd være en slik bundet inntekt) og som ikke er benyttet til å finansiere investeringer. Disposisjonsfond er en del av kommunenes og fylkeskommunenes egenkapital. Egenkapitalen kan deles i fire, henholdsvis etter bundne og ubundne inntekter og etter drifts- og investeringsinntekter. Disposisjonsfond er den delen som gjenspeiler oppsparte, frie driftsinntekter. Indikatoren er hentet fra kommunenes og fylkeskommunenes balanseregnskaper.

Disposisjonsfondet vises av og til etter at akkumulerte regnskapsmessige merforbruk er trukket fra. Et akkumulert regnskapsmessig merforbruk er "et negativt disposisjonsfond", det vil si når egenkapitalen som knytter seg til frie driftsinntekter er negativ. En kommune vil normalt ha ett beløp på enten disposisjonsfond eller akkumulert regnskapsmessig merforbruk.

## Driftsinntekter

Se brutto driftsinntekter.

## Driftsutgifter

Se brutto driftsutgifter.

## Eiendomsskatt

Kun kommuner kan skrive ut eiendomsskatt. Eiendomsskatt kan skrives ut i "hele kommunen" eller i "klart avgrensede område som helt eller delvis er utbygd på byvis, eller der slik utbygging er i gang". Kommunene kan også velge å skrive ut eiendomsskatt bare på "verker og bruk" eller på dette i kombinasjon med næringsseiendom. Det finnes også noen andre kombinasjoner av det geografiske virkeområdet, jf. lov om eignedomsskatt § 3. Kraftanlegg er eksempel på verk og bruk. Herunder hører også vassfall, inklusive kraftstasjoner, overføringsanlegg, fordelingsnett etc. Skatten skrives ut på grunnlag av takst over eiendommen. Skattesatsen må ligge i intervallet mellom 2 og 7 promille. Satsøkninger fra år til år er begrenset til to promilleenheter. Fra 2019 er satsen ved førstegangsutskrivning av eiendomsskatt, samt maksimal årlig satsøkning, redusert fra to til én promille.

## Fastlands-Norge

Se bruttonasjonalprodukt for Fastlands-Norge.

## Fast realkapital

Et kapitalobjekt regnes som fast realkapital dersom det er resultat av en produksjonsprosess, dvs. produsert kapital, og brukes gjentatte ganger eller kontinuerlig i produksjonen over en lenger periode enn ett år.

Omfatter både realkapital som boliger og andre bygninger, anlegg, transportmidler, maskiner, annet produksjonsutstyr, livdyr- og frukttrebestand mv., og immateriell realkapital (eng: Intellectual property products (IPP)) som leting etter mineraler, forsknings- og utviklingskostnader, EDB-programvare og originalverk innen kunst.

Lagerkapital og verdigjenstander som ikke kan brukes gjentatte ganger i produksjon, regnes ikke som fast realkapital. Det gjør heller ikke naturkapital og annen ikke-produsert kapital. Denne definisjonen bygger på nasjonalregnskapets gruppering.

## Frie inntekter

Frie inntekter kan ha to ulike definisjoner.

Når det snakkes om frie inntekter i forbindelse med kommuneopplegget (for eksempel som andel av samlede inntekter eller vekst i frie inntekter i tabell 2.1), omfatter frie inntekter skatteinntekter og rammetilskudd. Se også TBUs vedlegg om kommuneforvaltningens samlede inntekter.

Frie inntekter kan også benyttes om inntekter som kommunene kan disponere uten andre bindinger enn gjeldende lover og forskrifter, altså inntekter som ikke er bundet til særskilte formål (øremerkede tilskudd er et eksempel på en slik bundet inntekt). Summen av ordinære skatter på inntekt og formue, eiendomsskatt, naturressursskatt m.m. og rammetilskudd inkluderes i inntektsbegrepet.

Frie inntekter for ett år kan korrigeres for variasjoner utgiftsbehov (se under "korrigerede frie inntekter"). Utvikling i frie inntekter over flere år kan korrigeres for oppgaveendringer, prisutvikling og befolkningsutvikling.

## GSI (Grunnskolens informasjonssystem)

GSI (Grunnskolens informasjonssystem) er et system for registrering av opplysninger om grunnskolen i Norge. GSI samler inn en omfattende mengde data om grunnskolen i Norge. Det samles inn drøyt 100 opplysninger om hver eneste grunnskole, bl.a. årstimer, ressurser, spesialundervisning, språklige minoriteter, målform, fremmedspråk, fysisk aktivitet, leksehjelp, SFO og PPT. I GSI registreres situasjonen per 1. oktober hvert år. Data blir offentlig tilgjengelige i GSI i slutten av desember.

## Inntekter i kommuneforvaltningen

Summen av løpende inntekter og kapitalinntekter. Begrepet bygger på nasjonalregnskapets gruppering. Se vedlegg 1.

## IPLOS (individbasert helse- og omsorgsstatistikk)

IPLOS (individbasert helse- og omsorgsstatistikk) er betegnelsen på et sentralt helseregister som danner grunnlag for blant annet nasjonal statistikk for omsorgssektoren i perioden 2007- 2017. IPLOS-registeret inneholder data fra kommunene om personer som har søkt, mottar eller har mottatt helse- og omsorgstjenester. Fra og med 2018 inngår IPLOS-opplysningene i Kommunalt pasient- og brukerregister (KPR).

## K2

K2 er et mål for hvor stor innenlandsk bruttogjeld kommuneforvaltningen har, og er den indikatoren som best gir uttrykk for utviklingen i den samlede gjelden over en lengre periode. Statistikken er avledet fra regnskapsopplysninger fra banker, finansieringsforetak, forsikringsselskaper og pensjonskasser, i tillegg til at Statistisk sentralbyrå henter inn opplysninger fra VPS, Statens Pensjonskasse og Eksporthkreditt Norge AS. All gjeld i K2 er rentebærende.

K2 oppgis for kommuneforvaltningen samlet. Kommuneforvaltningen omfatter kommuner og fylkeskommuner samt kommunal virksomhet som ikke er næringsrettet og som er underlagt kommuner eller fylkeskommuner. Kommunale og fylkeskommunale foretak (KF og FKF) og interkommunale selskaper (IKS) som driver næringsvirksomhet inngår ikke i tallene. Det gjør heller ikke gjeld kommunesektoren garanterer for eller gjeld i kommunale aksjeselskaper o.l. Se for øvrig omtale av "kommuneforvaltningen".

## Kapitalslit

Reduksjon i verdien av fast realkapital på grunn av normal slitasje, skade og foreldelse. Kapitalslitet i nasjonalregnskapet fremkommer ikke direkte fra kommuneregnskapet, men kan beregnes ut fra størrelsen på verdien av den oppsamlede realkapital i kommuneforvaltningen.

## Kapitalutgifter

Kapitalutgiftene omfatter kjøp av fast eiendom og anskaffelse av fast realkapital (bygninger og anlegg, utstyr og inventar).

## Kommunalt pasientregister (KPR)

Kommunalt pasient- og brukerregister (KPR) er et sentralt helseregister. KPR inneholder opplysninger om de som har søkt om, mottar eller har mottatt helse- og omsorgstjenester fra kommunene. Det er hjemlet i helseregisterloven § 11 og regulert av forskrift om kommunalt pasient- og brukerregister. KPR inneholder opplysninger om omsorgsdata (tidligere innrapportert til IPLOS-registeret) fra og med 2017, samt utvalgte opplysninger fra KUHR-registeret fra og med juli 2016. KUHR (kontroll og utbetaling av helserefusjoner) er et system som håndterer refusjonskrav fra behandlere og helseinstitusjoner til staten (HELFO).

## Kommunekassetall

Kommunekassetall i denne rapporten brukt i tilknytning til regnskapstall der kommunale foretak (KF), fylkeskommunale foretak (FKF), interkommunale selskaper (IKS) samt interkommunale samarbeid som er egne rettssubjekter, ikke inngår.

## Kommunalt konsum

Konsum i kommuneforvaltningen beregnes som summen av lønnskostnader, produktinnsats (inkl. reparasjoner og vedlikehold), kapitalslit, produktkjøp til husholdningene, driftsresultat i markedsrettet virksomhet for visse kapitler fratrukket gebyrer. Begrepet bygger på nasjonalregnskapets definisjoner.

## Kommuneforvaltningen

Kommuneforvaltningen er en del av offentlig forvaltning og omfatter ikke-markedsrettet virksomhet som er direkte styrt og kontrollert av lokale og regionale politisk og administrative myndigheter. En sentral oppgave er produksjon av tjenester.

Kommuneforvaltningen er en sektor i nasjonalregnskapet og omfatter kommuner, fylkeskommuner og kirkelige fellesråd. I tillegg omfatter sektoren kommunale foretak (KF), fylkeskommunale foretak (FKF) og interkommunale selskaper (IKS), dersom disse driver ikke-markedsrettet virksomhet. De fleste forvaltningsforetakene finner en innenfor vann- og avløp, renovasjon, tjenester tilknyttet eiendomsdrift, offentlig administrasjon, helsetjenester, bibliotek- og museumsdrift samt innenfor drift av sports- og idrettsanlegg. Sektoren omfatter også kommunale og fylkeskommunale lånefond.

KF, FKF og IKS som driver markedsrettet/næringsrettet virksomhet, for eksempel innen eiendomsdrift eller håndtering av næringsavfall, holdes utenfor kommuneforvaltningen i nasjonalregnskapet. Dette vil omfatte virksomhet som føres på KOSTRA-funksjonene 320, 330, 373 og 710.

Se for øvrig vedlegget "Kommuneregnskapet og nasjonalregnskapet".

## Kommunesektoren

Når dette begrepet brukes i tilknytning til statistikk, omfatter statistikken kommuner, fylkeskommuner, kommunale og fylkeskommunale foretak (KF/FKF), interkommunale selskaper (IKS) og interkommunale samarbeid etter kommuneloven, samt

lånefondene. Se også omtale under konserntall. Denne inndelingen følger altså organisasjonsform. Populasjonen vil altså være litt annerledes enn for kommuneforvaltningen (se egen omtale av dette).

Se for øvrig vedlegget "Kommuneregnskapet og nasjonalregnskapet".

## Konserntall

Blir i denne rapporten brukt om statistikk der det i tillegg til kommunen ("etatene", dvs. den delen av organisasjonen som ligger under administrasjonssjefen) også inngår kommunale og fylkeskommunale foretak (KF og FKF, regulert i kapittel 9 i kommuneloven), interkommunale selskaper (IKS, regulert i lov om interkommunale selskaper) samt interkommunale politiske råd (kapittel 18 i kommuneloven) og kommunale oppgavefelleskap (kapittel 19 i kommuneloven). De to sistnevnte kom med ny kommunelov, som trådte i kraft i 2020. Til og med 2019 inngikk også § 27-samarbeid som var egne rettssubjekter, Dei konserntallene. Disse er fra og med 2020 omdannet til enten interkommunale politiske råd eller kommunale oppgavefelleskap.

Særregnskapene rapporteres enkeltvis til SSB og konsolideringen til konsern foretas av SSB. Mellom (fylkes)kommunen og KF/FKF er eierforholdet alltid en-til-en, mens IKS eies av flere kommuner/fylkeskommuner sammen. Den enkelte (fylkes)kommunes eierandel i IKS fordeles i henhold til registrerte eierandeler i Foretaksregistret i Brønnøysund. § 27-enhetene fordeles etter eierandel for de enhetene hvor SSB har fått opplysninger om eierandelene, ellers behandles disse enhetene likt som (fylkes)kommunale foretak. (Fylkes)kommunal virksomhet organisert som aksjeselskaper og stiftelser inngår ikke i konsernbegrepet.

Ved utgangen av 2017 var det registret 243 interkommunale selskap, 8 interfylkeskommunale selskap og 37 kjente interkommunale samarbeider (§27-enheter) med omlag 2207 eierforbindelser. Det var 176 kommunale foretak og 7 fylkeskommunale foretak. Kommunene Oslo, Drammen og Bergen og Sør-Trøndelag fylkeskommune hadde organisert finansforvaltningen i lånefond.

## Konsum i kommuneforvaltningen

Kommuneforvaltningens utgifter til konsum. Disse utgiftene måles ved totale produksjonskostnader, dvs. som sum av produktinnsats (varer og tjenester som kommuneforvaltningen disponerer til sine produksjonsformål), lønnskostnader (bruken av egen arbeidskraft), kapitalslit (bruken av egen produksjonskapital) og eventuelle netto næringskatter, men fratrukket inntekter fra salg til andre sektorer (gebyrer). I tillegg kommer produktkjøp til husholdninger, dvs. kommunenes finansiering av varer og tjenester som husholdningene forbraker. Kommunenes tilskudd til private barnehager blir f.eks. betraktet som produktkjøp til husholdningene siden kommunene "betaler" deler av husholdningenes konsum av barnehagetjenester.

Konsumet i kommuneforvaltningen deles i to hovedkategorier: kollektivt konsum som er forvaltningens eget konsum, og individuelt konsum som forbrukes av husholdningene (personlig konsum).

## Korrigerte frie inntekter/utgiftskorrigerte frie inntekter

Frie inntekter korrigert for variasjon i utgiftsbehovet. Kommuner med ulik demografisk eller geografisk struktur, vil ha ulikt nivå på kostnadene ved produksjon av samme tjeneste. Den delen av de frie inntektene som inngår i et beregnet samlet utgiftsbehov for sektorene som inngår i utgiftsutjevningen blir korrigert ved hjelp av mekanismene for utgiftsutjevningen i inntektssystemet, kostnadsnøkkelen. Utgiftskorrigerte frie inntekter beregnes både med og uten eiendomsskatt og hjemfalls- og konsesjonskraftsinntekter, inntekter fra havbruksfodnet og fordel av differensiert arbeidsgiveravgift i inntektsgrunnlaget. I TBUs rapport brukes som hovedregel det mest omfattende inntektsbegrepet.

## KOSTRA

KOSTRA (KOMmune-STat-Rapportering) er et nasjonalt informasjonssystem som gir styringsinformasjon om kommunal virksomhet. Informasjon om kommunale tjenester og bruk av ressurser på ulike tjenesteområder registreres og sammenstilles for å gi relevant informasjon til beslutningstakere både nasjonalt og lokalt. Informasjonen skal tjene som grunnlag for analyse, planlegging og styring, og herunder gi grunnlag for å vurdere om nasjonale mål oppnås. KOSTRA skal forenkle rapporteringen fra kommunene til staten ved at data rapporteres bare en gang, selv om de skal brukes til ulike formål.

## Langsiktig gjeld

Langsiktige lån har normalt lengre løpetid enn ett år. Lån beregnet for videreformidling til andre instanser/innbyggere, såkalte formidlingsutlån, inngår.

Langsiktig gjeld, konsern (eks. pensjonsforpliktelser) = kontoklasse 2, kapittel (41..45), alle sektorer + kontoklasse 5, kapittel (41..46), alle sektorer + kapitlene (41,42,43,45), alle sektorer i lånefond.

Data hentes fra kommunens balanseregnskap og særbedriftenes balanseregnskap.

## Løpende utgifter

Løpende utgifter er definert som lønnskostnader, produktinnsats (vareinnsats), produktkjøp til husholdninger, renteutgifter, overføringer fra kommuneforvaltningen til private og staten, samt utgifter til kommunale foretak.

## Nasjonalregnskapet

Formålet med nasjonalregnskapsstatistikken er å gi et avstemt og helhetlig bilde av samfunnsøkonomien. Nasjonalregnskapet gir både en sammenfattet beskrivelse av økonomien under ett, og en detaljert beskrivelse av transaksjonene mellom de ulike deler av økonomien og mellom Norge og utlandet. Statistikk fra en rekke områder stilles sammen og bearbeides i nasjonalregnskapet. Det norske nasjonalregnskapet utarbeides i tråd med internasjonale retningslinjer, noe som sikrer sammenlignbarhet med andre land.

Det årlige realregnskapet gir tall for produksjon, produktinnsats, bruttoprodukt, inntektskomponenter og sysselsetting fordelt på næringer, og dessuten tall for konsum, investeringer, realkapital, eksport og import. Det institusjonelle sektorregnskapet beskriver alle økonomiske transaksjoner som berører de institusjonelle sektorene, det vil si finansielle foretak, ikke-finansielle foretak, offentlig forvaltning, husholdninger og utlandet.

#### Netto driftsresultat

Driftsinntekter fratrukket driftsutgifter, renter og avdrag. Forskjellen mellom brutto og netto driftsresultat består av avskrivninger og netto finansutgifter (renter og avdrag, verdiendringer på finansielle omløpsmidler og utbytte). Netto driftsresultat viser hva kommunene og fylkeskommunene sitter igjen med til avsetninger og investeringer. Netto driftsresultat bygger på regnskapsoppstillingen i kommuneregnskapene.

Netto driftsresultat = Brutto driftsresultat + resultat eksterne finansieringstransaksjoner + motpost avskrivninger.

Brutto driftsresultat = Kontoklasse 1, alle funksjoner, artene  
 $((600..890)-690-790) - (((010..480)+590)-690-790)$ .

Resultat eksterne finansieringstransaksjoner = Kontoklasse 1, alle funksjoner, artene  
 $(900+905+920) - (500+510+520)$ .

Motpost avskrivninger = Kontoklasse 1, funksjon 860, art 990.

#### Netto driftsutgifter

Netto driftsutgifter viser brutto driftsutgifter (se egen omtale) inkludert avskrivninger etter at inntekter knyttet direkte til tjenesten, som for eksempel øremerkede tilskudd fra staten, brukerbetaling og andre direkte inntekter, er trukket fra. Netto driftsutgifter illustrerer hvor mye som finansieres gjennom frie inntekter som skatteinntekter, rammeoverføringer fra staten mv.

Netto driftsutgifter totalt, konsern = kontoklasse 1 og 3, alle tjenestefunksjoner  
 $(100..790)$ , artene  $(010..480) + 590 - (600..780,800..895)$ .

Netto driftsutgifter fordelt på tjenesteområde, konsern = kontoklasse 1 og 3, funksjonene som gjelder det enkelte tjenesteområdet, artene  $(010..480) + 590 - (600..780,800..895)$ .

Definisjonen bygger på KOSTRA.

#### Nettofinansinvesteringer

Nettofinansinvesteringer måles som samlede inntekter fratrukket samlede utgifter, der utgifter til bruttorealinvesteringer er medregnet, mens låne- og avdragsutgifter er holdt utenom, jf. vedlegg 1. Nettofinansinvesteringer, sammen med evt. omvurderinger av fordringer og gjeld, bestemmer utviklingen i kommunesektorens netto fordringsposisjon. Begrepet bygger på nasjonalregnskapets gruppering.

Se også vedlegg 1 om kommuneforvaltningens samlede inntekter og utgifter.

#### Netto gjeld (med og uten arbeidsgivers reserver)

Netto gjeld omfatter brutto gjeld (kortsiktig og langsiktig) fratrukket finansielle fordringer (bankinnskudd, aksjer og andeler mv.).

Nettogjeld er hentet fra finansielle sektorregnskaper. Statistikken bygger på basisstatistikker i SSB og statistikk for verdipapirer registrert i VPS. Disse registrene inneholder fordeling av fordringer og gjeld etter konto eller finansobjekt og med en viss inndeling etter debitor-/kreditorsektor. Viktige kilder er balanseregnskapene for kommuner og fylkeskommuner.

Deler av sektorens plasseringer i pensjonsmidler er tatt inn som fordringer i sektoren under betegnelsen "arbeidsgivers reserver". Arbeidsgivers reserver er satt sammen av tilleggsreservene, premiefond og kursreguleringsfondet.

I begrepet nettogjeld inngår også disse reservene i kommuneforvaltningens fordringer.

I begrepet netto gjeld uten arbeidsgivers reserver er disse ikke trukket fra.

#### Netto lånegjeld

Netto lånegjeld tar utgangspunkt i langsiktig gjeld, men trekker i tillegg fra låneopptak som (i påvente av framdriften på investeringsprosjektet e.l.) står ubrukt på konto, samt konsernets utlån til andre (f.eks. formidlingslån som startlån i Husbanken eller ansvarlige lån til selskaper). Data hentes fra kommunens balanseregnskap og særbedriftenes balanseregnskap.

Netto lånegjeld = langsiktig gjeld, konsern (eks. pensjonsforpliktelser) - totale utlån – ubrukte lånemidler.

Totale utlån, konsern = kontoklasse 2, kapittel 22 + kontoklasse 5, kapittel 22, alle sektorer + kapittel 22, alle sektorer i lånefond.

Ubrukte lånemidler, konsern = kontoklasse 2 og 5, kapittel 9100, alle sektorer.

#### Netto renteeksponering (også kalt netto renteeksponert gjeld)

Netto renteeksponering er langsiktig gjeld eks. pensjonsforpliktelser fratrukket hhv. utlån og ubrukte lånemidler; restverdi på anleggsmidler innen de gebyrfinansierte tjenesteområdene vannforsyning, avløpshåndtering og renovasjon; disponert investeringsramme innen rentekompensasjonsordningene samt rentebærende, ikke-lånefinansiert likviditet.

Netto renteeksponering = renteeksponert gjeld – likviditet som ikke er lånefinansiert.

Likviditet som ikke er lånefinansiert = kasse og bankinnskudd + sertifikater + obligasjoner + derivater – kassekredittlån – ubrukte lånemidler.



Kasse og bankinnskudd = kontoklasse 2 og 5, kapittel 10, alle sektorer + kapittel 10 i lånefond

Sertifikater = kontoklasse 2 og 5, kapittel 12, alle sektorer

Obligasjoner = kontoklasse 2 og 5, kapittel 11, alle sektorer

Derivater = kontoklasse 2 og 5, kapittel 15, alle sektorer + kapittel 15 i lånefond

Kassekredittlån = kontoklasse 2 og 5, kapittel 31, alle sektorer

Ubrukte lånemidler = kontoklasse 2 og 5, kapittel 9100, alle sektorer

#### Netto renter og avdrag

Netto renter og avdrag er differansen mellom brutto driftsresultat og netto driftsresultat. Se under begrepene "brutto driftsresultat" og "netto driftsresultat".

#### Nominell vekst

Vekst i løpende kroner fra et år til et annet, det vil si vekst som inkluderer prisstigning.

#### Næringskatter

Overføringer til offentlig forvaltning fra innenlandske produsenter i form av skatter og avgifter som er knyttet til produksjonsvirksomheten, men som ikke varierer i takt med produksjonen av produkter. De viktigste næringskattene er knyttet til utvinning av råolje og naturgass (produksjonsavgift, arealavgift mv.).

Definisjonen bygger på nasjonalregnskapets gruppering.

#### Overskudd før lån

Overskudd før lån er det samlede overskuddet i kommunenes og fylkeskommunenes drifts- og investeringsregnskap når låneopptak og avdrag holdes utenom, jf. vedlegg 2. Overskudd før lån kan sammenlignes med nettofinansinvesteringer, men baserer seg på kommuneregnskapet, ikke nasjonalregnskapet.

Overskudd før lånetransaksjoner måles som samlede inntekter fratrukket samlede utgifter, der utgifter til bruttorealinvesteringer er medregnet, mens låne- og avdragsutgifter er holdt utenom. Overskuddet før lånetransaksjoner, sammen med evt. omvurderinger av fordringer og gjeld, bestemmer utviklingen i kommunesektorens netto fordringsposisjon. Dersom overskudd før lånetransaksjoner er negativt, kalles det gjerne underskudd før lånetransaksjoner. Begrepet bygger på nasjonalregnskapets gruppering.

#### Primærbalanse

Primærbalanse er inntekter fratrukket konsum og investeringer. Det vil tilsvare nettofinansinvesteringer fratrukket netto renteutgifter. Begrepet bygger på nasjonalregnskapets gruppering.

#### Produksjonsskatter

Produksjonsskatter er summen av produktskatter og næringskatter. Denne definisjonen bygger på nasjonalregnskapets gruppering.

#### Produktinnsats (vareinnsats)

Verdien av anvendte innsatsvarer og -tjenester i produksjonsaktivitet, unntatt kapitalslit (bruk av fast realkapital). Det foreligger mer presise definisjoner i 2008 SNA og ESA 2010, i første rekke for avgrensningene mot bruttoinvestering i fast realkapital og mot lønnskostnader. Produktinnsatsen gjelder anvendte (forbrukte), og ikke innkjøpte, varer og tjenester. Begrepet bygger på nasjonalregnskapets gruppering.

#### Produktskatter

Overføringer fra innenlandske produsenter til offentlig forvaltning i form av skatter og avgifter som varierer i takt med produksjonen av produkter, eller er knyttet til produkter på annen måte. De viktigste produktskattene er merverdiavgift, investeringsavgift, bilavgift og bensinavgift. Tidligere betegnet som "varetilknyttede avgifter". Denne definisjonen bygger på nasjonalregnskapets gruppering.

#### Realinvesteringer

Tilvekst i realkapital.

#### Realkapital

Denne posten inneholder alle transaksjoner knyttet til bruttoinvesteringer i realkapital og kapitaloverføringer som resulterer i reallokering av formue. Med realkapital mener vi materiell og immateriell fast realkapital, lagerkapital, verdigjenstander, samt ikke-produsert kapital som naturkapital og immateriell produksjonskapital som patenter mv. Kapitaloverføringer representerer overdragelse av finans- eller realkapitalformue uten noen form for motytelse. Denne definisjonen bygger på nasjonalregnskapets gruppering.

#### Reell vekst

Vekst i faste priser fra et år til et annet, det vil si vekst eksklusiv prisstigning. Se også under begrepet "deflator".

#### Regnskapsmessig mer- og mindreforbruk

Regnskapsmessig mer- og mindreforbruk er bunnlinjen i kommuneregnskapet. Det består av årets netto driftsresultat tillagt årets bruk av fond, fratrukket årets avsetninger til fond og årets overføring av driftsinntekter til investeringsregnskapet.

#### Regnskapsmessig merforbruk

Et regnskapsmessig mer- og mindreforbruk er bunnlinjen i kommunenes og fylkeskommunenes driftsregnskap. Det består av årets netto driftsresultat tillagt årets bruk av fond, fratrukket årets avsetninger til fond og årets overføring av driftsinntekter til investeringsregnskapet.

#### Regnskapsmessig mindreforbruk

Midlene som er til overs etter at netto driftsresultat er disponert i tråd med kommunestyrets eller fylkestingets budsjettvedtak. Et mindreforbruk innebærer at driftsresultatet ikke er disponert fullt ut. For alle praktiske formål er et regnskapsmessig

mindreforbruk det samme som disposisjonsfond, og med ny kommunelov vil dette begrepet opphøre f.o.m. 2020 og i stedet inngå i disposisjonsfondet. Sammen med disposisjonsfondet sier dette noe om hvor stor økonomisk buffer kommunen eller fylkeskommunen har for sin løpende drift (før eventuelle akkumulerte regnskapsmessige merforbruk er trukket fra).

#### Et regnskapsmessig merforbruk

I denne rapporten er betegnelsen brukt om det akkumulerte regnskapsmessige merforbruket. Det akkumulerte merforbruket viser ikke bare årets regnskapsmessige merforbruk, men også kommunenes og fylkeskommunenes tidligere merforbruk som ikke er dekket inn. Se også akkumulert regnskapsmessig merforbruk.

Et regnskapsmessig merforbruk er en negativ bunnlinje i driftsregnskapet det enkelte år og innebærer at et negativt netto driftsresultat etter netto avsetning til bundne fond, heller ikke kan dekkes ved å trekke på disposisjonsfondet i henhold til kommunestyrets eller fylkestingets vedtak. Et regnskapsmessig merforbruk skal dekkes inn i løpet av to år. Dette kan enten skje gjennom bruk av fond eller ved å disponere et positivt netto driftsresultat til formålet. Med ny kommunelov f.o.m. 2020 vil inndekningen av et negativt netto driftsresultat ikke være like tett koblet til kommunestyrets og fylkestingets vedtatte bruk av disposisjonsfondet. Kommunene og fylkeskommunene er i større grad pålagt å dekke inn et negativt resultat ved å bruke av disposisjonsfondet så lenge det er midler på fondet.

#### Renteeksponert gjeld

Netto renteeksponert gjeld tar utgangspunkt i netto lånegjeld, men korrigerer i tillegg for enkelte rentebærende eiendeler. Korrigeringene omfatter rentekompensasjonsordninger (statistikk som Husbanken og Samferdselsdepartementet rapporterer til SSB), selvkosttjenester (fra selvkostregnskapene på VAR-området, som kommunene rapporterer inn i KOSTRA).

Indikatoren illustrerer den delen av kommunesektorens langsiktige gjeld der kommunesektoren må finansiere renter og avdrag med de frie inntektene.

Bokført verdi på VAR-investeringene = Kalkulerte rentekostnader for hhv. vann, avløp og renovasjon, der summen er dividert med kalkylerenten. Beløpet viser dermed "hovedstolen"/bokført verdi på VAR-anleggene, der kalkulatoriske renter og avskrivninger vil bli dekket gjennom gebyrene fra innbyggerne. Kalkylerente 5-årig swaprente tillagt 1/2 prosentpoeng.

Rentekompensasjon = hovedstolen/beregningsgrunnlaget som ligger til grunn for rentekompensasjon som Husbanken utbetaler til kommunen for investeringer skole- og kirkeprosjekter samt omsorgsbygg og sykehjem.

#### Samlede inntekter innenfor kommuneopplegget

I statsbudsjettet hvert år fastsettes det økonomiske opplegget for kommunesektoren det kommende året, det såkalte kommuneopplegget. Kommuneforvaltningens samlede inntekter innenfor kommuneopplegget er summen av skatteinntekter, overføringer fra

staten, gebyrer og andre innenlandske løpende overføringer fratrukket tilskudd til folketrygden. Skatteinntekter som inngår i kommuneopplegget er kommunenes andel av skatt på alminnelig inntekt fra personlige skattytere, formuesskatt, naturressursskatt og eiendomsskatt i kommuner som har innført det, inntekter fra havbruksfondet og andre produksjonsskatter. Overføringer fra staten omfatter rammeoverføringer og øremerkede overføringer innenfor kommuneopplegget.

Inntekter som er definert som "utenfor kommuneopplegget", vil for eksempel være kompensasjon for merverdiavgift, enkelte tilskudd til flyktninger o.l. I tillegg til skatteinntektene som inngår i kommuneopplegget har kommunene inntekter fra konsesjonsavgift og konsesjonskraft.

Se også TBUs vedlegg om kommuneforvaltningen samlede inntekter og utgifter samt vedlegget om statlige overføringer til kommunesektoren.

#### Samlede inntekter

Kommuneforvaltningens samlede inntekter er summen av samlede inntekter innenfor kommuneopplegget, øremerkede overføringer utenfor kommuneopplegget og renteinntekter. Se under "samlede inntekter innenfor kommuneopplegget" for en nærmere definisjon av dette begrepet. Se også TBUs vedlegg om kommuneforvaltningen samlede inntekter og utgifter.

#### Skatt på inntekt og formue

Omfatter alle tvungne, ikke-gjengjeldte betalinger i kontanter eller naturalier som offentlig forvaltning og utlandet regelmessig pålegger institusjonelle enheters inntekt og formue, samt enkelte periodiske avgifter som beregnes på inntekt eller formue. Skatter på inntekt og formue deles inn i inntektsskatter, og andre løpende skatter. Denne definisjonen bygger på nasjonalregnskapets gruppering.

#### Skattøre

Kommunale og fylkeskommunale skattører angir hvilken andel av skatt på alminnelig inntekt for personlige skatteyttere som tilfaller henholdsvis kommuner og fylkeskommuner. Skattørene vedtas årlig av Stortinget ved behandling av statsbudsjettet.

#### Sysselsatte normalårsverk

Definert som antall heltidssysselsatte personer, pluss antall deltidssysselsatte omregnet til heltidssysselsatte. Antall sysselsatte normalårsverk for lønnstakere framkommer etter omregning til heltid med andel av full stilling eller dellønnsbrøk som vekt. Antall normalårsverk for selvstendige er beregnet med basis i arbeidstid for mannlige selvstendige.

#### Sysselsatte personer

Antall personer som er sysselsatt i innenlandsk produksjonsvirksomhet.

Sysselsatte personer omfatter personer som arbeider deltid, personer som er inne til førstegangsmilitær- eller sivilarbeidstjeneste, og personer som er midlertidig fraværende fra inntektsgivende arbeid pga. sykdom, ferie, permisjon mv. Utenlandske lønnstakere i innenlandsk produksjonsvirksomhet, herunder utenlandske sjømenn på norskeide og innleide skip, er også inkludert i sysselsettingsbegrepet. Sysselsatte personer er gjennomsnittstall over et år (eller kvartal), og er fordelt på næring, yrkesstatus (lønnstakere eller selvstendige), og kjønn.

#### Underskudd før lån

Se under begrepet "overskudd før lån".

#### Utførte timeverk

Antall timeverk utført av alle sysselsatte i innenlandsk produksjonsvirksomhet innenfor effektiv normalarbeidstid, med tillegg for utført overtid og fradrag for fravær pga. sykdom, permisjon, ferie og eventuelle arbeidskonflikter. Antall utførte timeverk er også påvirket av kalendermessige forhold (bevegelige helligdager og skuddår). Antall arbeidsdager vil kunne variere med inntil 3 dager fra ett år til neste pga. slike kalendermessige forhold.

#### Utgifter i kommuneforvaltningen

Summen av løpende utgifter og kapitalutgifter. Begrepet bygger på nasjonalregnskapets gruppering. Se vedlegg 1.

#### Utgiftskorrigerede frie inntekter/korrigerede frie inntekter

Se korrigerede frie inntekter.

## Vedlegg 20 Utvalgets mandat og sammensetning

### I

Det blir oppnemnt eit berekningsutval til fagleg vurdering av data som gjeld økonomien i kommunane og fylkeskommunane. Utvalet skal leggje fram det best moglege talmessige bakgrunns materialet, med sikte på å kome fram til ein omforeina situasjonsforståing av den økonomiske situasjonen i kommunesektoren.

Bakgrunns materialet bør innehalde ei oversikt over dei tilhøve utvalet meiner er viktige for vurderinga av økonomien i kommunar og fylkeskommunar, og ei vurdering av desse tilhøva og av utviklingstendensane. Vurderingane bør gjelde både kommunane og fylkeskommunane sett under eitt og så langt råd er og gjeva oversyn over variasjonane mellom dei ulike kommunar og fylkeskommunar. Til konsultasjonsordninga og i forkant av regjeringa sine budsjettkonferansar bes utvalet årlig utarbeide notat om den økonomiske situasjonen i kommunesektoren, og om den demografiske utviklinga inkludert kommunesektorens utgifter. Utvalet bes vidare om å utarbeide eit notat til konsultasjonsordninga om utviklinga i tjenesteytinga etter at endelege rekneskapstal vert lagt fram.

Så langt utvalet finn det forsvarleg, kan det sjølv ta opp særskilde problemstillingar.

Utvalet skal arrangere opne fagseminar.

Utgreiingane frå utvalet skal avgjevast til Kommunal- og regionaldepartementet.

### II

Utvalet skal vere breitt samansett. Oppnemninga gjeld inntil vidare, men ikkje ut over 3 år. Kommunal- og regionaldepartementet har fullmakt til å løyse medlem frå vervet og til å oppnemne nye medlem.

### III

Kommunal- og regionaldepartementet har fullmakt til å gje nærare retningsliner for arbeidet i utvalet innanfor rammene av mandatet.

### IV

Kommunal- og regionaldepartementet leiar sekretariatsarbeidet for utvalet.

Utvalget har for tiden følgende sammensetning:

**Utvalgsmedlemmer:**

Professor Lars-Erik Borge, NTNU, leder

Førsteamanuensis Arnt Ove Hopland, Norges Handelshøyskole

Sjeføkonom Torbjørn Eika, KS

Kommunalsjef Linda Nipen, Kinn kommune

Stabssjef Oddgeir Albertsen, Tromsø kommune

Økonomisjef Berit Helene Koht, Troms fylkeskommune

Seniorforsker Erling Holmøy, Statistisk sentralbyrå

Seksjonssjef Irene Arnesen, Statistisk sentralbyrå

Rådgiver Linn Karina Stormo, Finansdepartementet

Avdelingsdirektør Ellen Cathrine Arnesen, Kunnskapsdepartementet

Fagdirektør Liv Klyve, Helse- og omsorgsdepartementet

Underdirektør Grete Lilleschulstad, Kommunal- og moderniseringsdepartementet

**Sekretariatet:**

Spesialrådgiver Helga Birgitte Aasdalen, KS

Avdelingsdirektør Rune Bye, KS

Seniorrådgiver Frode Borgås, Statistisk sentralbyrå

Seniorrådgiver Bjørn Gran-Henriksen, Statistisk sentralbyrå

Seniorrådgiver Aina Buholm Johansen, Statistisk sentralbyrå

Førstekonsulent Marius Monsrud, Statistisk sentralbyrå

Utredningsleder Brynjar Indahl, Finansdepartementet

Seniorrådgiver Arild Kormeseth, Kommunal- og moderniseringsdepartementet

Seniorrådgiver Even Vaboen, Kommunal- og moderniseringsdepartementet

Seniorrådgiver Tormod Reiersen, Kommunal- og moderniseringsdepartementet







Utgitt av:  
Kommunal- og moderniseringsdepartementet

Offentlige institusjoner kan bestille flere eksemplarer fra:  
Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon  
Internett: [www.publikasjoner.dep.no](http://www.publikasjoner.dep.no)  
E-post: [publikasjonsbestilling@dss.dep.no](mailto:publikasjonsbestilling@dss.dep.no)  
Telefon: 222 40 000

Publikasjonskode: H-2474

Forsidebilde: Colourbox  
Trykk: Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon  
11/2020 - opplag 70

